

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**EKOLOJİK TEMELLİ REKREASYON VE TURİZM PLANLAMA
İLKELERİNİN ARAŞTIRILMASI: TRABZON İLİ ÇALKÖYÜ YAYLA
YERLEŞİMİ ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Pey. Mim. Zeynep PİRSELİMOĞLU

**HAZİRAN 2007
TRABZON**

**KARADENİZ TEKNİK ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

PEYZAJ MİMARLIĞI ANABİLİM DALI

**EKOLOJİK TEMELLİ REKREASYON VE TURİZM PLANLAMA
İLKELERİNİN ARAŞTIRILMASI: TRABZON İLİ ÇALKÖYÜ YAYLA
YERLEŞİMİ ÖRNEĞİ**

Pey. Mim. Zeynep PİRSELİMOĞLU

**Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsünde
“Peyzaj Yüksek Mimarı”
Unvanı Verilmesi İçin Kabul Edilen Tezdir.**

Tezin Enstitüye Verildiği Tarih : 08/06/2007

Tezin Savunma Tarihi : 29/06/2007

Tez Danışmanı : Doç. Dr. Öner DEMİREL

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN

Jüri Üyesi : Prof. Dr. Saliha AYDEMİR

Enstitü Müdürü: Prof. Dr. Emin Zeki BAŞKENT

Trabzon 2007

ÖNSÖZ

“Trabzon İli Çalköyü Yayla Yerleşimlerinde Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlama İlkelerinin Araştırılması” adlı bu çalışma K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı Yüksek Lisans programında yapılmıştır.

Yüksek Lisans danışmanlığımı üstlenerek, çalışmalarımın yönlendirilmesinde desteğini esirgemeyen hocam sayın Doç. Dr. Öner DEMİREL’e teşekkürü bir borç bilirim. Çalışmalarım boyunca verdiği destekten ötürü hocam sayın Prof. Dr. Saliha AYDEMİR’e, hocam sayın Prof. Dr. Ali ÖZBİLEN’E ve diğer bölüm hocalarıma teşekkür ederim.

Arazi çalışmalarım boyunca desteğini ve yardımlarını esirgemeyen hocam sayın Yrd. Doç. Dr. Fevzi KARSLI’ya ve hocam sayın Yrd. Doç. Dr. M. Reşat SÜMERKAN’a teşekkür ederim.

Tez çalışmam süresince her zaman desteğini gördüğüm Arş. Gör. Elif SARIKOÇ, Arş. Gör. Banu BEKÇİ, Arş. Gör. Buket ÖZDEMİR’e ve tavsiyelerinden yararlandığım çalışma arkadaşlarıma teşekkür ederim.

Hayat boyu verdikleri destek ve bu zorlu dönemde gösterdikleri anlayış için aileme teşekkürlerimi sunarım.

Zeynep PİRSELİMOĞLU

Trabzon, 2007

İÇİNDEKİLER

	<u>Sayfa No</u>
ÖNSÖZ.....	II
İÇİNDEKİLER.....	III
ÖZET	VI
SUMMARY	VII
ŞEKİLLER DİZİNİ	VIII
TABLolar DİZİNİ.....	X
1. GENEL BİLGİLER.....	1
1.1. Giriş	1
1.2. Genel Kavramlar	4
1.2.1. Rekreasyon ve İlgili Kavramlar	4
1.2.1.1. Serbest Zaman (Boş Zaman) Kavramı	4
1.2.1.2. Rekreasyon Kavramı	5
1.2.1.3. Kırsal Rekreasyon.....	7
1.2.2. Turizmle İlgili Kavramlar	9
1.2.2.1. Kırsal Turizm Kavramı	11
1.2.2.2. Yeşil Turizm ve Benzer Kavramlar	14
1.2. “Yayla”nın Tanımı ve Yaylacılık Kavramları.....	19
1.3.1. Yaylaların Ekonomik ve Toplumsal Boyutu	23
1.3.2. Yaylacılığın Ekonomik Boyutu	23
1.3.3. Yaylacılığın Kültürel Boyutu	23
1.3.3.1. Yaylaya Çıkış Hazırlıkları	24
1.3.3.2. Yayla Yerleşimi ve Yayla Evleri	26
1.3.3.3. Yayla Şenlikleri	29
1.3.4. Yaylalarda Yasal Boyut ve Mülkiyet	31
1.4. Turizmin Dünyada ve Ülkemizdeki Durumu	37
1.4.1. Türkiye’de Yayla Turizmi ve Ekolojik Turizm Uygulamaları.....	38

1.4.2.	Türkiye’de Turizmin Çevresel Boyutu ve Sürdürülebilirlik	41
1.5.	Ülkemiz Kırsalında Yer Alan Yayla Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Yasal Düzenlemeler	43
1.6.	Ekolojik Temelli Planlama Yaklaşımı	50
1.6.1.	Doğal Kaynakların Turizm Amaçlı Kullanımı	53
1.6.2.	Turizmin etkileri	54
1.6.2.1.	Turizmin Sosyal Yaşantıya ve Kültüre Etkisi	54
1.6.2.2.	Turizmin Çevresel Etkileri	56
1.6.2.3.	Turizmin Ekonomik Etkileri	56
2.	YAPILAN ÇALIŞMALAR	58
2.1.	Materyal	58
2.2	Yöntem	59
2.2.1.	Çalışma Alanının Belirlenmesi.....	60
2.2.2.	Görüşme Kılavuzu Yöntemi	61
2.3.	Araştırma Alanının Özellikleri (Internal Analizler) (I. Aşama)	62
2.3.1.	Alanın Genel Tanımı	63
2.3.2.	Alanın Doğal Yapısı	64
2.3.2.1.	Jeomorfolojik Yapı	64
2.3.2.2	Toprak Yapısı	69
2.3.2.3	Yüzey ve Yer Altı Suları	71
2.3.2.3.1	Göller	71
2.3.2.3.2	Akarsular	71
2.3.2.4	İklim (Tablo 1).....	72
2.3.2.5	Doğal Bitki Örtüsü.....	77
2.3.2.6.	Fauna.....	82
2.3.3	Nüfus ve Alan Kullanımları.....	82
2.3.3.1	Nüfus.....	82
2.3.3.2.	Yaylalarda Alan Kullanımları.....	83
2.3.3.2.1.	Ekonomi.....	84
2.3.3.2.2.	Turizm ve Rekreasyon Turizm Hareketliliğinin Mevcut Durumu	85

2.3.3.2.3	Ulaşım.....	88
2.3.3.2.4	Yerleşim (Alt Yapı ve Çevre Kullanım Olanakları).....	90
2.3.3.2.5	Tarihi.....	91
2.3.3.2.6	Kültürü	94
3.	BULGULAR.....	98
3.1.	External Analiz (II. Aşama) (Dış Faktörler).....	98
3.1.1.	Alanın Turizm Pazarındaki Mevcut Durumu	98
3.1.2.	Yerel Halk (Rekreasyon) ile ziyaretçiler (Turizm)in eğilim ve taleplerini saptamaya dönük görüşme kılavuzu çalışmaları	100
3.1.3.	Farklı Turizm Kullanımları Arasındaki İlişkiler ve Doğal Çevre Üzerindeki Baskılar	103
3.2.	SWOT Analizi (III. Aşama)	105
3.2.1	SWOT Analizi	108
3.2.2	SWOT Matrisi (TOWS Analizi).....	110
4.	TARTIŞMA	116
4.1.	Gelecek İçin Yapılması Gerekenler (IV. Aşama).....	116
4.1.1.	Mevcut Alan Kullanımları	116
4.1.2.	Doğal Alanlarda Ziyaretçi Baskısının Kontrol Altına Alınması	118
4.2.3.	Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlaması için Önerilen Yaklaşımlar (Ekolojik Turizm)	122
5.	SONUÇLAR	124
6.	ÖNERİLER.....	129
7.	KAYNAKLAR	131
8.	EKLER	140
	ÖZGEÇMİŞ.....	159

ÖZET

Çalköyü Yayla yerleşimi, bakir peyzaj değerleriyle rekreasyonel ve doğa turizmi etkinliklerinin gerçekleştirilebileceği ayrıcalıklı potansiyel alanlardan birisidir. Bu araştırma kapsamında, öncelikle bölgenin doğal ve kültürel değerleriyle rekreasyon ve turizm potansiyelleri incelenmiştir. Bölgedeki rekreasyon ve turizm alanlarıyla halkın rekreatif ve ziyaretçilerin ise turistik davranışları incelemiş, ve bu etkinliklerden kaynaklanan çevresel bozulma ve kirliliklerin neler oldukları ortaya konmuştur. Bu ön etüdlerden elde edilen bilgilerin ışığında, hazırlanan görüşme kılavuzları beş farklı sosyal gruba uygulanmış ve elde edilen veriler ziyaretçilerin(turistlerin), yerel halkın(kadınlar ve erkekler), kamunun ve yerel yönetimlerin yayla alanında ve yakın çevresinde doğal ve kültürel değerlerin nitelikleriyle ilgili yaklaşımları ve gerçekleştirdikleri etkinliklerin çevresel etkilerinin neler olduğu ortaya konmuştur.

Bu verilerden yararlanarak çalışmada, ekolojik temelli rekreasyon ve turizm planlama ilkelerinin ortaya konmasını sağlayacak SWOT analiz yöntemi kullanılmıştır. Yöntem alanın güçlü ve zayıf yönleriyle fırsat ve tehditleri tanımlamakta, zayıf yönleri ve tehditlerin iyileştirilmesi ve güçlü kılınmasında yapılması gerekenleri TOWS matrisi ile ortaya koymaktadır.

Anahtar Kelimeler : Çal köyü, yayla, yayla turizmi, kırsal rekreasyon

SUMMARY

An Investigation of Principles of Ecologically Based Recreation and Tourism Planning: A Case Study of Trabzon Çalköy High Plateau Settlement

With its untouched landscape values, Çalköy High Plateau Settlement is one of the distinguished potential areas where recreation and nature tourism activities can be carried out.

In the scope of this study, the natural and cultural values of the area and their potential for recreation and tourism have been primarily investigated. In the region, together with the recreation and tourism areas, the behavior of local people in terms of recreation and that of visitors in terms of tourism activities were examined and the environmental deterioration and pollution caused by these activities were determined. In the light of this preliminary research, interviews were conducted with five different social groups and the results obtained demonstrated the attitude of visitors (tourists) , locals (males and females), public and local administration relating the characteristics of the natural and cultural values in and around the plateau area and what kind of environmental effects are caused by their activities.

By using this data, SWOT analysis method was used in order to determine the principles of ecologically based recreation and tourism planning. The method identifies strengths and weaknesses of the area along with opportunities and threats and lays out what needs to be done to strengthen by preventing the weaknesses and threats through TOWS matrix.

Key Words : Çal village, plateau, plateau tourism, rural recreation

ŞEKİLLER DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Şekil 1. Turizm etkisinin üç boyutlu teorik çerçevesi.	7
Şekil 2. Ekoturizm yönetim stratejilerinin amaçları.....	17
Şekil 3. Göstergelerin taslağı	18
Şekil 4. Doğu Karadeniz arazi yapısında yerleşmelerin konumlanması.....	22
Şekil 5. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde (Trabzon İli) yayla göçü	25
Şekil 6. Hırsafa yayla yerleşim alanı.....	27
Şekil 7. Hırsafa yayla yerleşim alanı.....	28
Şekil 8. Bazı yayla evlerinin planları	29
Şekil 9. Yayla şenliğinden bir görünüm (Kadırga yayla şenliği-Trabzon)	30
Şekil 10. Sektörel ve sektörlerarası planlamalarda ekolojik planın yeri	52
Şekil 11. Araştırma alanının coğrafi konumu	58
Şekil 12. Trabzon-Düzköy-Çalköy/Hırsafa Yaylası	60
Şekil 13. Çalköy Beldesinden bir görünüm	63
Şekil 14. Çalköy Beldesi jeomorfolojik yapı	64
Şekil 15. Çalköy Beldesi jeomorfolojik yapı	65
Şekil 16. Şahinkaya formasyonu	66
Şekil 17. Şahinkaya formasyonu	67
Şekil 18. Jeomorfoloji haritası	68
Şekil 19. Toprak aşınım haritası.....	70
Şekil 20. Çalköy-Hırsafa Yaylası HİS göleti	71
Şekil 21. İklim kuşakları haritası	73
Şekil 22. Yıllık ortalama gerçek sıcaklık haritası	73
Şekil 23. Maximum rüzgar hızı haritası	74
Şekil 24. Yıllık yağış miktarı ve dağılımı haritası	74
Şekil 25. Ortalama nispi nem haritası	75
Şekil 26. Davis'in Türkiye flora bölge haritası	78
Şekil 27. Vargit çiçekleri (<i>Crocus vallicola</i>)	78
Şekil 28. Hırsafa yaylası bitki örtüsünden bir görünüm	80
Şekil 29. Bitki durumu haritası	81

Şekil 30. Hırsafa Yaylası hayvancılık	84
Şekil 31. Çalışma Alanın Konumu	88
Şekil 32. Ulaşım haritası	89
Şekil 33. Çalköy beldesi yerleşiminden bir görünüm	91
Şekil 34. Tarihi Çal Kalesi'nden bir görünüm	92
Şekil 35. Nemoloz Mevkii tarihi kilise kalıntısı	92
Şekil 36. Hırsafa yayla şenliği	94
Şekil 37. Hırsafa yayla şenliği	94
Şekil 38. Yöresel el işleri	95
Şekil 39. Yöresel el işleri	95
Şekil 40. Halk kültürü ve yöresel el işlerinden örnekler	96
Şekil 41. Halk kültürü ve yöresel el işlerinden örnekler	97
Şekil 42. SWOT matrisi	106
Şekil 43. Mevcut alan kullanım haritası.....	117
Şekil 44. Baskı haritası	120
Şekil 45. Çöp sorunu	121
Şekil 46. Araç baskısı.....	122

TABLÖLAR DİZİNİ

	<u>Sayfa No</u>
Tablo 1. Yaylaların hukuki nitelikleri	32
Tablo 2. Trabzon ili iklim değerleri- 2005	76
Tablo 3. alköy-Hırsafa Yaylası SWOT analizi.....	108
Tablo 4. SWOT/TOWS analizi	110
Tablo 5. alköy-Hırsafa Yaylası SWOT/TOWS analizi	111

1.GENEL BİLGİLER

1.1. Giriş

Dünyanın değişen yüzü ve egemen güçlerin belirlediği kavramlar, küresel ölçekte tanımlanarak, dünya coğrafyasındaki yeni şekillenmelerin ve farklı yaklaşımların önemli unsurları olmaktadır. Dünya nüfusunun geçen yüzyıla oranla dört kat artması, dünya ekonomisinin de on yedi kat büyümesi [1] ve küresel ekonominin ilgi alanlarını arttırarak genişlemesi, yerkürenin doğal sistemleri ve kaynakları üzerindeki baskıları arttıran en önemli nedenlerdir.

Bu baskılara örnek vermek gerekirse, 1950-1997 yılları arasında, kereste kullanımı altı katına, buğday tüketimi yaklaşık üç katına, fosil yakıt tüketimi yaklaşık dört katına çıkmış, hava ve suyu tüketen öğelerin sayısı ise katlanmıştır [2]. Küresel ekonominin dayandığı pek çok endüstri ürününe hammadde olan ve pek çok sektörün bizzat yaratıcı kaynağı olan çevresel destek sistemleri bozulursa ekonomideki daralma kaçınılmaz olacaktır [3]. Bu gerçek, ekosistem-ekonomi arasındaki ilişkinin giderek gerginleşmesine yol açmaktadır.

Bütün bu baskılar, doğal kaynakları da azalma ve niteliklerini kaybetme yönünde olumsuz olarak etkilemektedir. Örneğin; dünyayı kaplayan ormanların yarısı ortadan kalkmıştır, ormansızlaşma genişlemekte ve giderek hız kazanmaktadır [4]. Birleşmiş Milletler Gıda ve Tarım Örgütü (FAO)'ne göre ülkemizin de içinde bulunduğu 105 gelişmekte olan ülkeden 64'ünde nüfus, besin üretiminden daha fazla oranda artmaktadır [5]. Tatlı su kaynakları tükenmekte, buna karşılık nüfus artışı ile birlikte talep fırlamakta ve kişi başına kullanım oranı artmaktadır. Kıyı şeritlerindeki ekosistemlerin yarısı yüksek nüfus yoğunluğu ve şehirselleşme baskısı altındadır. Kirlilik akını dünyadaki denizlerde de giderek artmaktadır. 2025 yılına kadar nüfusu 8 milyara ulaşacağı tahmin edilen 1990 başlarında 3 milyar insanın yaşadığı 48 ülkede, su yetersizliği ile karşı karşıya kalınacağı ifade edilmektedir [6].

Zengin tarihi, doğal mirası ve henüz el değmemiş çevre değerleri ile ülkemiz, dünyanın sayılı coğrafyalarından birine sahiptir. Birçok gelişmiş ve gelişmekte olan ülkelerde yaşanan endüstrileşme süreci, benzer şekilde ülkemizde de yaşanmakta ve

özellikle teknolojinin getirdiği üretim faaliyetleri yenilenemez kaynak niteliğinde olan doğal varlıklarımızı tehdit eder durumdadır.

Farklı sektörlerin hammaddesi durumundaki doğal kaynaklar, yoğun talep ve kullanım karşısında gitgide nitelik ve nicelik kaybına uğramaktadır. Bunun sebebi, özellikle ülkemiz gibi nüfus artışının etkin denetlenmediği ülkelerde nüfusun artan gereksinmeleriyle doğru orantılı bir biçimde kaynak tüketiminin artışıdır.

Bununla birlikte doğal kaynaklar üzerinde kullanım taleplerinin olması kaçınılmazdır. Ekonomik katkısının gerekliliğinin de bilinci içinde doğal kaynaklar, özellikle gelişme ve kalkınmaya da hizmet etmelidir. Gelişmenin ve kalkınmanın önemli adımlarından biri de turizmdir ve yaşadığımız yüzyılın en büyük sektörü olmaya adaydır.

Turizm hareketlerinin özellikle yoğunlaştığı Akdeniz ve çevresi güneş, deniz ve eğlence üçgeninin odak noktası olarak uzun yıllar kitle turizminin yaşandığı bir bölge olmuştur. Ne var ki yoğun turizm baskısına hazırlıksız yakalanan bu bölge, doğal çevre değerlerini kaybetmeye başlamıştır. Doğal kaynaklar turizme veri olarak sunulurken korumanın ve yaşatmanın önemi anlaşılmadığı gibi “yararlanma-sürekliliği sağlama” ikilemi arasında bir dengenin kurulması da mümkün olmamıştır. Turizmin çeşitlendirilmesi kavramıyla farklılaşan turizm etkinlikleri için turizm ajanları bu kez bakir alanlara-doğal niteliğini kısmen de olsa koruyabilmiş alanlara yönelmişlerdir.

Bu çerçeveden bakıldığında yaylalarımız, geleneksel olarak yöre insanların yaz aylarında, özellikle hayvanlarını otlatmak amacıyla gittikleri, yörece daha yüksek bölgelerde konumlanmış, özgün doğal güzellikleri ve mikro-kliması ile son yıllarda turizm açısından çekici doğal ve kültür oluşumları olarak dikkat çekmeye başlamıştır [7].

Özellikle turizme yeni hedef olarak seçilen bakir alanlar (dağlar, yaylalar, kırsal kesim, vb.) tarıma dayalı kırsal yaşamın ağırlıklı olduğu ve kentleşmemiş bölge niteliğini koruyan alanlardır. Bu durum turizmin gelişimi için bir avantajdır. Çünkü müdahalenin henüz yapılmadığı bu alanlar turistler için cazip alan niteliğini koruyan alanlardır. Ne var ki, kontrolsüz ve ekonomik önemi dikkate alınmadan yapılan uygulamaların kıyı alanlarında ortaya çıkan negatif sonuçlarına benzer bir durumun bu alanlarda da yaşanmaması için ekolojik ilkelere uyma ve onları dikkate alma zorunluluğu vardır.

Daha önce yaşanan tecrübelerin ışığında turizm gönüllüleri doğal alanların bozulma riski karşısında turizm etkinliklerinin yapılacağı alanlardaki çevre kalitesini de sürdürecektir yaklaşımları benimsemişlerdir. Bu yeni turizm çeşidinde, kar maksimizasyonunu hedefleyen her turizm firmasının çevresel bozulmaları en aza indirgeyecek önlemleri

almak kararlılığını ortaya koyması gerektiği fikri benimsetilmeye çalışılmaktadır. Gerekçesi hazırdır; turizm sektörüne parasal kaynak oluşturan doğal, kültürel ve sosyo-kültürel çevrenin varlığıdır ve sürdürülebilir kılınması şarttır. Yüksek çevre kalitesinin turizmin verimliliğini arttıran bir temel etmen olduğu göz ardı edilmemelidir. Bu yeni turizm anlayışındaki amaç, kar maksimizasyonu değil, bölge halkının kendi özgün kültürünü koruyacak tedbirleri olarak hayat standartlarını yükseltmektir.

Yaşayanların sosyo-ekonomik kalkınmalarına dolayısıyla da yörenin gelişmesine katkı sağlamak hedefiyle de turizme açılması düşünülen doğal varlıklar içinde ayrıcalıklı yeri bulunan yayla alanları, zengin doğal ve kültürel kaynak değerlerini barındırmaktadırlar

Ülkemizde uzun yıllardan beri geleneksel olarak sürdürülen yaylacılık geleneğini (ekonomik, rekreatif amaçlı) ve yaşantısını yayla turizminden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle, mevcut kullanımlar yanı sıra çevre ve doğa konusundaki bilinç düzeyleri ve duyarlılıkları yüksek kullanıcı kitlesinin ziyaretlerine de olanak sağlayacak bir biçimde bir “planlama yöntemi” geliştirilmelidir.

Yapılacak olan “Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlama Yaklaşımı”; yayla turizminin en önemli özelliği olan özgün doğal ve kültürel çevre değerlerinin bozulmadan turizm etkinliklerinin geliştirilmesi, bu etkinliklerin dikkatli yerel koşullarla uyumlu bir planlamaya konu edilmesi ve disiplin altına alınarak desteklenmesi ile mümkün olabileceği anlayışını oluşturmaktadır.

Bu çalışmada özellikle amaç, Trabzon İli Düzköy İlçesi Çal Köyü yayla yerleşiminde mevcut yayla kullanımları ile yayla turizmi ve kırsal rekreasyonun ortaya koyduğu gelişmeleri ve kullanımlardan kaynaklanan gelişmeleri belirleyerek sorunların çözümlenmesine nasıl yaklaşılabileceğini saptamaktır. Bu amaca ulaşmak için arazi çalışmaları, gözlemler ve görüşme kılavuzları kullanılmış ve ekolojik ilkelerin tespitine yönelik değerlendirmeler yapılmıştır.

Doğu Karadeniz Bölgesi’nde alternatif turizm alanları olarak özellikle son yıllarda gündeme gelen yayla alanları ve yayla yerleşim bölgeleri, barındırdığı doğal ve kültürel değerler nedeniyle turizm açısından önemli potansiyel alanlar olarak öne çıkmaktadır. 1990’lı yıllardan itibaren hız kazanan bu yeni turizm formu ile ilintili olan kavramları özellikle, yayla, yaylacılık faaliyetleri hakkında kavramların açıklanması gerekmektedir.

Kavramlar şu sırada ele alınacaktır;

- Rekreasyon ve İlgili Kavramlar
- Serbest Zaman (Boş Zaman) Kavramı
- Rekreasyon Kavramı
- Turizmle İlgili Kavramlar
- Yayla ve Yaylacılık Kavramları

1.2. Genel Kavramlar

1.2.1. Rekreasyon ve İlgili Kavramlar

Endüstri devrimi ile başlayan endüstriyel ve teknik alanlardaki hızlı ilerlemelerin çalışma hayatında sağladığı büyük kolaylıklar sonucunda artan serbest zaman (boş zaman) ve gelir artışı, toplumsal değerlerde değişiklik yaratarak serbest zaman değerlendirilme biçimine ilişkin yeni bir süreci başlatmıştır. Özellikle 2.Dünya Savaşı sonrası turistik ve rekreatif etkinliklerde görölen değişiklik ve çeşitlilik, bu iki olgunun sosyal yaşamı belirleyici önemli unsurlar olması nedeniyle ayrıntılı irdelenmesini zorunlu kılmış ve farklı bilimsel araştırmalara konu teşkil etmiştir [8].

Rekreasyon ve turizm kavramları, yapılmış olan çeşitli araştırmalarda ayrı birer inceleme konusu olarak ele alınmalarına karşın pek çok ortak yönlerinin bulunması ve benzerlikleri nedeniyle birbirlerini tamamlayan konulardır. Araştırmanın belirlediği temel çerçeve içinde, kırsal rekreasyona yönelik etkinlikler ile kırsal amaçlı turizm etkinlikleri arasındaki yakın ilişki ortaya konarak kavramsal içerikleri konusunda ve ayrıca serbest zaman kavramı ile rekreasyon kavramının içeriği hakkında bazı genel bilgilerin verilmesi gerekli görölmüştür.

1.2.1.1. Serbest Zaman (Boş Zaman) Kavramı

Günlük yaşamın belirli bir bölümünü kapsayan ve kişilerin yeme, yatma, çalışma gibi zorunlu olarak yapmaları gereken zamanların dışında kalan serbest zamanları, dinlenme ve eğlenmeye yönelik tüm etkinliklerin yapılabildiği zaman dilimidir.

Serbest zaman, kişinin isteğe bağlı olarak yönlendirilmiş zamanıdır. Önemli olan bu zamanın nasıl kullanılacağıdır. Rekreasyon ise serbest zamanlarda yapılabilecek

etkinliklerden sadece bir tanesi olup çok çeşitli ve farklılıktaki etkinlikleri bünyesinde bulundurur [9].

İçinde bulunduğumuz zamanda dahi haftada iki gün tatil olması ile yılda 104 gün serbest zaman olanağı sağlanmakta, ayrıca resmi ve dini bayramlar, yıllık paralı izinler ile bu zaman daha da geniş tutulmaktadır.

Serbest zamanlar, rekreasyon planlamada benimsenen esaslar dahilinde, Bayraktar (1972) tarafından yapılan sınıflandırmadan yola çıkılmak suretiyle, aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir.

I. Günlük Serbest Zamanlar

A. Günün çalışmayı içeren aktif dönemdeki serbest zamanlar

a. Yetişkinlerin çalışma saatleri arasındaki serbest zamanları

b. Çocukların okulda ve okuldan sonraki serbest zamanlar

B. Günün pasif bölümündeki serbest zamanlar (çalışma sonrası serbest zamanlar)

II. Haftalık Serbest Zamanlar

III. Yıllık Serbest Zamanlar

A. Düzensiz tatilleri içeren serbest zamanlar (resmi ve dini bayramlar)

B. Yıllık tatilleri içeren serbest zamanlar (yıllık izinler)

Kırsal alanlardaki serbest zamanların planlanmasında kaynak kullanımı ile ilgili olarak dikkate alınması gereken 3 temel yaklaşım söz konusudur [10].

1/Mevcut serbest zaman kullanımına ayrılmış kaynakların kapasitesini yükseltme

2/Rekreasyon için yeni kaynak alanlar yaratma

3/Çok amaçlı kullanımı geliştirme

1.2.1.2. Rekreasyon Kavramı

Toplumun enerji ve dinamizm kazanabilmesi yaşamında yapacağı bir takım değişimlerle mümkün olabilecektir. Bu değişiklikler rekreasyon kelimesi ile açıklanmaktadır. Rekreasyon, Latince “re” ve “create” kelimelerinin birleşmesinden meydana gelmiş, yeniden yaratmak, kişinin kendisini yenilemesi anlamında bir kelimedir.

Pehlivanoğlu, rekreasyonu, “genel olarak bireyin kendi istek ve içgüdüüne göre, olanakları ölçüsünde kullanabileceği serbest zamanlarında yer alan bedensel ve ruhsal dinlenme gereksinimlerini karşılayacak bireyi boşaltan ve yenileyen, çalışma ve yaşama

istek ve gücünü ayakta tutan ve sürdürüldüğü sürece bireye zevk veren, gelir sağlama kaygısından uzak her türlü eylemi kapsayan davranışlar bütünüdür” şeklinde tanımlamaktadır [11].

Clawson ve Knetsch ise, rekreasyon deneyiminin aşağıda belirtilen beş evrede kazanılmakta olduğunu belirtmektedirler [12].

- 1/ Planlama aşaması ve merakla bekleme
- 2/ Rekreasyon alanına gidiş
- 3/ Rekreasyon yerinde yapılan eylem ya da eylemler
- 4/ Dönüş
- 5/ Anımsama

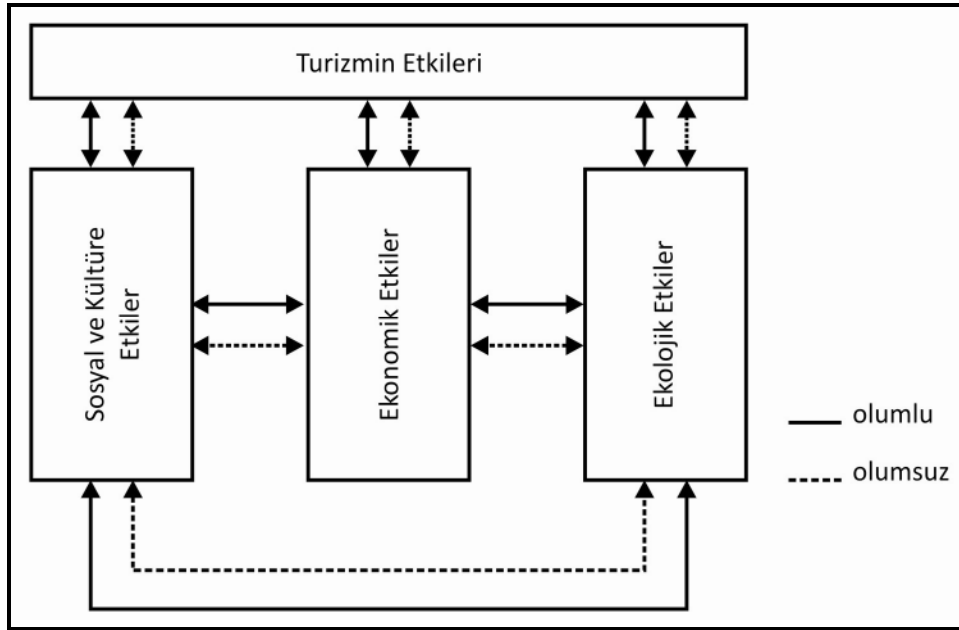
Yukarıda rekreasyon kavramı ile ilgili olarak verilen bilgilerin ışığında rekreasyonun özellikleri şu şekilde sıralanabilir [13].

- Rekreasyon, rekreatif etkinliklere katılma sonucu ortaya çıkan bir deneyimdir.
- Rekreasyon, bir hareketlilik içerir. Bu hareketlilik fiziksel ve düşünsel yönde olabilir.
- Rekreasyon, bir gereksinme ve iç itimi sonucu oluşur.
- Rekreasyon, genellikle kişilerin serbest (boş zaman) zamanlarında yer alır.
- Rekreasyon etkinliklerinin tümü gönüllü olarak yapılır.
- Rekreasyonel etkinlikler, sürdürüldüğü sürece kişiye ruhsal doygunluk ve zevk verir, kişinin yaşama gücü ve isteğini arttırır.
- Rekreasyon etkinlikleri, rekreasyoncu tarafından üstlenilir.
- Rekreasyon etkinlikleri bireysel olarak ya da topluca yapılabildiği gibi, planlı ya da plansız olarak da yapılabilirler.
- Rekreasyonel etkinlikler, sağlık ve fiziksel yapıları ile uyumlu olarak, hemen her yaşta ve sosyal yapıdaki kişiler tarafından yapılabilirler.
- Rekreasyonel etkinliklerde kesin bir mekan sınırlaması yoktur.
- Rekreasyonda parasal bir kazanç sağlama amacı güdülemez.

Toplumların ya da bireylerin rekreasyonel gereksinmelerini karşılayabilmek amacıyla kullandıkları doğal çevre değerlerinin kullanımlar karşısında bozulmaya karşı gösterdikleri direnç olarak tanımlanan “taşınma kapasitesi kavramı” rekreasyonel etkinliklerin yoğunlaştığı II.Dünya Savaşı’ndan sonra açık hava rekreasyonu planlamalarında kullanılmaya başlanmıştır. Özellikle rekreasyonel kullanımlar alanında

yapılan çalışmalarda ekolojik, sosyal, fiziksel ve ekonomik taşıma kapasitesinin belirlenmesi gerekli olmaktadır.

Kırsal kesimde 1960'lı yıllardan itibaren artmaya başlayan rekreatif ve turistik etkinliklerin, kırsal kesimin ekonomik açıdan kalkınmasını sağladığını ortaya koyan Jafari'nin "Platform Modeli" iyimser bir yaklaşım olarak turizm literatüründe yerini aldı [14]. 70'li yıllarda ise kırsal alanlarda yoğunlaşan turistik ve rekreasyon amaçlı ziyaretçi baskısının çevre değerleri üzerinde etkisini Butler (1974)[15], "üç boyutlu teorik çerçeve"de açıklayarak, çevresel, sosyo-kültürel ve ekonomik olumsuz etkilerinin daha ön plana çıktığını ortaya koymuştur (Şekil 1).

Şekil 1. Turizm etkisinin üç boyutlu teorik çerçevesi [kaynak 15'ten esinlenilmiştir].

1.2.1.3. Kırsal Rekreasyon

Çalışmanın yürütüldüğü araştırma alanınının kırsal alanları da kapsamı ve çalışmanın büyük bir bölümünün kırsal alanlarda gerçekleştirilmesi nedeniyle kırsal rekreasyon ve özellikleri ile kırsal rekreasyon etkinliklerinin planlanmasına yönelik bilgilerin verilmesi gerekli görülmüştür.

Öncelikli olarak şehirliler kısa süreli serbest zamanlarında kendi yakın çevrelerinde bulabilecekleri kentsel rekreasyonel etkinlikleri tercih etmişlerdir. Zamanla çalışanların

kazanç artışına paralel olarak hayat standartları da yükselmiş, bu durum onlara daha uzun süreli tatil yapma fırsatını vermiştir. Ortam değişikliğini kentler karşılayamaz durumdadır. Bu nedenle kentlerden kırsal alanlara yönelik büyük bir akım doğmuştur.

Kırsal rekreasyon etkinlikleri, aslında kırsal kökenli değil, tersine kentten çıkmış, ancak geniş arazi kullanımı ve bazı doğal özellikler gerektirdiğinden kırsal alanlarda yapılabilen rekreasyon etkinlikleridir [16].

“Kırsal rekreasyonun üç yönü vardır; en önemlisi, kırsal alanlarda bulunma isteği, ikinci olarak rekreasyona elverişli özellikli alanların varlığı, üçüncüsü ise kırsal alanlarda yaşayanların kendi geleneksel yaşam tarzlarını tüm doğallığıyla ve değiştirmeksizin korumaları karşısında bu alanları ziyarete gelenlerin tesadüfen kırsal yaşama ilişkin motifleri ve tarımsal yaşam biçimini beğenerek görme istekleridir [17]. Bu konuda yapılan sosyal araştırmalar bize göstermiştir ki, yaş, gelir, araba sahipliği ve kırsal yaşama ilişkin özelemler ve geleneksel yaşam biçimini tanıma isteği kırsal amaçlı rekreasyonu kamçılayan önemli göstergelerdir.

Kırsal rekreasyon etkinlikleri, gerek tatilin süresine ve gerekse rekreasyon alanlarının yakınlık ya da uzaklığına göre değişmektedir. Hafta ve yıl içinde rekreasyona ayrılabilir zamanın değişik uzunlukta olması, farklı hareket tiplerinin yarattığı farklı kalıpların birbirinden ayırt edilmesini kolaylaştırır. Günlük, hafta sonu ve yıllık tatillerde gidilecek yerlere karşı olan eğilimler de böylece belirlenebilir [16].

Kırsal rekreasyon, kırsal turizmden (Bkz. Bölüm 1.2.2.) farklı olarak aslında kırsal alanlara ekonomik gelir getirecek kırsal kalkınmanın doğrudan bir aracı değildir. Sadece her kırsal alanın özelliğine bağlı olarak sunduğu etkinliklerin ve bu etkinliklere katılanların, diğer kırsal kesimde bulunan diğer rekreatif etkinliklerle karşılaştırılabilir özellikler açısından üstün konumda olmaları bakımından o alan da yarattığı kalitedir [14].

Ülkemizde özellikle de Doğu Karadeniz Bölgesi'nde örnekleri görülen henüz doğallığını yitirmemiş dağlar ve yaylaların varlığı, dünyada kıra ait özelliklerin muhafaza edildiği alternatif alanlar arayan yeni rekreasyoncu ya da bilinçli turistler için, Avrupa'nın gelişmiş ülkelerindeki kırsal alanlarla karşılaştırıldığında yeni ve farklı bir anlam ifade etmektedir. Ekolojik değerler açısından zenginlik sunan bu alanlardaki kırsal rekreasyonun özellikleri ve planlama yaklaşımları ise bu çerçevede değerlendirilmeli ve geleceğe yönelik olarak kullanımdan kaynaklanan bozulmaların olmaması açısından korumacı yaklaşımların daha da ön planda ele alındığı bir yaklaşım sergilenmelidir.

Kırsal rekreasyon etkinlikleri ile ilgili olarak verilen bilgilere ilişkin kırsal rekreasyon planlama özellikleri aşağıdaki maddelerde açıklanmaktadır [8].

- Kırsal rekreasyon alanları, kişilerin dinlenme ve tatil geçirme alanı olarak tercih ettikleri doğaya dönüş ve kırsal alanlara sığınma biçiminde ortaya çıkan rekreatif etkinliklerin yapıldığı doğal alanlar ya da doğala yakın alanlardır.
- Kırsal rekreasyon alanları, taşıdıkları doğal çevre değerleri (fiziksel, ekolojik, estetik) ile kültürel kaynak değerleri (mimari, sanatsal, tarımsal, etnoğrafik, folklorik)'nin niteliği ve niceliği açısından ele alınmalıdır.
- Kırsal alanlarda rekreasyonel etkinlikler için getirilmesi gereken rekreatif düzenlemeler kullanıcıların gereksinimlerini karşılayacak ve çevreye zarar vermeyecek bir şekilde gerçekleştirilmelidir [18].
- Getirilmesi düşünülen rekreatif düzenlemeler, arazide mevcut diğer kullanım biçimleriyle de uyum içinde olmalıdır [18].
- Alanda arazi verilerinin ortaya koyduğu rekreasyon potansiyeli çerçevesinde, rekreasyona katılanların rekreasyonel istemleri çeşitli yöntemlerle belirlenmelidir.
- Alanda halen mevcut kullanma biçimi ile planlanan çalışmaların ilişkisini inceleyerek, arada boşluklar ve uyumsuzluklar bulunması halinde bunların giderilmesi sağlanmalıdır.
- Alanda korunması gereken türler ve ekosistemler belirlenerek koruma-kullanma dengesi çerçevesinde bir planlama yaklaşımı sergilenmelidir.
- Kırsal rekreasyon alanları, kullanıcılara sağladıkları sosyal ve kültürel birikim yanında kırsal kalkınma ve doğal kaynakların sağlıklı yönetimi noktasında da önemli alanlar olarak değer kazanmaktadır.

1.2.2. Turizmle İlgili Kavramlar

“Turizm” sözcüğü İngilizce'nin sözlük dağarcığına ilk kez 1800'lerde girdi. 1830'larda Almanca'da da yaygın olarak kullanılmaya başladı. Ünlü yazar Stendhal'in “Mémoires d'un Touriste-Bir Turistin Anıları, 1838” adlı eserinden sonra “turist” sözcüğünün de yaygınlaştığı söylenir. Turizm, en basit anlamıyla “dinlenmek ve tatil geçirmek amacıyla yolculuğa çıkmak”tır. Ancak, dinlenmek ve tatil geçirmek dışındaki amaçlarla yapılan seyahatlerin de turizm kapsamı içinde kalması daha karmaşık tanımlara

da götürmüştür: “Yabancıların geçici ya da sürekli olarak iş tutma ve para kazanma amacına bağlı olmayan konaklama ve yolculuklarından doğan ilişkiler bütünüdür” şeklindeki tanım bunlardan birisidir [19].

Olalı [20]’ya göre turizm, insanların sürekli konutlarının bulunduğu yer dışında sürekli olarak yerleşmemek, sadece para kazanmak veya politik ya da askeri bir amacı izlememek üzere; serbest bir ortam içinde, iş, merak, din, sağlık, spor, dinlenme, eğlence, kültür, deneyim kazanma, snobik (taklit) amaçlarla veya dost ve akraba ziyareti, kongre ve seminerlere katılmak gibi nedenlerle, kişisel veya toplu olarak yaptıkları seyahatlerden, gittikleri yerlerde 24 saati aşan veya o yerin bir konaklama tesisinde en az bir gece süre ile konaklamalarından ortaya çıkan iş ve ilişkileri kapsayan, bir tüketim olayı, sosyal bir olay, ağır, bütünleşmiş hizmet ve kültür endüstrisidir. WTO (Dünya Turizm Örgütü)’nün 1991’de yaptığı ve yayınladığı turizm tanımı ile “kendi olağan çevresinin dışında bir yere, belirlenmiş bir süreden daha az kalmak üzere giden ve ana amaç ziyaret ettiği yerde para kazanılan bir faaliyetin denemesi dışında seyahat etmekte olan bir kişinin faaliyetleri” şeklindedir [21].

“Rekreasyonel Seyahat” olarak da tanımlanan turizm olayında, gidilecek yer ile ilgili olarak farklı ülkelerde değişik tanımlar kullanılmıştır. Örneğin A.B.D.’de turizm ile ilgili komisyon “tatil amacıyla evinden 80 km.den uzağa gidenler”i “turist” olarak nitelerken, A.B.D.’de sayım bürosu, en az 160 km uzağa seyahat edenleri “ziyaretçi” olarak nitelemektedir [22]. Dünya Turizm Örgütü, iç ve dış turizmle ilgili terimleri hem çeşitlendirmeye hem de açıklığa kavuşturmaya çalışmıştır. Buna göre;

Uluslararası Turizm-bir ülkenin ülke dışıyla bağlantılı turizmini ifade eder. Bir ülkeye bir başka ülke tarafından yapılan ziyaretler ile o ülkede yaşayanların ülke dışına yaptıkları ziyaretlerdir.

İç Turizm-bir ülkede yaşayanların kendi ülkelerinde başka yerlere yaptıkları ziyaretlerdir.

Ülke içi Turizm-iç turizm ile ülkeye dışarıdan yapılan ziyaretleri birlikte kapsayan kavramdır (bir ülke içindeki konaklama kolaylıkları ve çekiciliklerin oluşturduğu turizm pazarı da denilebilir).

Ulusal Turizm-iç turizmle birlikte o ülkeden dışarıya yapılan turizm ziyaretlerini kapsar (ülke halkının seyahat acentaları ve havayolları için oluşturduğu pazar)

Dünya Turizm Örgütü 1993’de kabul ettiği tanıma göre turizme katılarak seyahate çıkan herkes “ziyaretçi” şeklinde anılacaktır. Ziyaretçiler “uluslararası ziyaretçiler” ya da

“iç ziyaretçiler” olarak gruplanabilecektir. İç ziyaretçilerde “geceleyen ziyaretçiler” ve “günübirlikçiler” olarak ayrılabilir. Seyahat eden birisinin “ziyaretçi”, “turist” ya da “günübirlikçi” olarak nitelenebilmesi için bazı özelliklere sahip olması gerekir. Buna göre [23]:

1/Ziyaretçiler (ya da turistler): Ziyaret edilen ülkeye aşağıdaki nedenlerden birisiyle gelip, 24 saatten çok kalan ziyaretçilerdir.

- a) rekreasyon, tatil, spor, sağlık, inceleme, din;
- b) iş, aile, arkadaş, misyon, toplantı gibi amaçlardan bir ya da daha çoğuyla yolculuk yapanlar

2/Günübirlikçiler (ekskürsionistler): Ziyaret edilen ülkede 24 saatten az kalanlardır; bunlara yolcu gemisiyle gelenler dahildir.

Turizmin başlıca özelliklerini :

- Ülkelerin sosyal yaşamlarında , gelişmelerinde önemli bir rol oynaması,
- Ülke tanıtımında önemli bir alan olması,
- Alanın sahip olduğu doğal ve kültürel değerlerin korunmasıyla ortaya çıkan turizm etkinliklerinin olması,
- Turistik planlamalar çerçevesinde çevresine zarar vermeyen bir düzen içerisinde olan tesisleri öngörmesi,
- En önemli politikası sahip olduğu değerleri koruyarak alanın tanıtımını sağlamak,
- Tarihi, kültürel ve doğal güzelliklerle teknolojinin bir araya geldiği önemli bir endüstri olması,
- İnsanları kentlerin yoğunluğundan uzaklaştırarak doğal, kültürel ortamlarda sosyal ve bireysel huzuru sağlayabiliyor olması, şeklinde sıralanabilir.

1.2.2.1. Kırsal Turizm Kavramı

Endüstri devrimi ile başlayan sosyo-ekonomik gelişme, kırsal alanların fiziki görünümünde büyük değişiklikler meydana getirmiştir. Başlangıçta kent yakın çevresinde gittikçe kırsal alanlara taşan kentleşmenin uzantılarının genişlediği alanlarda da yapay çevre yaratmıştır. Bu durumun bir sonucu olarak, kentlerde yaşayanlar özlemini duydukları doğal ortamları tenfüs edebilmek için değişik arayışlar içine girmişlerdir [8].

Kırsal coğrafik görünümlerin çekiciliği, yer şekilleri ve arazi kullanımının niteliklerine bağlıdır. Çoğu kırsal alan (el değmemiş doğal alanların dışında kalanlar)

herhangi bir şekilde ekonomik amaçla kullanılmaktadır ve coğrafik görünümleri de insanın faaliyetlerinden son derece etkilenmiş ve değiştirilmiştir. Büyük şehirselleşmelerin içermemeleri birlikte, kırsal alanlarda dağılmış çekirdekleşmiş yerleşmeler (çiftlikler, köyler, küçük kasabalar)'de bulunur; fakat bunlar yüksek yoğunluklar göstermezler. Bu alanlar turizme, iklim koşulları, doğal özellikleri, manzara güzellikleri ve kırsal yaşam tarzı bakımından çekici gelirler. Geleneksel tarım da kendine özgü bir kültürel coğrafik görünüm ve yaşam tarzı yarattığından, tarım ile turizm arasında da güzel bir ilişki vardır [19].

Kırsal alanlar şimdiye dek tarımsal faaliyetlerin yapıldığı alanlar olarak bilinegelmişlerdir. Turizm sektörünü tarımsal uğraşların egemenliklerini sürdürdüğü alanlara taşıyarak bölgesel kalkınma sürecine katkıda bulunmayı hedeflemek ve "Tarımsal Turizm" modelini uygulamak ve geçerliliklerini araştırmak ele alınması gereken konular arasındadır.

Tarımsal turizmin amacı; geri kalmış bölgelere turizmi sokarak kalkınmışlığı sağlamak için yerel tarımsal etkinlikleri turiste tanıtmak ve birlikte uygulamaktır [24]. Bu tanımlama doğrultusunda kırsal alanlarda turizm faaliyetleri iki gereksinmeyi karşılamak için yapılmaktadır.

a) Dinlenme ve değişik etkinliklerde bulunma

b) Bölgesel kalkınmayı sağlama

Kırsal Turizm, en anlamlı biçimde şu özellikleriyle tanımlanmaktadır [25]:

1/Kırsal alanda gerçekleşmesi

2/Kırsal işlemlere bağlı etkinliklerde bulunulması

3/Kırsal ölçekte olması ve

4/Geleneksel özelliklerin yaşatılmaya devam etmesidir.

Kırsal turizm çok çeşitli faaliyetleri içine alır. Her tür kırsal rekreasyon faaliyeti kendi özel yer seçimi koşullarına sahiptir. Bu faaliyetlerden örneğin, doğal kaynaklara dayalı olarak sürdürülenler, kaynağa yakın yer almak durumundadırlar; kar koyağı yapmak isteyenlerin karın bol olduğu alanlarda, su sporları ile uğraşmak isteyenlerin su kaynaklarının yanında olmaları gibi. Buna karşılık, kırsal alanda tur yapmak isteyenler çeşitli köy ya da kasabalarda kalarak yollarına devam ederken, bazen de macera turları düzenlemekte ya da bağımsız turistler kamping ve karavanlarda tatil geçirmekte, bazıları da kanallarda tekne kiralayarak kırsal alanların sessizliğinde dinlenmek istemektedirler [19].

Diğer yandan, kırsal yaşamın tadına bakmak isteyenler daha sınırlı bir konaklama kolaylığı olan, çiftlik tatillerine katılırlar. Özellikle gelişmiş ülkelerdeki şehirli halk tarafından çok tutulan kırsal tatiller, gelişmekte olan ülkelerde kırsal yapının hala egemen olması ve kırsal alanlarda yaşayanlarla akrabalık bağları yüzünden zaten bir şekilde devam etmektedir.

Özellikle, “yıllık tatil” kavramının modern toplum yaşamında çok önemli bir yer tutması, milyonlarca insanın kırsal alanlara doğru göç etmesine neden olmuş ve bu yöneliş, büyük bir nüfus hareketliliği, yani bir endüstrinin yaşatılmasına yol açmış ve sonuçta yeni bir çok yerleşme yerinin “ikincil evler (tatil evleri)” olgusunun ortaya çıkmasına neden olmuş ve kırsal turizmin başka bir boyutunu oluşturmuştur.

Kırsal alanlarda turizm etkinliğini tanımlamada pek çok farklılıklar görülmektedir. Yumuşak (soft) Turizm, Ekoturizm, Yeşil Turizm, Çiftlik Turizmi, Tarımsal Turizm, Ekolojik Köy Turizmi vb. Doğal olarak tek bir etkinlik söz konusu değildir. Bu nedenle kırsal turizmde bir çok tipoloji söz konusudur. Örneğin, yaylaya çıkıp, köylülerin hazırladığı otantik bir yemeği tatmak turist için çok anlamlı olacaktır. Korunan kırsal mekanlar, yaşamını kentte geçirenler için çok değişik bir kültür sunmaktadır. Yerel toplumun katıldığı bu etkinlikte kültürler arası bir karşılaştırma yaşanmaktadır [25].

Kırsal Turizm; *sosyal planda*, kırsal nüfus açısından toprağa bağlı olmaktan kurtulmayı, *ekolojik planda*, kırsal çevreyi koruma bilincini yaratmayı, *ekonomik planda*, kırsal alanda yaşayanlar için yeni faaliyet alanları yaratmayı hedeflemektedir. Kırsal alandaki turizm, gerek kentlilere, gerekse kırsal nüfusa, insanın ayrılmaz bir parçası olan doğanın fiziksel, biyolojik ve ruhsal değerlerinin bilincine varmalarını sağlamalıdır.

Kırsal turizm, birçok özelliklerinden dolayı, turizm türleri içinde sosyo-ekonomik olumlu etkileri en fazla, olumsuz etkileri en az olan turizm türlerinin başında gelmektedir. Onun kırsal alanlarda ve kırsal yerleşmelerde gelişmesi, ülkenin kırsal kalkınmasına çok önemli destek vereceği anlamı taşır. Özetle kırsal turizm, sürdürülebilir kalkınmada rol oynadığı gibi, sürdürülebilir turizmin gerçekleşmesini de sağlamaktadır. Önemli olan kırsal turizmin tüm olumlu, diğer taraftan da olumsuz yönlerini bilerek, onu ülkemizin bazı bölgelerinde tarım kadar başarılı bir kalkınma amacı olabileceğine inanarak gerekenleri başlatmaktır [26].

1.2.2.2. Yeşil Turizm ve Benzer Kavramlar

Yeşil turizmin çeşitli formları “Doğa Turizmi”, “Yumuşak Turizm”, “Sorumlu-Bilinçli Turizm”, Dağ Turizmi”, “Ekolojik Turizm-Ekoturizm” ve “Yayla Turizmi” gibi çeşitli adlarla anılmaktadır [27].

Doğal olan ortamlara yapılan seyahatleri ifade eden “Doğa Turizmi”, “doğaya nispeten daha az rahatsızlık veren turizm türü” olarak kabul edilmektedir. Doğaya dayalı turizm, kırsal mekanlarda yapılan rekreasyonel ve macera türü spor faaliyetlerini içine almaktadır. Tamamen doğal ortamlara bağlı olan bu tür faaliyetler gibi, sessizlik-ıssızlık arayan turizm türü de bu tür ortamları gerektirir [19]. Yayla ve dağ turizminin yanı sıra, özellikle, akarsu, av, nehir-göl balıkçılığı, mağara ve kış turizmi doğa turizmi içinde sayılabilecek turizm türlerindedir.

“Yumuşak Turizm”, üzerine çalışmalar oldukça yenidir. İlk kez 1987 yılında Berlin’de yapılan Uluslararası Turizm Fuarı’nda bu kavram ortaya atılarak, turizmin neden olduğu ekonomik, sosyal ve ekolojik sorunlara dikkat çekilmiştir.

Yumuşak Turizm, çevresel endişelerin en çok hissedildiği ve bu nedenle doğal elemanlara saygının en fazla olduğu, lokal yerleşimlerin özgün davranış biçimlerine ve sosyal normlarına uyumun önemsendiği, bununla birlikte yapılan etkinlikler sonucu ekonomik yarar beklentisinin en çok arzulandığı bir turizm biçimidir [28]. Bu turizm çeşidi, ekonomik faydayı ön plana çıkarmadan doğal ve kültürel değerlerle birlikte sosyal çevre değerlerine de saygılı olmanın gereğini ortaya koymaktadır.

Tatil turizminin parçalı bir şekilde uygulanması olan yumuşak turizmde esas konu basit bir konaklama sistemidir. Doğaya uygun, doğa içinde bir yerleşim düzeni içinde bir nevi tarımsal yaşama özgü ve sportif imkanları bulunan bu tür turizmde yapıların biçim ve inşaat sistemi önemlidir.

Sorumlu-Bilinçli Turizm; ekonomik verimli, sosyal sorumlu ve çevresel sorunları olmayan bir turizm türüdür. Bilinçli turizmde çevre duyarlı bir yaklaşım sergilenerek doğa ve peyzajın etkili bir şekilde korunması istenmekte, aktif bir bölge planlaması ve toprak politikası yapılarak toprağı tasarruflu kullanmanın önemine işaret edilmektedir [29]. Dikkatli bir ulaşım politikası yanında önemli doğal alanların korunmasının geniş alanlarda koruma bölgeleri kurulmasına bağlı olduğunu ortaya koymaktadır. Turizmin gelişimini bizzat kontrol etmenin yöre halkının önemli olayların karar verilmesine olan katkısının sağlanmasıyla mümkün olacağını belirtmektedir. Turizmin gelişmesinin bölgenin doğal ve

kültürel özelliklerine göre yürütülmesi için de yerel kültürün bozulmadan kalması ve yaşatılmasının gerekliliği üzerinde durulmaktadır.

Dağ Turizmi; genel olarak yaz mevsimlerinde turizm olgusunu oluşturan geçici yer değiştirme olayına başlamış olan insanlar, bu eğilimlerini kış mevsimleri boyunca da sürdürmeye çalışarak, sağlıklı bir yaşama ortamında bulunmak üzere, yüksek ve orta yükseklikteki dağlık ve ormanlık yörelere yönelmeye başlamışlardır. Dinlenme ve tatil geçirme amaçlı bu yer değiştirme olayı, zamanla doğa araştırmaları, geziler, yürüme, tırmanma ve kış sporları gibi sportif amaçlı hareketleri de bünyesine alarak günümüz dünyasında yaygın olarak yapılan ve birbirine bağımlı olarak gelişen dağ turizmi ile dağ sporlarının gelişmesine neden olmuştur [30].

Dağ turizmi; kış turizmi, alpinizm, yayla turizmi, ekoturizm, kırsal turizm, klimatizm gibi turizm çeşitlerini ve rekreasyonel faaliyetleri içine alan bir turizm çeşididir [31]. Dağlardaki turizm faaliyetleri dört mevsime yayılabilecek şekilde çeşitliliğe sahiptir. Bu çeşitlilik (kış turizmi, ekoturizm, alpinizm) kıyı turizminden daha zengindir.

Ekolojik Turizm (Eko-turizm); günümüzde çevre faktörlerine verilen değer giderek artması ve dünyanın doğal alanlarının gittikçe azalmakta olması, koruma kaygısını da birlikte getirerek “ekoturizm”i yaratmıştır ve bu tür turizmin dünya turizmindeki payı gittikçe artmaktadır.

2000 yılında uluslararası turizm etkinliklerine katılan 70 milyon kişinin toplam yaptıkları harcamanın 478 milyar dolar olduğu, ekoturizm etkinliklerine katılan %4'lük kesimin ise %7'lik bir turizm geliri ürettikleri ortaya konmuş olup, bu pay küçümsenebilecek bir rakam değildir [32].

Eko-turizm; doğal kaynakların-sistemlerin sürekliliği ve yenilenmesi amacıyla yoğunlaşmış bir turizm türü olarak, özellikle kentleşme oranı çok yüksek gelişmiş ülkelerde, doğal çevreye karşı duyarlılığın artması sonucu ortaya çıkmıştır. Basit anlamda ekoturizm, doğal kaynakları korumak için bir araç olarak kullanılmaktadır. Ekoturizm, korumayı hedef alan ve çevresel bozulmaları en aza indirmeyi amaçlayan korumacı yaklaşımların ağırlık kazandığı bir turizm çeşididir. Korumacı anlayış çerçevesinde ekonomik kazançları ençoklamayı ve elde edilen kazancı ise yerel halk ile bölüşmeyi arzulayan ekonomik kalkınma ile korumayı uzlaştıran bir turizm seçeneğidir.

Ekoturizm, kitle turizmine (mass tourism) sürdürülebilir bir alternatif olarak devlet ve özel sektör tarafından desteklenmektedir. Bazı eleştirmenler, ekoturizmin kitle turizmi gibi doğal çevreye zarar verdiğini öne sürerek, turizmin olumsuz etkilerine bir çözüm

olmaktan çok, duyarlı alanların bozulmalarına yol açan süreci hızlandırarak, turizmin etkilerini daha da kötü bir duruma sokacağını iddia etmektedirler [33].

Ekoturizmin içeriği; doğal çevrenin korunmasının öneminin uygun bir şekilde anlaşılması ve doğal çevreye olan ilginin artışı ve yaygınlaşması ile doğrudan ilişkilidir. Yüksek kalitede doğal çevrelerde yaşanması ve ziyaret edilmesi ve ayrıca zararlı etkilerden korunması fikri şimdilerde kabul edilebilir ve pazarlanabilir bir yoldur. Bunun sonucu olarak örneğin; ekoloji, ekosfer, ekoduyarlılık gibi popüler olmaya başlayan kombinasyon terimleri ortaya çıkarılmıştır [83].

Ekoturizmin amacı, doğaya karşı sorumluluğun, yaban hayatı, habitatlar ve ekosistemlerin bozulmaması, sürdürülebilir bir yaklaşım sunmak, doğal varlıkları ve yörenin kültürel yapısını, insanların yaşam tarzlarını etkilememek, ziyaretçiyi doğa ve doğa koruma konularında besleyebilmek, yöredeki doğa koruma çabalarına katkıda bulunmaktır. Bu amaç doğrultusunda ekoturizmin gerektirdiği ilkeler ise şunlardır [84].

1/Çevresel sağlık şartlarının geliştirilmesi, kaynak değerlerinin niteliğinin sürdürülmesi ve tahrip edilmemesi

2/Birinci elden işbirliği ile aydınlatıcı tecrübeler kazandırılması

3/Topluluklara, yönetime, sanayiye, turistlere olmak üzere bütün birimlere eğitim verilmesi

4/Kaynakların, doğal değerlerinin herkes tarafından tanınması ve tasdik edilmesi

5/Kaynakların kendi şart ve koşullarının kabulü, limitlerin tanınması

6/Kullanıcılar arasındaki çevresel değerlere gösterilecek uyum konusunda anlaşmaya varılmış olması ve kabulü

7/Etnik ve yöresel sorumlulukların bilinmesi, doğal ve kültürel çevre davranışlarının tanınması

8/Kaynaklara, endüstriye ve yerel halka uzun vadeli yardım ve yararların sağlanması

9/Tüm dahili ve harici organizasyonların iletişim çalışmalarından sorumlu olunması

Temel olarak, doğal çevre ve turistler arasındaki etkileşimi kontrol etmek için düzenlenen tüm yönetim stratejilerinin amacı iki yönlüdür [84].

Birincisi, zararlı etkenlerden çevreyi korumak, ikincisi, turistlere hoş deneyimler kazandırmayı sağlamaktır. Ancak bu deneyimler kazandırılırken, ekoturistlerin doğal çevreye olan zararlarını en aza indirmek ve göze çarpmayan hale getirmek amaçlanmaktadır. Böylece ekoturizm fikrinin gelişmesi; insan sorumluluğunun artmasıyla ve doğal çevrenin gelişimine katkıda bulunmasıyla sağlanacaktır. Ekoturizmle

uygulanacak strateji bilinçli bir katılımcı kitlesi oluşturarak zararları en aza indirmeyi, yararları maksimum seviyeye çıkarabilmeyi amaçlamaktadır (Şekil 9). Uygulanacak strateji üç evreden oluşmaktadır:

1/Bugünkü turizm durumunu ve potansiyelini tespit etmek

2/Arzu edilen turizm biçimini ve bu biçime uygun araştırmayı gerektiren adımları belirlemek

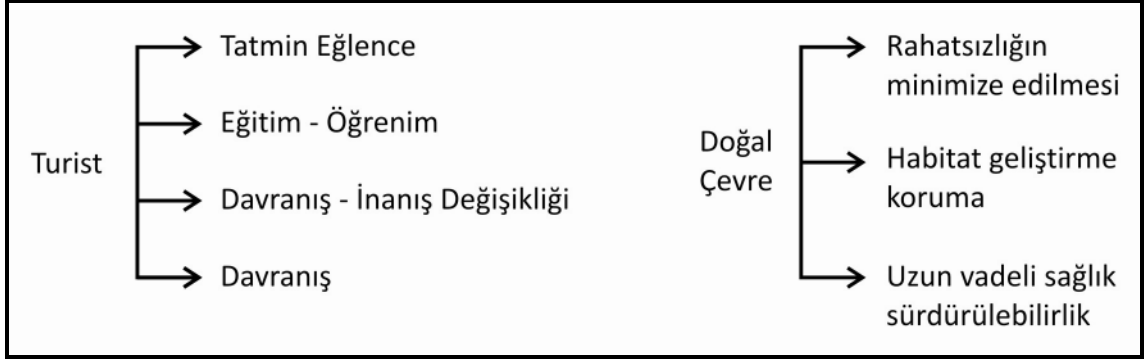
3/Ekoturizm strateji dokümanını yazmak

Bu stratejinin başarısı, istenilen amaçlara doğru ekoturistlerin etkinliği açısından ölçülebilir

Şekil 2. Ekoturizm yönetim stratejilerinin amaçları [35]

Yönetim stratejilerinin kazandığı başarıyı ölçmek için, belli sayıda göstergelere ihtiyaç vardır. Doğal çevredeki turist kullanımının, direkt ve indirekt, kısa ve uzun vadeli etkileri de ayrıca önemli değer taşır. Bu etkiler, ekoturizmin dayanağı olan çevreye bağlı farklı şekil ve pek çok yolda ortaya çıkabilir. Özellikle bu göstergeler, ekoturistlerin doğal çevre üzerindeki zararlı etkilerini minimize etmeye uğraştıkları pasif bir durumdan, çevrenin yaşanılabilirliğine ve sağlığına gerçekten yardım eden ekoturizmin olduğu aktif bir duruma geçişin ölçümüne yardımcı olabilirler. Bu üç gösterge, rahatsızlığı en aza indirmek, habitat koruma gelişimi ve Şekil10'da verilen istenilir uygun ölçümünü gösteren doğal çevrenin canlılığı ve uzun vadeli sağlığı için kapsamlı olarak yardım etmektir [34].

Şekil 3. Göstergelerin taslağı

Yayla turizmi; jeomorfolojide yüksek düzlükleri (platoları) ifade eden yaylaların turizm amaçlı kullanımıyla ortaya çıkmıştır. Başlıca hayvancılık ve tarım amaçlı olarak yapılan yaylacılık faaliyeti halk arasında “hava değişikliği” olarak adlandırılan sağlıklı iklimde bulunmayı da geleneksel olarak içermektedir. Yayla turizminde asıl çekici etmen sıcaklığın fazla olduğu aşırı seviyelerden ılıman değerlere doğru kaçıştır. Yayla turizmine en uygun yükselti kuşağı, insan sağlığı açısından uygun sıcaklık ve basınç şartlarına sahip 800-2000 metreler arasında yer almaktadır [31].

Zengin florası ve faunası, çayır alanları, orman alanları, sürekli akan yüzey suları, özgün peyzajı, mikro-kliması, geleneksel mimari dokusu ve temiz havası yaylaların konu olacak en önemli verileridir.

Yayla turizmi, yumuşak turizm-yeşil turizm formlarından olup daha çok doğal alanlarda yapılagelmektedir. Yayla turizmi potansiyeli diğer turizm çeşitleriyle (av, yaya yürüyüş, termal, kış sporları ve dağ turizmi) entegre olarak kullanıldığı takdirde büyük bir turizm aktivitesi yaratmaktadır. Yaylalar çevreye saygılı, sakin ortamları seven, doğasever turistleri çekmektedir.

Çevre, yerli halk ve turistler ile olan ilişkileri kuvvetlendiren bir turizm türünü açıklayan alternatif turizm insanların dinlenme gereksinimlerini karşılamaya yönelik özlemleri sonucu ortaya çıkmış ve doğal değerleri taşıyan alanlarda gerçekleştirdikleri turizm formudur. Diğer bir tanımlama alternatif turizmi; çevre, yerli halk ve turistler ile olan ilişkileri kuvvetlendiren bir turizm türünü açıklamaktadır.

Alternatif turizmin en önemli özelliği; içerdiği çeşitli turizm aktiviteleri sayesinde farklı yöreleri turizm faaliyetleri içine alarak, belli yöreler üzerinde yoğunlaşmayı azaltması ve turizmi senenin bütün günlerine yaymasıdır [36].

1.2. “Yayla”nın Tanımı ve Yaylacılık Kavramları

Yayla ve yaylacılık hakkında ilk bilimsel çalışmalar, Emiroğlu [37] tarafından yapılmıştır. Bu alandaki çalışmalar artmıştır. Alagöz [38] yayla terimi, Türkçe bir sözcüktür. Eski Türkçe’de yaz mevsimi anlamına gelen “yay” kökü ile hayvanları açıkta ve dağınık olarak otlatmak manasını da ifade eden “yaymak” mastarından türetilmiştir.

Türkiye’nin her yöresinde yayla sözcüğü; “yazın çıkıp oturulan yer, dağların üzerindeki yazlık ikametgâh ya da yazlık mer’a anlamına gelmektedir [36]. Yaylalar sürekli iskan bölgeleri olmayan, geçici ve mevsimlik iskana uygun ve kendine özgü bir yapılanmaya sahip kışın erişilemeyen doğal dağ mer’aları olarak tanımlanmaktadır [39, 40]. Darkot, ise ot sağlamak amacıyla, sürülerin dağ sıralarındaki yamaç ve düzlüklere yayılmasından “yaylak” veya “yayla” teriminin türetildiğini söylemektedir. Yayla sözcüğü çoğu kez fiziki coğrafyada plato karşılığında kullanılan bir terimdir. Dağ ve ovaya karşılık bir yer biçimini anlatan plato terimiyle eş anlamlı olmak üzere yayla terimi de kullanılmaktadır [37].

Çeşitli tanımları bulunan “yayla” nın Anadolu’da aşağıdaki tiplerini görmek mümkündür [41].

- Yazlık (sayfiye) anlamını taşır. Mali durumu yüksek olan şehirli nüfusun yazın sıcaktan kaçarak yaylaya çıkması ve burada bağ, bahçe gibi faaliyetlerde bulunmasıdır.
- Pınar, kuyu, yahut ırmak kenarında çobanlara makbul bir çadır yeridir.
- Yazın yalnız oturulan ve etrafında sürüyü otlatacak yeri bulunan bir ev veya ev grubudur.
- Bütün zirai imkanlara sahip ve köyün bir kısmının veya tamamının göçtükleri etrafı otlak ve tarla halinde bir saha, çiftlik, yahut sadece bir köydür.
- Köy sürülerinin yazın en sıcak devresinde çıkıp uzun süre kaldıkları dağ merasıdır.

Trabzon yöresindeki yayla faaliyetleri yukarıdaki tanımların beşincisi olarak verilen tanımla özdeşleşmektedir. Son yıllarda yöredeki yaylalar turistik mekanlar haline geldiğinden bir sayfiye yeri özelliği taşımaktadır. Zamanla bu iki işlevin birbirini tamamlamasıyla yeni bir yayla tipi meydana gelmektedir [42].

“Yayla” ile “yaylak” kelimeleri arasında fark olup olmadığını anlamak için “yaylak” kelimesinin anlamını irdelemek gerekmektedir. “Yaylak” kelimesinin iki sözlükteki anlamına bakıldığında şunlar karşımıza çıkmaktadır.

- ”yazı geçirmek için çıkılan yüksek yer, yayla” [43]
- “yazın hayvanların otlağı yüksek dağlık yerler ya da ovalarda böyle bir işe yaramayan yerler”.Yaylaklar ya yüksek dağların ormansız yamaçlarında ya da bu dağların eteklerinde olur. Yaylacıların, yazın göçüp kondukları bu otluk yerlere yaylak denir. Anadolu’da yayla ile yaylak birbirine çok yakın anlamda kullanılır [44].

“Yayla” ile “oba” kelimeleri Trabzon yöresinde iç içe kullanılan iki kavram olduğundan karıştırılmaktadır. Yörede yayla, obaların birleşmesinden meydana gelen bir yer olarak algılanmaktadır. Başka bir ifadeyle obalar, yaylaların alt kümeleri durumundadır. Oba, yaylada belirli bir köy halkının bulunduğu kısım, ev topluluğu anlamında kullanılır, fakat halk bazen obayı yayla anlamında kullanmaktadır [42].

Yaylaların belirgin özelliği hayvancılığa elverişli otsu bitki örtüsüne sahip olmasıdır. Bu nedenle yayla sözcüğu aynı zamanda “otlakiye” ve mer’a” sözcükleri ile eş anlamlı olarak da kullanılmaktadır [45]. Yaylalar, uzun yıllar boyunca yörede yaşayanların ekonomik etkinlikte bulunarak (hayvancılık, tarıma dayalı üretim ve gelenek/kültür ürünleri üretimi, vb.) yararlandıkları yerler olarak değeri kazanmışlardır.

Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yaylalar genelde 1300 m üzerindeki yükseltide yer alan yaklaşık %40’ı ağaç yetişme sınırı altında dolayısıyla orman alanı içinde, %60’ı bu sınırı oluşturan yaklaşık 2000-2300 m yüksekliğin üzerindeki alanlardır [46].

Yaylalar buldukları yüksekliklere göre üçe ayrılır [47].

1/Alçak yaylalar: Denizden yüksekliği 900-1200 m olan, devamlı iskan ve tarla ziraatı alanlarıyla hudut olan yaylalardır. Bu yaylalara Mayıs ayında çıkılmaktadır. Ortalama otlatma periyodu 140-160 gün sürer. Ege, Akdeniz Bölgeleri’ndeki yaylalar bu tip yaylalardır.

2/Orta yaylalar: Denizden yüksekliğin 1200-1600 m olan ve tarla ziraatı sınırının üstünde orman sınırlarındaki yaylalardır. Bu yaylalara Haziran ayında çıkılır ve otlatma periyodu 100-140 gün sürer. Orta Anadolu’daki yaylalar bu tiptedir.

3/Yüksek yaylalar: Denizden yüksekliği 1600 m’den fazla olan ve orman sınırının üstünde bulunan yaylalardır. Bu yaylalarda kalış süresi daha azdır. Otlatma periyodu 60-80 gün sürer. Karadeniz ve Akdeniz Bölgeleri’ndeki yaylalar genelde bu tip yaylalardır.

İklimin ve coğrafyanın şekillendirdiği yayla yerleşim biçimi ve konut tipleri, ülkemizde bölgeden bölgeye değiştiği gibi bölge içinde de farklılıklar sergileyebilmektedir. Bu durum, yaylaların ekonomik ve doğal nitelikleri ile birlikte bulunduğu bölge insanının toplumsal ve kültürel karakterini de yansıtmaktadır.

Yaylacılık yaz mevsiminde ve sıcak aylarda insan ve hayvanların yaylaya çıkmalarını, orada belli bir süre kalmalarını, ekonomik ve toplumsal etkinliklerde bulunmalarını sağlar. Bu etkinliklere katılan insanların yayladaki uğraşları, sosyal ve toplumsal ilişkileri, üretim-tüketim ilişkileri bir bütün olarak yaylacılık kavramıyla açıklanmaktadır [48].

Anadolu'da yaylacılık, havaların elverişli olduğu yaz dönemlerinde yüksek platolardaki otlaklardan hayvanları yararlandırmak amacını taşır. Halkın yaşantısı da buna uymuştur. Ek olarak yaylaya çıkış, alçak yerlerde yazın bunaltıcı etkilerinden ve (geçmişte) sıtmadan kaçınmanın bir yoludur [49].

Yaz aylarında çeşitli neden ve amaçlarla yaylaya çıkanlara “yaylacı” adı verilmektedir. Uluocak (1978)'a göre yaylacılık;”mevsimin ilerlemesi ile ilk kez taban alanlarda başlamış olan otlatmayı yükseklerle intikal ettirmek üzere, sürülerin gittikçe yükseklerle çıkarılması esasına dayanan bir otlatma sistemidir [36].

“Türk insanının doğayla bütünleşerek, sıcaktan korunmak için uyguladığı” ya da “insanların avcılık amacıyla başlattıkları” söylenen yaylacılığın asıl amacı [50]“yılın belirli mevsimlerinde yaylalarda yetişen bol besleyici bitkileri hayvanlara yedirerek, bunları pazarda değeri olan hayvansal ürünlere çevirmektir” denmektedir.

Yurdumuzdaki yaylacılık tipleri üçe ayrılmaktadır.

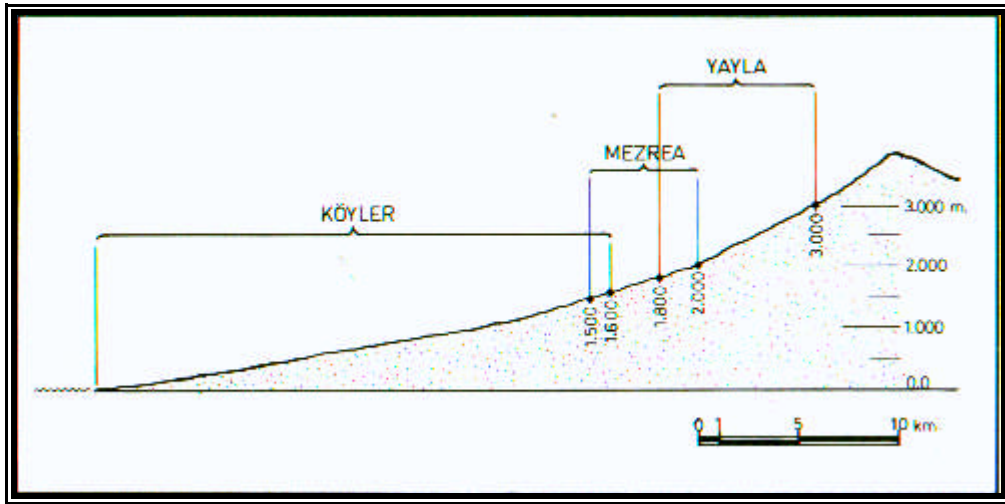
1/Göçebe Yaylacılık: Daha çok keçi, koyun gibi küçükbaş hayvancılığı kapsayan bu tip yaylacılıkta, hayvan sahibi belirli bir yer ve konuta sahip değildir. Kıl çadırlarda oturur, hava koşulları ve yem durumuna göre, mevsim içinde sık sık yer değiştirir. Bu yaylacılık sisteminde, en büyük toplum ünitesi bir tek hanedir. Yaylacılar, genellikle yalnız yaşarlar. Bu yaylacılık tipi Akdeniz Bölgesi'ne özgü yaylacılık tipidir.

2/Sabit Yaylacılık: Bu sistemde yaylacı, belirli köy veya mahallenin halkı olup, yaylada da bir arada bulunurlar. Yayla olarak seçtikleri alan belirlidir. Herkesin ilkel de olsa sabit bir barınağı vardır. Hayvan sahipleri, yılın belirli bir zamanında bütün hayvanlarıyla buraya gelerek, bir süre kaldıktan sonra yine hep birlikte yaylayı terk ederler. Bazı yerlerde, bir köy veya mahalle halkının değişik yüksekliklerde olmak üzere birden fazla yaylası mevcuttur. Diğer yaylalardan daha alçakta olan, ilkbaharda yüksek yaylaların

havasının henüz düzelmediği zaman ve sonbaharda, yüksek yaylalardan ayrıldıktan sonra iki kez uğranılan bu yaylalara *güzle-güzlek* denmektedir [50]. Güzleler orman içi veya orman sınırında bulunan yaylalardır. Sabit yaylacılıkta, hayvanların çoğunluğunu büyükbaş hayvanlar oluşturur. Karadeniz Bölgesi ve Bolu mıntıkasında yapılan yaylacılık faaliyetleri bu tiptedir.

3/Tarımla Kombine Edilen Yaylacılık: Bu tip yaylacılık, sabit yaylacılığa çok benzer. Sabit yaylacılıktan ayrılan yönü, hayvancılığın yanında; patates, mısır, vb. tarımın yapılmasıdır. Yurdumuzda güney ve batı bölgelerinde köy halkının yaz aylarında topluca yaptığı yaylacılık bu tiptedir [50].

Trabzon'da yaylalar yaklaşık 1600 m yüksekliklerden başlamaktadır. Deniz düzeyinden 1400 metreye kadar olan yükseltilerde köyler yer almakta, 1500 metrelerden başlayan mezralar 1800 metreye kadar uzanabilmektedir. Mezralar, yayla çıkmadan önce ve sonra bir süre kalman yerleşkelerdir (Şekil 4). Doğu Karadeniz Bölgesi'nde mezralara Nisan sonunda, yaylalara ise Mayıs ortalarından Haziran başlarına kadar çıkılır. Çıkış tarihleri, yaylaların yükseklik ve uzaklığına göre değişir. Ayrıca hava koşulları da bu tarihin birkaç gün önce ya da sonra olmasını etkiler [49].

Şekil 4. Doğu Karadeniz arazi yapısında yerleşmelerin konumlanması [51].

1.3.1. Yaylaların Ekonomik ve Toplumsal Boyutu

Yaylacılığın ekonomik ve toplumsal boyutu; ekonomik, kültürel ve yasal (mülkiyet) boyut başlıkları altında ele alınacaktır.

1.3.2. Yaylacılığın Ekonomik Boyutu

Yaylacılık, geniş yayla sahalarından yararlanabilme imkânını, hayvancılığın korunmasını, hayvan yetiştirilmesinin ıslahını ve az masraflı hale getirilmesini, yaz yemlemesini ve işten tasarrufu sağlayarak çeşitli ekonomik faaliyetlere kaynaklık etmektedir [36].

Hayvan sürüleri ile insanlar arasındaki simbiyotik ilişki çerçevesinde Türkiye’de de, yayla göçü süresince başlıca iki önemli yararlanma örüntüsü gözlenir. Birincisi, hayvan sürülerinin yaz mevsimi süresince doğal otlaklarda hareketli bir şekilde yemlenerek, ihtiyaçları olan besinlerin optimum düzeyde sağlanmasıdır. İkincisi ise, peynir, tereyağı, çökelek ve benzeri hayvansal ürünlerin üretimi, stoklanması, yani hayvan sahiplerinin kendi besin ihtiyaçlarını karşılamalarıdır. Bundan başka, hayvan sürüleri ticari bir meta ya da kapital olarak da değerlendirilebilmektedirler [52].

Yaylalarda, yayla bitkilerinin ihtiva ettiği yararlı maddeler sayesinde elde edilen kaliteli hayvansal ürünlerin değerlendirilmesi, köy kalkınma kooperatiflerinin yaptırdığı mandıralar sayesinde, hayvansal ürünlerin daha verimli değerlendirilmesi için yeni olanaklar yaratmıştır. Yaylalarda hayvancılık yanı sıra arıcılık ve fazla yüksek olmayan yaylalarda ise kümes hayvancılığı yapılmaktadır. Ayrıca yaylalar, akarsu ve göllerin yanı sıra barındırdıkları yaban hayatı potansiyeli sayesinde tatlı su balıkçılığı ve avcılık etkinliklerine de konu olmaktadır. Ülkemiz yaylalarında yapılan önemli ve gelir getiren üretim şekillerinden bir diğeri de, bölgelerine göre farklılıklar gösteren el sanatlarıdır. Odundan yapılmış el işlerinin yanı sıra, yünden yapılan çorap, kilim, heybe gibi el işleri ve topraktan yapılan çanak ve çömlekler bunlara örnek olarak verilebilir.

1.3.3. Yaylacılığın Kültürel Boyutu

Yaylalar, ekonomik ve doğal nitelikleri yanında toplumsal ve kültürel bir olgu olarak da önem taşımaktadır. Yayla organizasyonları, önemli ölçüde köylerdeki sosyal

organizasyonları yansıtır. Başlangıcından bugüne dek kendine özgü bir yaşam biçimini oluşturan yaylacılığın kültürel boyutu bölümünde yaylaya çıkış hazırlıkları, yayla şenlikleri ve yayladaki yaşam konu başlıkları irdelenecektir.

1.3.3.1. Yaylaya Çıkış Hazırlıkları

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaylaya çıkış mevsimi baharda genellikle Mayıs ayı içinde olmaktadır. Yaylaya gidiş yöre halkı tarafından “yaylaya çıkış” ya da “yayla göçü” olarak anlatılmaktadır. Geçmişte yayla göçü belli kurallara bağlıydı. Yayla halkı bireysel olarak karar verip tek başına yaylaya çıkamazdı. Köyün ileri gelenleri, köy halkı belirlenen bir yerde toplanır, yaylaya çıkacakları günü kararlaştırırlardı [51,48]. Günümüzde bu kural tamamen geçerliliğini yitirmiş durumdadır. Yaylacılık eskisi kadar yaygın olmadığı için herkes istediği zaman yaylaya gitmekte ve istediği zaman geri dönmektedir. Yayla dönüşleri genellikle Ekim ayından itibaren başlamaktadır.

Yaylacıların yaylaya çıkmadan önce yaptığı hazırlıklar, yaylaya çıkacak hayvanların hazırlanması ve yaylanın hazırlanması şeklinde yapılır. Hayvanlar, beslenmelerinden, haşerelerinden arındırılmasına, boynuzların köreltilmesinden, tırnakların bakımına kadar çeşitli işlemlerden geçirilir. Yaylanın hazırlanmasına Nisan-Mayıs aylarında yaylalardaki kar henüz erimemişken başlanır. Erkekler, havanın uygun olduğu zamanlarda yaylaya çıkarak evlerin çevresinde bulunan çayır alanlarına gübre serperler. Kar üstüne serpilen gübre, kar eridikçe toprağa ulaşır.

Bazı yörelerimizde yaylaya çıkış ve inişte ara konaklama yerleri bulunmaktadır. Örneğin; Trabzon İli'nde yaylacılar, yaylaya çıkışta ve inişte mezra-güzlek denen orman içi veya orman kenarı konaklama yerlerine uğrayarak bir süre kalırlar. Yaylaya çıkışta (Nisan ayından Mayıs sonuna kadar) güzlekte kalınmasının nedeni; yükseklerde havaların henüz ısınmamış olması ve bitki örtüsündeki gelişme alçaklardan başladığı için, bu kısımlarda erken gelişen vejetasyonun hayvanlar tarafından değerlendirilmesi isteğidir.

Yörede yaylaya götürülecek eşyalara “yayla yükü” denmektedir. Geçmişte her evde at ya da katır mutlaka bulundurulur, yaylada kullanılacak eşyalar katır ve atlara yüklenir, yayla yükü, yayla göçüne hazır edilirdi. Belirlenen gün sabaha iki saat kala yaylaya gidecek köy halkı hayvanlarıyla birlikte köy meydanında toplanır ve yayla göçü başlardı. İki gün süren yayla göçü esnasında bir gece yolda uygun olan bir yerde konaklanırdı.

Bazı yaylacılar ise geleneklerini devam ettirmek için hayvanlarıyla birlikte eşyalarını da yanlarına alarak yürümeyi tercih ederler. Doğu Karadeniz'in bazı yaylarında halen devam eden bu yürüyüş geleneği çeşitli özellikleri içermektedir. Bir kaç gün sürebilen bu yürüyüşlerde, yaylacılar mola anlarında bile boş durmamakta horon halkaları oluşturmakta, birbirleriyle şakalaşmaya dayanan çeşitli oyunlar oynamaktadırlar. Yürüyüş boyunca kemeçe eşliğinde söylenen türküler ve maniler yürüyüşün zevkli geçmesini sağlamaktadır [53].

Yayla göçleri başlı başına bir şenliktir. Yaşlı kadınlar, kızlar, erkekler yöreye özgü kıyafetleriyle sabahın alaca karanlığında ıslık ve çingirak seslerinin arasında hayvanları önlerine katarak yayla yollarına düşerler. Yayla göçünde süslenen insanların yanında ineklerin alın ve boynuzları da püsküller ve boncuklarla süslenir (Şekil 5). Tüm bu hazırlıklar yayla göçünden önceki akşam hazır olur [42]. Karanlık bastırınca, insanlara bu yorucu yolculuğu yine yapmaya teşvik eden, belleklerden silinemeyecek saatler başlar. Orman, pek çok yerinde yakılan ateşlerle aydınlanmış, cıvıllı cıvıldır. Yanan çam kütüklerinin çıra kokusu tüm ormanı doldurur. Bu kokuya sarı orman güllerinin bayıltıcı kokuları karışır. Ormanın açıklık yerlerinde gençler hemen bir horon halkası oluştururlar. Yüzlerce hayvanın çan sesleri, gizemli melodiler gibi orman derinliklerine dalga dalga yayılır [51].

Şekil 5. Doğu Karadeniz Bölgesi'nde (Trabzon İli) yayla göçü [51]

Günümüzde artık görkemli yayla göçü yapılmamaktadır. Sadece yaylacılığı ve hayvan bakımını eğlence olarak gören yaşlılar bu geleneği devam ettirmektedirler. Son yıllarda Doğu Karadeniz Bölgesi'nin pek çok yaylasına kadar ulaşan yayla yollarının yapılmasıyla ulaşım artık motorlu araçlarla yapılmaktadır.

Yaylalardan dönüş zamanı yaylalara göre farklılıklar göstermekle birlikte Ağustos sonlarında açmaya başlayan “vargit” (*Crocus vallicola*) çiçeklerinin görünmesiyle başlar. İnsanlar ve hayvanların köye inmesiyle, o yılki yaylacılık faaliyeti son bulur.

1.3.3.2. Yayla Yerleşimi ve Yayla Evleri

Yaylacılar, yaylalarda “oba” denen topluluklar halinde yaşarlar. Oba halkı, genellikle aynı köyün insanları arasından oluşur. Kimi obalarda ise iki, üç kat hatta dört ayrı köyün insanların evleri olabilmektedir [51]. Yaylacıların yaşadıkları yerleşim birimlerine “dam” denir. Bu kulübeler ayrıık düzende, iki-üç dönümlük bir arsa içinde yapılmıştır. Etrafında taş veya tahtadan yapılmış çitler bulunan bu arsalarda kış için köye indirilecek çayırlar yetiştirilir. Bir çok yerde dam adı verilen bu kulübeler, yörelerimize göre tip bakımından bazı farklılıklar gösterir. Toroslarda göçer çadırları, Toroslar ve Karadeniz ardı dağlarından İç Anadolu'ya kadar uzanan alanlarda düz damlı ve taş duvarlı kulübeler, Maraş dolaylarında her yıl değişen yarma odunlardan yapılmış barakalar, Ardahan-Artvin dolaylarında taş duvarlı ve hartamalarla yapılmış beşik çatı konstrüksiyonu arz eden kulübeler, Karadeniz sahili, bilhassa Trabzon ve Giresun dolaylarında, ensiz dilme tahtalarla yapılmış duvarlı olan hartama saçaklı yayla evleri, Karadeniz arkası ve bilhassa Batı Karadeniz dolaylarında çatma tarzında tomrukların üst üste konmasıyla doğan bir yayla evi tipi olan “gelik” adı verilen barınaklar vardır. Bu barınaklar üzerinde yerel iklim şartlarının, sosyal yaşayış icaplarının ve bir de yörenin ormanca zengin veya fakir oluşun büyük rolü vardır [36].

Bölgedeki yayla yerleşimlerini temsil eden yayla evleri; bölgenin ekonomik yapısına, kültürel yaşamına ve iklim koşullarına uygun olarak düzenlenmiş ya da yapılmıştır. Yayla yerleşimi, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kırsal alanlarındaki tipik yerleşim şekli olan dağınık görünümlü değil daha derli toplu bir görünüm sunmaktadır. Bölgede yer alan yayla meskenleri, doğal çevre özelliklerini yansıtan yerleşik konutlardan oluşmaktadır. Yaylacılık faaliyet sahalarının orman içerisinde olması, hakim inşa malzemesinin ahşap

olmasına sebep olmuştur. Daimi yerleşmelerdeki meskenlerde olduğu gibi, yayla meskenlerinde de ahşap vazgeçilmez inşa malzemeleridir.

Yayla yerleşimlerinde obaların yerlerinin belirlenmesinde deneme-yanılma ile ortaya çıkan, yüzyıllar öncesinden gelen bir takım kurallar vardır. Yaylalar her şeyden önce yükseklikleri nedeniyle kışın son derece fazla kar yağışına ve yaz-kış sert rüzgarlara maruz kalan yerler olduklarından, bu tür iklimsel etkilerin en az olduğu korunaklı yerler yerleşim için uygundur. Yaylaların tamamına yakınında kışın kalan olmasa da, yayla evlerinin kışın yağın kardan zarar görmesini engellemek için böyle bir önlem gereklidir. Bu bağlamda yerleşilen yamaç güneğe ya da doğuya bakmalı, kaya ve çığ düşmesi tehditlerinden uzak olmalıdır [51].

Doğu Karadeniz yaylalarında gözlenen mimari, yalnızca basit evlerden oluşan yalın bir mimaridir. Bu yalınlığın gerekçesini, yayla yaşamının yalınlığında, tekdüzeliğinde ve geçiciliğinde aramak gerekir (Şekil 6-7).

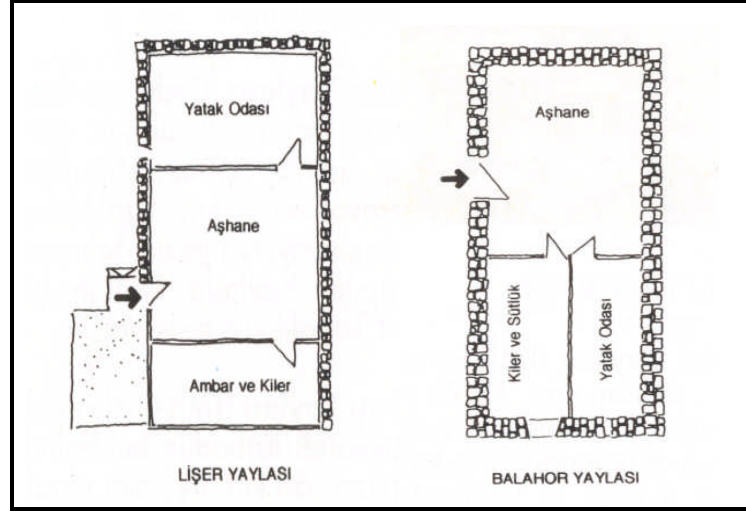
Şekil 6. Hırsafa yayla yerleşim alanı

Şekil 7. Hırsafa yayla yerleşim alanı

Doğu Karadeniz yayla evlerinin yapı malzemesi ağaç ya da taştır. Yayla evinde duvarların ağaç ya da taş olması, yaylanın orman alanlarına mesafesi ya da yayla yakın çevresinde taşın bol bulunuşuyla ilgilidir. Taş duvarlı evleri olan köylerin yayladaki evleri ahşap olabilirken; ahşabı çok iyi bilen ve kullanan bir köyün yayla evleri taştan olabilmektedir. Çatılar ağaç iskeletlidir. Örtüyse onbeş-yirmi yıl öncesine kadar hartama (dar ve ince çam tahtası) iken son yıllarda teneke veya oluklu sac ile değiştirilmiştir. Evin zemini toprak, ahır üstüne rastlayan bölümüyse tahta döşemedir.

Yayla evi, zemin kattan oluşan uzunca bir dikdörtgen kütleyle sahiptir. Bölgenin çoğu yöresinde yayla evi yalnızca tek odadan oluşur. Bu tiplerin bazılarında süt ve peynir kaplarının bulunduğu bölüm (sütlük), bir kilim ya da tahta bölmeyle ayrılmıştır ve çoğunlukla da kapısızdır. Tek oda planının ileri aşaması sütlük bölümünün kapı ile geçilen ayrı bir odadan oluşması şeklindedir. Tek odalı evlerin yanı sıra yemeğin pişirildiği “aşhane”, yapılan süt ürünlerinin saklandığı “kiler ve sütlük” ve yatak odasından oluşmuş üç bölmeli yayla evleri bulunmaktadır [51, 54] (Şekil 8). Evin tek mekanı çok işlevlidir. Bir köşede yer ateşi ya da soba yanar. Duvar önlerinde geceleri yatak serilen sedirler vardır. Evin bir duvarı da sahan dolabı olarak ayrılmıştır. Tüm ev halkı (varsa konuklar) bu mekanda oturur ve yatarlar. Ev zemini ile dış ortam aynı seviyededir. Eğim yeterli ise aşağı yönde zemin kat altına alçak tavanlı bir ahır yerleştirilir.

Şekil 8. Bazı yayla evlerinin planları [51]

Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Turizm Bakanlığı'nca 1990 yılından itibaren "Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Diğer Bölgelere de Yaygınlaştırılması" kapsamında başlatılan çalışmalar, yayla alanlarının "Yayla Turizm Merkezleri" ne dönüşmesini sağlayarak, bu alanlara ulaşım olanağı sağlanması yanında her türlü alt yapı hizmetlerinin götürülmesini de sağlamıştır. Turizm Bakanlığı'nca ilan edilen "Yayla Turizm Merkezleri" yanında diğer yaylalarda başlayan turizm amaçlı hareketlilik, geleneksel yayla yaşamının biçim ve içeriğinin de sorgulanmasını beraberinde getirmiştir.

Yaylalara ulaşım sorunu yapılan yüksek nitelikli yollarla halledilmesiyle kolaylıkla yaylalara taşınabilen ve daha kolay kullanılan tuğla, briket ve betonarmeye ciddi bir yönelim olmuştur. Bugün, bölge yaylalarının bir çoğunda köydeki yerel mimari özellikleri taşımayan binaları görmek mümkündür [55]. Ekonomik gereksinimlerden ve doğal şartların zorlamasından doğan ve daha çok kırsal nüfusun geleneksel bir alışkanlığı haline gelmiş olan yaylaya çıkma, dinlenme unsurunu bünyesinde bulundurmasıyla artık sadece kırsal kesim insanının değil kent insanının da rekreasyon sahası haline gelmiş ve yapılan modern ikincil konutlarla turizm yönünden de önemli gelişmeler gösterdiği izlenilmektedir [56,57].

1.3.3.3. Yayla Şenlikleri

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaz aylarında rastlanan çeşitli yayla şenlikleri geçmişten günümüze sürüp gelmiş, günümüzde de devam etmektedir. Yıllardan beri

kutlanarak gelen bu şenlikler halkın kendi yarattığı kültürün ifadesidir. Yayla şenlikleri, yaylacılık kültürünün önemli bir boyutunu oluşturmaktadır. Yayla şenlikleri toplanmaya, horon oynamaya elverişli düzlüklerde yapılan eğlencelerdir (Şekil 9). Bu düzlükler yaylalarda kurulan Pazar yeri yakınlarında da olabilmektedir. Bu şenlikler; “çürük ortası”, “okçular”, “vartivor” gibi adlarla aslında yayla süresinin belli dönemini yansıtmaktadırlar. Yayla şenlikleri köydeki işlerin bitirilip, yaylada toplanma tarihine denk gelmektedir [36, 19, 8].

Şenlik hazırlığı birkaç gün önceden başlar. Uzaktaki dost ve akrabalar şenliğin yapılacağı yayladaki çeşitli obalara konuk olurlar. Şenlikten bir gün önce son hazırlıklar yapılır, giysiler bohçalarından çıkarılır. Sabahleyin en yeni ve en göz alıcı giysilerini giyen genç kızlarla, kadınlar, erkeklerle birlikte öğleden önce şenlik alanında olacak biçimde obadan ayrılarak yürüyüşe geçerler. Şenlik yeri bir giysi ve insan mozaiğidir.

Şekil 9. Yayla şenliğinden bir görünüm (Kadırga yayla şenliği-Trabzon) [51]

Şenlik günü binlerce kişinin toplandığı şenlik alanlarında yapılan eğlenceler çok çeşitli aktiviteleri içermektedir. Binlerce kişinin oluşturduğu horon halkaları yöre halkının tükenmez enerjisinin bir göstergesi olarak müziğin ritmine hiç eksilmeden ayak uydurur. Yayla şenlikleri, aynı zamanda yaylacıların yaylada hazırladığı çeşitli elişlerinin sergilenmesine de fırsat tanımaktadır. Bu elişleri kilim, heybe, kıldan yapılmış çoraplar,

iğne oyaları, peştamal, Keşan, banyo lifi, topraktan yapılmış çanak ve çömlekler ile odundan yapılmış çeşitli ürünlerdir [36].

Yayla şenliklerinin kendilerine özgü ortak özellikleri vardır [49];

- Şenlikler çakışmaz, her hafta bir diğeri düzenlenir.
- Şenlikler kendiliğinden oluşur. Ancak günümüzde şenliklerin düzenleyicisi ve komitesi bulunmaktadır.
- Temel ilke, şenliğe aktif olarak katılmaktır. Şenliğin seyircisi çocuklar ve iyice yaşlılardır. Herkes horon oynayarak ya da türkü söyleyerek eğlenceye katılır. Kimse başkaları izlesin diye gösteri yapmaz. Eğlencede horon ana unsurdur. Şenliğe katılan “izledim” demez “oynadım” der.
- Şenliğin kuralları gelenekleridir.
- Şenlik yeri, insanların tanıştığı, iletişim kurduğu, değış-tokuş ve kültürleşme alanlarıdır.

Trabzon’da yayla şenlikleri, toplanma yerinin niteliğı açısından ikiye ayrılır.

a/Yılda bir kez, yakın çevresinde yerleşim yeri olmayan, belirli bir alanda toplanarak kutlanan gelenekselleşmiş şenlikler

b/Yılda bir kez bir yerleşim yeri veya pazar yeri çevresinde gerçekleşen şenlikler

1.3.4. Yaylalarda Yasal Boyut ve Mülkiyet

Hukuksal olarak yaylalar devlete ait yerlerden iken, bir tahsis belgesine dayanarak veya öncesi bilinmeyen süreden beri, tahsisli olduğuna dair bir hakka tutunarak, bir veya birkaç köy ve kent halkının birlikte oturup kalktığı ve hayvanlarının otundan sütünden yararlandığı yüksek yerlerdir. Bu tanımlamada 4 ana unsur yer almaktadır. Bunlar devlet malı olması, tahsis edilmesi, ortaklı kullanılması ve köy halkının hayvanlarıyla birlikte, belirli mevsimde yararlanması vardır [58].

Yayla: 442 sayılı Köy Kanunu’nun 2. ve 4. maddeleri, 4342 sayılı Mera Kanunu’nun 3. ve 4. maddeleri, 3402 sayılı Kadastro Kanunu’nun 16. maddesi ile Türk Medeni Kanunu’nun 912. maddesiyle tanımlanmıştır.

Yayla alanları hazine arazileri ve devlet ormanı olmasına rağmen kullanımı köyler arasında paylaşılmıştır. Ormanlardan ve hazine arazilerinden yararlanma geleneğı bireysel ve köy düzeninde toplumsal mülkiyet biçimleri yaratmıştır. Yaylalar, hukuki açıdan hazine arazileridir. Tapu kayıtları bakımından tescil dışı yerler olup devletin hüküm ve

tasarrufundadır. Köy tüzel kişiliğın (muhtar ve köy ihtiyar heyeti) emrine tahsil edilen bu alanlar, muhtarın inisiyatifıyla oluşturulmuş tahsis belgesi ile köylünün kullanımına sunulmuştur. Yaylalarda özel mülkiyet yoktur. Yaylalar, Türk Hukuk Sisteminde “Kamu Malları” içine girmekte ve orta malı olarak nitelendirilmektedir. Bu sahaların mülkiyete konu olması ancak imar planlarının hazırlanmasına bağlıdır.

Mülkiyet açısından yaylalar, köylülerin kullanımına verilmiş, hazineye ait arazilerdir. Tapuları yoktur. Yüzyıllardır kullanım sonucu, her evin yapı alanı, bahçesi ve otağının sınırları, o köy insanlarınca bilinir ve güvence altındadır. O köyden olmayan insanların, köyden ya da yayladan yer satın almasına köy halkı izin vermez [51].

1858 tarihli Arazi Kanunu’nun 104. maddesinde yaylalar, metruk arazi olarak tanımlanmıştır. 3402 sayılı kanunun 16.maddesinin “b” fıkrasına göre orta malı olarak sayılan yaylaların sınırları ölçülür, yüzölçümü hesaplanır, parsel numarası verilir ve özel sicile kaydedilir [36].

Tablo 1. Yaylaların hukuki nitelikleri

Akgün (1964)’e göre; [59]	1998 yılı Mera Kanunu’na göre; [61]
Tahsis ve kıdem şarttır,	Aynı
Yayla, tahsis edilen kişilerce ortak kullanılır,	Aynı
Yaylalar temellük edilemez,	Aynı
Yaylalar satılamaz,	Aynı
Yaylanın niteliği değiştirilemez,	Aynı
Yaylalar büyütülemez,	Aynı
Yaylalar tapuya tescil edilemez,	Aynı
Yaylalarda Medeni Kanun’un haksız inşaat hükümleri uygulanmaz,	Aynı
Yaylalar, ancak tahsis edildikleri köylerin halkı tarafından kullanılabilir,	Aynı
Yaylaların kamulaştırılması söz konusu olamaz	Aynı
Yaylalardan faydalanmayı mümkün kılmak üzere ancak menkul inşaat (hafif inşaat) niteliğinde yayla evi (dam) ve ağıl yapılabilir.	Aynı

442 sayılı Köy Kanunu’nun 2. Maddesi’nde yayla alanları, köyü oluşturan unsurlardan biri olarak ifade edilmiştir. 4. Maddesi’nin 6 numaralı bendinde, “Bir köyün sınırı mutlaka diğer köyün sınırıyla birleşmesi gerekmez. İki köyün sınırları arasında eskiden beri hiçbir köyün malı sayılmayan boş arazi, dağlar, ormanlar, yaylaklar varsa bunlar gene sınırın dışında bırakılmalıdır.” şeklinde ifade edilmiştir. Aynı maddenin 7

numaralı bendi ise, bir köyün malı olan yaylaların o köy ihtiyar meclisi tarafından ayrıca sınırı çizilmekle beraber bu sınır kağıdı asıl köyün sınır kağıdı ile birleştirilmeli şeklindedir.[60].

Köy Kanunu'nun 6. Maddesi'nde (Değişik: 25/2/1998-4342/34 md.); “Birkaç köy arasında müşterek olan sıvat, sulak, pınar ve baltalık gibi yerler eğer bir köy sınırı içinde ise, o köyün malı olmakla beraber diğer köyler de eskisi gibi istifade ederler. Bu gibi müşterek yerler bir köy sınırı içinde kalmıyorsa buralardan istifade eden köylerin müştereken malı olup her köyün sınır kağıdında bu hakları yazılır ve müştereken koruyup eskisi gibi istifade ederler” şeklinde açıklanmıştır.

Kanun'un 8. maddesinde ise; “Köyün orta malı kanun karşısında Devlet malı gibi korunur. Bu tür mallara el uzatanlar Devlet malına el uzatanlar gibi ceza görecekları” şeklinde ifade edilmiştir.

Mera, yaylak ve kışlak alanları ve umuma ait otlak ve çayırliklara ilişkin 4342 sayılı Mera Kanunu'nun [61] 3. Maddesi'nde yayla alanları; “çiftçilerin hayvanları ile birlikte yaz mevsimini geçirmeleri, hayvanlarını olatmaları ve otundan yararlanmaları için tahsis edilen veya kadimden beri bu amaçla kullanılan yer” olarak tanımlanmıştır. Kanun'un mera, yaylak ve kışlakların hukuki durumunu açıkladığı 4. madde, “Mera, yaylak ve kışlakların kullanma hakkı bir veya birden çok köy veya belediyeye aittir. Bu yerler Devletin hüküm ve tasarrufu altındadır. Mera, yaylak ve kışlaklar; özel mülkiyete geçirilemez, amacı dışında kullanılamaz, zaman aşımı uygulanamaz, sınırları daraltılamaz. Ancak kullanım hakkının kiralanabileceği, ‘kiralama ilkeleri yönetmeliği’yle belirlenir. Amaç dışı kullanılmak suretiyle vasıfları bozulan mera, yaylak ve kışlakları tekrar eski konumuna getirmek amacı ile yapılan masraflar sebebiyet verenlerden tahsil edilir. Umuma ait çayır ve otlak yerlerinin kullanılmasında ve bunlardan faydalanılmasında mera, yaylak ve kışlaklara ilişkin hükümler uygulanır” şeklinde ifade edilmiştir. Mera Kanunu'nun 19. maddesi; muhtarların ve belediye başkanlarının, mera, yaylak ve kışlakların ve sınır işaretlerinin korunmasından ve ayrıca tahsis amacına göre en iyi şekilde kullanılmasının sağlanmasından sorumlu olduğunu göstermektedir.20. maddesi ise; yaylak ve kışlaklarda, 442 sayılı Köy Kanunu'nda öngörülen inşaatlar ile valiliklerden izin alınmak suretiyle imar mevzuatına göre yapılacak kullanım amacına uygun yapılar ile Turizm Bakanlığı'nın talebi üzerine turizme açılması uygun görülen bölgelerde ahşap yapılar dışında ev, ahır ve benzeri inşaatlar yapılamayacağını açıklar.

21 Haziran 1987 tarih ve 3402 sayılı Kadastro Kanunu'nun 16/B maddesinde: “mera, yaylak, kışlak, otlak, harman ve panayır yerleri gibi paralı veya parasız kamunun yararlanmasına tahsis edildiği veya kamunun kadimden beri yararlandığı belgelerle veya bilirkişi veya tanık beyanı ile ispat edilen orta malı taşınmaz mallar sınırlandırılır. Parsel numarası verilerek yüzölçümü hesaplanır ve bu bilgi taşınmazlar özel siciline yazılır. Bu sınırlandırma, tescil mahiyetinde olmadığı gibi bu suretle belirlenen taşınmaz mallar, özel kanunlarında yazılı hükümler saklı kalmak kaydı ile özel mülkiyete konu teşkil etmezler” hükmünü koymuştur [62].

Türk Medeni Kanunu'nun 912. maddesine göre; “kimsenin hususi mülkiyetinde olmayan ve ammenin kullanılmasına tahsis edilen gayrimenkullerin, onlara mütealik (ilgili) ve tescili mükteza (gerekli) aynı bir hak olmadıkça, tescile tabi değildir [63].

Arazi hukukumuzda yaylalar, özel mülkiyete konu olmayan ve umumi hizmetlere ayrılmış kamu mallarındandır. 3194 sayılı İmar Mevzuatı'nda yaylalar için herhangi bir düzenlemeye rastlanılmaz. Sadece yayla gibi toplumun ortak yararlanmasına açık, ortak mal niteliğindeki meralar için kanunun 11. maddesinin son fıkrasında imar planı içindeki meraların imar planının onayı ile hukuki nitelikleri kaybedeceği, onaylanmış imar planı ile getirilen kullanma amacına konu ve tabi olacağı belirtilmiştir. Hukuksal özelliği bakımından yaylalarda, meraların tabi olduğu özelliklere tabidir [64].

Bu nedenle yaylalarda, imar planlarıyla getirilen kullanım kararları, planın onaylanmasını müteakip orta malı özelliklerini kaybederek, imar planında belirtilen amaçta kullanılmak üzere hazinenin özel mülküne konu olarak hazine adına tescilinin sağlanması mümkün olabilir.

Yaylaklar üzerinde “kullanma-yararlanma” hakkı olanların adet ve anane üzerine kendilerinin ve hayvanlarının barınmasına imkan verecek bina, ağıl gibi tesislerin yapılmasının mümkün olup bunların yapımı mülk edinmeye yönelik olmamalıdır [46].

Yaylalar, mülkiyet yönünden farklılıklar arz etmektedir. Şöyle ki:

a/Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunanlar

b/Hazine adına kayıtlı bulunanlar

c/Özel mülkiyete konu olanlar

d/Belirli bir kullanım amacıyla (hayvancılık) tahsis edilenler

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde, orman kadastro, mülkiyet kadastro ve mera komisyonlarınca gerekli sınırlandırma çalışmaları yapılmadığından, mera, orman ve yayla alanları birlikte kullanılmaktadır. Diğer yandan yaylalardaki mülkiyetin farklılık arz

etmesi, mevzuat yönünden karmaşıklığa neden olmaktadır. Bu durum şu başlıklar altında sınıflandırılabilir [65]:

1/Özel mülkiyete konu olan yaylalarda, 3194 sayılı İmar Kanunu'nun 27.maddesi'ne göre köy nüfusuna kayıtlı köyde sürekli oturanlarca tarım ve hayvancılık amaçlı yapılarla, ikamet amaçlı konut yapılabilmektedir. Bu alanlara yapılaşma amaçlı imar planı yapılmaması yönünde yasal bir engel bulunmamaktadır.

2/Hazine adına kayıtlı yayla alanlarına imar planı yapılabilmekte, satış yoluyla özel mülkiyete geçirilmesi mümkün olmaktadır. Bu gibi yerlerde özel mülkiyete konu durumlarda, 3194 sayılı İmar Kanunu ve Yönetmelik hükümleri uyarınca yapılaşma yapılabilmektedir.

3/Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yaylalarda ise konut amaçlı kalıcı yapılaşmamaya izin verilmemektedir.

4/Belli bir kullanım amacına tahsisli yaylalarda kalıcı yapılaşmaya izin verilemez.

3194 sayılı İmar Kanunu [64]'nin 20.maddesi'nde "yapı;

a/ Kuruluş veya kişilerce kendilerine ait tapusu bulunan arazi, arsa veya parsellerde,

b/Kuruluş veya kişilerce kendilerine ait tapusu bulunmamakla beraber kamu kurum ve kuruluşlarının vermiş oldukları tahsisi veya irtifak hakkı tesis belgeleri ile imar planı, yönetmelik, ruhsat ve eklerine uygun olarak yapılabilir" hükmü yer almaktadır.

Yayla alanlarına; Çevre Düzeni Planı, Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı ile çözüm getirmek mümkün değildir. Şöyle ki: İmar planı [64]; belli büyüklükteki alanlarda yapılacak alt ve üst yapı kriterlerini belirlemek, çevreyle uyumlu yapılaşmayı yönlendirmek amacıyla yapılmaktadır. Ancak yaylaların çoğunluğu kadimden beri kullanılan, devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yerlerdir. Bu nedenle kalıcı yapılaşmaya yönelik yapı yapılamayacağından imar planı hangi ihtiyaca cevap verecektir?

Alternatif turizm hareketlerinin yönlendirilmesi, turizmin bütün bir yıla yayılması ve çeşitlendirilmesi politikası kapsamında, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu [66]'nin 7.maddesi uyarınca yayla alanlarında yapılacak imar planlarında aşağıdaki konular saptanmıştır.

a/Devletin hüküm ve tasarrufu altındaki yayla alanlarında mülkiyete bağlı olarak ruhsat verilmemesi dolayısıyla, yapılanma izni verilemez. Çevre Düzeni Planı yapılarak bu aşılabilir.

b/Geçici barınma alanları olan yaylaların amacı dışında kullanılması (turistik tesis, konut gibi), köy halkı dışındakilere kullanım hakkı tanınmaması.

c/Bu tür yapılaşmanın kimin tarafından denetleneceği konusunda net bir hüküm bulunmamaktadır.

Yukarıda ifade edilen bu yasal boşluklar; 4342 sayılı Mera kanunu'nun 14.maddesi'nde tahsis değişikliği ile aşılmaya çalışılmışsa da konunun çözümüne açıklık getirememektedir.

Yaylalardaki kaçak yapılaşmayla ilgili yürürlükte bulunan kanunlar şöyle özetlenebilir [61]:

a/775 sayılı "Gecekondu Kanunu"nun 18.maddesi'nde "Devletin hüküm ve tasarrufu altında bulunan yerler ile hazineye ait arazilerdeki izinsiz yapılar hiçbir karar alınmasına gerek kalmaksızın devlet zabıtası tarafından yıktırılır" hükmü yer almaktadır. Aynı Kanun'un 37.maddesi'nde de izinsiz yapı yapanlarla ilgili 3 aydan 1 yıla kadar hapis cezası ile para cezası öngörülmektedir.

b/3091 sayılı "Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun"un 1.maddesi ve uygulama yönetmeliğinin 9.maddesi ile yayla alanlarının devletin hüküm ve tasarrufu altında olan yerler sayılmaktadır. Aynı Kanun'un 3/1 maddesi ve yönetmeliğin 17/2 maddesi, tecavüz halinde yetkili makamlara başvurmaya tüzel kişilerin temsilcilerinin yetkili olduğunu kabul etmiştir. Bu durumda müteceviz hakkında şikayet için yetkili makamlara başvurmaya köy muhtarı yetkilidir. Ayrıca taşınmaz mallara tecavüz ve müdahalelerde köy halkından herhangi birinin başvurması da yeterli olmaktadır. Müdahale ve tecavüzlerde işlem tesis etmeye o yerin en büyük mülki amiri (Kaymakam, Vali) yetkilidir.

c/4342 sayılı "Mera Kanunu"nun 20.maddesi yaylalarda izinsiz olarak yapılan yapılarda ilgili, aynı Kanun'un 19. ve 27.maddeleri gereği köy muhtarı; İl veya İlçe Tarım Müdürlüğü'ne müracaat ederek, ilgili müdürlüğün bağlı bulunduğu Kaymakam ve Vali'den 3091 sayılı "Taşınmaz Mal Zilyetliğine Yapılan Tecavüzlerin Önlenmesi Hakkında Kanun" veya 2886 sayılı "Devlet İhale Kanunu"nun 75.maddesi uyarınca gerekli işlemin yapılmasını talep eder. Ayrıca; "Türk Ceza Kanunu"nun 513. ve devamı maddelerine göre işlem tesis edilir.

d/5442 sayılı "İller İdaresi Kanunu" uyarınca Valilikler yeterli oldukları il sınırları içerisinde her türlü uygulamanın yürürlükteki plan ve mevzuat hükümlerine uygun olmasını, olmadığı tespit edilenlerin ise uygun hale getirilmesini sağlamakla yükümlüdürler. Valilikler, yerel idarelerin ekipman, eleman ve gerekli güvenlik önlemleri

gibi taleplerini gerekli koordinasyonu sağlayarak karşılamak ve bu şekilde mevzuata aykırı yapıların kontrol ve yıkım işlemlerini gerçekleştirmelerini temin etmekle yükümlüdürler.

e/2886 sayılı “Devlet İhale Kanunu”nun 75.maddesi; devletin özel mülkiyetinde veya hüküm ve tasarrufu altında bulunan taşınmaz malların işgaliyle ilgili defterdarlık ya da mal müdürlüğünü taşınmazın tahliyesiyle yükümlü kılmıştır.

f/19.07.2005 tarihli Resmi Gazete’de yayınlanarak yürürlüğe giren 5403 sayılı “Toprak Koruma ve Arazi Kullanım Kanunu”nun 4.maddesi ile devletin hüküm ve tasarrufu altında ve hazinenin özel mülkiyetinde olan arazilerin denetim görevini aynı Kanun’un 19.maddesi’yle Valilikleri veya kurulları yetkili kılmıştır.

g/Özel mülkiyete konu yaylalarda kaçak yapılarla ilgili, 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 32. ve 42.maddeleri uyarınca İl Özel İdaresi Genel Sekreterliği, işlem tesis etmeye yetkili kılınmıştır.

Tekil yapılaşmaların nasıl olması gerektiği konusunda pek çok yasa maddeleriyle yönlendirilmekle birlikte yayla alanlarının planlanmasından sorumlu tek kurum olan Bayındırlık ve İskan Bakanlığı bulunmaktadır.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’nın; 3194 sayılı İmar Kanunu’nun 9.maddesi uyarınca re’sen imar planı onama yetkisi bulunmaktadır. Belediye ve mücavir alan sınırları dışındaki imar uygulamaları 5302 sayılı İl Özel İdaresi Kanunu’nun 6. maddesi uyarınca; İl Özel İdaresi Genel Sekreterliğince yürütülmektedir [65, 67].

1.4. Turizmin Dünyada ve Ülkemizdeki Durumu

Günümüzde turizm, yerküre çapında bir etkinlik olup, ülkelerin ürettikleri hizmetlerin ve bunların karşılığında elde ettikleri gelirlerin içinde giderek artan paylara sahiptir. Kaynakların tam ve yerinde kullanılması, yatırımların doğru bir zamanlamayla yapılması halinde turizmden arzu edilen gelirlerin elde edilebileceğini ifade etmek mümkündür. 1950’li yıllarda turist sayısı 25 milyon kişi iken 2000’li yıllarda 28 kat artarak 698 milyon kişi olmuştur. Aynı şekilde 1950’li yıllarda 2.1 milyar dolar olan turizm geliri 2000’li yıllarda 477 milyar dolara yükselmiştir. Dünya Turizm Örgütü (WTO), turizmi önümüzdeki 20 yıl içerisinde en hızlı ve düzenli büyüyen sektör olarak göstermektedir. 2010 yılı için WTO’nun yaptığı tahmine göre olması beklenen turizm geliri 1 trilyon dolar; 2020 yılında ise 2 trilyon dolardır. Global olarak tüm dünyada turizm genel anlamda gelişmektedir. Türkiye, bu gelişmelere ve değişimlere cevap verebilecek nitelikte ve güçte

bir ülkedir. 1980 yılında Türkiye'ye gelen yabancı ziyaretçi sayısı 1.228.060 kişi iken, 2000 yılında 8,5 kat artarak 10.128.248 kişi olarak gerçekleşmiştir. Aynı yıllarda 326 milyon dolar olan turizm gelirleri, 7.636 milyon dolara çıktığı görülmektedir [68 , 69 , 70].

Türk turizminin çeşitlendirilmesi ve yaygınlaştırılması bakımından bölgelere indirildiğinde Doğu Karadeniz Bölgesi, yeşilin her tonuna sahip bitki örtüsü, tarihi ve tarihi eserleri, kültürü, yaylaları, akarsuları, gölleri ve kaplıcaları ile önemli bir turizm potansiyeline sahiptir. 2001 yılı itibari ile bölgede Turizm İşletme Belgeli Tesis Sayısı 50, yatak sayısı 4813, Turizm Yatırım Belgeli Tesis Sayısı 25, yatak sayısı 2622'dir. Buna karşılık konaklama yapan turist sayısı 1.500.000 civarındadır. Trabzon İl genelinde ise 2001 yılı verilerine göre 740.462 yerli ve 278.777'si yabancı olmak üzere yapılan 1.035.157 adet seyahatlerden elde edilen tahmini döviz girdisi 74.469.650 dolar civarındadır [71].

1.4.1. Türkiye'de Yayla Turizmi ve Ekolojik Turizm Uygulamaları

Turizmde çevre boyutunun gittikçe önem kazanmasıyla kitlesel karakterde yapılan klasik turizm anlayışı artık geçerliliğini kaybetmektedir. Turistlerin gittikleri ülkelerin doğa koruma ve çevre sorunlarına duyarlı oldukları gözlenmekte; bu durum ise, turizmin kitlesel karakterden uzaklaşıp bireysel bir nitelik kazanmakta olduğunu göstermektedir. Böylece çevreye duyarlı yumuşak turizm formu olan "yeşil turizm" olgusu gündeme gelmektedir. Ülkemizde son yıllarda yapılan turizm yatırımlarının genellikle kırsal kesimde ve yeşil doku içinde yoğunlaşması da bunu doğrulamaktadır. Yeşil turizmin çeşitli formları; "Doğa Turizmi", "Sorumlu Turizm", "Bilinçli Turizm", "Alternatif Turizm", "Yayla Turizmi" gibi çeşitli adlarla anılmaktadırlar. Genel olarak çevreye duyarlı ve yumuşak karakterde olan bu turizm formları, genelde ülkemiz için, özelde ise Doğu Karadeniz Bölgesi için en uygun turizm formlarını oluşturmaktadır [28].

Turizm Bakanlığı'nın bu turizm dalında başlatmış olduğu turizm çeşitlendirme çalışmalarının en başlıcaları yayla turizmi ve doğa yürüyüşü (trekking), rafting gibi dağ sporları aktivitelerini kapsamaktadır. Bunların yanı sıra sınırlı bir boyutta var olan kış sporlarının yaygınlaştırılması da alternatif turizm çalışmaları kapsamında ele alınmaktadır. Alternatif turizm olarak ülkemiz koşulları bakımından en uygun yörenin Karadeniz Bölgesi olduğu kesindir. Kısaca, Karadeniz Bölgesi'ne uygun turizm çeşidi "yayla turizmi"dir.

Yayla turizmi ülkemiz için büyük bir şanstır. Akdeniz ve AB ülkelerinde yaylacılık yoktur. Turizm sezonunun beş-altı ayı geçmemesi nedeniyle tüm yıl turizm yapılamamaktadır. Turizmi tüm yıla yaymak ve çeşitlendirerek belli bölgelerdeki özellik ve avantaj yaratan turizm çeşitlerinin öncelikle kullanılması gerekmektedir. Turizm Bakanlığı'nca bölgelerarası dengenin sağlanması, yayla, yaya yürüyüş, dağ, kış sporları ve termal turizm türlerinin bulunduğu bölgelerin de turizmden nasibini alması ve turizm yatırımlarına teşvik edilerek açılması, bu yörelerin kalkınmasına katkıda bulunacaktır.

6. Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994)'nda; "Turizm sektöründe kış, av ve su sporları ile festival, gençlik, kongre, termal, golf ve 3. yaş turizmini daha cazip hale getirecek teşvik politikaları getirilecektir" ve "Doğal güzelliklerin ve kültürel değerlerin korunmasına öncelik verilecek, belirli sahaların korunmaya alınarak turizme açılması teşvik edilecektir" maddeleriyle; turizmin çeşitlendirilmesi, tüm yıla yayılması ile doğanın korunmasına yönelik ilke ve politikaların benimsenmesiyle birlikte Turizm Bakanlığı, çeşitli yumuşak turizm aktivitelerini hayata geçirecek projeler üretmeye başlamıştır [72].

2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu'nun 3.Maddesi'ne göre, turizm bölgeleri içinde veya dışında, yeri, mevki ve sınırları Turizm Bakanlığı'nın önerisi, Bakanlar Kurulu kararı ile tespit ve ilan edilen, turizm yönünden önem taşıyan yerlere veya bölümlere turizm merkezi denmektedir. Bu kanunun hükümlerine göre Doğu Karadeniz Bölgesi'nde 26 adet yayla, turizm merkezi olarak ilan edilmiştir. Bu yaylaların turizm merkezi olarak ilan edilmesinin iki ana amacı vardır [36]:

1/Bu yörelerde alternatif turizmle ilgili gelişmeleri başıboş bırakmayarak planlama disiplinine sokmak ve daha önce sözü edilmiş olan hedeflerin gerçekleşmesini güvence altına almak

2/Bu yörelerde hazırlanmış planların uygulanmasında 2634 sayılı Turizm Teşvik Kanunu'nun sağladığı olanakları devreye sokarak alternatif turizm alanındaki çalışmalarını yönlendirmek ve desteklemek

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde ilan edilen 26 adet yayla alanından 6 tanesi Trabzon İli sınırları içinde bulunmaktadır.

1999 yılında, Türkiye Cumhuriyeti Hükümeti, Doğu Karadeniz Bölgesi için çok sektörlü bir bölgesel kalkınma planı olan "Doğu Karadeniz Bölgesi Kalkınma Planı (DOKAP)'nı Japonya Hükümeti ile yaptığı teknik işbirliği sonucunda ortak olarak hazırlamıştır. Bu projenin belirlenen amacı, Doğu Karadeniz Bölgesi'nin kısa ve uzun dönemde gelişmesini sağlayacak entegre bir kalkınma planının ortaya konmasıdır. Bu

raporun, “Ekonomik Stratejileri” içinde “Turizm” konusu ele alınarak, turizmin DOKAP bölge kalkınmasını destekleyecek önemli bir unsur olacağı düşünülmektedir. Şubat 2004 yılında “Doğu Karadeniz Bölgesi’nde Turizmin Geliştirilmesine Yönelik Kalkınma Çalışması” adıyla yayınlanan II.JICA-DPT ortak çalışması, doğal ve kültürel değerlere dayalı turizm türlerinin geliştirilmesi, ekoturizm olanaklarının örgütsel boyut da dahil edilerek araştırılması, yayla turizminin gelişmesi için katılımcı bir yaklaşımın kurgulanması konularının öncelikli olarak ele alındığını ortaya koymaktadır.

Doğu Karadeniz Bölgesi’nde turizmi geliştirme politikalarından biri, bölgenin kalkınması için turizm sektörünün itici bir ekonomik güç olduğunun kabul edilmesi ve sektörel gelişme için alınması gerekli tüm önlemlerin ayrıntıda tanımlanmasıdır. İkinci önemli politika, kırsal turizmin bölge insanının gelirini arttırıcı bir faaliyet olarak görülmesidir. Bu bağlamda, sektörün bu özelliğinin bölge halkı tarafından benimsenmesi ve desteklenmesi gerekmektedir. Doğu Karadeniz Bölgesi’nin görece olarak, ekonomik geri kalmışlığı, turizmin bir ekonomik itici güç olarak kullanılabilmesine işaret etmektedir.

1992 yılında Rio de Janeiro’da yapılan Yeryüzü Zirvesi’nden sonra, Birleşmiş Milletler Ekonomik ve Sosyal Konseyi’nin 1998 yılında aldığı bir kararla 2002 yılını “Uluslararası Ekoturizm Yılı” ve “Dünya Dağlar Yılı” olarak ilan etmiştir. 2001 yılından başlayarak çeşitli bölgelerde “Ekoturizmin Yönetimi, Gelişimi ve Planlanması” konusunda çeşitli toplantılar yapılmış ve nihayet 19-22 Mayıs 2002’de Kanada’da UNEP (Birleşmiş Milletler Çevre Programı) önderliğinde “Dünya Ekoturizm Zirvesi” toplanmıştır. Ekoturizm konusunda yapılan ilk dünya zirvesi olan bu toplantıda, ekoturizm, sürdürülebilir kalkınmanın bir parçası olarak ele alınmış ve az gelişmiş bölgelerdeki yoksullukla mücadelede bir çözüm olarak öne sürülmüştür [73].

Türkiye’de ekoturizm kavramı, resmi olarak sadece 8.Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005)’nda geçmektedir. Planda, “Biyolojik çeşitliliği, su ve yaban hayatını, kültürel ve estetik değerleri korumak, onların henüz bilinmeyen yararlarının araştırılmasına imkan vermek, toprak erozyonu ile heyelan ve çığ olgularını önlemek, ekoturizmi geliştirmek amacıyla tabiatı koruma alanları, milli park ve benzeri korunan alanlar geliştirilecek ve yaygınlaştırılacaktır” şeklinde bir ifade vardır [74]. Ancak bir yerde ekoturizmin geliştirilmesi için mutlaka o alanın korunan alan olması şart değildir. Çünkü, ekoturizm faaliyetleri doğanın her yerinde yapılmaktadır.

12-24 Nisan 2002 Turizm Şurası Çevre Planlama ve Altyapı Komisyonu’nda da ekoturizm kavramı öncelikli gündem konularından birisi olmuş ve ekoturizmin gelişimine

yönelik çeşitli kararlar alınmıştır. Turizm Bakanlığı ekoturizmi; yayla turizmi, ornitholoji (kuş gözleme) turizmi, foto safari, akarsu sporları (kano-rafting), çiftlik turizmi, botanik turizmi ve doğa yürüyüşü gibi başlıklar altında kabul etmektedir.

Ülkemizde ekoturizm konusunda planlama aşamasında olan ya da uygulanmaya başlamış olan çeşitli projeler bulunmaktadır.

1/Biyolojik Çeşitlilik-Sürdürülebilir Doğal Kaynak Yönetimi (GEF II) Projesi

Türkiye’de 1996 yılında oluşturulan “Biyolojik Çeşitlilik Komitesi”nin çalışmaları sonunda Küresel Çevre Fonu (Global Environment Fund)’nun hibe katkısı ile Orman Bakanlığı ve Dünya Bankası işbirliğiyle hazırlanan bu proje, tarafların (Hazine Müsteşarlığı-Küresel Çevre Fonu ve Dünya Bankası) imzalamasıyla 01 Ağustos 2000 tarihinde yürürlüğe girmiştir. Bu proje kapsamında ülkemizin önemli biyocoğrafik bölgelerini temsil eden ve biyolojik çeşitlilik bakımından zengin 4 önemli pilot alanda (Kayseri-Sultan Sazlığı, Artvin-Camili, Antalya-Köprülü Kanyon Milli Parkı, Kırklareli-İğneada) ekoturizm projeleri uygulanmaktadır.

2/Türkiye’de Kaz Dağları Milli Parkı’nın, Yunanistan Tavrapos Gölü yakınlarındaki Argitea Bölgesi’nin Ekoturizm Amaçlı Master Planınının Hazırlanması Projesi- Planlanan projenin amacı, Kazdağı Milli Parkı’nın ekoturizm alanı olarak geliştirilmesidir.

3/Milli Parklar ve Çevre Eğitimi Projesi

TÜBİTAK koordinatörlüğünde Doğa Koruma ve Milli Parklar Genel Müdürlüğü ve yerel üniversitelerin işbirliğiyle 1999 yılından itibaren sürdürülen bu projenin amacı, milli parkların ekoturizm potansiyelini ortaya koymaktır. 1999 yılı Antalya Termessos-Güllük Dağı Milli Parkı ve 2000 yılında Rize’de Kaçkar Dağları Milli Parkı’nda yürütülmekte olan proje kapsamında çevre eğitim programları düzenlenmiştir.

Bu arada sivil toplum kuruluşları tarafından yürütülen çeşitli ekoturizm projeleri bulunmaktadır. Bu projelerden biri Doğal Hayatı Koruma Derneği tarafından yürütülmüş olan WWF Türkiye, WWF İsviçre Ulusal Örgütü ve Hollanda Tarım Ataşeliği tarafından desteklenen Pınarbaşı Ekoturizm Merkezi-Paşakonağı Projesi’dir.

1.4.2. Türkiye’de Turizmin Çevresel Boyutu ve Sürdürülebilirlik

Sürdürülebilirlik, farklı sistemlerin birbirleri arasındaki ilişkilerinden kaynaklanan dengenin devamını sağlamak üzere teknolojik, bilimsel, çevresel, ekonomik ve sosyal kaynakların yönetiminin yeniden düzenlenmesidir [75]. Sürdürülebilir Kalkınma ise,

kaynakların bugünkü neslin ihtiyaçlarını karşılamalarını sağlarken gelecek kuşakların da kendi gereksinmelerini yeterince karşılayabilmeleri için kendilerine fırsat tanınmasıdır. Sürdürülebilir kalkınma kavramı içerisinde bazı sınırlar vardır. Bunlar kesinlikle belirtilebilecek sınırlar olmamakla beraber, teknoloji sınırlamaları, çevre kaynaklarının sosyal organizasyonu, biyosferin ve kaynakların insan etkisini düzeltebileceği, taşıyabileceği yüklem sınırları olarak özetlenebilir [76].

Çağımızda üç temel konu öne çıkmıştır: Birincisi 1992 yılında Rio konferansı sonrasında sürdürülebilir gelişmedir. İkincisi ise, ilişkiler ve etkileşim, küreselleşme ortamında tartışılmaya başlanmıştır. Üçüncü konu ise; katılımcı, iletişimci planlama pratiğinin geliştirilmesi için çabalarıdır. Planlamanın temel amacı istenilen gelişmenin sürdürülebilir olmasını sağlamaktır [25]. Sürdürülebilirlik düşüncesi turizm sektörüne uyarlandığında ise, turizm etkinlikleri sonucu ekonomik kalkınma ve çevresel değerlerin korunması ana amaç olarak ortaya çıkmaktadır.

Kalkınma ya da bölgesel gelişmede önemli bir alt sektör olarak nitelediğimiz turizm, çevre ve doğal kaynaklarla olan sıkı ilişkisi nedeniyle kalkınma ve çevre çelişkisinin uyumluluğa dönüştürülmesi gereğini ortaya koymaktadır. İşte bu noktada, çevre ve ekonomi ile turizmi gittikçe artan bir önemle birbirlerinin parçası olarak geliştirmek, çevre kalitesini sürdürmek, kalkınmayı eşitlemek temel hedeflerini içeren “Sürdürülebilir Turizm-Sustainable Tourism” kavramı ortaya çıkmaktadır [77].

Çevreye duyarlı bir turizm formu olan sürdürülebilir turizmin gelişimi için dört önemli aşaması bulunmaktadır [78].

1/Eğitimin Önemi: Sürdürülebilir turizm temsilcileri, politikacıları, planlıları, turizm operatörlerini, turistleri ve yatırımcıları kapsayan geniş bir gruba ulaşarak bu yaklaşımı benimsetmenin yollarını aramalıdır.

2/Yöresel Turizm Düzenleme Stratejileri: İş adamları, ekologlar, planlama otoriteleri, turizm organizatörleri ve yöresel halkın bir arada bulunduğu organizasyonlarda fikir üretilerek sergilenmelidir.

3/Kırsal Turizm Forumları: Köy temsilcileri ve küçük kültürel bölgeleri kapsayan grupların katılımıyla gerçekleştirilecek toplantılarda sürdürülebilir turizmin yönetsel işlevini belirleyecek sorumlu örgütlerin görev ve yetkileri ortaya konmalıdır.

4/Bilgi Alışverişi: Kırsal turizmi geliştirme ve düzenleme projelerinde temel yöresel etki gruplarını bir araya getirerek iletişimlerini güçlendirmek suretiyle sonuca ulaşmadaki kararlılıklarını ortak olarak sergilemek fırsatları yaratılmalıdır.

Bir ekonomik gelişim modeli olarak tanımlanabilecek olan sürdürülebilir turizmin amacı; yerel halkın yaşam kalitesini yükseltmek, turistlere yüksek kaliteli hizmet sunmak ve hem yerli halkın hem de turistlerin ihtiyaç duyduğu doğal çevreyi korumak olarak özetlenebilir [78].

Sürdürülebilir turizm; gelecek için perspektifleri geliştirerek ve koruyarak, turistlerin ve ağırlayan bölgenin güncel ihtiyaçlarını yerine getiren, yaşayan canlı sistemlerin, biyolojik çeşitliliğin, temel ekolojik süreçlerin ve kültürel bütünlüğün göz önüne alındığı estetik, sosyal, ekonomik ihtiyaçlarla birlikte tüm kaynakların yönetimini bütünleştiren turizmdir [25]. Bu yeni turizm anlayışı, maksimum kar sağlamak isteyen kitle turizmi yerine bireysel veya daha küçük gruplar halinde gelecek turistleri çekmeyi, turist aktivitesini daha uzun bir zaman dilimine yaymayı, farklı mekanlara yaygınlaştırmayı öngörmektedir.

Turizm ve çevre arasındaki ilişkinin sağlıklı bir çevre ile bütünleşmeden geçtiği bilinmelidir. Bu ortak yaşamının (simbiyotik ilişki) yararlanma-sürekliliği sağlama şeklinde gerçekleştirilmesi sürdürülebilir turizmin de önerdiği bir formüldür.

Herhangi bir çevresel ortamın insanlar tarafından kullanımı, bu ortamda kullanım tür ve yoğunluğuna bağlı olarak değişimlerin ortaya çıkmasına neden olacaktır. Bu nedenle turistik yörelerde oluşabilecek çevresel bozulmaların önceden kestirilebilmesi için bu ortamların antropojen yükleri aşan etkilere karşı dirençlerinin bilinmesi gereklidir [70]. Bu ise kapasite ve taşıma gücü ile açıklanmaktadır.

Doğal kaynakların her geçen gün artan kullanımına karşı bu değerleri korumaya ve sürdürülebilir kılmaya yönelik çabaların sonucu olarak şekillenen ve turizm literatürüne sürdürülebilir turizm olarak giren bu yeni turizm anlayışı, turizmin yaratıcı kaynakları ve hammaddesi olan kaynakların devamlılığını sağlayacak alternatif yaklaşımları ortaya koymaktadır.

1.5. Ülkemiz Kırsalında Yer Alan Yayla Alanlarında Planlama Çalışmaları ve Yasal Düzenlemeler

Nüfusun hızla artışına paralel bir biçimde doğal kaynaklar üzerindeki artan baskı, özellikle ülkemiz gibi gelişmekte olan ülkelerde kırsal alanlara yönelik kullanım talepleri ve çevre değerlerine yönelik tehditler, kaynak değerleri üzerinde koruma amaçlı planlama çalışmalarının önemini ortaya koymaktadır.

Kırsal alanların kentler için içerdikleri doğal zenginlikleri ile ekolojik birer denge unsurları olmalarına rağmen, kentlerdeki yoğun planlama çalışmaları kırsal alanlara yönelik planlama ve politika oluşturma çabalarının ikinci plana itmesine sebep olmuştur.

Belediye sınırları dışında kalan ve köyleri kapsayan kırsal alanlar ve kırsal alanda yaşam ortamı ve ekonomik aktiviteler, önemli ölçüde doğal üretim kaynaklarının kullanım ve değerlendirilmesine bağlıdır.

Planlama; toplumsal, çevresel ve ekonomik gelişmeye yönelik olarak ve kullanışlar arasında eşgüdümü ve eldeki kaynakların verimli kullanımını sağlayan, bir yönetim aracıdır. Planlama içerik ve kapsamı açısından; ülke, bölge, alt bölge/metropolitan alan, il, kent ve kent kesimleri ölçeğinde ele alınmaktadır. Gelişmiş ülkelerde planlama bütünlüğü hem hiyerarşik bir yaklaşımla, fakat esneklik sağlayarak, hem de plan kademeleri için gerekli kurumsallaşma ve uygulama araçları öngörülerek gerçekleştirilmektedir [79]. Planlama bir dizi süreçler bütünüdür. Sorunun belirlenmesi, sorunun incelenmesi, sorunun analiz edilmesi, amaç ve hedefler için en iyi çözüm seçeneklerinin ortaya konması, ortak akıl ve ortak kararın eyleme dönüşmesi için stratejileri: belirlenmesi ve geri bildirimlerle bu süreçlerin tekrar edilmesi planlama süreçlerini oluşturmaktadır. Hızla değişen ve gelişen dünyada, turizmi planlamak iyi bir çözümlemeyi gerektirmektedir [25].

Kırsal Alan planları; ekonomik hayatın, peyzajın, doğal koşulların ve geleneksel değerlerin tarım ve hayvancılık üzerine kurulu olduğu köy yerleşik alanı ve civarını da kapsayan kırsal alanlarda yaşayanların ekonomik, barınma, dinlenme ve eğlenme faaliyetlerini geliştirmeye yönelik olarak tarım, hayvancılık, ekonomik, sosyal, kültürel ve doğal değerlerin sürdürülebilir biçimde korunması ve geliştirilmesi, afete karşı dayanıklı ve sağlıklı yapılaşma oluşturulması amacı ile hazırlanan, sosyal ve teknik alt yapı ihtiyaçları kırsal yaşam biçimine göre belirlenen planlardır [80]. Kırsal planlama çalışmalarının bir dalı olarak kırsal kalkınma; özünde doğal kaynakları koruyarak insan ve doğa arasında olumlu ilişkileri kurmak misyonu olarak ele alınabilir.

Osmanlı döneminden kalan bazı yasal belgelerin dışında, Cumhuriyetten sonra kırsal alanlara gerek arazi kullanımına ve düzenlenmesine, gerek ortak ve özel mülkiyet sınırlamasına idari bir kural getiren ilk önemli yasa 18 Mart 1924 tarihli 442 sayılı Köy Kanunu olmuştur [39]. ‘Köy Kanunu’ ile birlikte planlama sisteminde doğrudan imar yetkisine sahip diğer kanunlar şunlardır; 3194 sayılı İmar Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu [81], 2872 sayılı Çevre Kanunu [82], 3621 sayılı Kıyı Kanunu [83], 6831 sayılı Orman Kanunu [84], 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu [66],

4342 sayılı Mera kanunu, 4046 sayılı Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine Dair Kanun, Milli Parklar Yasası, Ö.Ç.K.B. Yasası [85].

Ülkemizde kırsal alanlara ilişkin girişimlerde ülkesel mekanın bir bütün olarak kabul edilmesi ve kentsel-köysel bir kademelenme içinde bir mekansal örgütlenme yaratılmasına çalışılmakla beraber ülkesel mekan organizasyonu kavramı ve kavram içinde de ülke düzenleme ilkeleri getirilememiş ve yasal olarak yerleştirilememiştir.

Ülkemizde yapılan kırsal planlama çalışmaları öncelikli olarak kalkınmaya yönelik projeler ağırlıklı olmak üzere, bölgesel gelişim projeleri, köy geliştirme projeleri ve doğa koruma-rekreasyon planlama gibi kapsamlarda yapılmaktadır. Ülke bazında yapılan bölge planları ve kırsal kalkınma projeleri ölçek ve kapsam olarak ağırlıkta yer almaktadır.

Halen yürürlükte olan 3194 sayılı İmar kanunu'nun 5. ve 6. maddelerinde plan kademelenmesi: bölge planı", "çevre düzeni planı" ve "imar planı" olarak belirtilmektedir. Kanunun 5.maddesinde de üst ölçekli plan olarak "ülke planı"ndan da söz edilmektedir. İmar Kanunu'nun 8.maddesi'nde 'bölge planı' tanımlanmıştır [64]. Bölge Planı için; "Bölge ölçeğinde sosyo-ekonomik gelişmeyi sağlamaya yönelik olarak Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) tarafından gerekli görüldüğü hallerde yapılır ya da yaptırılır" denmektedir. Kırsal alanlar ancak makro ölçekte bölge kalkınma planları içinde ele alınmaktadır. Ülkemizde "Bölge Planlama Kavramı" var ancak maalesef bölge planları yoktur. Özellikle son yıllarda bölgelerarası gelişmişlik farkını ortadan kaldıracak olan "Bölgesel Gelişme Projeleri" yapılmaktadır. Bunlar bilindiği gibi: GAP (Güneydoğu Anadolu Bölgesi Kalkınma Projesi), DAP (Doğu Anadolu Bölgesi Kalkınma Projesi, DOKAP (Doğu Karadeniz Bölgesi Bölgesel Gelişme Projesi) ile Yeşilirmak Havza Gelişim Projeleri'dir. Ancak bu projeler "Bölge Planları" değildir.

"Çevre Düzeni Planı"; İmar Kanunu'nun 5.maddesi'nde "ülke ve bölge planlama kararlarına uygun olarak konut, sanayi, tarım, turizm, ulaşım gibi yerleşme ve arazi kullanılması kararlarını belirleyen plandır. Daha önce sadece Bayındırlık ve İskan Bakanlığı tarafından hazırlanan "Çevre Düzeni Planları", 04.11.2000 tarihinden itibaren "Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik [87]" ile şimdiki Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından da yapılabileceği belirlenmiştir. İmar Planı; İmar Kanunu'nun 8.maddesi'ne göre; "Nazım İmar Planı ve Uygulama İmar Planı"ndan meydana gelir. Kanuna göre 10.000'den büyük belediyeler ile il ve ilçe merkezlerinin imar planlarının yapılması zorunludur. İmar Kanunu ile ilgili yönetmeliklerde yer alan özel amaçlı "Koruma Amaçlı İmar Planı", "Milli Park Uzun Devreli Gelişme Planı [86]" ve

“Turizm Bölge Planı” gibi planlar da bulunmaktadır. İmar Yasası ve bağlı yönetmeliklere kadar her ne kadar çevre düzeni planları yapılması getirilmişse de, bu ancak kentsel yerleşmeler çerçevesindeki doğa rezervlerini korumaya ve toplum kullanımına dönük bazı düzenlemelere olanak getirmektedir. Ağırlıklı olarak doğal ve kültürel kaynakların korunarak kullanılması hedefine dönük olarak hazırlanan bu projelerde doğa bilimcilerinin hazırlayan ekipte yer almaması, bu planları hedefine ulaştıramamıştır. Üç farklı tarihte hazırlanan ancak yasalasamayan İmar ve Şehirleşme Kanunu Taslakları [1/Yerleşmeler ve İmar Yasası (2003)-(Kırsal Plan içermiyor), 2/İmar Yasası (2004)-(Kırsal Yerleşmeler Planı var), 3/Planlama ve İmar Yasası (2005)-Kırsal Yerleşmeler Planı var)]’na göre, “Çevre Düzen Plan Kademesi” korunarak ayrıca “kırsal yerleşme planı” ilave edilmekte olup yaylalarla ilgili herhangi bir konuyu kapsamamaktadır. Burada sorulması gereken asıl soru, bu planları kimin yapacağıdır.

Ülkemizde son yıllarda daha yaşanabilir bir çevrenin oluşturulması amacı ile doğal kaynaklara ve çevreye yönelik faaliyetleri yönlendirecek fiziksel ve ekolojik planlama çabaları giderek artmaktadır. Bu çalışmalar Avrupa Birliği’ne giriş hazırlıkları kapsamında daha çok önem kazanmaktadır.

Ülkemizde Turizm Bakanlığı, yumuşak turizm anlayışı gereği; Ege ve Akdeniz kıyılarında turizmin yarattığı baskının azaltılması ve arz kapasitesinin yıl içine ve yurt sathına yayılması amacıyla, 1990 yılından itibaren “Turizmin Çeşitlendirilmesi ve Diğer Bölgelere de Yaygınlaşması”nı ilke olarak benimseyerek çeşitli çalışmalar başlatmıştır. Bunlardan biri de “Yayla Turizmi”dir. Bu amaçla Turizm Bakanlığı 1987-1991-1998 yılları arasında yaylalara yaptığı çalışmalar neticesinde Trabzon İli’nde 6 adet yaylayı “İl Turizm Envanteri ve Turizm Geliştirme Planı” çerçevesinde “Turizm Merkezi” ilan etmiştir.

Turizm Bakanlığı, bölge bazındaki çalışmalarını turizm merkezleri üzerinde yoğunlaştırmaktadır. Henüz, bölgenin turizme konu olacak doğal ve kültürel değerlerini tespit edecek, sosyo-ekonomik yapıyı ve gelenekleri bozmayacak bir şekilde hazırlanmış bir “master plan” bulunmamaktadır.

Geleneksel olarak sürdürülen yaylacılık geleneğini (ekonomik, rekreatif amaçlı) ve yaşantısını yayla turizminden ayrı düşünmek mümkün değildir. Bu nedenle, mevcut kullanımlar yanı sıra çevre ve doğa konusundaki bilinç düzeyleri ve duyarlılıkları yüksek kullanıcı kitlesinin ziyaretlerine de olanak sağlayacak biçimde bir “planlama yöntemi” geliştirilmelidir.

Bu nedenle yapılması düşünülen, “ekolojik temelli planlama yaklaşımı”na temel olabilecek olan gerekçeler şunlardır;

- Turizm Bakanlığı’nın Doğu Karadeniz Bölgesi’nde 1987-1991 yılları arasında dört grup halinde 20 yöreyi, “İl Turizm Master Planı”nın önerileri doğrultusunda “Turizm Merkezi “ olarak ilan etmesi
- Turizm Bakanlığı’nca farklı tarihlerde (1991, 1996, 1998, 1999) “İl Turizm Envanteri ve Turizm Geliştirme Planı” önerileri doğrultusunda Trabzon İli’nde 6 yaylanın “Turizm Merkezi” olarak ilan edilmesi
- Turizm Bakanlığı, alternatif turizm yörelerine ”Yayla Turizm Merkezleri” statüsünün kazandırılması amacıyla 2634 sayılı “Turizmi Teşvik Kanunu” çerçevesinde desteklenmesi
- Turizm Merkezi olarak ilan edilen yaylalarda turizmin geliştirilmesi için 1/25.000’lik “Çevre Düzeni Planları”nın İller Bankası Genel Müdürlüğü’ne yaptırılması
- İl Valiliklerince Yayla Turizm Merkezleri için hizmetlerin yürütülmesini sağlayacak “Gerçekleşme Programları”nın yapmasının öngörülmesi

Bu yaklaşımlar doğrultusunda Turizm Bakanlığı’nca, Bakanlar Kurulu Kararı ile Trabzon İli’nde turizm merkezi olarak ilan edilmiş olan 6 adet yayladan, Maçka-Şolma, Tonya-Erikbeli, Akçaabat-Karadağ Yaylaları’nın 1/25.000 ölçekli “Çevre Düzeni Planları”nı İller Bankası Genel Müdürlüğü’ne yaptırılmış olup Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’na onaylanmak üzere gönderilmiştir. 25.03.1992 tarihinde onay için Bayındırlık ve İskan Bakanlığı’na gönderilen bu planlar; anılan Bakanlıkça, yaylaların özel mülkiyete konu edilemeyeceği, planların onaylanması halinde yasal olmayan bir yapılaşma biçimine neden olunacağı gerekçesi ile söz konusu planların onayına izin vermemiştir. Soruna bir çözüm bulunabilmesi amacı ile girişimler başlatan Turizm Bakanlığı, Bayındırlık ve İskan Bakanlığı (Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü), Maliye Bakanlığı (Milli Emlak Genel Müdürlüğü), Tarım ve Köyişleri Bakanlığı (APK Daire Başkanlığı), Tapu ve Kadastro Genel Müdürlüğü ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’ne yazdığı yazıda, günümüzde yaz aylarında 20-30.000 kişinin yaşadığı yaylaların bulunduğu, esas sorunun yaylada kimlerin yapı yapma hakkına sahip olduğunun iyi bilinmesi gerektiği belirterek:

- Yayla hangi köy ya da köylülere tahsis edilmişse o köyde mülkü bulunanların yaylada pansiyon olarak da kullanılabilecek yapı yapabileceğini, mülkiyetin devlete ait ancak kullanma (irtifak) hakkının vatandaşa ait olduğu,

- Yayla turizminin ormanı yok etmeyeceğini, yerine koruyacağını çünkü bu turizm biçiminin çevre değerlerini dikkate alan ve çevre duyarlı bir turizm formu olan “ekolojik turizm” olduğu
- “Mera Kanunu” ile yaylalarda yetkinin Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü’nden Tarım ve Köyişleri Bakanlığı’na geçtiği görüşü savunulmuştur.

Turizm Bakanlığı’nca “Çevre Düzeni Planları” üretilirken şu hususlar göz önünde tutulmuştur [46].

1/Yaylalarda, yerel halkın geleneksel yayla kullanımını engellenmeyecek ve aksatılmayacaktır.

2/Geleneksel özgün mimari değerleri korunacak, çok katlı yapılaşmadan kaçınılacaktır.

3/Yayla turizmi potansiyeli değerlendirilerek geliştirilecektir.

4/Doğal değerler; bitki örtüsü, topoğrafyası ve silüeti de dahil korunacaktır.

5/Toplu konaklama tesisleri, kıyı boyu ya da yaylalar yolu üzerindeki yerleşim yerlerinde düşünülecek yayla turizmi aktivitelerinde günübirlik kullanım, konaklama, pansiyonculuk ve kampçılık anlayışı temel olacaktır.

6/Plan üretilmesinde ve uygulanmasında yerel halkın katılımı sağlanacaktır.

7/Yayla turizminin gerektirdiği ölçüde alt ve üst yapı hizmetleri sağlanacaktır.

Çevre Düzeni Planları’nda yayla turizmi merkezleri 4 kısma ayrılmıştır.

1/Yayla yerleşme alanları

2/Yayla turizmi tesis alanları

3/Bugünkü arazi kullanımını devam ettirilerek doğal karakteri korunacak alanlar

4/Orman alanları

Bu sınıflandırma içerisinde alt ölçekte günübirlik kullanımlar (restoran, satış üniteleri, vb.) çadırlı kamp alanı, resmi kurum alanı (sağlık, eğitim, köy konağı, PTT, sosyo-kültürel tesis, jandarma, vb.), yeşil alan (park, oyun alanı, mesire, piknik alanları, vb.), bakı terası, helikopter iniş yeri, önemli trafik yolları, tali yollar, önemli yaya güzergahları da belirlenmiştir.

Sonuç olarak; 1/5000 ölçekli ‘Nazım İmar Planı’ gerektiği, 2/Milli Emlak Genel Müdürlüğü’nce Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü’nden uygun görüş alınarak üst kullanma hakkı tesis edilebileceği ve Bayındırlık İskan Bakanlığı’nda 25.03.1992 tarihinden beri onay bekleyen 1/25.000 ölçekli yayla çevre düzeni planlarına “Şematik olarak işaretlenen yayla yerleşme ve alanlarında 1/5000 ölçekli Nazım İmar Planı ve/veya şeması

onaylanmadan ve/veya uygun görülmeyen ve irtifak hakkı tesis edilmeden uygulama yapılamaz” şeklinde plan hükmü eklenerek onaylanabileceği hususlarında görüş birliğine varılmıştır.

Konunun yukarıda belirtilen görüşler çerçevesinde değerlendirilerek işin bir an önce çözüme kavuşturulması yönünde kurumlardan görüş istenmiş ve Tapu Kadastro Genel Müdürlüğü, Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü, Turizm Bakanlığı Yatırımlar Genel Müdürlüğü, Maliye Bakanlığı Milli Emlak Genel Müdürlüğü tarafından belirtilen görüşler ortak bir çerçevede değerlendirilerek şu sonuçlara ulaşılmıştır.

a/Sadece plan onama süreci ile çözüme kavuşmanın mümkün olmadığı

b/Yasal düzenleme yapılmasının yayla yerleşme alanlarında öngörülen yapılaşmaların yasallık kazanamayacağı

c/Yayla turizminin daha geniş kapsamlı bir proje demeti olarak ele alınması ile çözümlenebileceği belirlenmiştir.

Nihayet Turizm Bakanlığı, alternatif turizm konusundaki çalışmalarını planlama temeline oturtacak bir çalışma izlemiştir. Ne var ki bu yöndeki uygulamalarda sorunlarla karşılaşmıştır. Şöyle ki [46]:

- Yayla turizm merkezleri çevre düzeni planlarının onaylanmasında, yaylaların yasal, doğal, toplumsal ve ekonomik özelliklerine bağlı olarak sıkıntılar yaşanmaktadır.
- Plansız gelişmenin önlenmesi açısından, kırsal alanlarda geniş kapsamlı bir planlama gereksinimi bulunmaktadır. Ancak planlama yetkisi bulunan kuruluşlar, kendi yasalarının öngördüğü yetki ve sorumluluklar çerçevesinde, genelde birbirinden kopuk çalışmalar yapmaktadır.
- Planlama sürecinde halkın katılımı büyük önem taşımaktadır. Etkili halk katılımı, bir yandan yerel koşullara uygun gerçekçi plan yapılabilmesi, öte yandan plan kurallarının uygulanmasında başarının sağlanması için gereklidir. Bunun için uygun yöntem ve yönetsel çözümlerin bulunması zorunluluğu duyulmaktadır.

04.11.2000 tarihinden itibaren “Çevre Düzeni Planlarının Yapılması Esaslarına Dair Yönetmelik [87]” ile şimdiki Çevre ve Orman Bakanlığı tarafından da yapılabileceği belirlenmiştir.

Yukarıda belirtilenlerin dışında ayrıca, yayla alanlarımızın büyük bir kısmı da “Korunan Alan Statüsü” kapsamındadır. Ülkemizde koruma alanları 6 farklı kanunla koruma altında (6831 sayılı Orman Kanunu, 1380 sayılı Su Ürünleri Kanunu, 2872 sayılı

Çevre Kanunu, 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu ve 4915 sayılı Kara Avcılığı Kanunu) olup bununla birlikte Uluslararası Sözleşmelerle koruma altına alınan alanlar da mevcuttur. Bu yasal mevzuat, ülkemizdeki koruma alanlarının da büyük bir yasal karmaşa içinde olduğunu göstermektedir. Bu alanda, tüm kanunları bir çatı altında toplayan bir “çerçeve” Doğa Koruma Kanunu’na ihtiyaç duyulmaktadır.

“Uluslararası Doğa ve Doğal Kaynakları Koruma Birliği (IUCN)”nin yapmış olduğu ‘Korunan Alan Sınıflandırması’na göre; dağlık alanlar (yayla alanlarının ve alpin rejyonun da bulunduğu) “Kaynak Rezervleri” adı altında koruma altında bulunmaktadır. Bu alanlarda alanın korunmasına ve turistik amaçlı tanıtımına yönelik tesisler dışında özel mülkiyete konu yapılar ve yerleşme söz konusu değildir. Ülkemizdeki 2873 sayılı Milli Parklar Kanunu, bu tür bir koruma alan statüsünü içermemektedir [86]. Ülkelerin koruma alan politikaları buldukları ve sahip oldukları ekonomik şartlara bağlıdır. Devletle yaşayanların ortak çıkarlarını gözetilen bir politikanın tüm toplumca kabul görmesi esastır. Özellikle yayla alanları, Uluslar arası Koruma Statüleri kapsamında ilan edilen alanların içinde içerik olarak “Biyosfer Rezerv Alanları” tanımına uymaktadır. Bu alanlardaki olumsuzlukların önüne geçmek amacıyla bu alanların koruma alanı olarak ilan edilmesi problemleri çözmeyeceği gibi arttıracığı kesindir.

Kırsal alanlardaki turistik ve rekreasyonel kullanımlarda görülen yoğun taleple , kırsal alanlarda işlev ve özelliklerde değişim görülmektedir. Bu nedenle kırsal alanlardaki bu kalkınma projeleriyle birlikte gelecek potansiyel zararların engellenmesi ya da en aza indirgenmesi gerekecektir.

1.6. Ekolojik Temelli Planlama Yaklaşımı

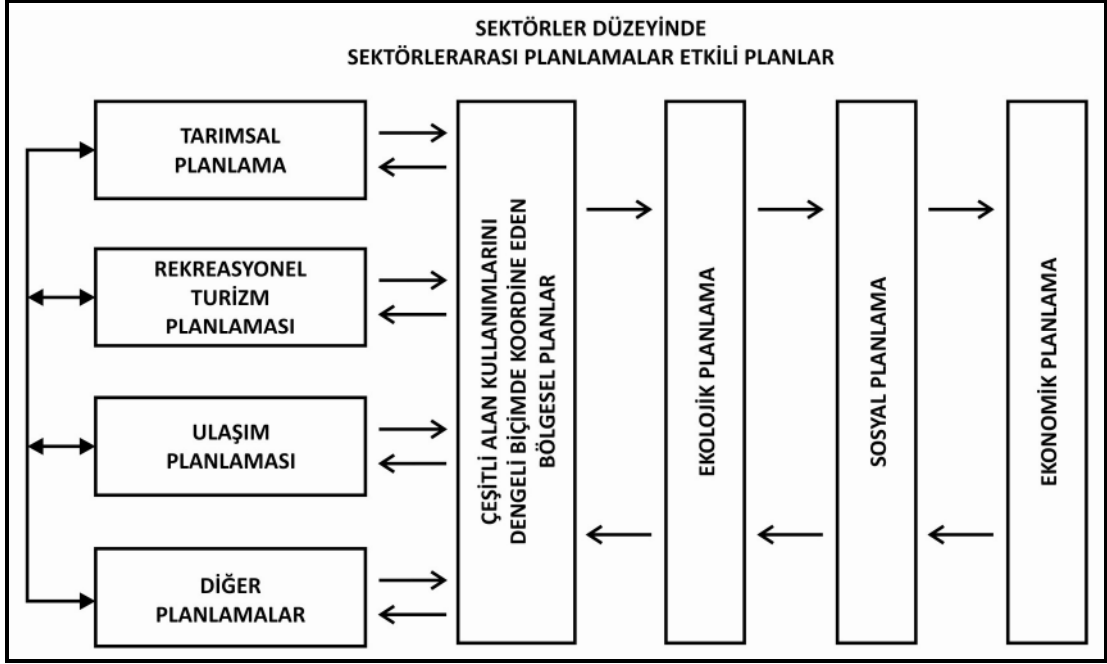
Günümüzde bütün alan kullanımları, ekolojik koruma ve ekonomik yaşam gibi iki çelişkili boyut arasında kalmaktadır. Ekolojik koruma; su, hava ve toprak gibi doğal kaynakların, flora ve faunanın kesinlikle korunması gerekliliğini savunurken ekonomik yaşam ile çelişebilmektedir. Bu çelişki ancak koruma-kullanma dengesinin kurulması ile giderilmelidir [88]. Doğal kaynakların korunması, üzerindeki olumsuz yüklerin azaltılması veya ortadan kaldırılması, kaynakların kendilerini yenileyebilme özelliğinin sağlanması amacıyla yapılan planlama çalışmalarına “Ekolojik Planlama” denilmektedir [89].

Ekolojik Planlamada amaç; sosyal ve ekonomik planlamalarla birlikte, alan kullanımlarının etkilerini belirleyerek, olumsuz etkilerini en aza indirmek, doğal kaynakları koruyup geliştirmek ve alan kullanımları için optimum bir uyum sağlamaktır [90].

İnsan ve çevresi arasındaki ilişkilere yönelik planlamada ekolojik ilkelere uyma ve onları dikkate alma zorunluluğu vardır. Ekolojik koşulları ön planda tutan planlamalarda (ekolojik planlama) genel olarak aşağıdaki ilkelerin göz önünde tutulmasında yarar vardır [91].

- İnsan ve fiziksel çevre ile ekosistem birbirini etkileyen ve sınırlayan faktörlerdir.
- İnsan ve onun fiziksel çevresi iki ayrı ögedir ve mümkün olduğunca eşit olarak değerlendirilmelidir. İnsan belli bir mantık ile bilerek çevresini kullanır ve biçim verir, buna karşı çevre sadece reaksiyon gösterir.
- Bu nedenle sürekli girişim içinde olan insan, ekolojik sistemin değişiminden ve gelişiminden sorumludur.
- İnsan, planlama ile tasarladığı ve gerçekleştirmeyi düşündüğü aktivitelerle ekosistem düzenini etkiler (insan isteklerinin niteliği bir tarafta ve fiziksel çevrenin yetenekleri diğer tarafta olmak üzere birlikte ekolojik ilişki sistemini oluştururlar).
- Bu nedenle insanın planlamadaki girişim olanakları sınırlıdır. Bu sınırı fiziksel çevrenin olanakları ve kaldırma kapasiteleri belirler.

Ekolojik planlama her şeyden önce bir alanda yapılan çeşitli sektörel planlar düzeyinin üzerine çıkarak sektörler arası etkili nitelikte bir plandır (Örn.Turizm planı, Tarımsal Plan, vb.). Şekil 10 'da sektörel planlar ve sektörlerarası etkili olan planlar belirlenmiştir.

Şekil 10. Sektörel ve sektörlerarası planlamalarda ekolojik planın yeri [Kaynak 91'den esinlenilmiştir]

Ekolojik plan, sektörel planlardan farklı olarak sektörler arasında dengeli bir kullanımı gerçekleştirmeyi amaç edinir ve bunu gerçekleştirirken doğal potansiyelin korunmasına dikkat eder [91]. Bu nedenle ekolojik planlama, sosyal ve ekonomik planlarla birlikte dikkate alınmaktadır. İlke, doğal kaynakların korunması ve geliştirilmesidir. Bu da bir alanda mevcut ve planlanan tüm alan kullanımı biçimlerinin çevreye ve kendi aralarındaki olumsuz etkileri mümkün olduğunca azaltması ile sağlanır.

Ekolojik temelli olarak yapılacak olan planlamada, öncelikle diğer sektörlerle ilgili mevcut ve planlanan alan kullanımlarının neler oldukları belirlenerek, bu kullanımların etki alanları, bunların ekolojik bakımdan birbirleri ile çakıştığı alanlardaki çelişkileri ve olumsuz etkileri belirlenir ve değerlendirilir.

Özellikle son yıllarda kırsal kalkınma politikaları ışığında turizmin geliştirilmesine yönelik alternatif alanlar olarak öne çıkan yayla ve dağ ekosistemlerinde ve ülke kırsalında doğal kaynak temelli olarak gözlenen turistik ve rekreatif hareketlilik yeni bir planlama yaklaşımını da planlama literatürüne sokmaktadır “Ekolojik Planlama”. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bulunan yaylalarda ve dağlık alanlarda yapılacak olan “ekolojik temelli rekreasyon ve turizm planlama yaklaşımı”, yayla turizminin en önemli özelliği olan özgün doğal ve kültürel çevre değerlerinin bozulmadan turizm etkinliklerinin geliştirilmesi, bu

etkinliklerin dikkatli yerel koşullarla uyumlu bir planlamaya dahil edilmesi ve disiplin altına alınarak desteklenmesi ile mümkün olabileceği anlayışını oluşturmaktadır. Aynı zamanda 1987 yılından günümüze dek Turizm Bakanlığı'nca yapılan plan ve programlar doğrultusunda geliştirilmeye çalışılan “yayla turizmi”nin, yaylaların sahip olduğu doğal ve kültürel değerler üzerindeki etkilerini araştırarak ve bu yenilenemez değerleri koruyarak kullanmaya yönelik ekolojik temelli planlama kararları oluşturmaktır.

Bu yörelerin kapsamlı bir etüdü ve geleceğe yönelik projeksiyonları da içeren planlama çalışmaları yapılırken şu faktörler göz önünde bulundurulmalıdır.

- Doğal varlıkların şimdiki ve gelecekteki kullanım yoğunlukları
- Şimdiki kullanımın çevre bozulması işaretlerini veriyor olup olmaması
- Çevre peyzajının doğal niteliği ve orayı kullanan ya da kullanacak insan ve araçların etkilerini absorbe edebilme yeteneği
- Çevre doğasının erozyona uğrayabilme ve bilimsel değerinin zarar görme ihtimali
- Motorlu araçla alana ya da yakınına ulaşabilme olanağı ve ulaşım yoğunluğu
- Yaylayı kullanan yerel halk ile ziyaretçilerin bu alanla ilgili görüşleri

Bu yaklaşımda; öncelik olarak, “Doğal Çevreyi Koruma Amacı” ele alınmakta bununla birlikte “Rekreasyon ve Turizmi Geliştirme Amaçları” da ortaya konmaktadır. Bu yaklaşım ile, bir yandan bakir doğal çevre değerlerinin korunması sağlanacakken, diğer yandan da yerel koşullara uygun gerçekçi plan yapılabilmesi mümkün olacaktır.

1.6.1. Doğal Kaynakların Turizm Amaçlı Kullanımı

Turizmin ve rekreasyonun önemli çekim elemanları olan doğal kaynakların (dağlar, ormanlar, kıyılar, akarsular ve göller, flora ve fauna vb.) sergiledikleri doğal güzellikler, dinlenme, sağlık spor, bilim ve eğlenme faaliyetlerine uygun ortamlar, tarihi ve kültürel zenginlikler, insanlık aktivitelerinin bu özelliklerin bulunduğu alanlarda yoğunlaşmalarının en önemli sebepleridir.

1960'lardan beri dünyada yaban yaşamı ve doğal çevreler ile insanın bunlar üzerindeki değiştirici etkilerine karşı büyük bir ilgi doğmuştur. Bu ilgi kitle iletişim araçlarıyla daha da arttırılmaktadır. Bitki ve hayvanları kendi ortamında ziyaretin maliyetinin yükselmesi, buna karşılık talebin artmasıyla büyük şehirsiz alanların yakınında hayvanat bahçeleri ve bitki bahçeleri oluşturulmaya çalışılmış; yaban hayvanlarının

müşteri kitlesinin ayağına taşınmasıyla oluşan hayvanat bahçeleri de iç turizmde çok tutulan yerlerden birisi haline gelmiştir [19].

Dünyada iletişimin artması en uzak köşelere seyahati kolaylaştırdığından, yabancı bitki, hayvan ve kuşları kendi ortamlarında göstermek üzere düzenlenen doğaya dayalı turların sayısı oldukça artmıştır. Uzun yıllardan beri sürdürülen klasik turizm anlayışının çevreyi tüketen ve kıyıları doğallıktan uzaklaştıran eylemleri, insanların geleneksel tatil tercihlerini değiştirmelerine ve doğal alanlara olan taleplerini yoğunlaştırmalarına zemin hazırlamıştır.

Turizmin önemli bir hammaddesini oluşturan doğal kaynaklar dolaylı ve dolaysız şekilde turizmi etkileyen çekim elemanlarıdır. Örneğin; dağlar, ormanlar, kıyıları, nehir ve göller, doğal anıtlar, bitki örtüsü, hayvansal kaynaklar, iklim, manzara, jeolojik yapı yanı sıra, insanların sağlık amacıyla yararlanacağı şifalı sular doğanın turizmde sunduğu başlıca verilerdir [20].

Son yıllarda insanların yoğun ilgisini çekmeye başlayan ve her geçen gün daha fazla sayıda doğa kaynaklı turizm çeşitliliğine sahne olan doğal alanlar ya da doğala yakın alanlar, bizzat turizmin yaratıcı kaynak değerleri olan özelliklerinin tüketilmesi riskini de beraberinde taşımaktadırlar.

Turizmde çevre boyutunun gittikçe önem kazanmasıyla kitlesel karakterde yapılan klasik turizm anlayışı artık geçerliliğini kaybetmektedir. Bu durum turizmin kitlesel karakterden uzaklaşp bireysel bir nitelik kazanmakta olduğunu göstermektedir. Böylece çevreye duyarlı bir turizm formu olan “Yeşil Turizm” olgusu gündeme gelmektedir. Ülkemizde son yıllarda yapılan turizm yatırımlarının genellikle kırsal kesimde ve yeşil doku içinde yoğunlaşması da bunu doğrulamaktadır.

1.6.2. Turizmin etkileri

1.6.2.1. Turizmin Sosyal Yaşantıya ve Kültüre Etkisi

Turizm ile çevre arasında karşılıklı etki ve tepkilerden oluşan sıkı ilişkiler vardır. Bu ilişkiler bir yandan sosyal çevre ve sosyal verilerin turizm açısından bir çekim ya da turist çekimini engelleyen bir faktör oluşturmasından, diğer yandan sosyal çevre üzerine olumlu veya olumsuz etkilemesinden kaynaklanır [20]. Turizmin bireysel davranış, aile ilişkileri, toplu yaşam tarzları, ahlaki tutumlar, değer sistemleri, yaratıcı güçler, örf ve adetler,

geleneksel törenler ve toplum örgütlenmesindeki değişikliklere katkıları, sosyal ve kültürel etkileri yoluyla olmaktadır.

Birçok ülkede, turistlerin gelmesiyle, değer ve inanç yapısının değiştiği, giyim ve yaşam biçiminde geleneksel kalıpların terk edildiği, dilde yabancı sözcüklerin arttığı, sanatın gerçek anlam ve özelliklerini yitirdiği gözlenmiştir. Daha önce de belirtildiği gibi, bu değişikliklerin, ne ölçüde turizmin, ne ölçüde endüstrileşme, kentleşme ve radyo, televizyon gibi kitle iletişim araçlarının sonucu olduğunu kestirmek güçtür. Güçlü ve sağlam bir kültürel yapı, turizme gerekli uyumu yaparak, kendi varlığını sürdürülebilir. Ancak, zaten çözümlenme durumunda olan, uzun süre sömürge durumunda kalmış, toplumsal değişimler karşısında geleneksel değerlerini büyük ölçüde yitirmiş olan bir kültür, büyük olasılıkla, turizmden daha çok etkilenecektir [74].

Turizmin geleneklerde ve toplumsal normların değişmesindeki olumsuz etkileri dışında toplumun nüfus yapısının şekillenmesinde, mesleki dağılımda, toplumun tüketim alışkanlıklarının değişmesinde de önemli belirleyici etkileri vardır [8].

İnsanların turizm yoluyla farklı kültürleri ve yaşam biçimlerini tanıma olanağı elde etmeleri beraberinde turizmin kültürel seviyesini arttıran bir araç niteliğini taşıdığı da gösteren önemli bir olaydır. Kültürel ve sanatsal zenginliklerle dolu ülkeler bu ayrıcalıklara sahip olmanın önemini daha iyi kavrayarak bu eserleri korumanın ve yaşatmanın bilincine varırlar. Turizm, bireyi ve toplumu bilinçlendirme ve bilgilendirme sürecinden geçirerek dışa açılımını hızlandırmakta ve rasyonel düşünceleri engelleyen dogmalardan uzaklaştırmaktadır [20].

Turizm hareketleri toplumda gelenekleri bozucu kültürel kirlenmeyi de beraberinde getirebilmektedir. Kültürel kirlenme; egemen kültürlerin kendi özgün davranış biçimlerinin, yaşam tarzlarının ve alışkanlıklarının gittikleri bölgedeki insanlar tarafından benzetilmeye ve taklit edilmeye konu teşkil etmesidir. Farklı kültürel kimlik kazanmaya çalışmaları kişileri toplumda yozlaşmaya ve daha sonra da yabancılışmaya kadar götürebilmektedir.

Ülkemizdeki kırsal yerleşim düzeninin egemen olduğu bölgelerde, turizmin geliştirdiği ya da geliştireceği yeni yaşam biçimi, kabullenilmesi zor bir olgu olarak ele alınmalıdır.

1.6.2.2. Turizmin Çevresel Etkileri

Turizmin ve rekreasyonun önemli çekim elemanları olan doğal kaynakların (ormanlar, dağlar, yaylalar, akarsular ve göller, flora ve fauna, vb.) sergiledikleri doğal güzellikler dinlenme, sağlık, spor, bilim ve eğlenme faaliyetlerine uygun ortamlar, tarihi ve kültürel zenginlikler insanlık aktivitelerinin bu özelliklerin bulunduğu alanlarda yoğunlaşmalarının en önemli sebepleridir.

Çevrenin korunması, doğal kaynakların bilinçli bir şekilde kullanılması, ekolojik dengeyi bozmadan ondan faydalanılması, çevreye zarar vermeden kalkınmanın gerçekleştirilmesi için gelişmiş olan ülkeler otuz yılı aşkın bir süreden beri değişik yatırımlar, uygulamalar, plan, program ve hatta kanun gibi faaliyetler için Çevresel Etki Değerlendirmesi (ÇED) çalışmalarını yürütmektedirler [92].

Turistik ve rekreasyonel planlamalar çok boyutlu çalışmalar olup sosyal, ekonomik, politik, psikolojik pek çok faktörü dikkate almak durumundadır. Planlama çalışmalarına başlamadan önce çevrenin ayrıntılı bir incelemesinin yapılması şarttır. ÇED çalışmaları, bir ölçüde planlama bütününde çevre yapısını ortaya koyan bir araç durumundadır.

Turistik ve rekreatif etkinliklerin yoğunlaşması sonucu yayla alanları, gürültü etkisi, hava kirliliği ve kalitesinin bozulması, yer altı ve yerüstü suları ile içme sularının kirlenmesi, toprakların kirlenmesi ve veriminin azalması, ekolojik etkiler-doğal bitki örtüsü ile yaban hayatı üzerindeki olumsuz etkiler- tür azalması- niteliklerinin zayıflaması ve estetik etkiler-çirkin yapılaşma-betonlaşma ve manzaraların kapanması gibi olumsuz faktörlerle karşı karşıyadır.

1.6.2.3. Turizmin Ekonomik Etkileri

Turizm sektörü; bir yandan ülkeler için önemli bir gelir kaynağı olması, diğer yandan uluslar arası ticaretin gelişmesi ve günümüz insanının yaşam felsefesinin, yaşam standartlarının yükselmesine paralel olarak seyahat etme lehine değişmesi ile önemli gelişmeler kaydetmiştir. Bu gelişme aynı zamanda turizm sektörüne, özellikle tarihi zenginlikleri ve doğal güzellikleri fazla olan ülkelerde ayrı bir önem atfederek bu ülkelerin kalkınmasında sektöre lokomotif görevi yüklemektedir [93].

Turizm, sosyal ve kültürel boyutları olan bir olgu olsa da en fazla ekonomik yönüyle ele alınan toplumsal bir faaliyettir [94,95]. 1980'li yıllardan itibaren ekonomik ve kitlesel

bir olgu haline gelen turizmin özellikle gelişmekte olan ülke ekonomileri üzerindeki olumlu etkileri, turizmin ekonomik yönünü daha da ön plana çıkarmıştır. lke ekonomilerinin karşılaştığı ulusal ve uluslar arası ekonomik sorunların üzümünde ve dar boğazların aşılmasında turizm, dinamik ve ekonomik olma özelliği ile adeta bir çıkış noktasını oluşturmaktadır [96].

2. YAPILAN ÇALIŞMALAR

2.1. Materyal

Şekil 11. Araştırma alanının coğrafi konumu

Araştırmanın ana materyalini, Trabzon ili Hudutları içerisinde yer alan Düzköy İlçesi Çalköy Beldesi Hırsafa Yayla yerleşim alanı (Şekil 11) ile bu yaylalarda ikamet eden kişiler, yerel halk ve ziyaretçilerin bu konudaki eğilim ve taleplerinin gözleme dayalı belirlenmesine dönük belirlenmesi konuya ilişkin çalışmalar oluşturmaktadır [97].

Araştırma alanını çeşitli yönleriyle tanımlayan topoğrafik haritalar ile farklı ölçeklerden hazırlanmış haritalardan ayrıca araştırma alanı ile ilgili her türlü plan, proje, resim ve diğer materyallerden de geniş ölçüde yararlanılmıştır.

Rekreasyon ve turizm potansiyeli üzerinde etkileri olan iklim koşullarının etüdü için Meteoroloji İşleri Trabzon Bölge Müdürlüğü'nden araştırma alanıyla ilgili iklim değerleri elde edilmiştir.

Çalışmalar sırasında araştırma alanından çekilen fotoğraflardan, arazi üzerinde yapılan gözlem ve incelemelerden yararlanılarak bu bilgiler değerlendirmelere alınmış, konu ile ilgili yapılan literatür taraması ile birlikte yöre ile ve ayrıca Trabzon'da bulunan

diğer yayla alanlarıyla ilgili olarak düzenlenmiş olan rapor ve haritalar incelenerek değerlendirilmiştir.

Araştırma alanında yapılan gözlem ve yerel incelemeler yanında araştırma alanı ile ilgili olan 5 farklı denek grubu (gençler, bayanlar, yöneticiler,turistler, kamu kurumunda çalışanlar) ile yönetime temel oluşturacak prensipleri ortaya koyacak görüşmeler yapılmıştır.

Ayrıca konuyla ilgili diğer dokümanlar da Düzköy Kaymakamlığı, Çal Belediyesi, Düzköy Belediyesi, Trabzon Orman Bölge Müdürlüğü ve Düzköy Orman İşletme Şefliği, Düzköy Tarım İlçe Müdürlüğü, Trabzon İl Özel İdare Müdürlüğü'nden temin edilmiştir.

2.2. Yöntem

Araştırmada, gerek duyulan bilgilere ulaşabilmek amacıyla geniş kapsamlı bir literatür çalışması yapılarak, ekolojik temelli rekreasyon ve turizm planlama çalışmalarına yönelik araştırmalar ve değerlendirme yöntemleri incelenmiştir.

Elde edilen kuramsal bilgilerin ışığı altında 2005 yılında etüd ve gözlemler yapılmıştır. Yöre halkının rekreasyon amaçlı, yerli turistlerin ise turistik amaçlı kullanımlarında genel eğilimlerini ve alışkanlıklarını öğrenmek, alanda mevcut kullanımların neler olduğunu saptamak, ziyaretçi yoğunluğunu gözlemlemek ve kullanmadan kaynaklanan çeşitli sorunları yerinde tespit etmek amacıyla alanda ön araştırma yapılmıştır.

Çalışma alanında mevcut doğal ve kültürel kaynak değerlerinin yerinde saptanması amacıyla yapılan sörvey çalışmasında; alanın floristik özellikleri, yaban hayatı, ekolojik duyarlılığı olan alanlar (orman ekosistemi ve Alpin zon), su durumu rekreasyonel ve turistik mevcut tesisler, ulaşım durumu ve alt yapıya ilişkin diğer özellikler konusunda bilgiler edinilmiştir.

Araştırma yöntemi olarak SWOT analiz tekniği kullanılacaktır. SWOT analiz tekniği, çalışmada kullanılacak tek teknik değildir. Çeşitli konuların SWOT altında sorgulanmasında farklı tekniklerden yararlanılacaktır. Gözlem, alan taraması, görsel analiz teknikleri, bilgi derleme, insanların ne düşündüğünü, hissettiğini neyi bildiğini ve umduğunu anlamak üzere onlara sistemli sorular sorma olan görüşme yöntemi [98] bunlardan bazılarıdır. (Yöntem konusunda daha detaylı bilgi bölüm 3.2.'de yer almaktadır.)

İç ve dış faktörlerin incelenmesi stratejik planlama sürecinin önemli bir parçasıdır. İç faktörler genellikle zayıf veya güçlü yönleriyle dış faktörler ise, fırsatlar ve tehditlerle sınıflandırılır [39].

Araştırma, ön araştırma niteliğinde olan doğal ve kültürel kaynak potansiyelinin tespiti, gözlem ve alan taraması sonucunda gözlenen mevcut kullanımların haritaya aktarılması, görüşme ve bilgi derleme uygulamaları SWOT yöntemi kullanılarak elde edilen bilgilerin yorumlanması ile TOWS matrisi uygulanarak yöntemin gözden geçirilmesi ve turistik ve rekreatif etkinliklerden kaynaklanan çevresel kirliliklerin belirlenmesi olmak üzere 5 aşamada gerçekleştirilmiştir.

2.2.1. Çalışma Alanının Belirlenmesi

Şekil 12. Trabzon-Düzköy-Çalköy/Hırsafa Yaylası

Çal Köyü ve yaylasının (Şekil 12) araştırma alanı olarak seçilmesinin nedenlerinden bir tanesi, her ne kadar turizm merkezi olarak ilan edilen yayla alanlarından biri değilse rekreasyon ve turizme yönelik etkinliklerin yoğunlaştığı bir yer ve yine her geçen gün artan ikincil konut yapımıyla ormanlarda gözlenen rekreasyon ve turizme yönelik taleplerin varlığıdır. Diğer bir neden ise, henüz bozulma sürecine girmemiş olan bu bölgenin ekolojik planlama kriterleri kapsamında yaylanın sahip olduğu hassas doğal ve kültürel değerleri koruma endişesidir.

2.2.2. Görüşme Kılavuzu Yöntemi

Görüşme yöntemi özellikle son yıllarda turizm araştırmalarında ve diğer sosyal araştırmalarda sıkça kullanılır olmuştur. Görüşme yöntemi ile hedeflenen daha sağlıklı bilgilere ulaşmayı sağlaması yanında çalışmayı yönlendirecek hedef gruplarını seçme olanağına izin vermesidir. Gür (1996), görüşme yöntemiyle amaçlananın az sayıda insandan derinlemesine bilgi toplamak [98] olduğunu belirtmektedir.

Bu araştırmada da görüşme yöntemi izlenerek; insanların ne düşündüğünü, hissettiğini, neyi bildiğini ve umduğunu anlamak için sistemli sorular sorulmuştur. Araştırma alanı ile ilgisi olan 5 farklı denek grubu seçilerek (gençler, bayanlar, yöneticiler,turistler, kamu kurumunda çalışanlar) yöntemle temel oluşturacak prensipleri ortaya koyacak görüşmeler yapılmıştır.

Yaptığımız bu görüşmelerde her gruptan en az 5 kişi olmak üzere yaklaşık 25-30 kişiyle görüşülmüştür. Gruplarda insanların ayrı kesimlerden olmalarına dikkat edilmiştir. Gruplarda farklı yaşlardan, farklı meslek gruplarından ve farklı kültürlerden insanların bir araya getirilmesine dikkat edilmiştir. Böylece alınacak cevapların derinlemesine bilgi içermesi hedeflenmiştir.

Görüşme, yörede yıllardır sürdürülmekte olan geleneksel yaylacılık ile yaylacılığın ekonomik sosyal-kültürel ve turistik boyutuyla ilgili olan farklı grupların düşüncelerinin alınması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Burada hedeflenen konuya taraf olan ve konunun idari, yasal, yönetsel ve ekonomik kullanım boyutundaki sorumluların bakış açılarını öğrenebilmektir.Görüşmeler sırasında daha önce hazırlanan soru kılavuzları açık uçlu sorular şeklinde kaynak kişilere yöneltilerek gerekli bilgiler edinilmiştir. Bu sorular genellikle insanların yayla alanında çeşitli yönlerden kullanımı amaçlarının neler olduklarının deneklerce ortaya konmasını hedeflemektedir. Yayla ve yaylacılık kültürüne yönelik, turistlerin bölgeyi tercih etme nedenlerini açıklayıcı ve yerel halk ile turist ilişkilerini anlatan sorular içeren görüşme kılavuzları yaylanın turizm ve ekonomik yönden kullanımını da açıklamayı hedefler. Yöneticiler ve yöre halkının arasındaki ilişkileri belirlemeye dönük sorularla insanların yöneticiler hakkındaki düşünceleriyle yapılan hizmetler hakkında fikir alınmıştır. Yörede çalışıp farklı kentlerden gelen insanlarla sorulan sorularla da dışarıdan gelen bir insanın yöreye ve kültüre bakış açısı öğrenilmesi hedeflenmiştir.

Görüşmelerin söyleşi şeklinde, sohbet havasında, olmasına dikkat edilmiş ve yapılan görüşmeler teyp kasetlerine kaydedilmiştir. Bütün görüşmeler bittikten sonra kasetlerdeki bilgiler deşifre edilerek konularına göre düzenli hale getirilerek yazıya dökülüp tablo oluşturulmuştur.

Görüşmeler sırasında herhangi bir zorlukla karşılaşılmamış görüşme yapılan kişiler düşüncelerini açıklamaktan çekinmemişlerdir.

2.3. Araştırma Alanının Özellikleri (Internal Analizler) (I. Aşama)

I.aşama ;İçsel analiz (iç faktörler)

- * Alanın genel tanıtımı (coğrafya, tarih, kültür)
- * Nüfus ve özellikleri
- * Yerleşimlerin ekonomik analizi
- * Altyapı ve çevre kullanım olanakları
- * Turizm hareketliliğinin mevcut durumu

Çalışmanın bu aşamasında; araştırma alanının turizm ve rekreasyonel aktiviteler açısından sunduğu doğal ve kültürel potansiyel belirlenecektir. Yayla yerleşim alanı ve çevresi için halen mevcut olan turizm hareketliği ile yaylalardaki yasal çerçeveler doğrultusunda mevcut yönetsel durum ile bölge gelişme politikaları ve turizm stratejileri ortaya konacaktır [39].

2.3.1. Alanın Genel Tanımı

Şekil 13. Çalköy Beldesinden bir görünüm

Düzköy, Trabzon ilinin güney batısında yer alan ve yakın zamanda da belde statüsünden çıkartılan ilçelerden biridir [99]. Düzköy Hakça adında köy iken 1944 yılında bucak yapılmış, 1961 yılında ise ismi değiştirilerek Düzköy adıyla belediye olmuştur. Akçaabat ilçesine bağlı belediye iken 9 Mayıs 1990 tarih ve 3644 sayılı yasa gereğince ilçe statüsüne kavuşmuştur [100].

Trabzon iline bağlı olan Düzköy ilçesi, Doğu Karadeniz Dağları'nın oluşturduğu yayın ortasındaki Kalkanlı dağlık kütesinin, batı kesiminin kuzeye bakan yamaçlarında $44^{\circ} 44' 44'' - 50^{\circ} 57' 16''$ kuzey enlemleri ile $39^{\circ} 17' 17'' - 39^{\circ} 32' 25''$ doğu boylamları arasında bulunmakta olup, kuzeyden Akçaabat ve Vakfikebir batıdan Tonya, güneyden Tonya ve Maçka, doğudan ise Maçka ve Akçaabat ilçeleri ile komşudur [101].

Arazisinin çoğunluğunu, Maçka ve Tonya ilçelerinde doğup Akçaabat ilçesinden denize dökülen Söğütlü deresinin, yukarı havzası olan yüksek platolar oluşturur [99]. İlçenin yüzölçümü 117 kilometrekaredir. İlçe Trabzon'a 35 km uzaklıkta ve komşu ilçe Akçaabat'a ise 27 km uzakta bulunmaktadır. Ulaşım yolu asfalt olup, Tonya ile stabilize yolla bağlantısı dışında daha iç kesimlerle bağlantısı yoktur [100].

İlçe statüsüne çıkarılan Düzköy'deki resmi kurum ve kuruluşların yavaş yavaş yapılanması bölgenin çehresini giderek değiştirmekte ve modern bir havaya büründürmektedir [102]. Çalköy yerleşim merkezi $40^{\circ} 52'$ kuzey enlem ve $39^{\circ} 24'$ doğu boylam dairelerinin kesiştiği noktada yer almaktadır. Yerleşim merkezi güney ve güney

doğu yönünde oldukça eğimli ve dalgalı bir araziye sahiptir. Belde tepenin yamacına kurulmuş ve denizden yüksekliği 900-1200 m arasında değişmektedir. Yerleşme kuzey yönünde Akçaabat, doğu yönünde ilçe merkezi Düzköy ve güneyde Çayırbağı ile çevrilmiştir [103].

Çalköy 1979 yılında belediye olup, 3 mahalle, 3 mezra ve 2 yayladan meydana gelmektedir. 2000 yılı nüfus sayımında beldenin nüfusunun 4300 kişi olduğu tespit edilmiştir. Çalköy Trabzon'a 45 km , Düzköy'e 8km mesafedir [104] (Şekil 13).

2.3.2. Alanın Doğal Yapısı

2.3.2.1. Jeomorfolojik Yapı

Düzköy ilçesinin başlıca yeryüzü şekilleri, güneyde doğu-batı doğrultusunda uzanan dağlık alanlar, ana akarsuyun kolları arasına ve kuzeye doğru sokulan ve gittikçe alçalan tepelik sahalar ile sahadaki mevcut şekillenmeyi sağlayan önemli bir dış etmen olan Söğütlü Deresi, vadisini derince yarmış olup, genelde kertik vadi konumundadır. Yer yer boğaz özelliği gösteren daralmış bölgeler de bulunmaktadır. Düzköy ilçesinde başlıca yeryüzü şekillerinden olan dağlık alanlar; Düzköy merkezinin batısında riyodasit, dasitik lav ve piroklastlardan oluşan Kızılkaya Formasyonuna (Şekil 14-15); Orta Mahalle ve Büyük Mahalle civarında ve Düzköy'ün kuzeybatı ve kuzeydoğusunda ise resifal kireçtaşi ve kumlu kireçtaşlarından oluşan Ağıllar Formasyonu'dan oluşmaktadır [101].

Şekil 14. Çalköy Beldesi jeomorfolojik yapı

Şekil 15. Çalköy Beldesi jeomorfolojik yapı

Düzköy-Çayırbağ (Trabzon) yöresinde, yapılan çalışmalar sonucunda litostratigrafi birimleri esas alınarak 6 tanesi formasyon olmak üzere 8 birim ayırt edilmiştir. Bunlar yaşlıdan gence doğru aşağıdaki gibi sıralanmışlardır.

1. Haçka formasyonu (Jura)
2. Berdiga formasyonu (Jura - Alt Kretase)
3. Kaledere formasyonu (Üst Kretase)
4. Şahinkaya formasyonu (Üst Kretase) (Şekil 16-17)
5. Yaylacık formasyonu (Tersiyer)
6. Karadağ formasyonu (Tersiyer)
7. Bazalt daykları (Tersiyer)
8. Alüvyonlar (Kuvaterner) (Düzköy-Çayırbağ (Trabzon) Yöresinin Jeolojik İncelemesi) [105].

İnceleme alanında temeli, Jura yaşlı altere bazik volkanitlerin yoğun olduğu Haçka formasyonu oluşturmaktadır. Formasyon ; yer yer kristalize kireçtaşı mercekleri içeren bazalt lav ve piroklastiklerinden oluşmuştur. Alt Kretase boyunca yörede, volkanizma etkinliğini tamamen kaybederek; sıcak, sığ denizel bir ortam özelliği kazanmıştır. Bu dönemde yörede; tabanda dolomitik, üste doğru ise bol fosilli, orta ve kalın katmanlı biyospartitik kireçtaşlarından oluşan Hotriviyen-Barremiyen yaşlı Berdiga Formasyonu gelişmiştir. Formasyon tamamen karbonatlı fasiyeste gelişmiştir. Yörede Üst Kretase boyunca, bazaltik zaman zaman da asitik karakterli bir deniz altı volkanizmasının etkin

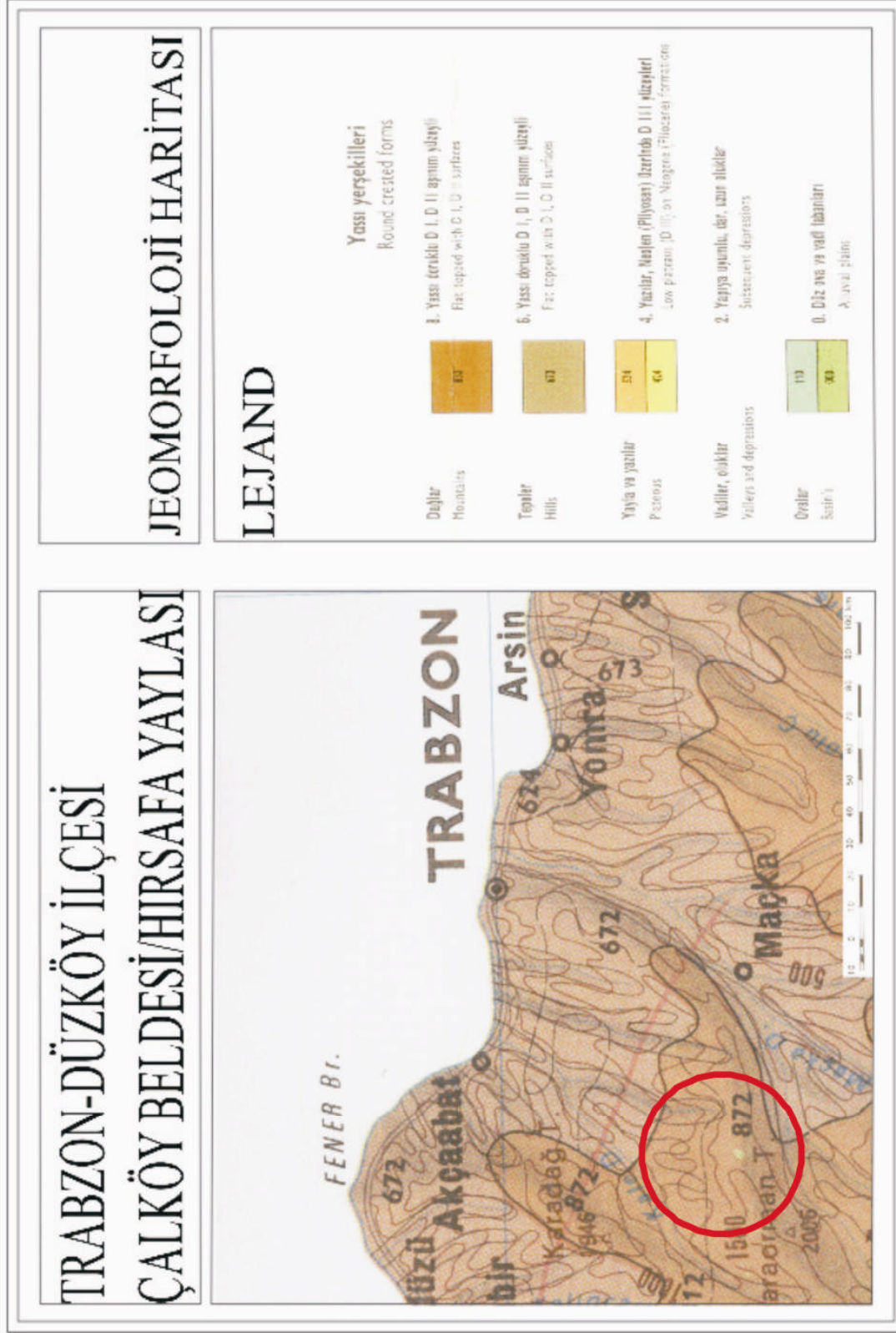
olduğu bir ortam özelliğini sürdürmüştür. Bu volkanikler içersinde yaygın olarak yastık lavlar gelişmiştir. Resifal karakterli kireçtaşlarından oluşan Şahinkaya formasyonu üzerine uyumlu olarak volkano-tortul istif gelmektedir. Bu istif, Üst Kretase sonunda yakın bölgede yeni bir volkanik aktivitenin başladığıının belirtisidir. Şahinkaya formasyonu kireçtaşları içersinde piroklastik malzeme olarak varlığını belirten volkanizma; biraz daha üst seviyelerde andezitik lav akıntıları şeklinde kireçtaşları ile ara katkılı olarak daha etkin bir hale gelmiştir.Volkano-tortul istifinden oluşan Yaylacık formasyonunun üzerine uyumsuz olarak çoğunlukla aglomeralarla temsil edilen Tersiyer yaşı Karadağ formasyonu gelmektedir. Tersiyer sonrasında bölge, genelde bir aşınma dönemine girmiştir. Bu dönem etkileri; yamaç molozları ve dere yatakları boyunca biriken alüvyonlar şeklinde görülebilmektedir [105] (Şekil 18).

Şekil 16. Şahinkaya formasyonu

Şekil 17. Şahinkaya formasyonu

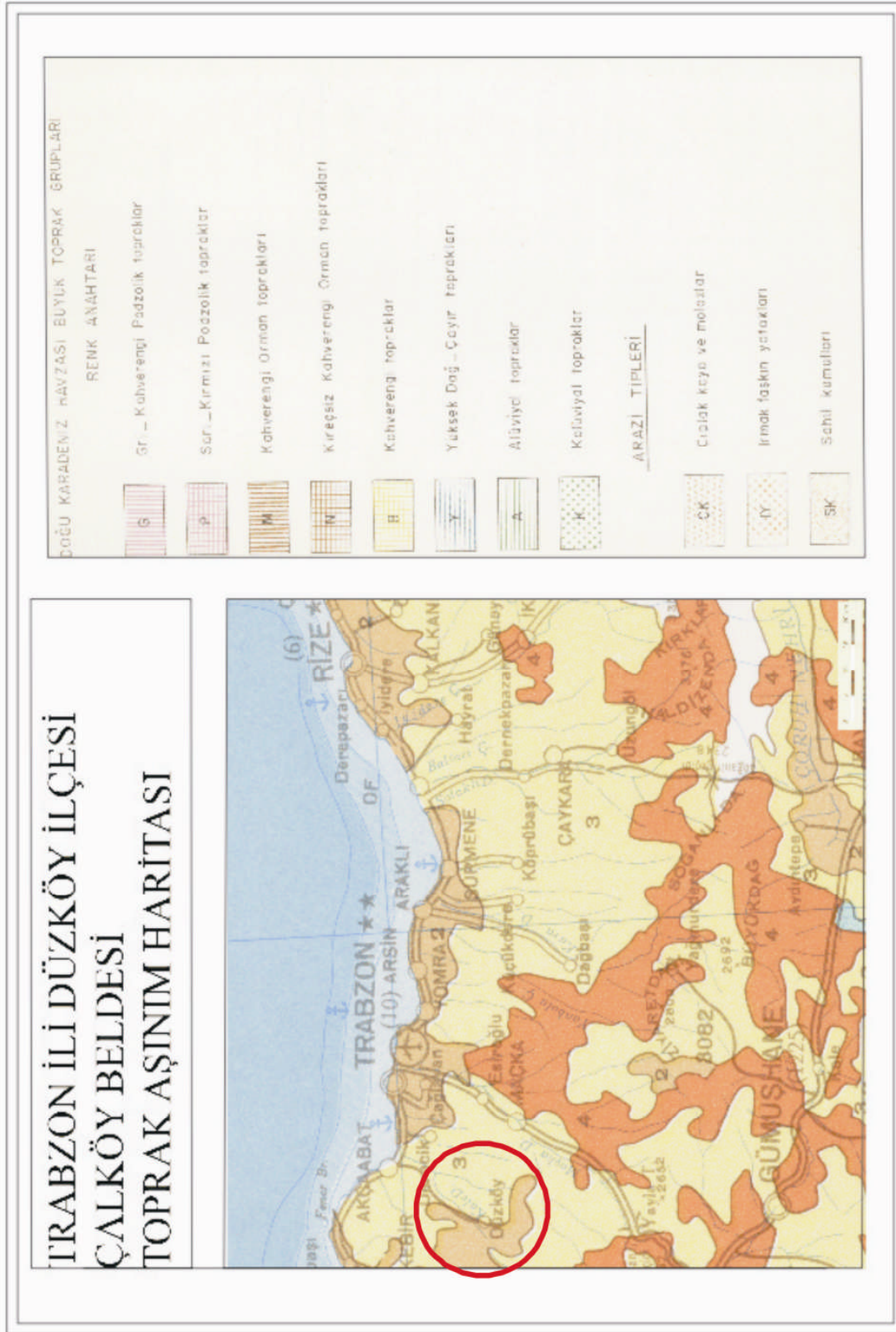
Şekil 18. Jeomorfoloji haritası [102]

2.3.2.2 Toprak Yapısı

İklim, topografya ve ana madde farklılıkları nedeniyle Trabzon ilinde çeşitli büyük toprak grupları oluşmuştur. Bunun yanı sıra toprak örtüsünden yoksun bazı arazi tipleri de görülmektedir [107].

Araştırma alanında Gri-Kahverengi Podzolik Topraklar bulunmaktadır; Gri-Kahverengi Podzolik topraklar Doğu Karadeniz Havzasında en yaygın Büyük Toprak Grubudur. Bu topraklar serin ve yağışlı iklimlerde, çoğunlukla yaprağını döken, kısmen de iğne yapraklı orman örtüsü altında ve değişik ana madde üzerinde oluşurlar. ABC profili olup, oluşumlarında hafif seyreden bir podzolizasyon olayı hüküm sürer. Renk grimsi kahve ile sarımsı kahverengi arasında değişir. Yıkanmadan dolayı baz saturasyon yüzdesi ve kil oranı düşüktür [107].

Gri-Kahverengi Podzolik topraklar III., IV., VI., VIII. sınıf arazilerdir. Büyük bölümü orman-funda, mera kullanımındadır. Kuru tarım ve fındık alanları da vardır. Hırsafa Yaylası toprakları ise; orta derinlikte, orta eğimde, VI. sınıfta gri kahverengi Podzolik topraklardır [108] (Şekil 19).

Şekil 19. Toprak aşınım haritası [105]

2.3.2.3 Yüzey ve Yer Altı Suları

2.3.2.3.1 Göller

Şekil 20. Çalköy-Hırsafa Yaylası HİS göleti

Trabzon –Düzköy-Çal Beldesi Hırsafa Yaylası HİS Göleti (Şekil 20); Trabzon-Düzköy-Çal Beldesi Hırsafa yaylasında, yaylacılık döneminde mevcut olan hayvan varlığının içme suyu ihtiyacının temini amacıyla 2001 yılında yapılmıştır [108].

2.3.2.3.2 Akarsular

Düzköy'ün başlıca akarsuları, ilçedeki en büyük akarsu olan Söğütlü Deresi (bu bölgede Kale Deresi adını almaktadır) ve onu besleyen daha küçük dereler olan Karanlık Deresi, Karadere, Şuruplu Deresi, Sakaltutan Deresi, Akkise Deresi, Derin Dere, Ardıçlık Deresi, Söğütözü Deresi ve Huni Deresi'dir. Söğütlü ve Huni Deresi her mevsim akışa sahiptir [101].

Yukarıda adlarını yazdığımız bütün bu küçük dereler bölgeyi bir ağ gibi sararlar ve bölgenin ortasından geçen tek bir dereye (Kale Dere) birleşirler. Bu derelerin hepsi yaz, kış akan sulu derelerdir. Ancak adı geçen bütün bu derelerden ağaç nakliyatı yapılmamaktadır [110].

2.3.2.4. İklim (Tablo 1)

Düzköy ilçesi, kuzeydeki kutbi hava kütleleri ile, güneydeki tropikal hava kütlelerinin geçiş sahası üzerinde yer alır. Kışın güneş zahiri hareketlerine bağlı olarak, Tropikal Yüksek Basınç'ın güneye inmesiyle, genellikle kuzeyden gelip Anadolu yüksek kara parçası üzerine yerleşmiş bulunan Sibirya Antisiklonu'nun ve kuzeyde Doğu Avrupa üzerinde yer alan kutbi hava kütlelerinin etkisindeki bir konverjans sahası özelliği taşır [111]. Yağışlar genellikle kar şeklinde düşmektedir. Ortalama sıcaklıklar 8.2 C^0 civarındadır [101].

Yazın ise yeryüzüne yakın atmosfer bölümlerinde Azor Yüksek Basıncı Alanı'nın uzantıları ve Basra Alçak Basınç Merkezi arasında gelişen kuzey sektörü hava akımları ile Karadeniz üzerinden taşınan nemli hava kütleleri büyük kararsızlıklar ve önceden kestirilemeyen gelişmeleri ile bol yağışlar bırakmaktadır [112]. İlçede bu mevsimde ortalama sıcaklık 21.6 C^0 dir [101] (Şekil 22).

Bahar mevsimleri kış ve yaz arasında yumuşak bir geçişi sağlamakta ve bol yağmurlarıyla dikkati çekmektedir. Bu mevsimde ortalama sıcaklık 12 C^0 civarındadır. Sonbahar mevsimi ise yaklaşık üç aylık bir dönemi kapsar, ancak eylül ayı kısmen yaz , kasım ayı da nispeten kış mevsimi özellikleri taşır. Sonbahar mevsiminde ortalama sıcaklık 16.1 C^0 dir. Basınç değerlerinin yıllık seyri ise ortalama 1011.4mb civarındadır [95].

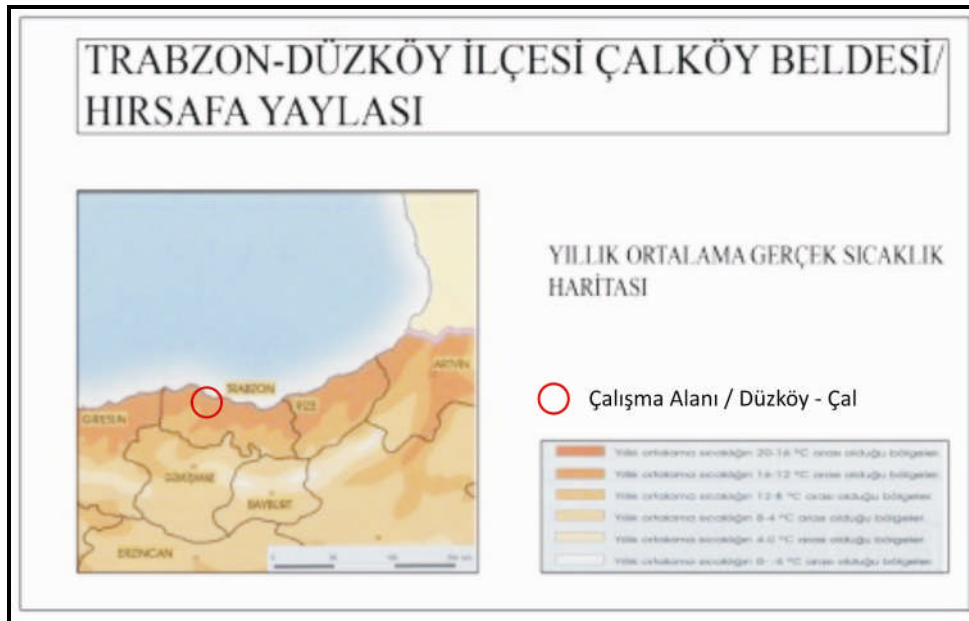
Düzköy ilçesindeki rüzgar yönü frekansları, sahada etkili olan basınç merkezlerinin yıl içindeki hareketleri, yer şekli özellikleri ve Karadeniz'in etkisi altındadır. İlçede hakim rüzgar yönü ise kuzeybatıdır [101] (Şekil 23).

Düzköy'de yıllık yağış miktarı 687.3 mm 'dir (Şekil 24). Yıllık yağış miktarının mevsimlere göre dağılışı incelendiğinde, en fazla yağış alan mevsimin, 240.7 mm 'lik değeri ile sonbahar mevsimi olduğu görülür. En az yağış alan mevsim ise yazdır (106.2 mm). İlçeye kış mevsiminde 240 mm , ilkbahar mevsiminde ise 128.4 mm yağış düşmektedir [101].

Yörede nisbi nem oranlarının yaz mevsiminde yüksek olduğu ve özellikle iç kısımlara doğru arttığı görülmektedir [113] (Şekil 25).

Şekil 21. İklim kuşakları haritası [114]

Şekil 22. Yıllık ortalama gerçek sıcaklık haritası [114]

Şekil 23. Maximum rüzgar hızı haritası [114]

Şekil 24. Yıllık yağış miktarı ve dağılımı haritası [114]

Şekil 25. Ortalama nispi nem haritası [114]

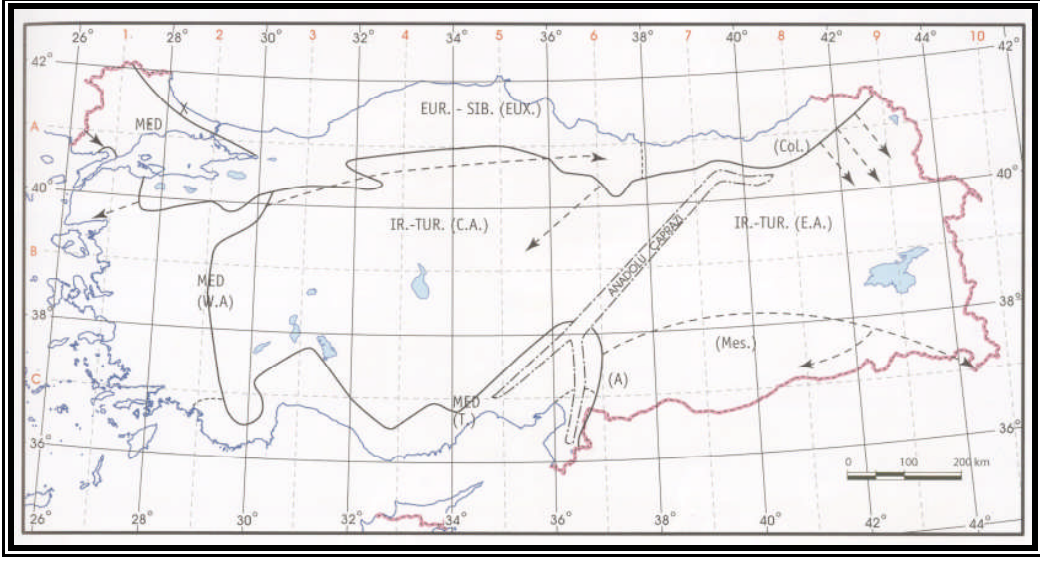
Tablo 2. Trabzon ili iklim değerleri- 2005 [115]

Meteorolojik Elemanlar	AYLAR											
	Ocak	Şubat	Mart	Nisan	Mayıs	Haziran	Temmuz	Ağustos	Eylül	Ekim	Kasım	Aralık
Ortalama Sıcaklık (°C)	9,2	8,4	7,6	12,6	16,2	20,0	24,1	24,6	21,2	15,5	12,7	10,2
Ortalama Max. Sıcaklık (°C)	13,1	12,7	11,1	17,4	20,6	23,9	28,2	28,8	26,0	19,7	16,8	14,2
Ortalama Min. Sıcaklık (°C)	6,2	5,2	4,7	8,7	12,7	16,2	20,3	21,1	17,8	12,6	9,5	7,4
Max. Sıcaklık (°C) ve günü	24,3/29	23,9/17	20,8/6	31,3/14	31,2/22	27,3/19	31,7/31	31,2/7	28,3/18	27,9/3	25,6/29	24,2/18
Min. Sıcaklık (°C)ve günü	1,0/25	-2,5/12	-0,9/26	2,0/1	9,3/1	13,9/6	17,6/6	18,7/31	14,8/6	7,0/30	4,0/23	1,8/25
Günlük max. Sıcaklık Farkı(°C)	11,2	14,1	15,1	19,5	15,2	10,8	11,5	11,2	10,4	10,5	16,6	15,4
Ortalama Buhar Basıncı (mb)	7,4	6,7	7,9	9,9	14,7	17,1	22,4	23,6	18,6	13,0	9,9	9,1
Ortalama Aktüel Basınc (mb)	1014,1	1012,3	1013,8	1013,2	1010,9	1010,4	1007,3	1006,9	1011,0	1015,7	1016,5	1014,5
Max. Aktüel Basınc (mb)	1027,8	1025,2	1025,0	1031,8	1018,7	1017,8	1015,1	1014,7	1018,1	1024,8	1032,5	1027,0
Min. Aktüel Basınc (mb)	997,6	997,0	997,2	1000,3	1003,5	1002,2	994,8	997,2	1004,8	1000,8	1001,3	997,2
Ortalama Nispi Nem (%)	65,6	60,6	75,8	69,1	78,9	72,1	73,9	75,1	72,7	72,4	68,6	73,1
Max. Nispi Nem(%)	96	95	96	91	95	94	96	96	94	92	92	95
Min. Nispi Nem (%)	12	20	28	2	46	43	53	58	55	35	9	27
Ortalama Rüzgar Hızı (m/s)	2,6	2,6	2,7	1,9	1,8	2,4	2,5	2,9	2,9	2,9	2,8	
Max. Rüzgar Hızı ve yönü	21,4/WN W	20,4/WN W	28,3/WN W	28,2/WN W	22,0/SSW	16,0/WN W	15,3/WN W	22,9/WN W	20,1/WN W	21,5/WN W	15,9/WN W	17,2/WN W
Fırtınalı gün sayısı	3	2	6	1	2	-	-	1	2	4	-	1
Kuvvetli Rüzgarlı Gün Sayısı	15	11	11	8	5	9	5	8	11	15	8	4
Toplam Yağış Miktarı (mm)	53,2	38,8	71,8	63,8	53,9	36,4	31,0	127,4	40,9	204,0	81,0	66,2
Max. Yağış Miktarı ve günü	18,9/3	18,1	10,2/24	14,3/1	12,0/1	12,1/21	20,5/6	31,3/3	17,0/25	61,5/19	33,9/1	15,5/25
Kar Yağışlı Gün Sayısı	-	1	4	-	-	-	-	-	-	-	-	1
Karla Örtülü Gün Sayısı	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Max. Kar Kalınlığı (cm)	-	-	6	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Sisli Gün Sayısı	-	-	-	1	-	-	-	-	-	-	-	2
Dolulu Gün Sayısı	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Kırağlı Gün Sayısı	-	1	1	-	-	-	-	-	-	-	-	-
Siperiçi buharlaşma (mm)	-	-	-	2,7	2,1	3,1	3,5	3,4	3,4	2,9	3,0	2,2
Yüzey buharlaşması (mm)	-	-	-	2,7	3,1	3,8	4,5	4,2	3,6	2,2	1,4	1,0
Ortalama Güneşlenme şiddeti (cal/cm ² dak)	127,61	208,16	215,82	330,47	420,74	411,41	431,63	366,56	315,60	209,61	139,48	105,18
Ortalama Güneşlenme Süresi (saat)	2,2	4,1	2,0	4,8	5,9	5,5	7,1	5,8	5,6	4,2	2,2	

2.3.2.5 Doğal Bitki Örtüsü

Karadeniz Bölgesi, Avrupa Sibirya floristik bölgenin Öksin sahası içinde kalır. Bölgenin alt ve orta yükselti kademelerinde yağışın fazla olması nedeniyle, kışın yapraklarını döken türlerden oluşan mezofitik bitki örtüsü gelişmiştir. Bölgenin orta ve batısındaki kıyılarda, parçalar halinde sert yapraklı Akdeniz bitki örtüsü tipine rastlanır. Ağaç sınırının altında kalan yerlerin tamamında orman bitki örtüsü tipine rastlanır. Ağaç sınırının altında kalan yerlerin tamamında orman bitki örtüsü; bunların zarar gördüğü yerlerdeyse fanerofitler (ağaç ve çalılar) ve hemikriptofitlerden (çok yıllık otsu bitkiler) oluşan bir formasyon görülür. Bölgenin doğusundaki ormanlar, Doğal Yaşlı Orman karakterindedir. Ormanlar, alçak kesimlerde yapraklarını döken ağaçlardan ve bunların arasındaki yaprak dökmeyen çalılardan oluşur. Yükseklerde, iğne yapraklı ağaçlar (göknar, ladin, çam) ağırlık kazanır [116].

Üç farklı floristik bölgeye sahip olan Türkiye, sahip olduğu bitki türlerinin çokluğu kadar endemizm oranıyla da dikkat çekici bir öneme sahiptir. Euro-Siberian (Avrupa-Sibirya), Mediterranean (Akdeniz) ve Irano-Turanian (İran-Turan) floristik bölgelerinden Euro-Siberian flora alanına dahil olan Trabzon ili bu alanın doğusunda yer alır. Türkiye'nin kuzeyini boydan boya kapsayan Euro-Siberian flora alanı Euxine (Öksin) ve Colchis (Kolşik) olmak üzere ikiye ayrılır. Istranca Dağları ile Ordu ilinde bulunan Melet Çayı arasında kalan kesim Euxine bölümünü oluştururken bu çayın doğusunda bulunan ve çalışma alanlarını da içine alan bölüm Colchis'tir (Şekil 26). Bu bölümde bulunan Doğu Karadeniz Dağları 79'u Türkiye'de endemik olmak üzere ülke çapında nadir yaklaşık 300 taksona ev sahipliği yapar [117]. Sadece Trabzon'da ise 78 endemik takson saptanmıştır [118].

Şekil 26. Davis'in Türkiye flora bölge haritası

Doğu Karadeniz Bölgesi'nde alpin vejetasyonunu barındıran mera alanlarının 2000 m yükseklikten başlayarak 3000 m'nin üzerine çıkmaktadır. Bu alanlarda yayılan bazı önemli taksonları bulunmaktadır. *Helychrysum greveloens*, *Geranium cinereum*, *Trifolium polyphyllum*, *Gagea* sp., *Lolium rigidum*, *Jassione pontica*, *Vicia balancae*, *Campanula tridentata*, *Crocus vallicola* (Şekil 27), *Festuca alpina*, *Geranium syvaticum*, *Sedum spurium*, *Primula elatior*, *Ranunculus caucasicus*, *Astragalus vicifolius* gibi taksonlar vardır [119].

Şekil 27. Vargit çiçekleri (*Crocus vallicola*)

Araştırma alanını oluşturan turizm alanının bir bölümünü de kaplayan orman vejetasyonu, aşağıdan yukarı doğru yapraklı türlerin kendi aralarında oluşturduğu meşcereler, saf ladin meşcereleri olarak üç grupta toplanabilir [120]. Bu vejetasyon içerisinde nemli yamaçlarda 1000-1800 m aralarında genellikle saf ladin (*Picea orientalis* (L.) Link.) meşcereleri bulunmaktadır. Bu meşcerelerin floristik bileşimleri otsu taksonlardan *Cimpatiens ardamine var.impatiens* L., *Sedum spurium* Bieb; odunsu ve çalı taksonlarından *Cornus sanguinea* L., *Lonicera caucasica* Palas, *Sambucus nigra* L., ve eğreltilerden de *Asplenium trishomanes* L.'den oluşmaktadır. Bu yamaçlarda Doğu ladinine yer yer Doğu kayını (*Fagus orientalis* Lipsky.) da eşlik eder (Şekil 28-29).

Çalışma alanımızı oluşturan alanlar genel olarak yükseklikleri bakımından orman alanlarının bulunduğu yerlerdedir. Bununla birlikte, bu alanlara gidildiğinde genel olarak 400 m'ye kadar çıkan pseudomaki ve yaylacılık açısından özellikle hayvancılık faaliyetleri için önem taşıyan, zengin tür çeşitliliği bakımından dikkat çekici alpin vejetasyonu da görülmektedir [55].

Düzköy ilçesinin doğal bitki varlığının büyük kısmını daha çok Kale Deresi batı yamaçları ile Orta Mahalle civarında yoğunluk kazanan ve üvez, kayın, ladin ve göknar gibi ağaçlardan oluşan iğne yapraklı karışık ormanlarla, yükseltisi nispeten daha az olan alanlarda, geniş yapraklı orman elemanlarından kızılâğaç, kestane, meşe, kavak, gürgen karaağaç ve aralarında yaban fındığı, yabani taflan, böğürtlen, ayı üzümü gibi türler mevcuttur. Günümüzde sadece kalıntıları görülmekte olan bu türlerin tamamına yakını yerleşme ve tarla açmaları sebebiyle tahrip edilmiştir. Yüksekliğin biraz daha arttığı sahalarda ladin ağaçlarının hakimiyetindeki iğne yapraklı ormanlar bulunmaktadır [101]. Yine aynı şekilde Çalköy'de aynı türler bulunmaktadır.

Şekil 28. Hırsafa yaylası bitki örtüsünden bir görünüm

Karışık ormanlar kuşağında çitlenbik ve orman gülü gibi ağaçcık türlerine rastlanırken, iğne yapraklı ormanların hakim olduğu kuşakta yalnızca orman gülleri bulunmaktadır. Yükseltisi 2000 m civarında olan alanlarda ise Alpin çayırlar bulunmaktadır. Denizden gelen su buharı nedeniyle bu otlar yeşil kalabilmektedir. Bu sebeple yayla sahaları yöre hayvancılığı , (özellikle büyükbaş hayvan besleyiciliği) için çok önemlidir. Havaların ısınmaya başlamasıyla birlikte hayvanlar yaylalara çıkarılmakta ve buralarda beslenmektedirler. Yer şekilleri ve iklim şartlarının bir sonucu olan yaylacılık, ilçe halkının önemli bir ekonomik faaliyetidir [101].

2.3.2.6. Fauna

Çalışma alanın da dahil olduğu sınırlar içerisinde, koruma altında bulunan *Capreolus capreolus* (Karaca), *Rupicapra rupicapra* (Çengel Boynuzlu Dağ Keçisi), *Canis lupus* (Kurt), *Canis aureus* (Çakal), *Vulpes vulpes* (Tilki), *Sciurus vulgaris* (Sincap) gibi memeli hayvanlar bulunmaktadır.

Buteo buteo (Şahin), *Corvus Corone orientalis* (Kara Karga), *Coturnix coturnix* (Bıldırcın), *Falco chrrug* (Ulu Doğan) gibi kuş türleri de bulunmaktadır [121].

2.3.3. Nüfus ve Alan Kullanımları

2.3.3.1. Nüfus

Düzköy ilçesinin 2000 yılı verilerine göre toplam nüfusu 18.319 kişidir. Kırsal nüfusu 11.436 olan Düzköy'ün ilçe merkez nüfusu ise 6.883'tür. Düzköy ilçe merkezinde ortalama hane büyüklüğü ise 5.49 kişidir. Düzköy ilçesine bağlı belde nüfuslarına bakıldığında ise 5.617 kişilik nüfusu ile Çayırbağı beldesinin en kalabalık belde olduğu görülür. Çalköy beldesinin nüfusu 2.383 ve Aykut beldesinin nüfusu ise 1.698 kişidir [101].

Düzköy ilçesinde bağımlı nüfusun oranı % 54.4'tür. Bağımlı nüfus toplam nüfus içerisinde çocuk ve yaşlıların yani çalışmayan nüfusun oranıdır. Türkiye'de bu oran % 64.4 olmasına rağmen Düzköy'de yaklaşık % 10'luk az bir oranın görülmesi 0-14 yaş grubunun Türkiye ortalamasının altında oluşu (Türkiye genelinde 0-14yaş grubu % 37.5, 15-64 yaş grubu % 53.7, 65+ yaş grubu ise % 44'tür) ile açıklanabilir [122].

Düzköy ilçesi'nde büyük şehirlere göç oldukça büyük boyutlardadır. Sayım yıllarında izlenen düşük nüfus artışları ve nüfusun azalması bunu kanıtlamaktadır. Düzköy sürekli göç veren bir ilçedir. Göçe neden olan faktörler tarım alanları azlığı, ürün kısıtlılığı ve başka gelir getirici ekonomik faaliyetlerin olmamasıdır. Göçler ara kademede olmaksızın doğrudan büyük şehirlere ve metropolitan alanlara olmaktadır. Özellikle İstanbul'dan sonra en fazla göç edilen şehirler; Zonguldak, Bursa, İzmir, Eskişehir, Samsun ve Balıkesir'dir [101]. Çalköy'de de göç Düzköy'de olduğu gibi büyük orandadır. Belde de büyük şehirlere ve yurt dışına göç oldukça fazladır.

2.3.3.2. Yaylalarda Alan Kullanımları

Düzköy İlçesi'nin yüzölçümü 11700 hektar olup bunun %34 'ü tarım, %56'sı orman ve %10'u çayır-mera alanlarından oluşmaktadır [119]. Düzköy'de temel ekonomik faaliyet tarım olup , halkın yaklaşık %86'sı sadece tarımla geçimini sağlamaktadır. Topoğrafik yapı nedeniyle arazi azdır [101].

En çok gelir getiren ürün mısırdır. Yörede eskiden tütün yetiştirilmekteydi fakat tütünün bu yükseltilerde ideal yetiştirme şartlarını kaybetmesi ve mavi küf hastalığı nedeniyle tütün ziraatı bırakılmıştır [123]. İlçede mısır başta olmak üzere patates, fasulye, fındık ve diğer bazı meyve ve sebzeler yetiştirilmektedir. Ancak ticari değeri olan ürünler mısır, patates, fasulye ve fındıktır [101]. Karalahana, fasulye ve sebze üretimi de aile ihtiyacı oranında yapılmaktadır. Tarım yapılan arazi genellikle ormandan açılmış olup meyilli ve az verimlidir. Bunlardan elde edilen ürün ailelerin öz ihtiyaçlarını bile karşılayamamaktadır [110].

İlçede 9.307 adedi (% 82.5) büyükbaş ve 1.970 adedi (% 17.5) ise küçükbaş olmak üzere toplam 11.277 adet hayvan beslenmektedir. Bu hayvanların hemen hemen hepsi yaylaya çıkarılmaktadır [125]. 2001 yılı Köy Hizmetleri İl Müdürlüğü verilerine göre Çalköyü hudutları içinde 300 süt sığırı ve 700 adet et sığırı olmak üzere toplam 1000 adet büyükbaş hayvan bulunmaktadır. 1990 yılı verileriyle karşılaştırıldığında büyükbaş hayvancılığın görece olarak bir artış içinde olduğu görülmektedir. Bunda en büyük pay yurt dışından Jersey, Holştein ve Simenta türü büyük baş hayvanların ithal edilmesinin büyük rolü bulunmaktadır.

Çayırılık alanlar otlatmada kullanılmakta veya otu biçilerek değerlendirilmektedir. Düzköy ilçesi'nde, Çayırbağı Beldesi'nin 2225.8 hektar, Düzköy (merkez)'ün 662.6 hektar, Çal Beldesi'nin 417.3 hektar, Gökçeler köyünün 355 hektar, Alazlı Köyü'nün 292 hektar olmak üzere toplam 4151 hektarlık mera alanı mevcuttur [101].

Köylülerin en büyük geçim kaynağı da inek sütü ve yağ, peynir gibi süt mamulleridir. Bu nedenle ormanda mer'a kazanmak amacı ile büyük açmalar meydana gelmiştir. Hemen hemen her köyün ve hatta her ailenin orman içi ve civarında mer'a sahaları bulunmakta ve yaylacılık çok yaygın hale geldiğinden usulsüz otlatma ve açmalara neden olmaktadır. Yörede hayvancılık yönünden bilimsel inceleme ve araştırmalar yapılarak, elde edilen verilerin ışığı altında, halka modern hayvancılığın öğretilmesi gerekmektedir. Bu husustaki teşvik, eğitim ve maddi olanakların sağlanmasında Orman

İdaresi öncülük ederek, yöre halkının sosyo-ekonomik yönden iyiye götürülmesine gayret sarf edilmektedir. Böylelikle mer'a kazanmak amacı ile yapılan orman açmacılığının önüne geçmek mümkün olabilir [110].

Şekil 30. Hırsafa Yaylası hayvancılık

Düzköy'de 8 adet süt fabrikası mevcut olup, söz konusu fabrikalarda günlük ortalama kapasite kullanım alanları % 60'dır [101]. Çalköy'de 1 adet süt fabrikası mevcuttur. İlçede üretim yapan 3 alabalık tesisi bulunmaktadır. Bu tesislerin yıllık toplam üretim kapasiteleri 27 tondur.

2.3.3.2.1. Ekonomi

Düzköy'de çalışanların toplam nüfusa oranı % 29.5'dir. İlçede ve çalışma alanında temel ekonomik faaliyet tarımdır. Bu nedenle çalışanların büyük bir kısmı tarım/hayvancılık sektöründedir. Diğer ekonomik faaliyet kolları ise ticaret, küçük sanatlar, kamu hizmetleri, eğitim, sağlık ve ulaşımdır. Düzköy'ün 1960 yılında belediye ve 1990 yılında ilçe olmasından sonra kamu hizmetlerinde çalışanların sayısı artmıştır. İnşaatla ilgili herhangi bir ihtisaslaşma söz konusu değildir. Yöre halkı kendi konutunu kendi yapmaktadır. Tarım dışındaki diğer faaliyet kollarında çalışanlar aynı zamanda tarımla da uğraşmaktadırlar [101].

Tarımdan sonra en fazla iş gücünün bulunduğu ekonomik faaliyet türü ticarettir. Ticaret sektörü olarak tanımlanan grupta gıda maddeleri satan dükkan, manifatura, berber, terzi, kahvehane ve lokanta yer almaktadır. Satılan mallar Akçaabat ve Trabzon'dan gelmekte olup, ticarete herhangi bir yerde yığılma veya ihtisaslaşma yoktur. Ticaretle birlikte ilçe merkezinde küçük sanatlar gelişmiş olup, bunlar sıcak ve soğuk demirciler ile marangozdur. Ancak bu işletmeler düzenli olarak değil sadece iş olduğu zaman çalışmaktadır. Küçük ölçekteki bu işletmelerde çeşitlendirme söz konusu değildir [101]. Çalköy'deki ticaret sektörü ise gıda maddeleri satan dükkan, kahvehane, lokanta, fırın ve kasap gibi birimlerden oluşmaktadır.

Çalışma alanında yaşam tamamen kırsal kesim özelliklerine sahiptir. Sosyal yapı da ekonomik yapıya göre biçimlenmiştir. Sahil kesiminin sosyo-ekonomik yapısı ile yaylacılık sosyo-ekonomik yapısının arasında bir geçiş özelliğindeki geleneksel bir hayat tarzı sürdürmektedir. [101].

Beldede süt fabrikasının dışında sanayiye dayalı başka bir iş kolu mevcut değildir. Halkın temel geçim kaynağını tarım ve hayvancılık oluşturmaktadır. Halkın bir kısmı da inşaatlar da mevsimlik işçi olarak diğer il ve ilçelerde çalışmaktadırlar [123].

2.3.3.2.2. Turizm ve Rekreasyon Turizm Hareketliliğinin Mevcut Durumu

Kendine has bir coğrafya ve iklime sahip olan ilçenin zengin yaşam kültürü içindeki yayla yaşantısı çok önemli yer tutar. Düzköy yaylaları, tüm dünyanın giderek birbirine daha fazla benzemeye başladığı, yeni bin yılda geçmişten gelen ve tadı yaşadıkça fark edilen otantik yaşama biçimi olarak kuşatıcı ve farklı yaylalardır. Yöre doğal güzellikler bakımından çok zengindir [123].

Çalköy önemli tarihi, turistik ve doğal kaynak değerlerine sahiptir. Bunlar; ormanlık alanlar, yüzey suları ve dereler, çayır alanlar, geleneksel yayla yerleşimleri, orman içi rekreasyon yerleridir [100].

İlçenin en önemli turizm zenginliklerinden olan şenlikler ve yayla turizmi; hem bölgenin hem de Türkiye'nin dört bir tarafından ilgi ve beğeniyle takip edilmektedir. Çeşitli tarihlerde yapılan bu şenlikler sayesinde her yıl onbinlerce insan bir araya gelip yaylaların o inanılmaz güzelliğinin tadını çıkarmaktadır. Bu şenliklerden biri de Temmuz ayının 2. haftasında yapılan Hırsafa Şenliğidir. Hırsafa Yaylası (Çalköy Yaylası) Çalköy beldesinden 6 km uzaklıkta 1700 m yükseklikte yer almaktadır.

Çalköy, dünyanın en uzun mağarası olduğu tahmin edilen mağara ile son zamanlarda yerli ve yabancı ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir. Çalköy Belediyesi hudutları içerisinde bulunan mağara Çal Beldesi'nden Çayırbağı Beldesine giden stabilize yolun 1. km'sinde Kulaklık Deresi üzerinde bulunur. Mağara turizmi kapsamında Çalköy Mağarası'nın 700m² lik kısmı ışıklandırılmış, yürüyüş parkuru yapılmış ve turizme açılmıştır. Ayrıca Beldedeki önemli değer ise Bizans dönemine ait Çalköy Beldesi sınırları içinde bulunan kale kalıntısıdır [100].

Bölgelerarası gelir dağılımının iyileştirilmesi Türkiye Cumhuriyeti Hükümetlerinin büyük önem verdikleri bir kalkınma amacıdır. Artvin, Bayburt, Giresun, Gümüşhane, Ordu, Rize ve Trabzon illerini kapsayan Doğu Karadeniz Bölgesi, Türkiye'nin az gelişmiş bölgelerinden biridir. Son yıllarda gözlenen olumlu uluslararası siyasal gelişmeler bu bölgenin gelişmesini hızlandırmak arzusu ile birleşince, bölge kalkınması için büyük fırsatlar doğmuştur. Türk Hükümeti bu kararlılığının bir göstergesi olarak, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı'nı (DOKAP) hazırlamak üzere Japon Hükümeti'nin teknik yardım olanaklarını kullanmak üzere başvurmuştur [126].

DOKAP Ana Plan'ın Amaçları ; Bölgesel Kalkınma amaçları sosyal, ekonomik ve çevre konularında gözlenen olumsuzlukları giderecek şekilde ifade edilmiştir. Bunlar;

1. Bölgenin ekonomik yapısını güçlendirerek ortalama gelir düzeyini yükseltmek ve bölge içi gelir dağılımını iyileştirmek
2. Bölgenin sosyal gelişmesini ve dayanışmayı sağlayarak bölge içi entegrasyonu sağlamak; ve
3. Bölgenin doğal kaynaklarını ve kapasitesini koruyarak uzun dönemli sürdürülebilir kalkınmayı sağlamaktır [126].

Kalkınma Stratejisi ; Kalkınma stratejisi bölgenin temel sorunlarını çözecek bir şekilde ifade edilmiştir. Stratejinin dört temel bileşeni; ana ulaşım altyapısının geliştirilmesi, çok amaçlı su kaynaklarının geliştirilmesi, toprak mülkiyeti ve kullanımının iyileştirilmesi ve mahalli idarelerin güçlendirilmesidir. Bu öğelerin oluşturduğu çerçevenin istenen başarıya ulaşması bölgenin insan kaynaklarının geliştirilmesine bağlı olacaktır [126].

Turizm sektörünün geliştirilmesi için bölge turizm kaynaklarının geliştirilmesi, tanıtılması, bir Doğu Karadeniz turizm imajı yaratılması ve bunun çevre ülkelerin kaynakları da göz önünde tutularak pazarlanması önerilmiştir. Üzerinde önemle durulan iki konu, bölgeye yayılması ve bu ürünlerin yeni bir yaklaşımla pazarlanmasıdır [126].

Kırsal alanların ekonomik, sosyal ve çevresel boyutlarıyla daha etkin bir şekilde analiz edilmesi, buna dayalı olarak kırsal kalkınma politikalarının belirlenmesi ve uygulamaya geçirilmesinde etkinliğin sağlanmasına yönelik olarak Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı ve Türk İstatistik Kurumu tarafından gerekli veri setinin belirlenmesi ve kırsal alan tanımının güncelleştirilmesi amacıyla çalışmalar başlatılmıştır. Bu çalışmanın sonuçlarına göre, gerek duyulması halinde kırsal alan tanımı güncellenecek ve uygulamada dikkate alınacaktır [127].

Bu strateji belgesinde kırsal kalkınma; kırsal alanda, sürdürülebilir doğal kaynak kullanımını esas alarak, bir taraftan kırsal kesimin gelir düzeyinin ve yaşam kalitesinin yükseltilmesi yoluyla gelişmişlik farklarının azaltılması amacına yönelik, diğer taraftan çevresel ve kültürel değerlerin korunmasını ve geliştirilmesini gözeterek, yerelde farklılaşan sosyal kültürel ve ekonomik özellikleri, ihtiyaçları, potansiyelleri ve dinamikleri dikkate alarak çok sektörlü yaklaşımla planlanan faaliyetler bütünü olarak kabul edilmektedir [127].

Türkiye'nin uzun vadeli gelişme perspektifine paralel olarak, kırsal kalkınmada temel amaç; temelde yerel potansiyel ve kaynakların değerlendirilmesini, doğal ve kültürel varlıkların korunmasını esas alarak, kırsal toplumun iş ve yaşam koşullarının kentsel alanlara uyumlu olarak yöresinde geliştirilmesi ve sürdürülebilir kılınmasıdır. Kamu hizmet ve destekleri, temel amaca yönelik öncelikler çerçevesinde bütüncül, tutarlı, uygun ve öngörülebilir bir şekilde planlanarak kırsal toplumun yararına sunulacaktır [127].

Kırsal alandaki doğal ve kültürel varlıkların zenginliği ve çeşitliliği turizm ve rekreasyon faaliyetlerinin geliştirilmesi açısından önemli bir potansiyel arz etmektedir. Bu kapsamda; turizm ve rekreasyon faaliyetleri ile bunlarla ilgili hizmetlerin iyileştirilmesi; tanıtım faaliyetlerinin etkinleştirilmesi; kırsal alanlarda turizmde yapılanma ve fon yaratma, potansiyeli olan bölgelerde turizme uygun alt ve üst yapı geliştirme modellerinin oluşturulması; turizmin ekonomik ve çevresel etkilerinin tespiti suretiyle turizmin kırsal alan ekonomisine katkısı artırılacaktır [127].

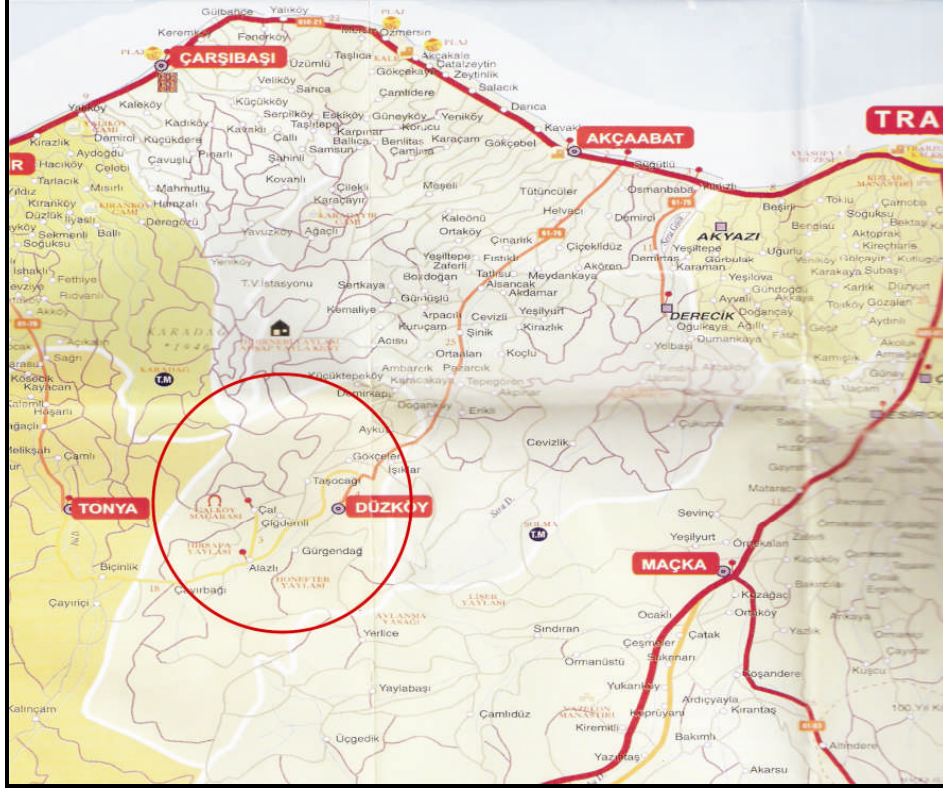
Türkiye'de önemli bir zenginlik ve çeşitlilik sergileyen geleneksel zanaat ve el sanatlarının kırsal ekonomilere katkısı, turizm ve tanıtım faaliyetleri ile birlikte artabilecektir [127].

2.3.3.2.3. Ulaşım

Düzköy gerek bölgesel gerekse Dünya ölçeğinde önemli bir ulaşım aksı üzerinde bulunmamaktadır. Akçaabat'tan sonra gerek Trabzon yönüne gerekse Giresun-Ordu-Samsun yönüne, dolayısıyla ülkenin diğer bölge ve şehirleriyle ulaşım devlet karayolları aracılığıyla sağlanmaktadır. Gerektiğinde en yakın deniz ve hava yolu ulaşımı Trabzon'dan sağlanabilmektedir. İlçenin çevre köylerle olan bağlantısı toprak yollarla olmaktadır [101].

Trabzon'dan Akçaabat'a 13 km, Akçaabat'tan Düzköy'e ise 10 km'lik asfalt yolla Çalköy'e (Şekil 31, 32), Çalköy'den ise toprak yolla Hırsafa Yaylasına ulaşılmaktadır. Yayla yolu kışın karların yağmasıyla birlikte ulaşım kapanmaktadır.

Akçaabat ve Trabzon'a olan günlük ulaşım Düzköy Belediyesi'ne ait otobüsler, şahıslara ait minibüsler ve Düzköy'den geçen Çalköy ve Çayırbağı belediyelerine ait otobüslerle sağlanmaktadır. İlçede haberleşme hizmetleri belediye binasının alt katındaki PTT tarafından yürütülmektedir. Düzköy ilçesinde su dağıtım işi belediye tarafından yapılmaktadır [101].

Şekil 31. Çalışma Alanının Konumu

2.3.3.2.4. Yerleşim (Alt Yapı ve Çevre Kullanım Olanakları)

Çalışma alanı, Doğu Karadeniz bölgesindeki diğer tüm yerleşmeler gibi dağınık bir konut dokusu arz etmektedir. Yerleşmenin ilk başlangıcı iki ayrı noktada, Camili Mahallesiindeki cami çevresinde ve Orta Mahallede başlamıştır. Yerleşme formuna bütünüyle topografya ve ekim alanlarının kısıtlı olması dolayısıyla sahip olmuştur. Dağınık olarak yerleşmiş bulunan konut dokularının araları mısır tarlaları ve meralarla kaplı bulunmaktadır. Konut grupları ve ticari aktiviteler arasındaki ulaşım bağlantıları genelde keçi yolu olarak nitelendirilecek patikalardan sağlanmaktadır [102].

Çalköy'ün sosyal yapısı ve günümüzde varolan yapılaşma özellikleri değerlendirilerek ayrıntılı 2 katlı konut önerisi yapılmıştır. Yalnızca ticaret alanlarının bulunduğu bölgeler bitişik nizam 3 kat olarak önerilmiştir (Şekil 33).

Plan dönemi içerisinde sosyal tesis niteliğinde sayılabilecek 2 adet cami ve 1 adet Kuran Kursu'dan başka herhangi bir kurum yoktur. Kitaplık, Halk Eğitim Merkezi gibi kültürel işlevler için 2000 m² lik bir alan ayrılmıştır [102].

Çalışma alanındaki sağlık sorunu, ağırlıklı olarak çevre merkezlerden yararlanılarak çözümlenmeye çalışılmaktadır. Yerleşmede yeterli alanı bulunan ancak personeli bulunmayan sağlık ocağı, yeterli personelin sağlanması halinde plan dönemi içinde de ihtiyacı karşılayacaktır [102].

Çalköy'de de halen halkın kullanabileceği nitelikte park, yeşil alan bulunmamaktadır. Ancak Karfor ve Karadağ yaylaları yerleşme halkının açık alan park ihtiyacını bir ölçüde karşılamada kullanılmaktadır. Günümüzde ise Çal Mağarası, Çal Kalecik Kale'siyle, Çal Mesire Alanı'yla, Hırsafa Yaylası ve Doğal Gölet açık alan ihtiyacını karşılamaktadır. Plan dönemi içinde 6.15 ha yeşil alanı önerilerek yeşil alan gereksinimi standardın üzerinde sağlamaya çalışılmıştır [102].

Plan sınırı içindeki 2 ilkokulda Bakanlığın derslik standardının üzerinde öğrenim yapılmakla birlikte ikili öğretim yöntemiyle bu standardın altına inilmektedir. Plan dönemi içinde önerilen 2 temel eğitim okulu ile birlikte 1.26 ha'lık ilköğrenim alanı ayrılmıştır. Mevcutta bir orta okul 2'li öğretim yöntemi ile hizmet vermektedir. Lise ihtiyacı da Düzköy ve Akçaabat'taki liselerden karşılanmaktadır. Bu durum plan dönemi içinde önlenmesi için 1 ha lık lise alanı ayrılmıştır [102].

Şekil 33. Çalköy beldesi yerleşiminden bir görünüm

2.3.3.2.5. Tarihi

Çalköy'ün kuruluş tarihi kesin olmamakla birlikte Bizans döneminde kurulmuştur. Çünkü Bizans döneminden önce Trabzon yöresinde ve yüksek kesimlerinde; Driller, Khabliler, Kolkhlar, Taokhlar, Makronlar, (Çan, Tzan, Çanni) Mossinykler, Tibarenler ve Heptabommenlerin yaşadığı Tarih bilim adamlarımız eserleriyle ortaya koymuşlardır. Beldenin ilk kavimlerinin bu kavimlerden birinin olduğunu söyleyebiliriz. Bizans imparatorluğu bu kavimlerin bir kısmının Orta Asya Kökenli Turani kavimler olduğu açıkça belirtilmiştir. Çalköy'nün bilinen ilk ismi ZAL, SAL'dır. Kaynakçalarda ÇAL olarak geçmektedir. Osmanlı Arşiv belgelerinde (1530-1585 defterlerinde) ve Trabzon Vilayet sâlnâmelerinde ÇAL olarak geçmektedir. 1913 yılında ÇALDIRAN olarak değiştirilmiş daha sonra bugünkü adını almıştır. Çal köyünde Bizans dönemine ait kalıntılar günümüze kadar varlıklarını sürdürmüşlerdir. Çalköy Mağarası'nın üzerine kurulmuş olan kale, Bizans döneminde yapılmıştır (Şekil 34). Kale yüksekçe ve çevreye hakim bir tepede kurulmuştur. Bu kale buradaki yerli kavimleri kontrol altında tutmak için karakol vazifesi görüyordu. Yine 1930'lu yıllarda bina enkazından kemer kaplı, sütunlu Bizans dönemine ait bir bina bulunmuştur [128].

Şekil 34. Tarihi Çal Kalesi'nden bir görünüm [99]

Şekil 35. Nemoloz Mevkii tarihi kilise kalıntısı

Belde halkının rivayetleri doğrultusunda dikkat çeken bir diğer önemli hususta Kiliseler ve Kiliselerin kurulduğu yerlerdir. Bugün Kayalarüstü, Genista ve Orta Mahalle'de kiliselerin olduğu ve bu üç kilisenin kapılarının birbirine baktığı söylenmektedir (Şekil 35). Bir diğer rivayet ise Çalköy Beldesine bağlı Hırsafa Karadağ yaylasında "Kilise Kıranı" denilen yerde kilisenin olduğu ve bu kilisenin papazı kış mevsimini burada geçirmek için tek başına tam bir inziva içinde ibadet etmek üzere kışlık yiyecek ve yakacağını alarak bu kiliseye kapandığını ve ilkbahar sonlarında kilisenin kapısının kırılarak içeri girildiğini " Kış rüzgarlarının korkunç seslerine dağların iniltisine soğukların şiddetine dayanamayarak ölmekteyim..." ibaresi yazılı olduğu söylenmektedir. Bizans İmparatorluğu M.S.395 yılında Doğu ve Batı olmak üzere ikiye ayrılmış, Trabzon

bölgesi 1461 yılına kadar Trabzon Rum Devleti egemenliğinde kalmıştır. Dolayısıyla Çalköy Beldesi de, 1461 yılında Trabzon'un Osmanlı Padişahı Fatih Sultan Mehmet tarafından fethedilmesiyle Trabzon'da Trabzon sancağı kurulmuştur. İlçe bu sancağa bağlı olan Akçaabat nahiyesine bağlı bulunmakta idi [126].

Düzköy'ün eski ismi Haçka köyü'dür. Pontus Rum İmparatorluğu Haçika adında bir Rum'un ismiyle anıldığı ve Fatih Sultan Mehmet'in 1461 yılında Trabzon'u alması ile Trabzon ve Karadeniz bölgesine gelen Türklerin buraya yerleşmesiyle tamamen bir Türk köyü haline geldiği ve isminin de Haçka olarak kaldığı söylenmektedir [99].

Kanuni Sultan Süleyman dönemi (1530) Osmanlı arşiv belgelerinde Düzköy ilçesine bağlı Çalköy'ün kayıtlarına rastlamak mümkündür. Bu belgelerde, Çalköy'de 80 hane, 400 nüfus, 21 Müslümhane ve 105 Müslüman yer almaktadır. Yine bu defterlerde Müslümanların yoğun olarak yaşadığı köylerden birisi de Çalköy'dür. Adı geçen belgelerde Çalköy'ün hasılatı 8000 Akçe olup 6 tane Baştına mevcuttur. 20. yy.'da Osmanlı İmparatorluğu'nun içine düştüğü kötü durumdan Çalköy'de nasibini almıştır. 1914 yılında başlayan I. Dünya Savaşı neticesinde Osmanlı İmparatorluğu'nun işgal edilmesiyle Trabzon ve yöresi Rus kuvvetleri tarafından işgal edilmiştir. Trabzon'u işgal eden Rus kuvvetleri, Çalköy'ü de işgal eder. Rus kuvvetleri Düzköy'de karargah kurmuş, burada 1 ya da 2 yıla yakın bir süre kalmışlardır. Yörenin işgal edilmesiyle yörenin insanları çeşitli direniş örgütleri kurarak Ruslarla yerel savaşlar yapmışlardır. Çalköyü'ne bağlı Nemoloz Mezrası'nda şehitlik denilen yere mevzilenen Rus kuvvetleri ile yörede yaşayan Müslüman halk arasında çarpışmalar olmuş bu yerel savaşın neticesinde bir çok insan burada şehit olmuştur. Birçok insanımız Rus işgalleri sırasında muhacirliğe çıkmış, çikamayanlar ise burada kalmıştır. Çalköy'üne bağlı Hırsafa Yaylası ve Karadağ eteklerinde Osmanlı İmparatorluğu'na bağlı teşkilatı mahsusa alayları kurulmuştur ve burada Rus kuvvetleriyle şiddetli çarpışmalar yapılmıştır. Yine bu dönemde Çalköy Mağarası yöre insanı tarafından sığınak olarak kullanılmıştır. Rus kuvvetleri yörede kaldığı süre içerisinde çeşitli faaliyetlerde bulunmuşlardır. Çalköy'ünde kıraç kuyuları açarak kireç elde ediyorlardı. 1917 yılında Rusya'da ortaya çıkan Bolşevik ihtilali ile Rus Çarlığı savaştan çekilmiştir. Osmanlı Devleti ile Brest Litovsk Ateşkes Antlaşması imzalanmıştır, (15 Aralık 1917). Antlaşmasının ardından Rus kuvvetleri, 5-6 ay içinde işgal ettikleri yerleri terk etmek zorunda kalmışlardır. Türk kuvvetleri 17 Şubat 1918'de Akçaabat, 24 Şubat 1918'de Trabzon'u kurtararak Türk topraklarına katmışlardır. Düzköy ilçesiyle

Akçaabat arası mesafe; yarım gün hatta bir gün sürmektedir. Dolayısıyla Düzköy ilçesi ve köylerinin kurtuluşuna 16 Şubat 1918 yılı olduğu söylenebilir[128].

2.3.3.2.6. Kültürü

Karadeniz Bölgesi Anadolu'nun en eski yerleşim birimlerinden biridir. Bölgenin doğu yöreleri, tarih boyunca özellikle Batı Asyalı toplulukların yer yer sığınma , barınma ve yerleşim alanları olmuştur. Tarih içinde çeşitli iç ve dış etkilerle kültürel değişim gösteren bu topluluklar, gelenekleriyle Doğu Karadeniz kültürünü biçimlendirmişlerdir [49].

Şekil 36. Hırsafa yayla şenliği

Şekil 37. Hırsafa yayla şenliği

Tarih içinde çeşitli ülkelerin egemenlikleri altına giren Trabzon, son olarak 1461 yılında Fatih'in Osmanlı topraklarına katılmasıyla Türk-İslam kültür etkisi altına girmiş oluyordu. Doğu Karadeniz, kültürel geleneklerini yaşatmaya çalışan önemli bir merkezdir [49]. Yaylacılık bu geleneklerden en önemlilerinden biridir.

Yaylacılık doğal ve ekonomik nitelikleri yanında sosyal bir olgu olarak da önem taşımaktadır. Yaylaya çıkmak (Yayla göçü) çok eskilerden beri gerçekleşmektedir. Yöre kültüründe bu geleneğin en belirgin ifadesi “ Yayla Şenlikleri” dir [49]. Hırsafa Yayla Şenlikleri her yıl Temmuz Ayı'nın ikincisi haftasında yapılmaktadır (Şekil 36- 37).

Şekil 38. Yöresel el işleri

Şekil 39. Yöresel el işleri

Düzköy Halk Kültürü; Halk Edebiyatı ve Halk Hayatı olmak üzere ikiye ayrılmaktadır. Halk Edebiyatı; a-Manzum Türler (Ağıtlar, Maniler, Atma Türküleri) b-Mensur Eserler (Efsaneler, Hikayeler ve Masallar) olmak üzere ikiye ayrılmaktadır.

Halk Hayatı; a-Düğünler b- Bayramlar/Törenler/Kutlamalar (Kalandar Gecesi, Hıdırellez, Mayıs Gecesi, Batıl İnançlar, Ayak Bağı) c- Düzköy Mutfağı [129].

El sanatları ise; Trabzon köylerinde üretilen el sanatları ürünlerinin genel özellikleri Ordu'dan Hopa'ya kadar benzer ve ortak özellikler taşır. Tüm ürünler basit ve sadedir. Çok az türünde küçük bitkisel veya geometrik motiflerle süslemeler bulunur. El sanatları çeşitlidir. İş, ev ve tarımsal yaşantının her ihtiyacına karşılık verebilir. Düzköy yöresindeki el sanatı ürünlerini üretildikleri malzemeye göre şöyle sınıflandırılabilir [130];

a-Ağaç işleri , b-Deri/Kösele/Boynuz İşleri , c-Dokuma işleri , d-Maden işleri , e-Kil ve Taş işleri , f-Karışık Teknik Gereç gerektiren işler (Şekil 38-39-40-41).

Şekil 40. Halk kültürü ve yöresel el işlerinden örnekler

Şekil 41. Halk kültürü ve yöresel el işlerinden örnekler

3. BULGULAR

3.1. External Analiz (II. Aşama) (Dış Faktörler)

Dış faktör analizinin üç önemli bileşeni bulunmaktadır.

1. Alanın turizm pazarındaki mevcut durumu. Dışardan alana gelebilecek olan turizm potansiyeli ve alanın tercih edilebilme yönleri
2. Yerel halk (rekreasyon) ile ziyaretçiler (turizm) in eğilim ve taleplerini saptamaya dönük görüşme kılavuzu çalışmaları
3. Farklı turizm kullanımları arasındaki ilişkiler ve doğal çevre üzerindeki baskılar

Çalışmanın bu aşamasında; daha çok lokal/yerel halkın ekonomik yönden profilini ortaya koyarak artan turistik hareketlilik karşısında ekonomik yapıda ne gibi değişmelerin olacağını ortaya koymak ve yöre insanına ve bölgeye olan yansımalarını da belirlemek hedeflenmektedir. Bunun yanında, yayla yerleşimlerinde sürekli yaşayan yerli halk ile yalnızca yılın belirli dönemlerinde turizm ve rekreasyon ağırlıklı olarak ikamet eden kişilerin bu konudaki eğilim ve taleplerinin belirlenmesi için, yerinde gözlem ve incelemeler yapılmıştır. Bununla birlikte ayrıca ziyaretçiler ile yerel halkın rekreatif ve turistik amaçlı etkinlik türlerine bağlı olarak kullandıkları alanlardaki çevresel bozulmalar saptanmaya çalışılacaktır.

3.1.1. Alanın Turizm Pazarındaki Mevcut Durumu

Geniş bir turizm potansiyeline sahip olan ülkemizde turizm alanında, son 10-15 yıl içerisinde , önemli atılımlar gerçekleştirilmiştir. Bu çabalar sonucunda hızla gelişen turizm, günümüzde ülke, ihracatının % 13'ü dolayında döviz girdisi sağlayan ve istihdam sorununa azımsanamayacak perspektif içerisinde, diğer sektörlerle kaynak aktaran bir nitelik kazanması beklenmektedir [45].

Doğal güzellikleri, zengin bitki örtüsü, yerel geleneklerini sürdürmeleri ve henüz bozulmamış olmaları nedeniyle Doğu Karadeniz Bölgesi'ndeki yaylalar, yükselen değerler olmuştur [131]. Turizm'de, Karadeniz Bölgesi henüz çok bakirdir. Kültür varlıkları, alternatif turizme öncülük yapmaktadır. "Yayla Turizmi" nde tanıtım olarak oldukça

mesafe almıştır. Artık yurt içinden ve yurt dışından insanlar yeşilin her tonunu görmek için ferdi ve gruplar halinde ilin yaylalarına gelmektedir.

Tarihin eski çağlarından beri çeşitli medeniyetlere ve yerleşmelere konu olan Trabzon, doğal tarihi, arkeolojik, kültürel ve turistik yönden önemli bir yapıya sahiptir. Tarihi İpek Yolu üzerinde bulunması nedeniyle eski çağlardan beri önemli bir transit merkezidir ve bölgenin aynı zamanda en büyük alış-veriş ve ticaret merkezidir.

Otantik ve geleneksel yaşama biçimi olarak kuşatıcı ve farklı yaylalar olan Düzköy yaylaları, yaz aylarında ziyaretçi akınına uğramaktadır. Yörenin, doğal güzellikler bakımından zengin olması, turizme elverişli olması, gezilebilecek ve kamp yapılabilecek uygun alanlara sahip olması; turizm açısından alanın büyük bir potansiyele sahip olduğunu göstermektedir. Ayrıca yayla şenlikleri de turizm açısından yöreye (çalışma alanına) çok sayıda ziyaretçi (yerli/yabancı turistler) gelmesini sağlamaktadır. Bu şenlikler yöre kültürünü gelen insanlara anlatma da çok önemlidir.

Dünyanın en uzun ikinci mağarası olarak da kabul edilen Çal Mağarası beldenin tanıtımına büyük katkı sağlamaktadır. “Doğa harikası” olarak tanımlanan Çal Mağarası’yla, belde, turizm merkezi olma yolunda hızla ilerlemektedir. Çal Mağarası çevresindeki mesire yerleriyle de ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

Ayrıca Çalköy’ün hemen yanında olan ve görsel algılama değeri yüksek bir başka doğal güzellik olan Şahinkaya Tepesi, tırmanma sporu için uygun bir yapıya sahip ve bu sporla uğraşanların da ilgisini çekmektedir. Yörede yaşayan yırtıcı kuşlardan olan Doğan ve Şahin’in yuvalarının da bulunduğu Şahinkaya Tepesi, ornitolojik gözlem (=kuş gözlem çalışmaları) açısından da turistik değere sahiptir.

Önemli bir tarihi geçmişe sahip olan Çalköy, mağaranın hemen üzerindeki Tarihi Çal Kalesi’yle de önemli bir çekim merkezi olduğunu bir kez daha ortaya koymaktadır. Yine Türk-Rus Savaşında önemli yerlerden biri olan Şehitlik Mevkii de ziyaretçilerin ilgisini çekmektedir.

Yukarıda verilen bilgilerin ışığında Çalköy tarih, kültür ve doğa turizmi açısından son derece zengin bir potansiyele sahiptir.

3.1.2. Yerel Halk (Rekreasyon) İle Ziyaretçiler (Turizm) 'in Eğilim ve Taleplerini Saptamaya Dönük Görüşme Kılavuzu Çalışmaları

Derinlemesine bilgi toplamak amacıyla, yörede yıllardır sürdürülmekte olan geleneksel yaylacılık ile yaylacılığın ekonomik sosyo-kültürel ve turistik boyutuyla ilgili olan farklı grupların düşünceleri alınmıştır. Söyleşi ve sohbet havasında geçen bu konuşmalar da konuya taraf olan ve konunun idari, yasal, yönetsel ve ekonomik kullanım boyutundaki sorumluların bakış açıları öğrenilmiştir. Bu bilgiler ışığında yayla alanı (çalışma alanı) hakkında geniş bilgiler elde edilmiştir.

Yaylacılık, temelde çıkılan yaylanın otlaklarından yararlanmayı amaçlar. Ancak işin bir başka ekonomik yönü daha vardır. Köyde kış boyu ahırdan pek az dışarı çıkarılan hayvanlar, baharda tümüyle ahırda beslenir. Çünkü ev çevresindeki çayırlar yaz başında biçilerek kışa saklanacaktır. Yazdan kalan ot stokları bittiğinde de zaten yayla zamanı gelmiştir demektir [54].

Yaylalarda karların erimesiyle başlayan yayla sezonu, yaylaya ilk karın düşmesiyle biten 3-4 aylık süredir. Bu süre içinde insanlar ekonomik, sağlık, sıcaaktan korunmak, tatil, temiz hava gibi gerekçelerle yaylaya çıkarlar. Yapılan görüşmelerde hayvancılığın en önemli geçim kaynağı olduğu, bu bölgede öncelikle yaylaya çıkış gerekçelerinin ekonomik olduğu ve diğer gerekçelerin (sağlık, tatil, temiz hava dinlenme ve eğlenme) bunu izlediği gözlenmiştir. Hayvancılık bu bölgede en önemli geçim kaynağı, halkın gelir düzeyini arttırmada en önemli sektördür. Burada hayvanlardan elde edilen sütler fabrikalara satılıyor. Bu bağlamda, Karadeniz Bölgesi'nin ilk kooperatifi Çalköy'de kurulmuştur. Büyük bir çoğunluğunun ekonomik amaçlı olarak sürdürdüğü yaylacılık faaliyeti özellikle son yıllarda biçim ve içerik değiştirerek tatil ve dinlenme olgusu ağır basmaktadır. Genellikle günübirlik veya 1-2 hafta gibi süreyle yapılan konaklama şeklinde gerçekleştirilen bu tip yaylacılıkta yaylaya çıkışların amacı piknik yapmak, gezmek, dinlenmek, doğa yürüyüşleri gibi etkinliklerdir. Bu etkinlikler genellikle Şehitlik mevkiinde, Konoz piknik (rakı düzü) alanında, Nemoloz mevkiinde, orman içi piknik alanında, yapay gölet çevresinde, Çal mağarası çevresi ve Çal mağarası üzerindeki mesire alanında gerçekleşir. Bu etkinliklerden farklı olarak bu yörede yaşayan gençler kışın karda yürüyüşler yapıp, donan göletin üzerinde kaymaktadırlar. Ayrıca uygun mevsimde avcılık özellikle çulluk avı yörede oldukça yaygındır. Ekonomik gerekçeler başta olmak üzere çeşitli rekreatif etkinlikler sunan Çalköyü, yayla alanı burada yaşayan insanlar için çok

önemlidir. Zengin bitki örtüsü, temiz havası, sessiz ve sakin oluşu, tarihi değerleri ve yerel kültürü insanların bu alanda bulunmalarının, buraya gelmelerinin gerekçelerindedir. Bu değerler yerel halk için vazgeçilmez, dışardan gelen insanlar için ise burayı çekici kılan özelliklerdir.

Yörenin tanıtımı dışında gelir kaynağı olarak da düşünülen turizm, yerel halk ve yöneticiler tarafından desteklenmektedir. Dışarıya açık bir toplum oldukları için, gelen insanları benimseyip onlara kendi misafirleri gibi davranıp el üstünde tutmaktadırlar. Özgün kültürlerini koruyup bunu yaşatmayı başaramış olan yöre insanının gelen ziyaretçiler ve turistler ile olan iletişimlerinde olumsuz bir kültürel etkilenme ve kirlenmenin söz konusu olmadığı ve kültürel yozlaşma gibi bir problemlerinin rahatlıkla söylenebilir. Gelen yerli/yabancı turistlerin kültürlerini etkileyeceklerini düşünmediklerini yayla alanlarının turizme açılmasını desteklediklerini ancak sahip oldukları doğal güzelliklerin bozulmasını istemediklerini belirtmektedirler. Bu alanlarda yapılacak turizm biçiminin tamamen doğal değerleri dikkate alan ve onu koruyan bir yaklaşım içerisinde olmasını arzulamaktadırlar. Alan turizmin zararlı etkilerinden korunursa ekonomik gerekçelerle yaylalardan faydalananların bundan büyük bir yarar görecekları kanaatini taşımaktadırlar. Yani alanın doğal dengesi bozulmayacak, buralardan ekonomik olarak yararlanan insanların da kaynakları tükenmeyecektir.

Kırsal kesimde yaşayanların da turizm gelirlerinden pay alması, turizm yatırımcısı için ekonomik açıdan uygun ve cazip yayla turizm merkezlerinin oluşturulması, yayla turizminin sürdürülebilirliği için ürün çeşitliliğinin sağlanması, amacıyla Trabzon ilinde altı adet yayla turizm merkezi ilan edilmiştir. Bu turizm merkezleri; Tonya Erikbeli Yaylası Turizm Merkezi, Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi, Akçaabat Karadağ Turizm Merkezi, Maçka Şolma Turizm Merkezi, Araklı Pazarcık Yaylası Turizm Merkezi, Araklı Yeşilyurt Yılantaşı Yaylası Turizm Merkezi dir. Turizm merkezi olarak ilan edilen yaylalarda yaşayan yerel halk ile yapılan görüşmelerde yaylalarının turizm merkezi olarak ilan edilmesiyle birlikte yaşayacakları problemleri şu başlıklar altında değerlendirmişlerdir; yayla alanında yolların gelişigüzel geçirilmesi, çarpık yapılaşma (geleneksel olmayan yapılaşma), alana getirilen altyapı tesislerinin yarattığı çevresel tahribat, çeşitli rekreatif ve turistik kullanımların doğaya zarar veriyor olması. Diğer yandan, dışarıdan gelenler (ziyaretçi, turist, günübirlikçi, v.b) için sunulan farklı ve değişik etkinlikler (yürüyüş parkurları, orman içerisinde piknik yapma ve kamp kurma vb. etkinlikler) yörenin

çekiciliğinin ve insanlar tarafından talep edilebilirliğinin göstergeleri olarak kabul edilmelidir.

Yörede yaşayan insanların, buldukları yayla alanı ile ilgili olarak turizm merkezi olması yönünde düşünceleri sorulduğunda olumlu bir yaklaşım olarak gördüklerini ve istediklerini ancak diğer turizm merkezlerinde yaşanan sorunlar karşısındaki tutumları sorulduğunda ise getirilen alt ve üst düzenlemeleriyle tesislerin çevreyi değiştirdiğini ve olumsuzlukları da beraberinde getirdiklerini belirtmektedirler. Bu durum bir çelişki olarak ortadadır. Çelişki sadece bununla kalmamaktadır. Yayla alanına kadar ulaşım ağına sahip olmak istediklerini, sahip olan diğer yaylalar örnek olarak gösterilerek bunun bir ayrıcalık ve avantaj olduğu söylenmekte ancak ulaşım ağının aslında yayla alanında kentsel kullanımları da beraberinde getireceğini ve yeni kullanımlar ile çeşitli biçimlenmelerin ulaşım ağının doğal bir sonucu olduğunu görmezden gelmektedirler.

Yayla alanlarında doğanın korunmasının özellikle ormanın tehdit altında olduğunu ve mutlaka korunması gerektiğinin köylülerce altının çizilmesine karşılık, getirilecek olan yaptırımlar konusuna çok sıcak yaklaşmadıkları da görülmektedir; örneğin, tarımda kimyasal gübre kullanılmaması, otlatmanın sınırlandırılması ve yapılaşmanın belli kriterlere olması gibi.

Çelişen diğer bir tutum ise; yayla alanında turizmin gelişmesinin doğal bir sonucu olarak getirilecek olan kullanımların ve düzenlemelerin kendileri için getireceği faydanın hesabıdır. Aslında çevresel bozulmanın önlenmesi ve çeşitli müdahalelerin etkilerinin nasıl bertaraf edileceği ve giderileceği konusundaki tutumları henüz çok netleşmemiştir.

Yukarıda belirtilen bu çelişkilerin yanında yapılan görüşmelerden ve edinilen izlenimlerden yöre insanının ifade ettiği diğer olguları ise şu başlıklarda değerlendirmek mümkündür.

- Yayla alanlarında doğallığın mümkün olduğu kadar korunabilmesi
- Kentsel ortamlardaki teknolojinin ve çeşitli alt yapı tesislerinin yayla alanına girmemesi
- Konaklamanın doğaya uyumlu yayla evi tarzı konutlarda yapılması, aydınlatmanın bile eski dönemlerden kalma alışkanlıkla (lüküs, gaz yağı lambası gibi) sağlanması
- Çok az örnekleri görülen beton yapılaşmanın yayla alanına sokulmaması
- Yayla alanında yaşayanları huzurlu kılan sessizliğin ve sükunetin muhafazası

Yerel halka turizmin içinde olma fikri cazip gelmektedir. Yani pansiyonculuk yapma, yöresel el işlerini yapıp satma (hediyelik eşya), çeşitli birimler işletmek gibi. Ancak yapılmış kötü örneklerden olan devasa yapılar değil, yöre mimarisine uyumlu, doğaya uyumlu malzemelerle yapılmış birimler tercih edilmeli fikri ortaya çıkmıştır. Yöre halkı yaşama alanlarına gösterdikleri özeni gelen ziyaretçilerin de/yatırımcıların da göstermesi taraftandırlar. Koruma konusunda yapılan görüşmelerde yöre halkının çok duyarlı ve bilgili olduğu gözlenmiştir. Çevre değerleri korunamadığında ziyaretçilerin/turistlerin bu alana gelmekten vazgeçeceklerinin bilincindedirler. Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması, doğal kaynakların(bitki örtüsü, hayvanlar, su kaynakları) tüketilmesi/tahribi, geleneksel mimarinin dışına çıkılması, sıradan fabrikasyon malzemesi ve doğal olmayan ürünlerin kullanımının ziyaretçilerin yayla alanına olan talebi azaltacaklarını söylemektedirler..

Temelde alanda bazı sorunlar bulunmaktadır. Bazı alt yapı tesislerinin yetersizliği (yol, su, elektrik, telefon, otopark, vb.), çevre kirliliği (çöp, kanalizasyon, vb.), doğal kaynakların tahribatı (ormanlar, bitkiler, hayvanlar, su kaynakları tahribatı, vb.), kamu davası (Vakfikebirlilerin yayla alanını ortak kullanması), doğayı tehdit eden günümüzde kolay olduğu için tercih edilen betonarme evler, turizmi ve günlük yaşamı da etkileyebilecek sorunlardır.

Yöredeki devletin kurumlarının görev ve yetkileri doğrultusunda, yaptıkları tüm uygulamalar yerel halkın kanunlara ve kurumlara olan saygıları sonucu uyum içinde olup bu konuda herhangi bir sorun yaşanmadığı dile getirilmiştir.

3.1.3. Farklı Turizm Kullanımları Arasındaki İlişkiler ve Doğal Çevre Üzerindeki Baskılar

Kitle turizminin, doğal ve sosyo-kültürel değerler üzerinde yaptığı önemli yıkımlar, insanları daha farklı turizm şekilleriyle ilgilenmeye itmiştir. Yumuşak turizm (soft tourism); doğa yürüyüşü, kano-rafting, foto safari, yayla turizmi gibi aktiviteleri içeren doğal ve sosyo-kültürel değerlere saygılı bir turizm şeklidir [36].

Turizmin, yöre halkının üzerinde turistin farklı davranış ve düşünceleri sonucu, bir takım sosyo-kültürel etkiler yaratacağı aşikardır. Doğu Karadeniz yaylalarında da turizmin kültürel etkilerini görmek mümkündür. Farklı kültürlerden bu bölgelere gelen turistlerle yerli halk arasında karşılıklı ilişkiler sonucunda meydana gelen etkileşim ve bunun

sonucunda oluşan kültürel değişme kaçınılmazdır. Turizmin henüz çok gelişmemiş olması nedeniyle, yöre henüz bu olumsuzluklardan etkilenmemiştir. Yapılan görüşmelerde de kültürel yozlaşmanın olamayacağı fikri ön plana çıkmıştır. Bu aşamada, yerel halk turistlerin farklı davranış ve düşünceleri sonucu oluşacak sosyo-kültürel değişimlerden çok fazla etkilenmeyecektir. Ancak turizmin gelişmesiyle yaylaların turizme açılması ve giderek tanınmasıyla birlikte kültürel etkileşim artacaktır. Bu etkileşimler olumlu ve olumsuz sonuçlar doğuracaktır.

Yöre halkı; el sanatı ürünlerinde sadece para kazanmanın yolları aranmaya başlar ve bu şekilde kültür, yapay hale gelerek ticarileşir. Bunun sonucunda el sanatları ürünlerinde kalite ve sanat standardı düşer. Çalışma alanında, bu türlü bir ticarileşme yoktur. Yaptıkları ürünleri satacakları bir platformları yoktur.

Başlangıçta ekonomik katkılar getiren kitle turizmi, halk üzerinde tedirginlik ve kızgınlık yaratabilir. Fakat artan turist sayısına oranla, duyulan istek ve heyecan azalır. Alandaki tepkiler kızgınlıktan ziyade tedirginlik yaratabilir. Çünkü yapılacak olan turizm ; yerel halka tarım, hayvancılık, vb gibi alanlarda sınırlama getirebilecektir. Havyacılıkta hayvanların otlatılacağı alanlar sınırlandırılacak ve tarımsal üretimde ekolojik tarım özendirilerek kullanılan kimyasal gübreler yerine doğal olanlar önerilecektir. Bunlar turizmin gelişmesine ve sonuçta gelir getirmesine yönelik müdahaleler olarak değerlendirildiğinde bu yerel halk için özgürlüklerini kısıtlayıcı bir durum yaratacağı için kabul edilebilir olmayacaktır. Yerel halk yaşamlarına müdahale edecek bir turizmi kabul etmeyeceklerdir.

Kitle turizminin yerel mimariye olumsuz etkisi; zamanla inşa edilen yapıların yerel mimariye uygun olmaması ve yerel mimarinin yerini alması şeklinde ortaya çıkmaktadır. Potansiyeli olan yaylaların turizm merkezi ilan edilmelerinin amaçlarından biri de çarpık yapılaşmayı önlemektir. Buralarda yapılan örnek tesislerin yerel mimariyi ve doğa ile uyumlu yapılaşmayı hedef göstermesine rağmen, tesislerin çevrelerinde oluşan yapılaşma hızla devam etmektedir [131]. Alanda yoğun kullanımların artması ve turizm etkinliklerinin yoğunlaşmasına koşut bir biçimde yayla alanına ulaşan yol sayesinde beton yapılaşmanın da artacağı kuşkusuzdur. Yapılacak turistik tesislerin ve ikincil konutların doğaya uyumlu malzemelerden, yerel mimariye uygun bir şekilde inşa edilmesi en azından yaylanın görsel panoramasını ve algısını bozmayacaktır.

Yumuşak turizm anlayışının ön plana çıkmasıyla çekici hale gelen yaylalarda, varlıklı ailelerin yazlık konut olarak kullanmak amacıyla yaptırdıkları çok katlı, beton

ağırlıklı, geleneksel mimariye uymayan, çevre ile uyumsuz binalar, çarpık yapılaşmayı körüklediği gibi, altyapı sorunlarını da gündeme getirmiştir [131]. Maalesef yaylada ve belde yerleşiminde yeni yapılan evler çoğunlukla beton ve betonarme olarak inşa edilmektedir.

Yapılaşmayla birlikte, ulaşım yollarının da yayla alanını ağ gibi sarması en az beton evler kadar alanı tehdit etmektedir. Dağınık yerleşmelerin doğal bir sonucu olarak her eve yol götürme çabası bu bozulmayı daha da hızlandırmaktadır. Yapılan bu müdahaleler, doğal dengeyi şüphesiz etkileyecektir. Doğal dengenin bozulmasıyla önemli kaynaklarını tüketen yörenin turizmi de bundan olumsuz olarak etkilenecektir.

Yaylalara kadar uzanan ulaşım ağı sayesinde kent ve diğer yerleşim birimleriyle artan ilişkiler, yayla hayatını da etkilemektedir. Bazı yeni(modern) yaşam unsurları ve kent kökenli davranış ve alışkanlıklar yayla hayatına girmektedir.

Turistlerin alana getirdiği yeni görüş ve davranış biçimleriyle, konutlarda bir takım değişiklikler görülmektedir. Konut içinde iş bölümlerinde farklılaşmalar ortaya çıkmakta, kullanılan araç gereçler nedeniyle beslenme alışkanlıkları değişmektedir.

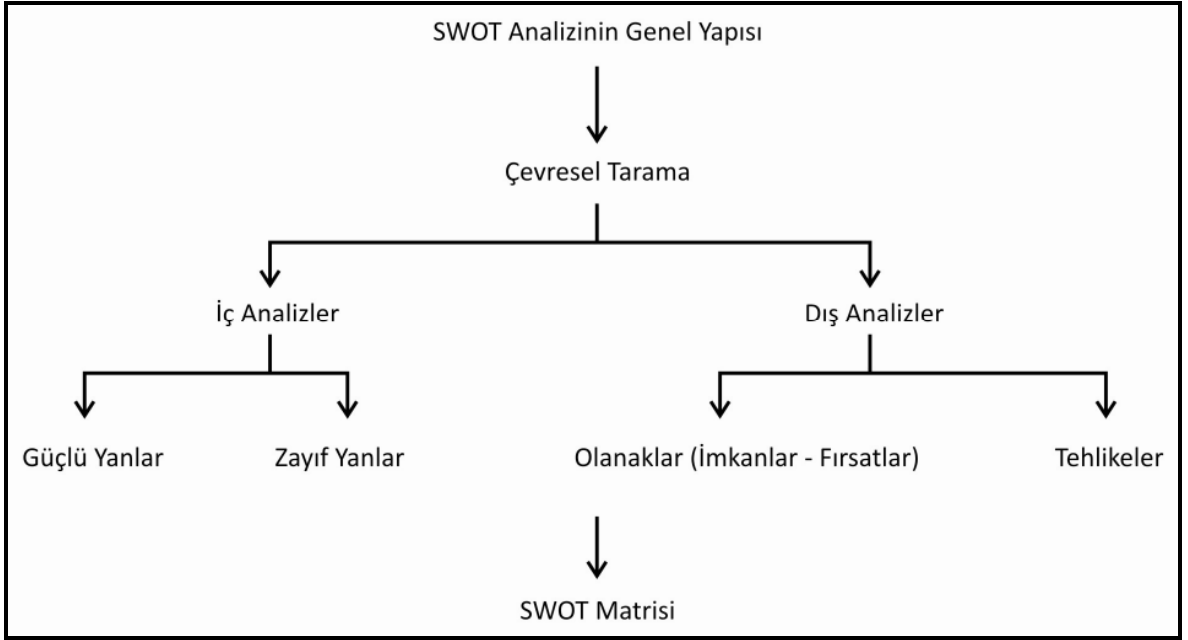
3.2. SWOT Analizi (III. Aşama)

III. aşamada, iç ve dış faktörlerin bir araya getirilerek değerlendirilmeleri sonucu turizmin ve rekreasyonun gelişimi için güçlü ve zayıf yanlar ile bu sektörlerin gelişmeleri için tehdit oluşturabilecek faktörler ve SWOT analiz yönteminin uygulandığı 3. aşama; elde edilen tüm verilerin değerlendirilerek ekolojik planlamaya ışık tutacak ilkelerin ortaya konulduğu aşamadır.

SWOT analizi nedir? İlk olarak 70'li yıllarda iş yönetimi (business management) amacıyla kullanılmaya başlanan SWOT analizi ileriki yıllarda farklı uygulama alanları için de bir analiz ve planlama aracı olarak ele alınmıştır. SWOT, güçler (strenghts), zayıf yönler (weaknesses), imkanlar-olanaklar (opportunities) ve tehlikeler-tehditler (threats) kelimelerinin baş harflerini içeren bir kısaltmadır. Temelde mevcut yapılara ait bu dört parametrenin irdelenerek analiz edilmesi ilkesine sahip olan bu yöntemle, hem niceliksel hem de niteliksel özelliklere ilişkin analizler yapılabilmekte ve yapılan analizler sonucunda oluşturulan SWOT matrisinin irdelenmesi ile de mevcut programa ilişkin stratejik bir görüş oluşturabilmektedir [132].

Genel anlamda SWOT'un Türkçe taslağı olan GZFT, kuruluşun çevresi ile etkileşimi içinde sistematik olarak incelendiği bir yöntemdir. Bu kapsamda kuruluşun içsel olarak güçlü ve zayıf yönleri ile dışsal etkenlerden kaynaklanan fırsatlar ve tehditler belirlenir. Bu yaklaşım, planlama yapılırken kuruluşun güçlü ve zayıf yönleri ile karşı karşıya olduğu fırsat ve tehditleri analiz etmesi ve geleceğe dönük stratejiler geliştirmeyi ifade eder [133].

SWOT analizi , çeşitli sistem ve yapıların kendi çevrelerinde sahip oldukları kaynak ve yeteneklerin en ideal şekilde kullanılmasını sağlayacak bilgileri elde etmenin en önemli aracı olarak geliştirilmiştir. Başka bir deyişle SWOT analizi planlamada dikkate alınacak temel bilgilerin elde edilmesi için kullanılmaktadır [132].

Şekil 42. SWOT matrisi

Mevcut bir sistem, şekilde gösterilen SWOT analizi yapısı içerisinde ele alınırsa bu sistemin güçlü yanları kendine ait kaynak ve yeteneklerden oluşmaktadır. Sisteme özgü bu dinamikleri yaratan etkenler olacaktır. Sistemin zayıf yanları ise, olması gereken yetenek ve özelliklerin eksikliğinden kaynaklanmaktadır. Herhangi bir sistem için zafiyet olan bir özellik başka sistemlerde güç olarak algılanırken, bu durumun tersi de ortaya çıkabilmektedir. Çünkü söz konusu etkiler sisteme özgü yapıların birer sonucudur. Dolayısıyla bir sistemin SWOT analizi yöntemi ile incelenmesi sürecinde sistemin başarısı ya da geleceğine ait güçlü ve zayıf yanların neler olduğunu ortaya çıkarabilmek için

sisteme ilişkin iç çevre faktörleri araştırılmalıdır. Bu aşamada yapılan analizlere iç analizler adı verilir. Dış analizler ise sistemin gelişimine etki edecek olan olanaklar sistem dışı etkiler olup, teknolojinin gelişimi gibi farklı süreçlerin bir yansıması olarak ortaya çıkmaktadır. Dış çevredeki değişimler sistem için çeşitli olanaklar sağladığı gibi bazı tehlikelerin de ortaya çıkmasına sebep olabilir. Sistemin devamlılığı ve oluşturacak stratejik planın başarısı için bir tehdit olan bu unsurların yapılan analiz sırasında detaylı olarak açıklığa kavuşturulması gerekmektedir [132] (Şekil 42).

Neden SWOT Analizi?

- İç ve dış etkenleri dikkate alarak, varolan güçlü yönler ve fırsatlardan en üst düzeyde yararlanacak, tehditlerin ve zayıf yanların etkisini en aza indirecek plan ve stratejiler geliştirmekte yardımcı olur.
- Güçlü olunan ve büyük fırsatların yarattığı alanlara odaklanmamızı sağlar [133]
- SWOT Analizi Ne Zaman Kullanılmalı?
- Stratejik bir plan geliştirilmesi aşamasında,
- Sorun tanımlama ve çözüm oluşturulması aşamalarında,
- Nicel verilerin yetersiz, bilgilerin kişilerin belleklerinde olduğu durumların analizinde, [133]
- SWOT Analizi Sonucunda
- Güçlü yönler ile fırsatların uyumlaştırılması
- Güçlü yönlerin fırsatlardan yararlanacak şekilde kullanılması
- Zayıflıklar güçlü yönlere dönüştürecek stratejiler geliştirilmesi
- Tehditlerin güçlü yanlar ile bütünleştirilecek fırsatlara dönüştürülmesi –
- Planlanmalıdır [133]

Bu çalışma, SWOT dört farklı değerlendirmeden oluşmaktadır.

1. Alanın turizm ve rekreasyon gelişimi için güçlü yönleri
2. Alanın turizm ve rekreasyon gelişimi için zayıf yönleri
3. Alanın turizm ve rekreasyon gelişimi için sunduğu fırsatlar
4. Alanda turizm ve rekreasyonun gelişmesi durumunda alan için tehditler ve tehlikeler (Tablo 3)

3.2.1. SWOT Analizi

Tablo 3. Çalköy-Hırsafa Yaylası SWOT analizi

Alanın turizm ve rekreasyon gelişimi için			
Güçlü yönleri	Zayıf yönleri	Fırsatları	Tehditler ve Tehlikeleri
<p>1. Rekreasyon ve Turizme Hizmet edecek doğal veriler</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Yayla alanının biyolojik çeşitlilik açısından zengin olması <ul style="list-style-type: none"> ○ Orman varlığı ○ Ladin işletme sınıfı ○ Kayın işletme sınıfı ○ Kızılağaç işletme sınıfı ○ Yapraklı işletme sınıfı ○ Su varlıkları ○ Zengin orman altı örtüsü ○ 1700m üzerindeki Alpin zonu ○ Yayla zonu içerisindeki bitki örtüsü ○ Çayır bitki örtüsü, otsu bitkiler ○ Doğayla uyumlu sebze ziraatı ▪ Erozyonu önlemek amacıyla yapılan ağaçlandırmalar ▪ Turizme katkı sağlayacak yaban hayatı, kuş çeşitliliği ▪ Jeolojik yapı ve formasyon (mağaralar, oyuklar, ilginç jeolojik yapı, panoramik görünüm) ▪ İnsan sağlığı açısından elverişli iklim verileri (güneşlenme, temiz hava, radyasyon azlığı) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Şenlik alanının çevre kullanımının gelen ziyaretçiler için yeterli büyüklükte olmayışı ve donanımlara sahip olmaması ▪ Yayla alanının rekreasyon ve turizme dönük olarak yeterli ve düzenli bir görünüm sergilememesi ▪ Etkinlikler farklı ziyaretçiler için yeterli değil (yerli ve yabancı turist) ▪ Doğal ve kültürel kaynak değerleri hakkında yerel halk bilgisi değil ▪ Mülkiyet konusunun henüz çözümlenmemiş olması ve orman kadastro çalışmalarının yapılmamış olması 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Arazinin coğrafi yapısı çok farklı turistik ve rekreatif etkinliklere uygun ▪ Çal köyü ve yayla yerleşiminin şehir merkezine yakınlığı ▪ Kamp ve karavan turizmi için kullanılabilir orman kenarı potansiyel alanlar ▪ Yiyecek, içecek ve çeşitli ihtiyaçların temini için market ve benzeri oluşumlar ▪ Halkın bilinçli olması ▪ Geleneksel el işleri ▪ Sebze ve meyve üretiminin henüz pazara yönelik olmaması ancak bu potansiyelin geleceğe yönelik olması ▪ Sivil toplum kuruluşlarının yerel halk ile işbirliği ve bilgi alışverişini sağlamaya yönelik çabaları ▪ Yaylanın sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliklerin doğal sonucu olarak yaylanın çekim merkezi (Yayla turizm Merkezi) olarak değerlendirilmek istenmesi ▪ Yayla turizmi ya da rekreasyon amaçlı gelen ziyaretçilerle köylülerin ve yerel halkın kültürel teması yöre insanının bilinçlenmesine giden yolda bir ivme olacaktır. 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Her yayla evine araba yolu götürülerek doğal peyzajın bozulması ▪ Özellikle şenlik alanında çok sayıda araba yolunun gelişigüzel geçirilmiş olması ▪ Gereksiz ve plansız yol yapılmak suretiyle büyük heyelan, erozyon ve buna bağlı yıkıcı sel felaketlerine neden olunması ▪ Yakacak için orman içi veya kenarından ağaçların ve çalıların kesilmesi ▪ Özellikle festival adı altında yapılan organizasyonlarda şenlik alanları aşırı derecede yaya ve taşıt trafiğiyle zedelenerek doğal alanların bozulması ve doğanın çöplüğe çevrilmesi ▪ Çal yaylasının kanunsuz, plansız ve çarpık yapılaşması ▪ Yayla ve yaylacılık kültürünün kaybolması ▪ Bitki örtüsünün tahribatına paralel şekilde otlak alanların azalması ve buna bağlı olarak hayvancılığın bundan olumsuz etkilenmesi ▪ Yayladaki mülkiyet problemleri yüzünden ortak koruma ve paylaşım bilincinin kaybolması

Tablo 3'ün devamı

<ul style="list-style-type: none"> ▪ Doğal kaynak değerlerinin korunmuş olması ▪ Panoramik seyir noktaları <p><u>2. Sosyo-kültürel veriler</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Geleneksel konut mimarisi ▪ Görsel algılama üstünlükleri ▪ Folklorik değerler <ul style="list-style-type: none"> ○ Özel günler, kıyafetler, yöresel yemekler, el sanatları... ▪ Yayla şenlikleri ve festivaller ▪ Mağara turizmine yönelik yapılan iyileştirmeler ▪ Sportif amaçlı kullanım ▪ Sis turizmi ▪ Mevcut düzenlenmiş/ düzenlenme potansiyeli olan rekreasyon ve turizm alanları <ul style="list-style-type: none"> ○ Şehitlik ▪ Zengin tarihi değerler ▪ Yayla alanına kadar olan ulaşım kolaylığı ▪ Avrupa'da çalışan yerel halkın çoğunluğu ▪ Köylülerin açık fikirlere ve çağdaş fikirlere sahip oluşu ▪ Doğa turizmi için uygun olanak sunması <p><u>3. Ekonomik</u></p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Süt ürünleri ▪ Hayvancılık ▪ Zengin çayır ve mera alanlarına sahip olması 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Alanın turizme ve rekreasyona veri olarak kullanılabilir zenginliğinin yeteri kadar tanınmaması ▪ Gelir kaynaklarının ve iş olanaklarının kısıtlı olması, ▪ İşsizlik ▪ Soğanlılar, yumrulular ve mantarlar başta olmak üzere doğadan bilinçsizce bitki toplanması ▪ Sosyal tesis yetersizliği (pansiyon, kamp ve piknik alanı vb.) ▪ Alt yapı hizmetlerinin yetersizliği (elektrik, su, yol, sağlık hizmetleri vb) ▪ Yerel yöneticilerin yörede üretilen geleneksel ürünlerin (el sanatları ve diğer ürünler) pazarlanmasında yeteri kadar etkin olmaması ve bu bilincin henüz yörede gelişmemesi ▪ Yöre devlet tarafından yapılan yatırımların azlığı (Yörede bulunan tek fabrika, Hırsafa süt ürünleri fabrikası) ▪ Çok sayıda köylünün yurt dışında işçi olarak çalışıyor olması 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Bu yaylada yapılacak olan ekolojik planlama yaklaşımına dayalı turistik ve rekreatif hareketlilik ve kullanımlar, doğal çevreyi kullanma konusunda diğer yaylalara örnek olabilir. ▪ Yörenin ürettiği ürünlerin (sebze ziraatı, süt ürünleri, geleneksel el sanatları vb.) turizm ve rekreasyonda kullanılan önemli verilerdir. ▪ Yöre insanının ekonomikleştirilmesi (kalkındırılması) 	<ul style="list-style-type: none"> ▪ Köy tüzel kişilikleri (muhtarlık) ve köylüler ile kamu kurumları arasında ortak hareket etme anlayışının zayıflaması ▪ Yayla alanına götürülecek hizmet konusunda kurumlar arasında koordinasyon eksikliği ▪ Bazı kurumların görevi olmamasına karşın ikili ilişkilerle köylülerin şahsi ve plansız alt yapı isteklerini yerine getirmeleri ▪ Yayladaki yanlış uygulamaları önlemek ve gerekli cezayı uygulamakla görevli kurumların görevlerini yerine getirmemesi ya da sorumluluğu başka kurumlardan beklemesi ▪ Doğal ve kültürel kaynak değerlerini öne alan ekolojik planlama çalışmalarını yapmadan rekreatif ve turistik hareketliliğin başlatılmış olması ▪ Alanı iyi etüt etmeden bazı kurumların yaptığı planların uygulamaya konması ▪ Çal Köyü yayla yerleşim alanında çöplerin bertarafında ciddi davranılmaması ve göl kenarındaki bir alana gelişigüzel atılması
---	---	---	--

3.2.2. SWOT Matrisi (TOWS Analizi)

Sisteme ilişkin SWOT parametrelerinin belirlenmesinden sonra, mevcut durum analizini yapmak için SWOT matrisi (TOWS matrisi olarak da bilinir) oluşturulur. SWOT matrisi, sistemin iç ve dış faktörlerinin analiz edilmesi sonucunda ortaya bir stratejik görüş çıktığı aşamadır. Tablo 4'te görüldüğü gibi matrisin ilk sütununu SWOT analizinin ilk aşamasında belirlenen sisteme ilişkin olanak ve tehditler, ilk satırını ise yine aynı aşamada elde edilen sistemin güçlü ve zayıf yanları oluşturur. Bu matrisin incelenerek stratejik görüşün oluşturulması ise, ilk satır ve sütunlarda yer alan parametrelerin birbirleri ile ilişkili olarak analiz edilmesi ile mümkün olur. Bu analiz sırasında G-O , Z-O , G-T ve Z-T stratejileri söz konusu ilişkiler açısından daha detaylı bir şekilde incelemek gerekirse;

- G-O stratejileri, sistemin güçlü taraflarını destekleyen olanakları belirler ve değerlendirir.
- Z-O stratejileri, zafiyetleri gidermek için olanakları kullanarak geliştirilen stratejilerdir.
- G-T stratejileri, bir sistemin dış tehditlere karşı hassasiyetini azaltmak için sistemin güçlü yanlarının nasıl kullanılması gerektiğini ortaya koyar.
- Z-T stratejileri, sistemin zafiyetlerinin dış tehditlerden kolayca etkilenmesini engelleyecek savunma planlarını hazırlar [132] (Tablo 5)

Tablo 4. SWOT/TOWS analizi

	Güçler	Zafiyetler
Olanaklar-İmkanlar	G-O stratejileri; sistemin güçlü taraflarını destekleyen olanakları belirler ve değerlendirir	Z-O stratejileri; zafiyetleri gidermek için olanakları kullanarak geliştirilen stratejiler
Tehlikeler-Tehditler	G-T stratejileri; bir sistemin dış tehditlere karşı hassasiyetini azaltmak için sistemin güçlü yanlarının kullanılması gerektiğini ortaya koyar	Z-T stratejileri; sistemin zafiyetlerinin dış tehditlerden kolayca etkilenmesini engelleyerek savunmaya hazırlar

Tablo 5. Çalköy-Hırsafa Yaylası SWOT/TOWS analizi

	Güçler	Zafiyetler
	<p>* Yayla alanlarında biyolojik çeşitliliğin zengin olması nedeniyle bu alanın eğitsel ve bilimsel açıdan değerlendirmek</p> <p>* 1300-1600 m arasında orman varlığı, yaban hayatı, kuş varlığı ile zengin floristik çeşitlilik içermesinin yanında yerel halkın sosyal (rekreasyon, turizm ve diğer etkinlikler) ihtiyaçlarına cevap verebilecek bir biçimde düzenlenmek</p> <p>* 1700 m üzerindeki Alpin zonu, trekking ve dağcılık ile ilgili hedef gruplarının dağ turizmi amaçlı kullanımlara uygun olmak, sürdürülen bu etkinlikler yanında kamp kurma ve havasının temizliği nedeniyle kür merkezi ve diğer alternatif turizm formları (çim kayağı, dağ ve doğa sporları parkı ve diğerleri) açısından çeşitli olanaklar sunmak</p> <p>* Çal köyü yaylasının sahip olduğu geniş çayır alanları ve Alpin zon bölgeleri, yerli halkın geleneksel olarak rekreasyon amaçlı ve ziyaretçiler için turizm amaçlı çeşitli etkinlikler ve sportif alanlar sağlamak</p> <p>* Çal Köyü yaylasında hayvancılığın gelişmiş olması, tarımsal amaçlı sebze ziraatı ve çevre değerlerinin doğallığını hala koruması, yerel halka bu olanaklardan yararlanarak doğal ürünler, organik tarım ve geleneksel üretim tekniklerini uygulama fırsatı sunmak. Bu bağlamda tarımsal turizm de ele alınmalıdır</p> <p>* Özellikle son yıllarda “turizmin çeşitlendirilmesi” adı altında sürdürülen etkinlikler için Çal Köyü yaylası uygun olanaklar sunmaktadır. Bunlar; özellikle yayla alanının görsel algılama değeri yüksek olan noktaları bulundurması nedeniyle, seyir ve izleme noktaları, ilginç pastoral görünüm, göletin Çal yaylasına kazandırdığı görsel zenginlik, geleneksel yayla evlerinin hala korunuyor olması ve yerleşme düzeni</p>	<p>* Turizmin çeşitlendirilmesi kapsamında her ne kadar kamp ve karavan turizmi için kullanabilecek orman kenarı potansiyel alanı olmasına rağmen yeterli alt yapı ve sosyal tesislerin yoksunluğu ve yeterli koruyucu tedbirlerin alınmaması durumunda bu tür etkinliklerin yapılması doğru bir yaklaşım olmayabilecektir.</p> <p>* Şimdiye dek Doğu Karadeniz Bölgesi’nde bulunan yayla alanları ile ilgili arazinin coğrafik yapısı dikkate alınarak hazırlanmış turizmin ve rekreasyon planlanmasına dönük bir çalışma gerçekleştirilmemiştir. Bu nedenle farklı ziyaretçi ve turist profiline hitap edebilecek olan turizm ve rekreasyona dönük etkinliklerin çeşitlendirilmesi sağlamak</p> <p>* Çal Köyü ve yayla yerleşiminin sahip olduğu doğal ve kültürel zenginliğin yanı sıra yerel halkın henüz turizm ve rekreasyon konusunda bilgi sahibi olmalarını ve bunun doğal sonucu olarak da alanı ziyaret edenlerin gereksinme duydukları alt yapı hizmet üniteleri ve bilgilendirmeye yönelik herhangi bir oluşum konusunda yeterli tecrübeye sahip olmalarını sağlamak</p> <p>* Yöre kültürünün ortaya koyduğu değerlerin (ahşap oymacılığı, el işleri,..vb.) ekonomik bir gelire dönüştürülebilecek bir pazarlama kültürünü geliştirmek</p> <p>* Folklor kutlamalarının, şenliklerin, festivallerin, özel günlerin ve diğer etkinliklerin bölgeye kazandırdığı rekreatif ve turistik ayrıcalığın yeterince kullanmak ve yörenin tanıtımını sağlayıcı ve gelir getirici bir biçimde değerlendirmek</p>

Tablo 5'in devamı

<ul style="list-style-type: none"> * Folklorik ve Etnografik değerlerin zenginliği nedeniyle bunların, yerel halka gelir getirecek bir biçimde, üretim olanağı yaratmak * Yörenin mağara turizmi açısından çok zengin kaynak değerlerine olanak sağlaması * Köylülerin açık fikirlere ve çağdaş fikirlere sahip oluşu, yörede dağ turizmi, yayla turizmi ve ekoturizmin gelişmesini sağlayacak gönüllülerin yetişmesine ortam hazırlamak * Turizmin doğal bir sonucu olarak artan gelir ve bilinçliliğin yerel halka, ortak hareket etme ve çevre değerlerini koruma ve geliştirme anlayışını kazandırmak. Bunun yansımaları ise yerel halkın farklı konularındaki ekonomik girişimciliği sağlamak * Yerel halkın ve ziyaretçilerin bu yöreyle ilgili artan rekreatif ve turistik hareketlilik istemleri karşısında Çal Yaylası bir çekim noktası olarak dikkate çekmek * Yerel halkın ve ziyaretçilerin yöreyle ilgili turistik ve rekreatif talebi karşısında kamu kurum ve kuruluşlarının yayla alanına yönelik faaliyetleri ve diğer alt yapı çalışmalarını hızlandırmak * Doğu Karadeniz Bölgesi için kalkınma araçlarından biri olarak sunulan yayla turizminin ve ekolojik turizmin yaygınlaştırmak * Gelecekte geliştirilmesi düşünülen rekreasyon ve turizmin doğal sonucu olarak görülecek olan ekonomik hareketlilik, yörede yaşayan yerel halkın ekonomikleştirilmesine olumlu katkıda bulunmak ve bu durum kısmen de olsa yörede para kazanma amacıyla gurbete çıkmayı engelleyici ve işsizliği önlemede etkili olmalıdır 	<ul style="list-style-type: none"> * Çal yerleşiminin yakınında bulunan ormanlık alanların içinde ve kenarında halen yapılmakta olan rekreatif, turistik ve diğer kullanımlar, çevrenin tahribine yol açan ve kirlenen bir sürecin yaşanmamasını sağlamak * Alanın doğal, kültürel, etnografik, folklorik, tarihi değerleri ile ilgili bir envanter çalışmasının yokluğunu gidermek * Yörede geliştirilmesi düşünülen rekreatif ve turistik etkinliklerde görev alacak kimselerin (işletmelerin, farklı konularda eğitilmiş ve idari personelin) konu ile ilgili eğitimlerinin arttırmak * Özellikle DOKAP ve bölgesel gelişme projeleri kapsamında, bu proje çalışmalarının bir bölümünün bu yörede yapılması sağlanarak yöre gelişimine katkıda bulunmak * Üniversiteler, STK (Sivil Toplum Kuruluşları)'lar, İlgili Kamu Kurum ve Kuruluşları, yöredeki ekolojik bölgelerin korunması, rekreasyon ve turizm için ayrılacak alanların belirlenmesi ve alınacak önlemler konusundaki süreci temel elemanlar olarak algılamalı ve ortak çalışmaların önü açılmalıdır. * Alanın sahip olduğu verileri doğru tanımlamada, teknolojiden üst düzeyde yararlanılmalı ve teknoloji kullanma konusunun yaygınlaştırılarak konunun yerel kurumlara, halka ve yöneticilere benimsetilmeline çalışılmalıdır. * Çal köyü ve yayla yerleşiminin şehir merkezine yakın olmasına rağmen yol kalitesinin bozukluğu ulaşılabilirlik konusunda bir handikaptır ve bu giderilmelidir. * Gelecekte çok sayıda yerli ve yabancı turist ziyaret etmesiyle bir çekim merkezi olacak Çal köyü yayla yerleşimine gelen ziyaretçilerle kültürel temas, beraberinde yöre yaşamı açısından bir kültürel kirlenme riski yaratmaması sağlanmalıdır
--	---

Tablo 5'in devamı

Olanaklar-İmkânlar	*	<p>* Çok sayıda yurt dışında yaşayan yerel halkın (yöre insanının) yörenin kalkınması ve zenginliklerin korunması konularında yörede yaşayanlarla daha fazla işbirliği yapacak bir yapılanma içine girmelerini sağlamak</p> <p>* Yörenin ekolojik zenginliğinin bir sonucu olarak gelişen büyükbaş hayvancılığın ürünlerinin özellikle pazarlanması konusunda oluşturulan kooperatifçiliğin sona erdirilmemeli, beraberinde köylülerin ekonomik kazançlarının bir arada tutan yapılanmanın bozulmamalıdır</p> <p>* Pek çok konuda Trabzon sınırları içinde yer alan birçok yerleşme yerine örnek teşkil edecek zenginlikte doğal kaynak değerleri ve insan potansiyeline sahip olması yanında, siyasi, politik ve çeşitli konulardaki anlaşmazlıklar yüzünden (mülkiyet, otlak alan kullanımı, su, orman ve diğer kullanımlar) ortak hareket etme ve ortak aklı egemen kılma konusunda bir zayıflık söz konusudur ve bu giderilmelidir.</p>
Tehlikeler- Tehditler	<p>* Yayla ve yaylacılık kültürünün kaybolmaması için geleneksel konut mimarisi, folklorik değerler, yayla şenlikleri ve festivaller en iyi şekilde geliştirilmeli ve değerlendirilmelidir.</p> <p>* Gereksiz ve plansız yol yapılmak suretiyle büyük heyelan, erozyon ve buna bağlı sel felaketlerinin olmaması için erozyonu önlemek amacıyla yapılan ağaçlandırmalar desteklenmelidir.</p> <p>* Çal yaylasının kanunsuz plansız ve çarpık yapılaşmasını önlemeye yönelik yeni yasalara ihtiyaç duyulmaktadır.</p>	<p>* Özel günlerde, hafta sonu, şenlik ve festival zamanları gibi yoğun kullanılan zamanlarda çok sayıda ziyaretçinin arabalarıyla bu alana geliyor olması nedeniyle büyük bir otopark sorunu bulunmaktadır. Hassas olan alanlara ve orman kenarına park etmeleri, toprağın sıkışması ile topraktaki hava ve suyun sıkışmasını sağlayarak ağaçların ölümüne ve çevrenin tahribatına neden olmaktadır. Alandaki bu sorunun önüne geçmek</p> <p>* Mevcut yol kalitesinin iyileştirilmesine dönük genişletme ve asfaltlama çalışmaları her ne kadar bu alana ulaşım için kolaylıklar sağlıyorsa da çevre tahribatına yol açacağı içinde bir tehdit niteliğini taşımamalıdır</p>

Tablo 5'in devamı

	<ul style="list-style-type: none"> * Yörede sürdürülen ekonomik faaliyetler içinde en önemli uğraş alanlarından biri olan hayvancılığın, geliştirilmesi düşünülen turizm ve rekreasyon etkinlikleriyle alan kullanımı bakımından çatışmamasına özen gösterilerek yörenin ekolojik veri tabanı ile uyumlu hale getirilmek * Özellikle yakacak odun temini amaçlı orman içi veya kenarındaki ağaçların ve çaluların kesilmesine yönelik yöre halkının bilgilendirmek, bilinçlendirilmesi ve ormana sahip çıkmalarının sağlanması amaçlı tedbirler almak * Ormanın sunduğu atmosferde yapılacak olan her türlü rekreatif ve turistik etkinliğin çevreye zarar vermemesi yönünde gayret içinde olmak. Özellikle piknik yapma, mangal yapma, oyun oynama, ormanlık alanlara araba ile park etme, çadır kurma, ağaçlara fiziki zarar verme (vandalizm), çöp atma, doğaya aykırı malzemeler ile yapılan etkinlikler, geri dönüşümü mümkün olmayan zararlanmalara sebep olup bunun önlemi almak * Bu yörede çevre, doğa ve ormana zarar verebilecek projeleri olan tarafların alan için yapmayı düşündükleri tesislerin ve getirecekleri kullanımların önceden çevresel durum raporunun hazırlanması, olası tehlikelerin ve tehditlerin neler olabileceğinin net bir şekilde ortaya konması ve bu gruplara yörenin doğal ve kültürel değerlerinin korunması yönünde katkılarının sağlanmasına çalışılmak 	<ul style="list-style-type: none"> * Yerel yönetimin koruma konularında yeteri kadar bilinçli olmaması nedeniyle, yayla alanına götürülecek hizmet konusunda kurumlar arasında koordinasyon eksikliği giderilmelidir. * Şenlik zamanında çok sayıda insanın arabalarıyla geliyor olması, çöpler ve çöplerin toplama probleminin olması nedeniyle özellikle festival adı altında yapılan organizasyonlarda, folklorik etkinliklerde, şenlik alanları aşırı derecede yaya ve taşıt trafiğiyle zedelenerek doğal alanların bozulması ve doğanın çöplüğe çevrilmesi engellenmelidir. * Ormanın tali ürünleri (soğanlılar, yumrulular, mantarlar, reçine) başta olmak üzere, doğadan bilinçsizce bitki toplanması ve yakacak için orman içi veya kenarından ağaçların ve çaluların kesilmesi, bitki örtüsünün tahribatına paralel şekilde otlak alanların azalması ve buna bağlı olarak hayvancılığın bundan olumsuz etkilenmesi engellenmelidir. * Çal Yaylası'nın kanunsuz, plansız ve çarpık yapılaşması nedeniyle mülkiyet konusunun çözümlenmek * Her eve araba yolunun götürülmesinin doğal peyzajı büyük ölçüde bozması sonucu, yol ağının mümkün olduğu kadar gelişigüzel, dağınık ve alanın her tarafından kullanıma izin verecek bir şekilde geçirme anlayışı terk edilmeli, yaya ve oto ağı için bir sirkülasyon sisteminin düşünülmesi * Mevcut düzenlenmiş/düzenlenme potansiyeli olan rekreasyon ve turizm alanlarında doğal ve kültürel kaynak değerlerini dikkate alan ve şimdiye kadar yapılmamış ekolojik planlama çalışmaları yapmak
--	--	--

Tablo 5'in devamı

	<p>* Korumayı destekleyen kullanımların (mera, çayır, otlak alanları, küçük çaptaki sebze bahçeleri, hayvancılık, tarım alanları) turizm ve rekreasyon alanları ile ilgili yapılacak planlamalarda doğal fonksiyonlara sahip olması nedeniyle ekolojik değerler olarak değerlendirilmesi gerekmektedir.</p>	<p>* Bütüncül bir yaklaşımla, ekolojik değerler ile kullanımlar arasındaki denge, alanda, koruma aleyhine gelişmeyecek biçimde bir yaklaşım içermek</p> <p>* Son yıllarda artış gösteren yapılaşmada kullanılan beton materyal, çevrede büyük bir uyumsuzluk sergilemektedir. Bunu önlemenin yolu ise doğal malzemeyle çalışmaktır.</p>
--	---	---

4. TARTIŞMA

4.1. Gelecek İçin Yapılması Gerekenler (IV. Aşama)

VI. aşamada ise, geleceğe yönelik olarak yapılması gerekenler ve tavsiyeler ortaya konacaktır.

Çalışmanın 4. ve son aşamasında ise; mevcut yayla gelişmeleri ile anketlerden elde edilen veriler doğrultusunda araştırma alanındaki yayla gelişmelerinin fiziksel organizasyonlarına yönelik ilke ve öneriler irdelenmektedir. Söz konusu ilke ve önerilerin oluşturulmasında, doğal ve kültürel kaynak potansiyeli ile bu potansiyelin kullanımı arasında, doğal ve kültürel kaynaklar lehine denge amaçlanmıştır.

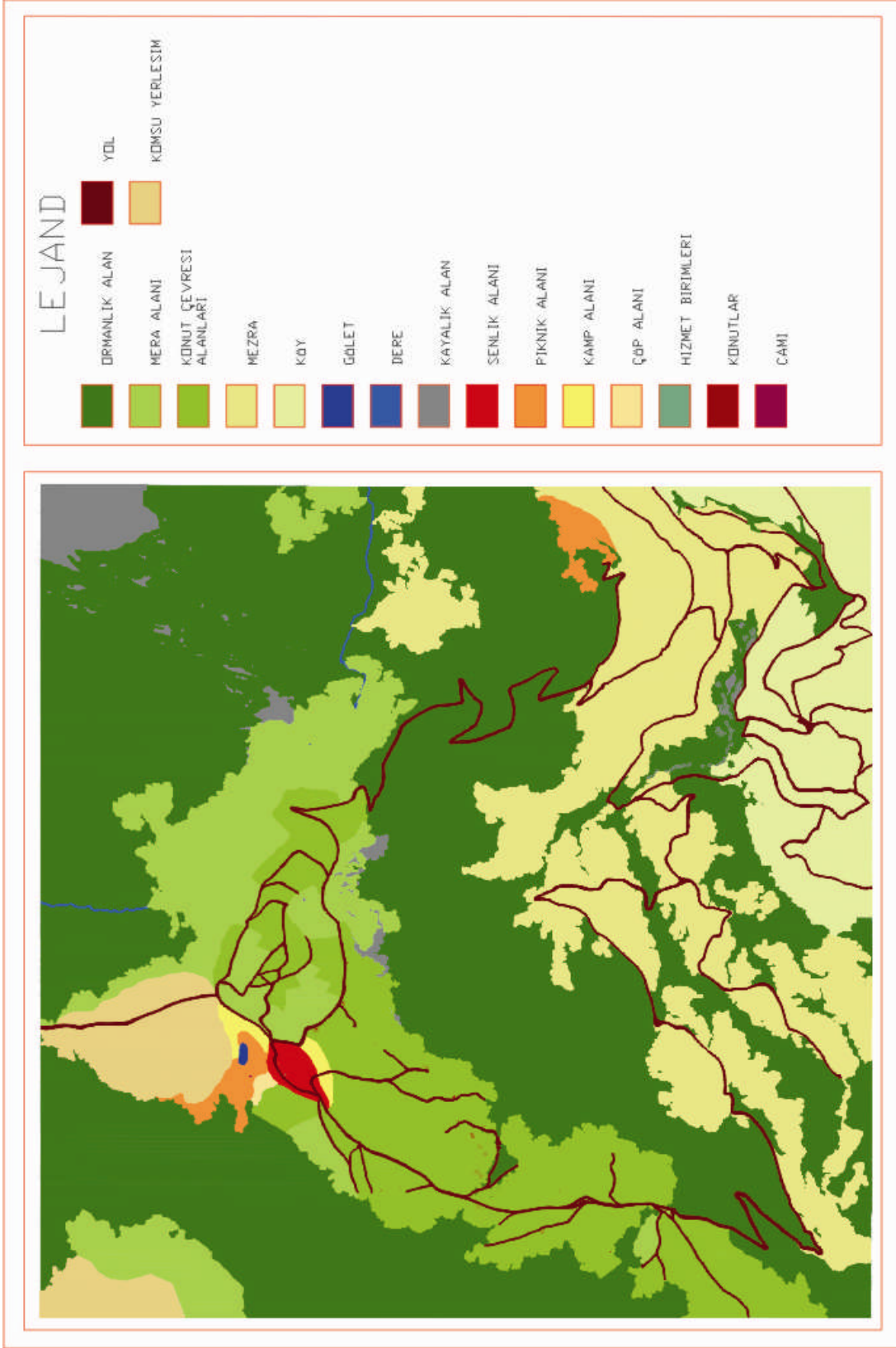
4.1.1. Mevcut Alan Kullanımları

Çalköyü yayla yerleşimi özellikle yaz mevsiminde yerli halkın rekreatif, yöre dışından gelen ziyaretçilerin ise turistik amaçlı kullanımlarına sahne olmaktadır (Şekil 43).

Yayla yerleşiminin merkezinde, üzerinde yaz mevsiminde yoğun bir şekilde kullanılan futbol sahası üzerinde her yıl düzenli olarak kutlanan şenlik alanı ve bu şenlik alanına hizmet veren tesisler ile güvenlik birimleri yer almaktadır.

200'e yakın yayla evi ile birlikte bu evlere bitişik olarak halkın özellikle hayvancılık amaçlı kullanılan tel çit ile sınırlanmış çayır alanları ve küçük ölçekte sebze bahçeleri yayla yerleşiminin genel görsel panoramasını oluşturmaktadır.

Yayla yerleşiminin en önemli unsuru Şekil 42'de mavi ile belirtilen göl ve çevresi piknik alanı kullanımlarıdır. Bu alana bitişik olarak yer alan cami ve çevresindeki yapılar halkın belirli zamanlarda bir araya geldikleri toplanma mekanı olarak hizmet vermektedir.

Şekil 43. Mevcut alan kullanım haritası

4.1.2. Doğal Alanlarda Ziyaretçi Baskısının Kontrol Altına Alınması

Alternatif turizm kapsamında turizmin çeşitlendirilmesi ve bütün bir yıla yayılması sonucu yeni turizm alanları olarak 90'lı yıllardan beri gündeme gelen yayla alanları ve yayla alanlarının taşıdığı hassas nitelikteki doğal ve kültürel kaynak değerleri yoğun kullanımlar sonucu baskı altındadır.

Yoğun ziyaretçi kullanımları sonucunda oluşan baskının beraberinde getirdiği bozulmalar doğal dengeye zarar vermektedir. Turizmle beraber alana gelecek altyapı, yoğun kullanımın getirdiği baskıyla birlikte bozulmalara yol açmaktadır (Şekil 44).

Alandaki turizm talebiyle doğru orantılı olarak artan bir yol isteği vardır. Bu yoğun taleple birlikte yayla alanlarında çayır zonlarını ağ gibi saran ve gelişigüzel geçirilmiş yollar artarak doğaya zarar vermeye başlayacak ve alanda görsel kirliliğe yol açacaktır. Ekolojik temelli turizm ve rekreasyon planlama yaklaşımı kapsamında alana çok fazla müdahale etmeden uygun kullanım ağı geliştirilmeli ve doğallığı bozmadan, bir yol ağı biçiminde değil tek bir sistemle geçirilmelidir. Doğayla iç içe olmak amacıyla gelen ziyaretçiler için de alana yapılan gereksiz müdahaleler istenmeyen durumlardır. Bu şekilde alan daha iyi korunur ve turizm daha uzun süreli olacaktır.

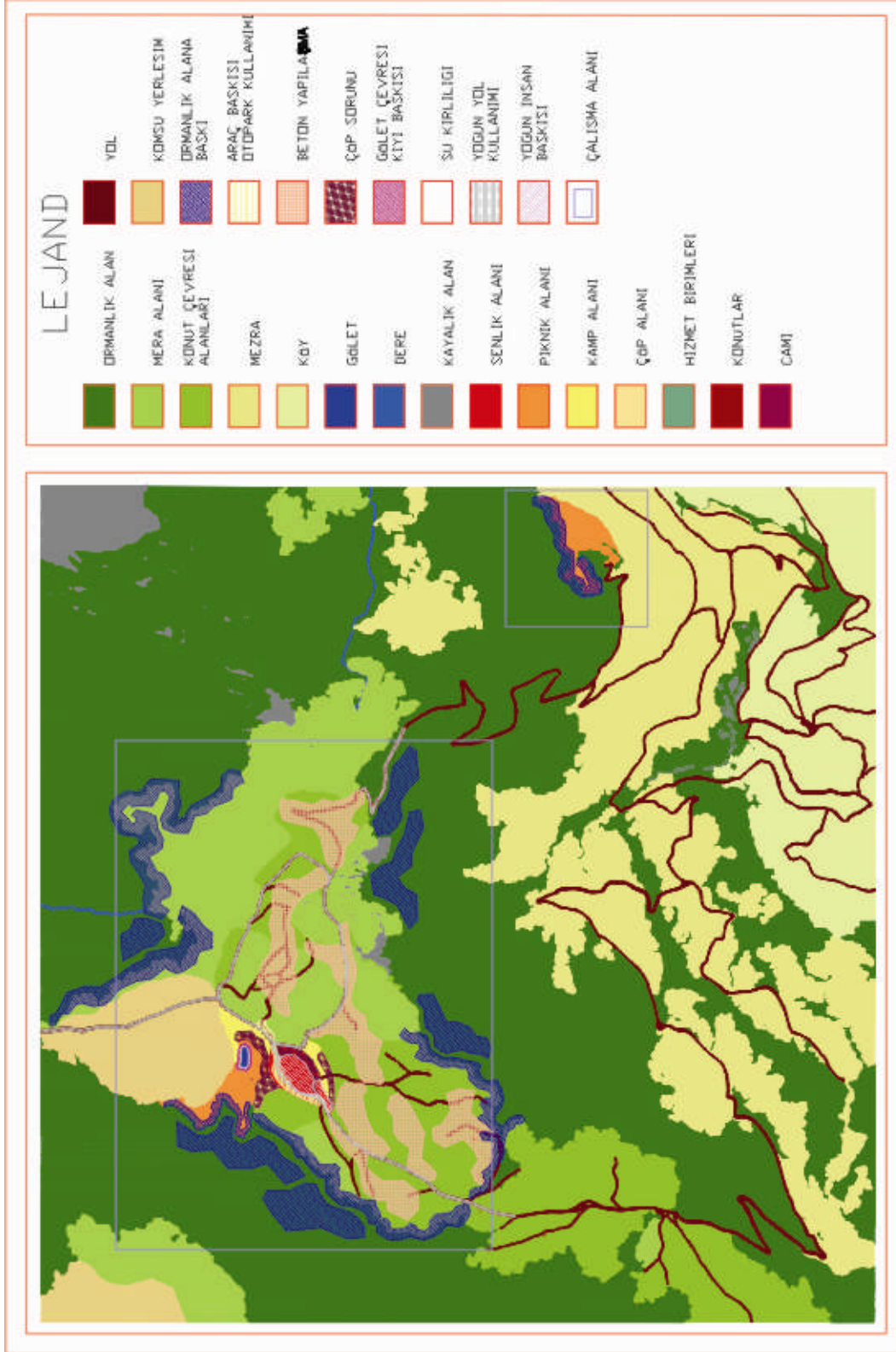
Yayla alanına zarar veren bir başka sorun da çöplerin ve evsel atıkların toplanması problemidir. Çöplerin ve evsel atıkların toplanması ve sağlıklı bertarafında yayla alanlarında herhangi bir çalışma yapılmamış olup daha çok göl alanı (gölet çevresi) yakınındaki bir alan çöplerin gelişigüzel atıldığı bir yer olarak kullanılmaktadır. Mevcut durumda çöpler toplanan bu alanda yakılmaktadır. Ancak turizmin gelişmesiyle artacak kullanım yoğunluğu yerel halkın çöp konusunda daha fazla düşünmesi ve çözüm bulması gereken bir sorun olacaktır. Bu durumda çöp yakma işlemi yeterli bir çözüm olmayacaktır. Çöp sorunu şenlik zamanında daha büyük sorun olmaktadır. Burada üzerinde durulması gereken yayla şenliğinin düzenlendiği alanın şenlik sırasında ve sonrasında yoğun kullanımdan kaynaklanan tam bir çöplüğe dönüşmesidir. Kullanım yoğunluğu arttıkça artan çöp sorununa getirilecek çeşitli çözümlerle (çöplerin belediyenin araçlarıyla belediye çöplüğüne dökülmesi, alandan uzaklaştırarak başka bir yerde yakmak) doğacak çevre problemlerinin önüne geçilecektir.

Son yıllarda doğaya aykırı malzeme ile yapılan yayla evlerinin sayısının artması ve buna paralel ikincil konut olarak kullanılan ve yurt dışında yaşayan köylülerin yaptırdığı konutlar yayla evlerinin geleneksel dokusunu bozmakta, bir aykırılık oluşturmakta ve

yayla alanının görsel estetiğini bozmaktadır. Kırsal turizmi tercih eden insanlar yayla alanlarında konaklama birimi olarak devasa otelleri veya doğaya aykırı malzemelerle yapılmış ikincil konutlar görmek istemeyeceklerdir. Bu durumda turizme yönelik yapılacak konaklama birimleri gelen/gelecek olan yerli/yabancı turistlerin istekleri doğrultusunda doğaya uyumlu malzemelerle yapılmış konaklama birimleri şeklinde düşünülmelidir. Böylece turizm alanı (yayla alanı) doğaya uyumlu malzemelerle yapılmış, geleneksel dokuyu yansıtan ve görsel açıdan daha iyi bir hale gelmiş bir merkez haline gelecektir.

Alandaki bir diğer bozulma ise doğal bitki örtüsünün tahribidir. Yayla alanına bitişik olarak bulunan orman alanlarında yakacak odun temini için yapılan kaçak kesimler ile orman alanlarında bulunan tıbbi-aromatik bitkiler ile odun dışı tali ürünlerin (mantarla, vb.) toplanması sırasında ormana ve orman altındaki diri örtüye köylüler tarafından ve bazen komşu köylerden gelenler tarafından zarar verilmektedir. Bir başka baskı unsuru ise Çalköyü yayla yerleşiminde bulunan ve köylülerin kullandığı piknik alanlarının tahribi ve ağaçların reçine elde etmek amaçlı kesilmeleridir. Çalışma alanında yaşayan köylüler/yerel halk çevrelerinin korunması konusunda, ormanları tahrip etmeme konusunda duyarlı ve daha bilinçli iken dışarıdan gelen veya komşu köylerden gelip ormanları, piknik alanlarını tahrip eden kişileri engellemede kimi zaman zorluk çekmektedirler.

Kırsal turizmi tercih eden yerli/yabancı turistlerin amacı doğayla baş başa kalmak, kentin karmaşasından uzak kalmaktır. Yaylalar bu tarz turizm faaliyetleri için uygun yerlerdir. Yaylaların turizme açılmasıyla artacak baskının kontrol altına alınmasıyla bu alanlar kırsal turizme örnek merkezler haline gelecektir.

Şekil 44. Baskı haritası

Haritada görüldüğü gibi yayla alanını ağ gibi saran ve hemen hemen her evin önüne kadar giden yol ağı (motorlu taşıt) doğal peyzajı büyük ölçüde bozmaktadır. Gereksiz ve plansız yapılan bu yollar erozyon ve toprak kaymasına yol açtıkları gibi aynı zamanda birer görsel kirlilik unsurlarıdır. Yayla alanında yer alan ormanlık alanlar yakacak odun temini için kaçak olarak kesilmekte olup beraberinde odun dışı orman ürünlerin de (tıbbi aromatik bitkiler, mantarlar, çalılıklar) zarar verilmektedir.

Her yıl aynı tarihte düzenlenen şenlikler sırasında şenliklerin yapıldığı alan aşırı bir ziyaretçi baskısıyla tahrip edilmekte ve çöplüğe dönüşmektedir (Şekil 45). Şenlik alanı yakın çevresinde yapılan plansız beton binalar çarpık bir yapılaşmanın göstergesi durumundadır. Aynı zamanda şenlik alanı ve çevresinin otopark olarak kullanılması bu alana kısa zaman dilimi içinde aşırı yüklemeye yapmakta ve önemli ölçüde çevreyi tahrip etmektedir (Şekil 46).

Yerel halkın ve özellikle hafta sonu gelen günübirlikçilerin (ziyaretçi turist) yoğun bir şekilde yaptıkları piknik etkinliği özellikle yayla yerleşimine yakın ormanlık alanlarda en önemli tehdit unsurudur. Piknik alanına yakın ya da piknik alanının bulunduğu bölgelerde az da olsa organize edilen çadırlı kamp alanları orman alanındaki toprakların sıkışmasına ve ağaçların zamanla ölümüne sebep olan bir süreci hızlandırmaktadır.

Şekil 45. Çöp sorunu

Şekil 46. Araç baskısı

4.2.3. Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlaması için Önerilen Yaklaşımlar (Ekolojik Turizm)

Yayla turizminin en önemli özelliği olan özgün doğal ve kültürel çevre değerlerinin bozulmadan turizm etkinliklerinin geliştirilmesiyle ekolojik temelli rekreasyon ve turizm planlaması yapılmaktadır. Turizm etkinliklerinin dikkatli yerel koşullarla uyumlu bir planlamaya dahil edilmesi ve disiplin altına alınarak gerçekleştirilmesi için Turizm Bakanlığı'nca yapılan plan ve programlar doğrultusunda geliştirilmeye çalışılan “yayla turizmi”nin, yaylaların sahip olduğu doğal ve kültürel değerler üzerindeki etkilerini araştırarak ve bu yenilenemez değerleri koruyarak kullanmaya yönelik ekolojik temelli planlama kararları oluşturmak gerekmektedir. Planlama çalışmaları yapılırken bazı faktörler göz önünde bulundurulur;

Doğal varlıkların şimdiki ve gelecekteki kullanım yoğunlukları göz önünde bulundurulmalıdır. Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlamasında özgün doğal ve kültürel çevre değerlerinin bozulmadan turizm etkinlikleri gerçekleştirilmelidir. Bu durumda planlama çalışmaları yapılırken kullanım yoğunlukları düşünülmelidir. Alanın taşıma kapasitesine göre, doğal ve kültürel çevreye baskı yapmadan planlama yapılması gerekir. Aksi takdirde alanda yoğun kullanımlardan kaynaklanan bozulmalar gerçekleşecektir. “Doğal Çevreyi Koruma Amacı” ile “Rekreasyon ve Turizmi Geliştirme Amaçları” birbirleriyle örtüşmelidir. Bu yaklaşım ile, bir yandan bakir doğal çevre değerlerinin

korunması sağlanacakken, diğer yandan da yerel koşullara uygun gerçekçi plan yapılabilmesi mümkün olacaktır. Böylelikle alanda yanlış kullanım ve uygulamalardan kaynaklanan bozulmalar olmayacaktır. Geleceğe yönelik planlamalar yaparken şimdiki kullanımları da göz önünde bulundurmak gerekmektedir. Yani şimdiki kullanımların çevre bozulması işaretlerini veriyor olup olmaması, yapılacak planlama için, turizm ve rekreasyon planlaması için dikkat edilmesi gereken bir husustur. “Ekolojik Planlama” yapılacak alanın kaynak potansiyelinin çok iyi tespit edilmesi gerekmektedir. Yine bu alanın çevre peyzajının doğal niteliği ve orayı kullanan ya da kullanacak insan ve araçların etkilerini absorbe edebilme yeteneğinin olup olmaması, yapılacak planlama için önemli faktörlerden bir tanesidir. Planlama yapılırken çevre doğasının erozyona uğrayabilme ve bilimsel değerlerin zarar görme ihtimali üzerine bu değerler üzerinde planlama yapılırken koruma çalışmaları yapılmalıdır. Alana ulaşım; motorlu araçla alana ulaşabilme olanağı ve ulaşım yoğunluğu planlama çalışmaları yapılırken göz önünde bulundurulması gereken en önemli faktördür. Yolların bir ağ gibi alanı sararak alandaki doğallığı bozması, bu yoğunlukla beraber gelen çok sayıdaki aracın doğaya uyguladığı aşırı baskı denetim altına alınmalıdır. Planlama çalışmalarındaki bir diğer dikkat edilmesi gereken unsur ise; yaylayı kullanan yerel halk ile ziyaretçilerin bu alanla ilgili görüşleri, istek ve talepleridir. Yerel halk ise kendi değerlerinin korunmasının sağlanması ile yapılan planlamanın yerel koşullara uygun gerçekçi planlar olması yönündeki arzuları dikkate alınmalıdır. Yöre insanı, yaşama biçimlerini değiştirecek bir planlama anlayışını kabul etmeyeceklerdir.

5. SONUÇLAR

Doğal çevre ile turizm arasında karşılıklı etki ve tepkilerin oluşturduğu son derece sıkı bir ilişki vardır. Çünkü turizm faaliyetleri doğada meydana gelir, doğa turizmin yararlanacağı veriler sunar. Bu ilişkiler içinde turizmin yaratıcı kaynaklarının bizzat turizm tarafından tahribine engel olmak için doğal çevreyi korumaya yönelik ciddi politikaların uygulanması zorunluluğu vardır. Çevre elemanları turistik ve rekreatif gelişmelerin temelini oluşturmaktadır. Turizmde bozulmamış bir “doğa” ya olan talebin giderek artması ve bunun sonucu olarak ekoturizm kapsamında yaylaların ve bakir doğal çevre değerlerinin turizme açılmasını dayatması, doğal çevre-yapay çevre ilişkilerindeki olumsuzlukları da bu yörede zaman içinde hissettirebilecektir.

Çalışmalarda elde edilen bilgilerin yörede ekoturizmin uygulamalarına yansıtılması ve kalıcı olabilmesinin en önemli şartı, halkı eğitmek, ekoturizmin ilkelerini yayacak olan formen ve gönüllülerin yetişmesini sağlamak ve halkı doğru yönlendirerek katılımlarını sağlamak olmalıdır. Yerel halkın çevre konusundaki bilinç düzeylerinin ve duyarlılıklarının saptanması, çevre sorunlarının bireysel ve ülkesel bazda önemsenmesini amaçlayan politik kararlara zemin hazırlanması açısından önemlidir. Çevre sorunlarına karşı kalıcı önlemlerin geliştirilmesi, ancak bu sorunlara duyarlı bir toplum oluşturulması ve bu duyarlılığın artırılması ile olasıdır. Çevre bilincinin yükseltilmesi ile sürdürülebilir gelişmenin temelini oluşturan kaynakların optimum düzeyde kullanılması toplumsal düzeye indirilmiş olabilecektir.

Ülkemizde son 10 yıldır sıkça sözü edilen yumuşak turizm kavramı ve uygulamalarının (Doğu Karadeniz Bölgesi’ndeki yayla alanları) henüz yeterince arzu edilen seviyede olmadığı söylenebilir. Bunun en önemli sebeplerinden birisi belki de en önemlisi sosyal ve ekonomik problemlerin henüz çözümlenemediği ülkemizde salt turizmi geliştirmeye yönelik olarak atılacak olan adımların ve oluşturulması istenen politikaların bağlayıcılığı olan ve göz ardı edilmemesi gereken pek çok etmenle yaratacağı çelişkisidir.

Turizm özellikle sosyo-ekonomik yönden geri kalmış alanlar için bölgesel gelişme politikaları içinde temel araçlardan biri olarak ele alınmaktadır. Ülkemizde değişik peyzaj öğelerinin yer aldığı, turizme ve rekreasyonel etkinliklere fırsat tanıyan bu yörede yapılacak etkin çalışmalarla ekolojik çevre kapasitesinin saptanması, ülkemizdeki üst düzey organların yapacağı ileriye yönelik planlara yardımcı olabilir. Zaman kaybetmeden

bu alanların biyolojik doğal değerlerini (flora, habitatlar, doğal mirasın ilginç özellikleri) korumayı hedef almak şartıyla getirilecek olan turistik ve rekreatif kullanımların koruma ve kullanım dengesi içinde planlanmasıyla bu tür alanların kazandırılmasına yönelik yaklaşımın ipuçlarını oluşturacaktır.

Doğal kaynak değerlerini koruma bilinci diğer sektörleri de bu değerlere karşı daha duyarlı olmaya zorlayacak, örneğin; tarım sektöründe “ekolojik tarım” yaklaşımı zamanla toplumca kabul görececek bir olgu olarak ortaya çıkacaktır. Doğa turizminin gelişmiş olduğu ülkelerde örnekleri görülen “Turistik Köy İşletmeleri”, gelecekte turizmin bölgede gelişmesine bağlı olarak uygulama şansını bulabilecektir. Benzer şekilde, doğayı koruma bilincinin verildiği ve doğa bilimlerinin tanıtıldığı özellikle ilköğretim seviyelerindeki öğrenciler için hazırlanan “Yeşil Sınıf-Orman Sınıfı” uygulaması da yöre de turizmin gelişmesine paralel olarak zaman içinde turizmin çeşitlendirilmesinde ele alınabilecek önemli bir olgudur.

Turizm Bakanlığı’nın çabalarıyla başlayan “yayla turizmi” henüz uluslararası çapta tanınmamıştır. Bölge turizminin yeterince gelişmemesinin nedenlerinden önemlileri; bölgenin turizm merkezlerine uzaklığı, ulaşım zorluğu, engebeli bir arazi yapısı gibi coğrafik yapı yanında, güneşli günlerin azlığı, yoğun yağışlar gibi iklim koşullarıdır. İklim koşullarının elverişsizliği ve son yıllarda Karadeniz’in artan kirliliği plaj turizminin gelişmesini engellemektedir. Bunlarla birlikte yetersiz tanıtım faaliyetleri ile yeterli düzeyde turizm tesisleri ve hizmetlerinin bulunmaması da bu sonucu doğuran etmenlerdendir. Doğu Karadeniz Bölgesi’nde yer alan iller arasında iletişim ve işbirliği eksikliği de bölge turizminin gelişmesinde önemli bir kopukluktur. Salt seçilen lokal bir yörenin turistik gelişmesini sağlayacak yaklaşımları benimsemek doğru sonuç vermeyeceği gibi cılız ve içe kapanık bir yaklaşım olacaktır. Bu nedenle doğru yaklaşım iller arasında işbirliğini sağlayacak bir politika oluşturmaktır. Turizmdeki bu işbirliği çabaları sonucu uluslararası pazara ulaşabilmek daha kolay olacaktır.

Turizm sektörü için tanıtım, pazarlama ve ürün çeşitlendirilmesi sonucu Trabzon ve çevresi için “Trabzon İmajının Yaratılması ve Yaygınlaştırılması”, “Ziyaretçi Memnuniyetinin Arttırılması”, “Tur Operatörleri ile İlişkilerin Geliştirilmesi”, “Turizme Konu Olacak Değerlerin Yoğunlaştığı Koridorların Oluşturulması ve Yeni Turizm Türlerinin Geliştirilmesi” başlıkları altında yeni yansımalar ve gelişmeler şekillenebilecektir.

Çalköyü Yayla yerleşimi son yıllarda alternatif turizm olarak geliştirilmesi düşünülen yayla turizmi kapsamında öne çıkan alanlardan biridir. Yaylacılığın geleneksel olarak sürdürüldüğü Çalköyü'ndeki yaylacılık faaliyetleri halen ekonomik uğraşların ön planda olduğu bir etkiye sahiptir. Birincil önceliği ekonomik olmakla birlikte son yıllarda Doğu Karadeniz Bölgesi'nde Turizm Bakanlığı tarafından başlatılan “yayla turizm merkezleri” projesi yörede yer alan diğer yaylaları ve en başta da Çalköyü Yaylasını oldukça etkilemiş olup turizme ve rekreasyona dönük hareketliliğe ivme katmıştır.

Yöre insanın diğer yaylalarda gözlenen turizme ve rekreasyona dönük yapılanmalar karşısında izledikleri tutumlar ve davranışlar onları kendi yayla alanlarının da bu tür yeni arayışlara ve çabalara yöneltmiş ve bu yaylalarda da geri dönülmez bir süreci başlatmıştır.

Bu çalışma kapsamında yayla alanında gözlenen turistik ve rekreatif etkinlikler şunlardır;

- Her yıl düzenli olarak kutlanılan şenlik ve festival ve bu festival kapsamında organize edilen çeşitli etkinlikler
- Yerli halkın rekreatif, yöre dışından gelen ziyaretçilerin turistik amaçlı çeşitli kullanımlara örnek olarak piknik yapma, çadırli kamp kurma ve geceleme, avcılık, gezi güzergahları üzerinde sürdürülen-trekking ve diğer yaylalarla bağlantılı dağcılık faaliyetleri, Trabzon ve çevresi illerden gelen çeşitli sivil toplum kuruluşu ve derneklere ait sosyal amaçlı geziler önemli bir yer tutmaktadır ve örnek olarak verilebilir.
- Araştırma alanında yapılan rekreasyonel ve turistik etkinlikler mevsimlere göre değerlendirildiğinde, bu etkinliklerin yoğunluk kazandığı aylar; Haziran, Temmuz ve Ağustos aylarıdır.
- Yerel halk daha çok oturduğu yayla yerleşim birimine yakın yerlerdeki ormanların bulunduğu, yürüyüş mesafesindeki alanlara günübirlik gitmeyi arzulamaktadır.
- Yerel halkın ve turistlerin bir takım etkinliklerin düzenlendiği (folklorik gösteriler, çeşitli eğlenceler, panayır vb. satış birimleri) yayla şenliklerine ilgileri fazladır.
- Yerel halkın en çok ilgi gösterdiği rekreasyonel etkinlik türleri ise piknik yapma, yayla şenliklerine katılma, orman ve çevresinde yaptıkları yürüyüşler, dereye balık avlama ve kara avcılığıdır.

- Özellikle görüşme kılavuzlarında belirtildiği gibi yörenin beğenilen özellikleri olarak doğal güzelliği, havasının temiz oluşu, sessiz ve sakin olması önde gelmektedir.
- Yerel halk geleneksel olarak “yaylaya çıkma” alışkanlığını sürdürmektedir. Yaylaya çıkma şenlikleriyle yaylada yapılan şenlikler, yaylacılık faaliyetlerinin rekreatif fonksiyonunu göstermektedir.

Halkın sürdürdüğü ekonomik etkinlikler yaylada bulunmanın birincil önceliği olarak hala önemini korumaktadır. Bu ekonomik etkinlikler içerisinde en önemli yer tutan hayvancılık ve otlatma özellikle evlere bitişik olarak sınırlandırılmış çayır alanlarında, yaylanın ortak kullanılan mera alanlarında yoğun bir şekilde yapılagelmektedir.

Ne var ki, alan son yıllarda artan turistik ve rekreatif etkinlikleri sıkça gözlendiği bir yer haline gelmiştir. Yerel halkın ekonomik gelirlerinin artışıyla bağlantılı olarak turizmin bir ikame mal olarak değer ifade edip etmediği konusunda zihinlerde bir soru işareti mevcuttur. Burada üzerinde durulması gereken konu yerel halk tarafından yayla alanının içerdiği zengin kaynak değerlerinin rekreasyon ve turizm açısından değerlendirilmesi yönünde bilinmesi ve tanınmasıyla ilgidir. Yayla alanlarına götürülen yol ağının ve diğer alt yapı hizmetlerinin kırsal bölgelerde yeni cazibe merkezleri yatacağı kuşkusuzdur. Diğer bir konu ise hukuksal olarak devletin hüküm ve tasarrufu altında olan alanlar olmaları nedeniyle yaylalar ve özellikle Çalköyü yayla yerleşiminde yaylalardan ve otlaklardan yararlanmada şimdiye kadar gelenekler çerçevesinde yapmış oldukları kullanımlar ister istemez çeşitlenerek yeni talep alanları yaratacaktır.

Geçici ve resmi olmayan tahsis belgeleri ile alım satım gerçekleştirilen bu alanlarda çeşitli kanunlar kapsamında sürdürülen çalışmalar ister istemez denetimi olanaksız kılmakta ve birbirleriyle çelişmektedir.

Bu duruma örnek olarak yaylaların dün ve bugün var olan doğal güzelliklerinin giderek kaybolması ve geleneksel yapılaşmanın yerini hızla betonlaşmaya bırakmasıdır. Yapılaşmayla ilgili olan ve birbirleriyle çelişen yayla alanlarında konuyla ilgili kanunlar değerlendirildiğinde şu durum ortaya çıkmaktadır;

3194 sayılı İmar Kanunu yayla alanlarını kapsamamaktadır. 442 sayılı 1924 tarihinde çıkarılan Köy Kanunu, günün ihtiyaçlarına cevap vermemektedir. Yine 4342 sayılı 1998 tarihli Mera Kanunu'nun 17-18-19 ve 20. maddeleri işletilmemekte olup Mera Kanunu'nun 20. maddesine göre yapılmayacak inşaatlar şeklinde belirtilmektedir.

Bunlarla birlikte 2634 sayılı Turizmi Teşvik Yasası, 6831 sayılı Orman Kanunu kapsamında yapılan uygulamalar da yayla alanlarını doğrudan ilgilendirmekte olup büyük bir uyumsuzluk ve çelişki sergilemektedir.

Kırsal planlama, ancak bir kır-kent bütünlüğü ya da Bölge Planlama bütünlüğü içinde ele alındığında başarılı olabilecektir. Bugünkü ülkesel planlama yaklaşımı, Bölge Planlamayı yapısal olarak dışta bıraktığı için kendi içinde çok yönlülüğü gerçekleştirememektedir. Tüm ülkeyi kapsayan bölgesel ve kırsal planlar olmadığı için; hakim olan planlama, genel ilkeler-stratejiler olmak zorunda kalacaktır.

6. ÖNERİLER

Çıkarılan “Turizmi Teşvik Yasası” ile turizme böylesine önem verilen bir ülkede, turizmin çevre boyutuyla birlikte ele alınması son derece önem kazanmaktadır. Zira doğal kaynakların aleyhine gelişen bir turizm, doğal kaynakların azalması sonucunu doğuruyorsa, doğal kaynağa dayalı turizm, kendi kaynağını tüketiyor demektir. Bu nedenle, 2634 sayılı Turizmi Teşvik Kanunu’nun istismara uygun bazı hükümleri (8., 14. ve 15. maddeleri) yeniden gözden geçirilmelidir.

Bahsedilen tüm sıkıntılar halen devam etmektedir ve hukuki süreç ve planlama süreci Turizm Bakanlığı ve diğer kuruluşlar arasında sürdürülen (Tapu Kadastro ve Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü) yazışmalarla sonucu belirsiz bir biçimde süregelmektedir. O halde, sorun çok boyutludur ve kırsal alanlarda yasal boşluklardan kaynaklanan plansız gelişmenin önlenmesi ve soruna kalıcı çözüm bulabilmek için bütünlük(entege) ve geniş kapsamlı bir planlama gereksinimi bulunmaktadır. Bu planlama yaklaşımıyla korumaya değer özel potansiyele sahip alanların korunmasını sağlayacak ayrı bir yasal çerçeveye de ihtiyaç duyulmaktadır. Şüphesiz planlama sürecinde halkın katılımını sağlamaya da özen gösterilmelidir.

Özellikle açıklanmaya çalışılan planlama yaklaşımı, “koruma-kullanma öncelikli”, ekolojik temelli rekreasyonel ve turistik planlama yaklaşımı olacaktır. Bir yandan bakir doğal çevre değerlerinin korunması sağlanacakken, diğer yandan da yerel koşullara uygun gerçekçi plan yapılabilmesi mümkün olacaktır.

Turizm sektörünün ancak sivil oluşumların katkısı ile gelişebileceği görüşü, tüm ülkelerde benimsenmiştir. Yörenin olağanüstü bölgesel duyarlılığa sahip kesimleri bulunmaktadır. Bu değerlerin korunması, bölge halkının bunlara sahip çıkmasına bağlıdır. Doğal değerlerin özelliklerini muhafaza etmesi durumunda ancak, bölge refahını attıracak biçimde, turizm sektörü tarafından kullanılabilirliği bilinci yerleşmelidir.

Çalköyü Yayla yerleşimlerinde hızla yapılaşma ve betonlaşma ile amaç dışı yanlış arazi kullanımlarını önlemek amacıyla kanunlar kapsamında devletin ilgili kurumları harekete geçerek gerekli hukuki önlemleri almalıdır. Son yıllarda yaşanan yoğun yapılaşma tehtidinin boyutları, yaylaların doğallığını her geçen gün bozmakta olup önemszenmesi gereken en önemli konudur.

Yayla alanlarının doğal ortamlarını hızla kaybetmesi yanında yayla yaşamının ve yaylacılık kültürünün bundan olumsuz olarak etkileneceği artan turistik ve rekreatif etkinliklerin doğal sonucu olarak ziyaretçilerin yaşam biçimi ve alışkanlıkları yerel kimlik ve kültür üzerine bir baskı unsuru oluşturacaktır. Gelecek kuşakların da kültür erozyonuna uğramaması açısından geleneksel kültürü yaşatacak önlemler de beraberinde alınmalıdır. Kurumlar arasında koordinasyon sağlanarak her kurumun kanunlar çerçevesinde net bir şekilde görev tanımının yapılması gerekmektedir.

İlgili kanun, yönetmelik ve yönergelerin bir araya toplanarak sade ve uygulanabilir hale getirilmesi için il bazında ya da ulusal ölçekte düzenlemeler yapılmalıdır.

Yayla alanına götürülecek tüm hizmetlerde açıklık ve şeffaflık ilkesine uyulmalı kamuoyu her aşamada bilgilendirilmelidir.

Kamu kurumları, yerel halk ve sivil toplum kuruluşlarıyla işbirliği içinde olmalı, bilgi alışverişini sağlamalıdır.

Yayla alanlarını koruma statüleri henüz ülkemizde yoktur. Bu alanlara getirilecek olan yeni koruma statüsü mevcut yasal karmaşaya bir yenisi daha ilave edecek olup sorunu çözmeyecektir. Bu noktada yapılması gereken yayla turizm merkezi olarak ilan edilen yaylalarda doğal değerlerin ve ekolojik dengenin korunmasıyla ilgili plan ve projeler üretilmeli ve bu projeler diğer yayla alanlarında da uygulama imkanı bulmalıdır.

Görsel güzelliklere ve zengin doğal değerlere sahip yayla alanlarının çoğuna yönelik turizm amaçlı değerlendirme yaklaşımı terk edilmeli ancak koruma önlemleri almak ve ekolojik ağırlıklı planlar yapmak şartıyla bazı yaylalar turizm amaçlı değerlendirilmelidir. Halen yapılmakta olan çevre düzeni planları ise ekolojik değerler açısından pek fazla bir şey ifade etmemektedir.

7. KAYNAKLAR

1. Maddison, A., Monitoring the World Economy 1820-1992, Organization for Economic Co-operation and Development (OECD), Paris, 1995.
2. U.S.D.A.(U.S. Department of Agriculture)., Production, Supply and Distribution, Washington D.C., 1977.
3. UN (United Nations)., World Population Prospects: The 1996 Revision, New York, 1996.
4. Boden, T.A.&Marland, G.and Andres, R.J., Estimates of Global, Regional and National Annual CO₂ Emissions From Fossil Fuel Burning, Hydraulic Cement Production and Gas Flaring: 1950-92. Carbon Dioxide Information Analysis Center, Oak Ridge Natural Laboratory, Oak Ridge, TN, 1995.
5. (FAO) Food and Agricultural Organization of the United States, FAO Production Yearbook 1995, Rome, FAO, 1996, 60.
6. Gleick, P., An introduction to global fresh water issues. In:Gleick, P., ed.Water in Crisis, Oxford University Pres, New York, 1993, 3-12.
7. Kiper, P. ve Baçcıl, I., Doğu Karadeniz Yaylaları Planlama Yaklaşımı, Doğu Karadeniz Turizmi Konferans-Workshop, 22-25 Haziran 1992, Uzungöl-Trabzon, 67-69.
8. Demirel, Ö., Çoruh Havzası (Yusufeli Kesimi) Doğal ve Kültürel Kaynak Değerlerinin Turizm ve Rekreasyon Potansiyeli Açısından Değerlendirilmesi Üzerine Bir Araştırma, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Doktora Tezi, Trabzon, 1997.
9. Burton, T.,L.,Outdoor Recreation Enterprises in Problem Rural Area, Newcastle, 1967.
10. Hookway, R.,J.,S., and Davidson, J., Leisure, Problems and Prospects for the Environment, Countryside Commission, "European Conservation Year", Strasbourg Conference, Council of Europe, European Comitte for the Conservation of Nature and Natural Resources, London, 1970.
11. Pehlivanoglu, M.,T., Belgrad Ormanının Rekreasyon Potansiyeli ve Planlama İlkelerinin Tesbiti, Doktora Tezi, İ.Ü. Orman Fakültesi, İstanbul, 1987.
12. Clawson, M., and Knetsch, J.,L., Economics of Outdoor Recreation, The John Hopkins University Pres, Baltimore, 1978.
13. Burton, T., Leisure in pot-industrial Canate, Congr  Canadian-sur la Recherche en Loisius, Ottawa, 1978, 10-11.

14. Hall, D., Roberts, L., and Mitchell, M., *New Direction in Rural Tourism*, Ashgate Publishing Company, USA, 2005.
15. Butler, R.,W., *The Social Implication of Tourism Developments*, *Anuals of Tourism Research*, 1994, 2, 100-112.
16. Özgünç, N., *Turizm Coğrafyası*, İstanbul Üniversitesi Yayınları No:3267, Edebiyat Fakültesi Yayınları No:3203, İstanbul, 1984.
17. Crowe, S., *Recreation in the Countryside, Landscape Design in the Countryside*, *Repert of Symposium of Institute of Landscape Architects*, London, 1966, 22, 6-11.
18. Kurum, E.,*Ankara Kenti Rekreyasyon Sistemi Açısından Beynam Ormanı ve Yakın Çevresini Planlama Prensipleri ve Alan Kullanımı ile Korumanın Belirlenmesi Üzerine Bir Araştırma*, Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara, 1992.
19. Özgüç, N., *Turizm Coğrafyası, Özellikler ve Bölgeler*, 4.Baskı, Çantay Kitapevi, İstanbul, 2003.
20. Olalı, H., Nazilli, S.S., Kırıcıoğlu, E.N. ve Sümer, M., *Dış Tanıtım ve Turizm*, Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları, Genel Yayın No: 253, Yonca Matbaası, Ankara, 1983.
21. World Tourism Organization, *Year Book of Tourism Statistics*, World Tourism Organization, Madrid, İspanya, 1991.
22. Smith, S.J.L., *Tourism Analysis: A Handbook*, Longman, Harlow, 1995.
23. WTO (World Tourism Organization), *Ottawa International Conference on Travel and Tourism Statistics, Recommendations on Tourism Statistics*.
24. Soykan, F., *Bozdağlar'da (Ege Bölgesi) Rekreatif Yaylacılık*, *Turizm Yıllığı-1994*, Ankara, 1994, 292-306.
25. Kuntay, O., *Sürdürülebilir Turizm Planlaması*, Alp Yayınevi, Baran Ofset, Ankara, 2004.
26. Soykan, F., *Kırsal Turizmin Sosyo-Ekonomik Faydaları ve Türkiye*, *Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu, Bildiriler Kitabı*, 25-27 Haziran 2002, Ilgaz Dağı-Kastamonu, 154-159.
27. Gülez, S., *Doğu Karadeniz Bölgesi İçin Yeşil Turizm Planlama İlkeleri*, *Doğu Karadeniz Turizmi Konferansı-Workshop*, 22-25 Haziran 1992, Trabzon, 71-78.
28. Hens, L., *Lectures Notes on Tourism and Environment*, MED Campus Project, *Tourism and Environment Module AB-55*, Ankara University, Ankara, 1995.
29. Yücel, M., *Bilinçli Turizm*, (Çeviri: Arbeitsgemeinschaft Tourismus mit Einsicht, Starnberg), Adana, 1989.

30. Ülker, İ., Dağ Turizmi, Planlama Yöntemleri, Yüksek Dağlarımız, Kayak Merkezleri, Devran Matbaacılık, Ankara, 1992.
31. Doğaner, S., Türkiye Turizm Coğrafyası, Çantay Kitapevi, İstanbul, 2001.
32. Ozaner, F.S., Ekoturizm Nedir Ne Değildir, 2002 Dünya Ekoturizm Yılı'nın Amacı Nedir?, II.Turizm Şurası Bildirileri, II.Cilt, 12-14 Nisan 2002, Ankara, 319-323.
33. Butler, R., Hall, C.M. and Jenkins, J.M., Tourism and Recreation in Rural Areas, John Wiley&Sons, (Edited by: R.Butler, C.M.Hall and John Hopkins), New York, USA, 1997, 261.
34. Orams, M.B., Towards A More Desirable Form of Ecotourism, Tourism Management, 16, 1 (1995) 3-8.
35. Lindberg, K.and Hawkins, D., Ecotourism: A Guide for Planners&Managers, The Ecotourism Society, North Bennington, Vermont, 1993, 175.
36. Atmış, E., Türkiye'de Yayla Turizminde Altyapı Sorunları, Y.Lisans Tezi, İstanbul Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul, 1994.
37. Emiroğlu, M., Bolu'da Yaylalar ve Yaylacılık, Ankara Üniversitesi Dil, Tarih ve Coğrafya Fakültesi Yayını, Ankara, 1977.
38. Alagöz, C.A., Türkiye'de Yaylacılık Araştırmaları, Ankara Üniversitesi, Türkiye Coğrafya Araştırma ve Uygulama Merkezi Dergisi, Ankara, 1 (1993) 1-51.
39. Demirel, Ö., Yaylaların, Mülkiyet, Planlama ve Altyapı Sorunları, Birinci Yayla Turizmi Çalıştayı, Kültür ve Turizm Bakanlığı Araştırma ve Eğitim Genel Müdürlüğü, 27 Eylül 2005, Uzungöl-Trabzon.
40. Defne, M., Türkiye'de Otlak ve Otlatma İşlerinin Tanzimi Yolu İle Ormanların Korunması Problemi Üzerinde Araştırmalar, T.C.Ziraat Vekaleti Yayını, Yenilik Basımevi, Ankara, 1955.
41. Gürbüz, M., Göksun'da Yaylacılık, Y.Lisans Tezi, Ondokuz Mayıs Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Samsun, 1994.
42. Köse, O., Trabzon'da Yaylacılık ve Yayla Hayatı, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Sakarya, 2001.
43. Dilçin, C., Yeni Tarama Sözlüğü, Türk Dil Kurumu Yayınları, Ankara, 1983.
44. İzbırak, R., Coğrafya Terimleri Sözlüğü, Milli Eğitim Bakanlığı Yayınları, İstanbul 1992.
45. Yalçındağ, S., Alternatif Turizmin Yönetimsel Boyutu, TODAİE (Türkiye Orta Doğu Amme İdaresi Enstitüsü) Yerel Yönetimler Araştırma ve Eğitim Merkezi Müdürlüğü, Ankara, 1994.
46. Canalıoğlu, V., Yayla Turizmi, Karadeniz Matbaası, Trabzon, 2000.

47. Leidenfrost, K.and Parcher, O., Yaylacılık, Çeviri:M.Dündar ve H.Canver, Ormancılık Araştırma Enstitüsü Yayınları, Muhtelif Yayınlar Serisi 455, No:30, Ankara, 1969.
48. Balıkçı, G., Kavron'da Yaylacılığın Dünü, Bugünü ve Vartivor Şenlikleri, Türkiye Dağları 1.Ulusal Sempozyumu, Bildiriler Kitabı, 25-27 Haziran 2002, Ilgaz Dağı-Kastamonu, 236-240.
49. Sümerkan, M.R., Trabzon'da Yöresel Folklorik Festivallerin Dünü, Bugünü ve Geleceğine İlişkin Değerlendirmeler, Trabzon, 1991, 29.
50. Öztan, Y., Mera Amenajmanı Ders Notları, K.T.Ü.Orman Fakültesi Teksirhanesi, Trabzon, 1978.
51. Sümerkan, M.R., Doğu Karadeniz'de Dağlar, Yaylalar ve Turizm, Trabzon Lions Derneği Kültür Yayınları, Trabzon, 1997.
52. Gürsoy, E.G., Sosyo-Kültürel Değişme Sürecinde Hemşin'de Yaylacılık, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora Tezi, Ankara, 1994.
53. Sümerkan, M.R., Radyo Konuşması, TRT Trabzon Radyosu, Trabzon, 1989.
54. Cihanoğlu, S.,2005.Doğu Karadeniz Yöresi Yayla Folklorunun Turizme Katkısı Türk Folklorunun Turizm Açısından Değerlendirilmesi Sempozyumu Bildirileri, Türkiye. <http://www.kultur.gov.tr/aragem/Yonlendir.aspx?F6E10F8892433CFFA781CAA92714FCE0879B6C83C53364B6>, 14 Kasım 2006.
55. Yalçınalp, E.,Yayla Turizminin Bir Ekoturizm Etkinliği Olarak İncelenmesi:Trabzon Örneği, Y.Lisans Tezi, K.T.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon, 2005.
56. Demirel, Ö., İzmir İli Yakın Çevresinde Deniz Kıyısından Uzak Dinlenme Evleri, E.Ü.Fen Bilimleri Enstitüsü, Y.Lisans Tezi, Bornona-İzmir, 1988.
57. İmre, N.&Gürbüz, A., Turizmin Çeşitlendirilmesi Projesi Kapsamında Yayla Turizmi Sorunları, Çözüm Önerileri ve Niksar Çamiçi Yaylası, Turizm Yıllığı-1994, Türkiye Kalkınma Bankası, Desen Ofset A.Ş., Ankara, 1994, 161-176.
58. Bakırcı, M., Doğu Karadeniz Bölgesi'nin Turizme Kazandırılması, Doğu Karadeniz Turizmi Konferans-Workshop, 22-25 Haziran 1992, Uzungöl-Trabzon, 79-87.
59. Akgün, M.,Z., Mer'a Hukuku ve Mer'alar ile İlgili Arazi ve Tapulama Davaları, Ajans Türk Matbaası, Ankara, 1964.
60. T.C. Resmi Gazete, Köy Kanunu.(68),07.04.1924.
61. T.C. Resmi Gazete, Mera Kanunu.(23272), 28.02.1998.
62. T.C. Resmi Gazete, Kadastro Kanunu.(19512), 09.07.1997.
63. T.C. Resmi Gazete, Türk Medeni Kanunu.(24607), 08.12.2001.

64. T.C. Resmi Gazete, İmar Kanunu.(18749), 09.6.1985.
65. T.C.Trabzon Valiliği., Yaylaların Durumu, Yetkiler, Problemler ve Çözümleri, Bayındırlık ve İskan Müdürlüğü, Rapor, Trabzon, 2006.
66. T.C. Resmi Gazete, Turizmi Teşvik Kanunu.(17635), 16.03.1982.
67. T.C. Resmi Gazete, İl Özel İdaresi Kanunu.(25745), 04.03.2005.
68. Aydın, S., Kelçeoğlu, B., Genel Eğilimler Işığında Türkiye Turizmi Üzerine Bir Değerlendirme, II.Turizm Şurası Bildirileri, 1.Cilt, s.63-72, 12-14 Nisan 2002, Ankara.
69. DPT (Devlet Planlama Teşkilatı)., Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Ankara, 2001.
70. Uslu, O., Turizm ve Çevresel Etkileri, Turizm ve Çevre Konferansı, 03-05 Ekim 1990, Ankara, 19-47.
71. www.trabzon.gov.tr/t_zm/turizm.aspx, 01 Kasım 2006.
72. T.C.Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı., 1989. Altıncı Beş Yıllık Kalkınma Planı (1990-1994), Yayın No:DPT-2174, Karar No:62, Karar Tarihi:22.06.1989, Ankara.
73. www.ecotourism.org/webmodules/webarticlesnet/templates/eco_template_news.aspx?articleid=12&zoneid=25, 25 Ekim 2006.
74. DPT (Devlet Planlama Teşkilatı)., Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı (2001-2005), Resmi Gazete Tarihi:05.07.2000, Resmi Gazete Sayısı: 24100M.
75. WCED Report., Our Common Future, The World Commission on Environment and Development, The Brundtland Report, Oxford Press, 1987.
76. Sönmez, N., Sürdürülebilir Tarımsal Kalkınma, Türkiye'nin Durumu ve Sorunları, Çevre Üzerine, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, Önder Matbaa, 1991, Ankara.
77. Var, T., Sustainable Tourism Development, Annals of Tourism Research, 1991, 18.
78. Convery, F.J. and Flanagan, S., Tourism and the Environment-Impacts and Solutions, Tourism Research Unit, Environmental Institute, UCD, Dublin, Ireland, 1994.
79. Anonim., Sekizinci Beş Yıllık Kalkınma Planı, Kırsal Kalkınma Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Yayın No:DPT:2522-OİK:538, Ankara, 2000.
80. Anonim.,http://www.spo.org.tr/IMAR_VE_SEHIRLESME_KANUNU_TASARISI.htm, T.C.Bayındırlık ve İskan Bakanlığı Teknik Araştırma ve Uygulama Genel Müdürlüğü, İmar ve Şehirleşme Kanunu Taslağı, Ankara, 2004.
81. 2863 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu, Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıkları Mevzuatı, T.C.Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Genel Müdürlüğü Yayını, 2.Basım, Ankara, 1983, 3-25.

82. T.C. Resmi Gazete, Çevre Kanunu.(18132), 11.08.1983.
83. T.C. Resmi Gazete, Kıyı Kanunu.(20495), 17.04.1990.
84. T.C. Resmi Gazete, Orman Kanunu.(9402), 08.09.1956.
85. T.C. Resmi Gazete, Özelleştirme Uygulamalarının Düzenlenmesine ve Bazı Kanun ve Kanun Hükmünde Kararnemelerde Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun.(22124), 27.11.1994.
86. T.C. Resmi Gazete, Milli Parklar Kanunu.(18132), 11.08.1983.
87. T.C. Resmi Gazete, Çevre Düzeni Planlarının Yapılmasına Dair Yönetmelik.(24220), 04.11.2000.
88. Van Lier, H.N., Land Use Planning in the Netherlands; Findings a balance Between Rural Development and Projection of the Environment, Landscap and Urban Planning, 1, 2 (1998) 135-144.
89. Yıldız, N.D., Tortum Çayı Havzası'nın Ekolojik Yönetim Modelinin Koruma-Kullanma Kriterleri Bağlamında CBS İle Belirlenmesi, Atatürk Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, Doktora Tezi, Erzurum, 2006.
90. Yılmaz, V., Özbek, H. ve Altan, T., Havza Yönetimi ve İlkeleri, Kırsal Çevre Yıllığı, Ankara, 2000.
91. Altan, T., Ekolojik Riziko Analizi ve Turizm Planlaması, Turizm ve Çevre Konferansı, 03-05 Ekim 1990, Ankara, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayını, 75-98.
92. Kocasoy, G., Çevresel Etki Değerlendirmesi ve Ormanlık Alanlar, II.Ulusal Karadeniz Ormancılık Kongresi, 23-25 Ekim 1995, Trabzon, Bildiriler Kitabı, Cilt 1, 70-80.
93. Turanlı, M., Güneren, E.,Turizm Sektöründe Talep Tahmin Modellemesi, İstanbul Ticaret Üniv. Dergisi, İstanbul.
<http://www.iticu.edu.tr/kutuphane/dergi/d3/M00038.pdf>, 08 Temmuz 2007.
94. Çımat, A., ve Bahar, O., Turizm Sektörünün Türkiye Ekonomisi İçindeki Yeri ve Önemi Üzerine Bir Değerlendirme, Akdeniz Üniv. İ.İ.B.F. Dergisi, 6, 1-18, 2003.
95. Toskay, T., Turizm: Turizm Olayına Genel Yaklaşım, Der Yayınları, 3. Baskı, İstanbul, 1989.
96. Olalı, H., ve Timur, A., Turizm Ekonomisi, Ofis Matbaacılık, İzmir, 1998.
97. Demirel, Ö., Pirselimoglu, Z., Karanlı, F., Trabzon İli Yayla Yerleşimlerinde Ekolojik Temelli Rekreasyon ve Turizm Planlama İlkelerinin Araştırılması, K.T.Ü., Araştırma Projesi, No:2005-113.003 2 (Devam eden çalışma).
98. Gür, Ş., Mekan Örgütlenmesi, Gür Yayıncılık, Trabzon, 1996.

99. Kılıçarslan, A., Düzköy'ün Coğrafi Yapısı, Düzköy 2004, Trabzon, 2004, 42-55.
100. Değer, O., Düzköy 2004, Trabzon, 2004.
101. www.duzkoy.gov.tr, 02 Aralık 2006.
102. Öksüz, H., Tarihi Seyir İçinde Düzköy, Düzköy 2004, Trabzon, 2004, 2-17.
103. Ertekin T., Çal Belediyesi İmar Planı Açıklama Notu, Çal, 2006.
104. Anonim, Sarı Yelek Kültür Edebiyat Dergisi, 1 (2006) 1-2.
105. Bulguroğlu, N., Düzköy-Çayırbağ(Trabzon) Yöresinin Jeolojik İncelenmesi, K.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, Trabzon, 1991.
106. Maden Tetkik ve Arama Genel Müdürlüğü (MTA), Türkiye Jeomorfoloji Haritası, Ankara, 1991.
107. Doğu Karadeniz Havzası Toprakları, T.C. Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı Yayınları, 230, Topraksu Genel Müdürlüğü Yayınları, 310, Trabzon, 1981.
108. Anonim,T.C. Başbakanlık Köy Hizmetleri Genel Müdürlüğü Köy Hizmetleri XI. Bölge Müdürlüğü Köy Hizmetleri Trabzon İl Müdürlüğü, Trabzon-Düzköy-Çal Beldesi Rısafta Yaylası HİS Göleti Ön Etüd Raporu, Trabzon, 2001.
109. T.C. Köyişleri ve Kooperatifler Bakanlığı Topraksu Genel Müdürlüğü Havza Islahı ve Göletler Dairesi Başkanlığı, Türkiye Aşınım Haritası, Ankara, 1981.
110. Anonim, Çevre ve Orman Bakanlığı, Düzköy Orman İşletme Şefliği, 2006.
111. Tandoğan, A., Çayeli-Pazar Yöresinin Fiziki Coğrafyası, Coğ. Araş. Der., Ankara Üniv. D.T.C.F. Coğ. Ens. Yay., 3, 4 (1972) 236-237.
112. Nişancı, A., Karadeniz Bölgesinin İklim Özellikleri ve Farklı Yörelere, Birinci Tarih Boyunca Karadeniz Kongresi Bildirileri, Ekim 1986, Ondokuz Mayıs Üniv. Eğit. Fak. Der., 1 (1988).
113. Kılıçarslan, A(b)., Trabzon-Değirmendere Havzasının Beşeri ve iktisadi Coğrafya Özellikleri, Yayınlanmamış Doktora Tezi, Atatürk Üniv., Sos. Bil. Enst.,Erzurum, 1994.
114. D.B.R. Atlas Harita Servisi, Türkiye Coğrafya Atlası, D.B.R. Doğan-Burda-Rizzoli Dergi Yayıncılık ve Pazarlama A.Ş., İstanbul, 2004.
115. Meteoroloji İşleri Trabzon Bölge Müdürlüğü, Trabzon İli İklim Değerleri, Trabzon, 2005.
116. Özhatay, N., Byfield, A., Atay, S., Türkiye'nin Önemli Bitki Alanları, 2003, 319-321.
117. www.wwf.org.tr/tr/alan.asp?alang=tr&atype=2&aid=34, 03 Ekim 2004.

118. www.tubitak.gov.tr/tubives/index.php?com=12210&base=0&v=trab, 05 Kasım 2004.
119. Atalay, İ., Tetik, M., ve Yılmaz, Ö., The Ecosystems of North Eastern Anatolia, Ege Coğrafya Dergisi, 3, 1985, 16-56.
120. Anşın, R., Trabzon-Meryemana Araştırma Ormanı Florası ve Saf Ladin Meşcerelerinde Floristik Araştırmalar, Trabzon, 1979.
121. Anonim, T.C. Çevre ve Orman Bakanlığı Trabzon Valiliği İl Çevre ve Orman Müdürlüğü, Trabzon İl Çevre Durum Raporu, Trabzon, 2004. http://www.cedgm.gov.tr/icd_raporlari/trabzoniced2004.pdf, 10 Haziran 2006.
122. Güngördü, E., Eğitim Fakülteleri İçin Türkiye'nin Beşeri ve Ekonomik Coğrafyası, Nobel Yayın Dağıtım, 1.Basım, İstanbul, 2001, 12-253.
123. Düzköy Kaymakamlığı, Trabzon'un Şirin İlçesi Düzköy, Top-Kar Matbaacılık, Düzköy, 2006.
124. Kılıçaslan, A., Trabzon ve Akçaabat'ta Tütün Tarımı, İstanbul Üniversitesi Türk Coğrafya Dergisi, 29 (1994) 30-34.
125. T.C. Tarım Ve Köy İşleri Bakanlığı, Düzköy Tarım İlçe Müdürlüğü Verileri, 2004.
126. D.P.T. Müsteşarlığı, Japon Uluslararası İşbirliği Ajansı JICA, Doğu Karadeniz Bölgesel Gelişme Planı(DOKAP), Ankara, 2000. <http://66.102.9.104/search?q=cache:FkCJ6ZVSrt4J:ekutup.dpt.gov.tr/bolgesel/dokap/ozet.pdf+DPT%2BJICA%2BDOKAP&hl=tr&ct=clnk&cd=2&gl=tr.>, 15 Haziran 2006.
127. D.P.T., Ulusal Kırsal Kalkınma Stratejisi, Ankara. <http://66.102.9.104/search?q=cache:sc-EurSNmoJ:www.tarim.gov.tr/duyurular/ukks.pdf+DPT%2BUluslararasıC4%B1+K%2Bİrsal+Kalk%2Bİnma+Stratejisi&hl=tr&ct=clnk&cd=1&gl=tr.>, 15 Haziran 2006.
128. Kuştil, Y., Beldelerimiz Köylerimiz Çalköy, Düzköy Halkın Sesi, 7, 40 (2006) 2.
129. Gökşen, C., Çelik, A., Düzköy Halk Kültürü, Düzköy 2004, Trabzon, 2004, 64-122.
130. Sümerkan, M., R., Düzköy El Sanatları, Düzköy 2004, Trabzon, 2004, 123-133.
131. Alkan, S., Doğu Karadeniz Bölgesinde Yaylacılık Faaliyetleri ve Yayla Turizminin Ormanlar ve Yöre Halkı Üzerindeki Etkileri, D.K. Ormanlık Araştırma Müdürlüğü, Trabzon, 2005.
132. Uçar, D., Doğru, A., CBS Projelerinin Stratejik Planlanması ve SWOT Analizinin Yeri, TMMOB Harita ve Kadastro Mühendisleri Odası 10. Türkiye Harita Bilimsel Teknik Kurultayı, 28 Mart-1 Nisan 2005, Ankara. http://www.hkmo.org.tr/resimler/etkinlikbildirileri/99_ek.pdf, 23 Kasım 2006.

133. T.C. Başbakanlık Devlet Planlama Teşkilatı (DPT), Kamu Kuruluşları İçin Stratejik Planlama Kılavuzu, 2003, Ankara, Koordinatörler; Birol AYDEMİR, Cüneyd DÜZYOL ve Erhan USTA).
<http://www.ktu.edu.tr/fakulte/mmf/turkce/spc/DPT.pdf>, 18 Aralık 2006.

7. EKLER

Ek – 1: Görüşme Klavuzu

GÖRÜŞME KILAVUZU						
SORULAR	GÖRÜŞÜLEN KİŞİLER	GENÇLER (ERKEKLER)	BAYANLAR	YÖNETİCİLER (MUHTAR, KÖY İHTİYAR HEYETİ...)	TURİSTLER	KAMU KURUMUNDA ÇALIŞANLAR
Yaylaya çıkış gerekçeniz nedir? Ekonomik Sağlık Tatil Temiz hava	Yöre insanı ekonomik gerekçelerle (hayvancılık) yaylaya çıkıyor. Yurt dışından ve şehir dışından gelenler gezmeye, piknik yapmaya, başka yaylaları ziyaret etmek, gezmek için çıkarlar.	Ekonomik gerekçelerle yaylaya çıkılıyor. Hayvancılık ve yakacak elde etmek için	Ekonomik gerekçelerle yaylaya çıkılıyor. Büyükbaş ve küçükbaş hayvancılık yapılıyor. Yaylaya çıkan yaşlı grup ise çocukluklarından beri yaylaya çıkıyor.	Şenlik için, gezmek için, piknik yapmak için vb. yaylaya çıkıyorlar	Bölge 750 rakımda olduğu için yaylaya ekonomik gerekçelerle hayvancılık için çıkılır. Hayvanların taze otan temiz havadan faydalanmaları için yaylaya çıkılır. Ek olarak turizm, sağlık için çıkanlar da vardır.	
* Yaylada kalış süreniz nedir ?	3 ay	3-4 ay	3 ay	1 hafta	Kalış süresi 4 aydır. Ancak mevrada yeri olanlar Mayıs ayından itibaren mevraya, Haziran ayından itibaren ise yaylaya çıkıyorlar. Yaylaya iniş-çıkış tarihleri valilik tarafından belirlenir.	
* Turizm Merkezi ilan edilen diğer yaylaları gördünüz mü? ▪ Tonya Erikbeli Yaylası, Çaykara Uzungöl, Akçaabat Karadağ Yaylası, Maçka Şolma Yaylası, Araklı Pazarcık Yaylası, Araklı Yeşilyurt Yılantaşı Yaylası Turizm Merkezleri	Akçaabat Karadağ Yaylası Turizm Merkezi ve Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi	Akçaabat Karadağ Yaylası Turizm Merkezi ve Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi	Akçaabat Karadağ Yaylası Turizm Merkezi ve Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi	Akçaabat Karadağ Yaylası Turizm Merkezi ve Çaykara Uzungöl Turizm Merkezi	Hepsi görülmüştür.	

Ek 1'in devamı

<p>* Bu yaylalarda hangi kullanımları beğendiniz? Hangi kullanımlar sizi rahatsız etti? Olumlu/Olumsuz görüşler...</p>	<p>Bu alanlara dinlenme, tatil için çıkılıyor. Bu alanlarda fazla insan müdahalesi var.</p>	<p>Bu alanlar çok fazla ilgimizi çekmedi. Böyle alanlarda geleneksel yayla evlerini görmek isteriz.</p>	<p>Rastgele yolların vurulması, çarpık yapılaşma, otopark alanlarının olmaması, bunun doğaya zarar veriyor olması , tuvalet gibi alt yapı eksikliklerinin olması ve bu tür alanların olumsuz yönleri. Ancak turizmin Karadeniz'i kurtaracağını düşünüyorum. Bu nedenle böyle alanlar gerekli olabilir. Buralar içinde tesisler düşünülebilir.</p>	<p>Çok katlı beton yapılar var ve motorlu taşıt yolları alanın doğal görünümünü oldukça bozmuş. Ormanlık alanlar hızla kirleniyor ve tehdit altında.</p>	<p>Mera ve yaylaya çıkıldığında insan doğal yapının bozulmuş olmasını görmek istemiyor. İnsanlar dağlara çıktığında doğal güzellikleri görmek istiyor. Bu alanda betonarme yapıları görmek istemiyorum. Hatta rahat ulaşım bile olmasın, asfalt ve geniş yolların yayla alanlarına yapılmasını doğru bulmuyorum. Yaylaya teknolojiyi götürmemeliyiz. Alt yapı tesislerinin gitmemesi gerekir. Eskiden olduğu gibi lüks lambalarını yakmak isterim. Alanın doğallığını korursak ekonomik gerekçelerle yaylalardan faydalananları desteklemiş oluruz. Doğal dengeyi korumamız lazım.</p>
<p>* Yaylamızın "Turizm Merkezi" olarak ilan edilmesini ister misiniz.?</p>	<p>Elbette isterim.</p>	<p>Doğallık bozulmadan yaylamızın turizm merkezi olarak ilan edilmesini isteriz.</p>	<p>Yaylamızın turizm merkezi olarak ilan edilmesi yöremizin gelişmesi için bir fırsat olur.</p>	<p>Yaylanın turizm merkezi olarak ilan edilmesi, pek çok insanın buraya gelmesini kamçılabilir.</p>	<p>Koruma tedbirleri alındığı takdirde neden olmasın? Bu alanları yerleşim birimleri haline getirmememiz gerekir. Yapılan veya yapılacak birimlerin doğayla uyumlu olması gerekir.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Yayla alanımızda aşağıda sayacağımız hangi değerler sizin için daha çok önemlidir. Hangi değerler burada bulunmanızın gerekçesidir?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Tarihi yerler ▪ Manzara güzellikleri ▪ Zengin bitki örtüsü (ormanlar, çayırlar ve çiçekler) ▪ Yerel mimari ▪ Yerel kültür ve gelenekler ▪ İklim şartları ▪ Sessiz ve sakin oluşu ▪ Temiz ve kuru hava ▪ Diğer 	<p>Sessiz ve sakin oluşu burada bulunulmasının gerekçelerinin en başındadır. Ayrıca buraya kışın yürüme çıkılıp kalınıyor. Gölet buz tutuyor ve üzerinde çeşitli etkinlikler yapılıyor. Buranın farklı bir ortam olduğu düşünülüyor ve özgür olduklarını hissediyorlar.</p>	<p>Zengin bitki örtüsü, manzarası, sessiz ve sakin oluşu ve temiz havası gibi değerler çok önemlidir.</p>	<p>Tarihi değerler ve yerel kültür en önemli değerlerdendir.</p>	<p>Temiz havası burada bulunulmasında önemli bir gerekçedir</p>	<p>Öncelikle zengin bitki örtüsü benim için önemlidir. Ayrıca ekonomik değerler de ön plandadır. Doğal güzellikler de beni oraya çeken bir diğer unsurdur. İnsan ayakkabılarını çıkartıp çıplak ayakla çimlerin üzerinde yürümek ister, stresini atmak ister. Sağlık açısından da önemlidir.</p>
<p>* Ekonomik etkinliklerin dışında bu alanda hangi tür etkinliklerde bulunmaktan hoşlanırsınız?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doğa yürüyüşleri ▪ Avcılık ▪ Piknik ▪ Kampçılık ▪ Tırmanıcılık ve Dağcılık ▪ Diğerleri 	<p>Avcılık (çulluk) yapılmaktadır. Kışın gölet donduğunda üzerinde kayılabiliyor (buz pateni). Karadağ-Serda'ya kadar yürüyüş yapılmaktadır (Bölgede çeşitli yürüyüş güzergahları vardır). Ayrıca kışın karda da yürüyüş yapılabilmektedir.</p>	<p>Ekonomik faaliyetlerin dışında piknik yapmak, gezmek ve dinlenmek amaçlı olarak alan kullanılmaktadır.</p>	<p>Bu alana dağcılar geliyor. Onlar doğa yürüyüşleri, kampçılık ve tırmanıcılık için geliyor. Ayrıca alana gelen diğer kişiler piknik amaçlı olarak alanı kullanıyor.</p>	<p>Alanda piknik yapmaktan ve kamp kurmaktan hoşlanıyoruz.</p>	<p>Uzun mesafe doğa yürüyüşleri (gruplar halinde). Avcılık spor olarak desteklenebilir ancak katliam olarak avcılık desteklenemez.</p>

Ek 1'in devamı

<p>Yerel halk dışardan turistik amaçlı gelmek isteyen insanlara karşı ne düşünüyor? Tavırları nasıl?</p>	<p>İnsanımız dışardan turistik amaçlı gelmek isteyen insanlara karşı oldukça açıktır. İnsanların gelip köylerini, yaylalarını görmelerini istiyorlar. Buranın insanı oldukça misafirperverdir. Gelen misafirleri evlere dağıtıp kalmalarını sağlıyoruz. Yöresel yemeklerimizi onlara ikram ediyoruz. Kadınların yaptığı el işlerini vb. gelenlere bazen hediye veriyoruz. Çal Mağarası'nın açılışına 2000-3000 kişi geldi ve buna benzer bir durum yaşandı.</p>	<p>Yerel halk dışardan gelen turistlere oldukça yakın davranır. Onların yaylamıza gelmelerini, kültürümüzü tanıtılmalarını, buradaki doğal güzellikleri görmelerini istiyoruz. Buraları başka insanlara da anlatmalarını ve yaylalarımızı tanımalarını istiyoruz.</p>	<p>Yerel halk da, biz de buraya yerli-yabancı turistlerin gelmelerini istiyoruz. Onlara bakış açılarımız oldukça olumlu. Yaklaşımlarız onların gelmelerinden yana.</p>	<p>İnsanlar burada dışardan gelen turistlere karşı oldukça yakınlar. İnsanlar burada çok misafirperver.</p>	<p>Burası çok açık bir toplum. İnsanlar dışardan gelen insanları çok iyi karşılıyor.</p>
<p>Bu yayla alanında turizme ve rekreasyona dönük alanlar var mı? Nereler? (Köy hizmetlerinin göleti, derede balık avlama,.....)</p>	<p>Şehitlik, Konoz piknik (rakı düzü) alanı, Nemoloz mevki turizme ve dinlenmek ve eğlenmek için diğer alanlardır.</p>	<p>Orman içi piknik alanı, Konoz piknik alanı, Karadağ acı su turizme ve rekreasyona dönük alanlardır. Ayrıca mevcut durumuyla gölet, buraya gelen kişiler için tehlikeli olabilir.</p>	<p>Çal Mağarası üzerindeki mesire alanı, Şehitlik Mevkii, yayla alanı dışındaki rekreasyon alanlarıdır.</p>	<p>Yayla alanı ve Şehitlik Mevkii turizme ve rekreasyona yönelik alanlardır.</p>	<p>Belli bir nokta yok. İnsanlar genellikle buldukları yerlere oturuyor. Lokal yerler yok. Ancak mağara üst kısmında bulunan Kayaüstü mevki rekreasyon alanı olarak değerlendiriliyor.</p>

Ek 1'in devamı

<p>Yayla alanınıza yurt dışından gelenler var mı?</p>	<p>Yayla alanına yurt dışından gelip kalanlar var (Daha çok buradan giden işçilerin tanıdıkları yabancılar geliyor, onları misafir ediyorlar).</p>	<p>Yayla alanına yurt dışından gelip kalanlar var.</p>	<p>Yayla alanına yurt dışından gelip kalanlar var. Almanya'dan, İngiltere ve İsrail'den gelen ancak yayla alanında değil de daha çok Trabzon'da kalıyorlar.</p>	<p>Yayla alanına yurt dışından gelip kalanlar var. Genellikle Hannover ve Paris'te yaşayan yöre insanının arkadaşları bunlara örnektir.</p>	<p>Yayla alanına yurt dışından gelenlerin(yerli-yabancı) olduğunu biliyorum.</p>
<p>* Bu alanlarda özellikle yurt dışında çalışan ve tatile gelen kişilerin dinlenme amaçlı ev yapdırma talepleri var mı? Ya da geleneksel yayla evleri yerine ikinci konut gibi yaz mevsiminde kullanmak üzere kalıcı konut yapılaşması var mı?</p>	<p>Yurt dışında çalışıp tatile gelen kişilerin dinlenme amaçlı ev yapdırma talepleri vardır.</p>	<p>Yurt dışında çalışıp tatile gelen kişilerin dinlenme amaçlı ev yapdırma talepleri vardır. Ancak sonradan yapılan evler yörenin özgün mimarisinin yanı sıra beton evler de yapılmaktadır.</p>	<p>Yurt dışında çalışıp tatile gelen kişilerin dinlenme amaçlı ev yapdırma talepleri yoktur. Fakat kendi yayla evlerini biraz daha tamiratla daha sağlam bir duruma getiriyorlar.</p>	<p>Yeni yapılan betonarme binalar görüyorum. Bu konuda emin değilim.</p>	<p>Yurt dışında çalışıp tatile gelen kişilerin dinlenme amaçlı ev yapdırma talepleri vardır. Ancak bunlar pek geleneksel yayla evi niteliğinde değildir.</p>
<p>* Ormanlık alan sizin için neyi ifade ediyor? Ormandan kesilen ağaçlar yakacak olarak mı kullanılıyor? Kaçak kesim var mı? Dinlenme ve eğlenme dışında, ormandan nasıl yararlanıyorsunuz? Mantar toplama, şifalı bitki ve değişik (çeşitli) otsu bitkileri toplama yapıyor mu? Ormana bağlı olarak arıcılık yapıyor mu?</p>	<p>Yerel halk ormandan yakacak elde etmek için yararlanıyorlar. Kaçak kesim yok. Ev yapımında ise ihtiyar heyetinin izniyle ormandan faydalanıyor.</p>	<p>Ormandan genellikle yakacak elde etmek için, mantar toplamak ve hayvanlar için ot toplamak için faydalanıyor. Ancak kimileri bilinçsizce ormandan faydalanıyor. Ormanlara zarar verebiliyorlar.</p>	<p>Ormanlardan genellikle kuru ağaç toplama, yakacak elde etmede faydalanıyor. Kaçak kesim son senelerde asgariye indirildi. Eski zamanlarda olan bitki toplama şu dönemde yok denecek kadar az. Arıcılık yapılmıyor.</p>	<p>Yerel halk sadece ormandan yakacak elde etmek için faydalanıyor. Genellikle farklı yerlerden gelen insanlar ormandan mantar topluyor.</p>	<p>Ormanlardan genellikle yakacak elde etmek için faydalanılıyor. Bazen insanlar tarafından tıbbi ve aromatik bitkiler veya mantar toplanıyor.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Yayla alanında ne tür alt yapı tesisleri var? Halen devam eden alt yapı çalışmaları var mı? (Yol, su elektrik, kanalizasyon, tuvalet vb. tesisler), Şenlik alanında ve ormanlık alanlarda dinlenmeye ve eğlenmeye yönelik tesisler var mı? Şenlik zamanında ve belli günlerde yoğun ziyaretçi baskısı sırasında otopark sorunu nasıl çözülüyor?</p>	<p>Su sorunu ve şenlik zamanında otopark sorunu vardır.</p>	<p>Yayla alanında alt yapı çalışmaları iyi değil. Şenlik zamanında alt yapı yetersizliğinden alan çok kirleniyor.</p>	<p>Yayla alanında elektrik ve telefon hatları ve foseptik var. Ancak kanalizasyon yok ve çöp toplama yapılmıyor. Otopark şenlik zamanında sıkıntı oluyor. Yayla alanında heyelan yok ancak Çal Köyü'nde heyelan görülebiliyor.</p>	<p>Yol, su, elektrik gibi alt yapı tesisleri var. Ancak bayanların girebileceği bir kahve yok. Bayanların kolayca girebileceği yerler olmalı.</p>	<p>Yeterli altyapı tesisi yok. Şenlik zamanında herhangi bir otopark alanı belirlenmiyor.</p>
<p>* Yol yapım çalışmaları sırasında alanımızda heyelan ve toprak kayması oldu mu? Alan ne şekilde etkilendi?</p>	<p>Hayır olmadı</p>	<p>Hayır olmadı</p>	<p>Hayır. Araziden dolayı (Mağara, jeolojik yapıdan dolayı) kayma tehlikesi olabileceğinden korkuyoruz.</p>		<p>Hayır olmadı</p>
<p>* Çöp sorununu nasıl çözmeyi düşünüyorsunuz?</p>	<p>Foseptik çukuru yapılıyor. Çöp aracı ısmarlanmış araçlar gelecek. Çöplerin gelişigüzel atılmasından dolayı fareler köyü bastı. Düzköy çöp sorunuyla ilgileniyor ancak girişim yok.</p>	<p>Bilgimiz yok. Ancak çöpleri Caminin az yukarısındaki alana atıyoruz.</p>	<p>Çöp sorunu, Çal'dan alınıp Trabzon'da yapılan tesise götürerek çözülecek. Belediye tesise ortak.</p>		<p>Bu yörede yaşayan insanlar çevreyi koruma konusunda oldukça bilinçliler. Çevreyi koruyorlar. Çöpleri biriktirme noktaları var, çöpleri orada topluyorlar. sonra çöpler ya toplanıyor ya da yakılıyor. Çöp sorunu fazla yok.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Gölet sizin için ne ifade ediyor? Gölet ne amaçlı olarak inşa edildi ve şimdiki kullanımını nedir?</p>	<p>Göletin her şeyden önce manevi değeri çok büyüktür. Belediye başkanı ölümünden önce yaylayı daha güzelleştirmek için yaptırdığı gölet ancak ölümünden sonra bitirilmiştir. Başkandan kalan bir yadigar olan bu gölet köylüler için çok değerlidir. Yazın gölet kenarında piknik yapılıyor kışın ise karda buz üzerinde kayılabiliyor. Ama gölet hatalı yapılmıştır. Göletin suyunun üst tarafından dökülmesi gerekiyor ama yapım hatasından kaynaklı duvarın alt tarafından su kaçırıyor. Bu yüzden yaz aylarında su devir daim yapamadığı için koku yapıyor.</p>	<p>Gölet yaylaya kattığı görsel özellikleriyle çok önemlidir. (Manzara) Ayrıca çevresinde yazın piknik yapılıyor.</p>	<p>Gölet rekreasyon amaçlı yapılmıştır. Ancak gölette kaçak vardır.</p>	<p>Çocuklar gölet ve çevresinde çok eğleniyor. Kışın buz olduğunda üzerinde kayılıyor. Genelde rekreasyon amaçlı kullanılıyor.</p>	<p>Gölet asıl hayvanların içme suyunu karşılamak ve mera bakımını sağlamak amacıyla yapılmıştır.</p>
--	--	---	---	--	--

Ek 1'in devamı

<p>* Sizce yaylanızın en önemli doğal güzellikleri nelerdir?</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Bitkiler▪ Hayvanlar▪ Su kaynakları▪ Yeryüzü şekilleri▪ Diğer	Manzara ve yeşil alan	Suyu, ağaçları ve bitkileri	Ormanı ve doğal güzellikleri	Suları çok güzel, hayvancılıktan elde edilen ürünleri (yağ, peynir) ayrıca Karadağ'da yetiştirilen alabalık	Bitki örtüsü
<p>* Sizce yaylanızdaki önemli sorunlar nelerdir?</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Ulaşım (bozuk, plansız ve yetersiz yollar vb.)▪ Çevre kirliliği (çöp, kanalizasyon sorunu vb.)▪ Doğal kaynakların tahribatı (Ormanlar, bitkiler, hayvanlar, su kaynakları tahribatı)▪ Turistik tesislerin yetersizliği / yokluğu▪ Kamu hizmetlerinin eksikliği (sağlık, haberleşme vb.)	Yayladaki önemli sorunlardan biri kamu hizmetleri eksikliğidir. Ayrıca, Vakfikebirliler, bizimle aynı yaylayı kullanıyorlar. Aramızda zaman zaman ihtilaf çıkıyor. Diğer bir sorun ise, içme suyu sorunu, Çeşitli yollarla su kirleniyor.	Yayladaki insanların belirli bir gelirleri yok. Vakfikebirlilerle önemli bir sorun var. Kimi evlerde su sorunu da var her eve su ulaşmıyor. Telefon ve elektrik telleri yerden geçmeli, kışın teller zarar görüyor.	Çevre kirliliği, su sorunu ve turistik tesis yetersizliği önemli sorunlar arasındadır.	Ağaçların, ormanların tahribi ve çöp sorunu başlıca sorunlar arasındadır.	En önemli sorunlardan biri; doğal kaynakların tahribatı (ormanlar, bitkiler, hayvanlar, su kaynakları tahribatı) dır. Yol yapmak, ev yapmak gibi nedenlerle bu alanlar bozuluyor.

Ek 1'in devamı

<p>* Yaylada yapılaşma için kullanılan malzeme çoğunlukla hangisidir? Niçin o malzemeyi kullanıyorsunuz?</p>	<p>Genellikle kolay elde edildiği işçiliği kolay olduğu için tuğla tercih ediliyor. Beton da yine aynı şekilde çok tercih ediliyor. İnsanlarda ahşap bilinci yok ve taş işçiliği pahalı. Bu nedenle ne taş ne de ahşap çok fazla tercih edilmiyor. Yakın bir tarihte doğaya uygun taştan otel yapılacaktı ancak Turizm İl Müdürlüğü buna izin vermedi.</p>	<p>Son yıllarda betonarme yapılar yapılmaktadır. Ancak önceleri çoğunlukta ahşapmış.</p>	<p>Genellikle ev yapımında tuğla kullanılıyor. Ahşap yakılma tehlikesi yüzünden tercih edilmiyor.</p>	<p>Genellikle tuğla kullanılıyor. Ahşap iç mekanda tercih ediyor.</p>	<p>Ağırlıkla betonarme yapılar yapılıyor</p>
<p>* Yaylada halkın gelir düzeylerini arttırmada hangi sektörler önemlidir?</p> <ul style="list-style-type: none">▪ Ormancılık▪ Hayvancılık▪ Tarım▪ Turizm	<p>Hayvancılıktan gelir elde ediliyor.</p>	<p>Hayvancılık. Hayvanlardan elde edilen ürünler (süt) fabrikaya satılıyor. Yurt dışına çıkan insanlar köylerine para yolluyorlar. Gurbetçilikten gelir elde ediliyor.</p>	<p>Hayvancılık başlıca gelir kaynağıdır.</p>		<p>Bu yöre arazi yapısı itibariyle hayvancılık yapmaktadır.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Türkiye'den ve ülke dışından (Yerli ve Yabancı turist) gelenler için pansiyonlar, kamp alanları, piknik alanları oluşturur muydunuz? Onları buraya getirmek için yeterli olur mu? Onları buraya çekebilmeyi başarabilir misiniz? Siz bunu nasıl karşılırsınız? Kendi yayla alanınızda yabancıları ister misiniz?</p>	<p>Turistlerin köyümüze ve yaylamıza gelmelerini istiyoruz. Yabancıların kültürü bizi rahatsız etmiyor.</p>	<p>Köye yerli ve yabancı turistlerin gelmelerini istiyoruz. Bu misafirleri daha iyi ağırlayabilmek için otel, pansiyon, kamp alanı vs. gibi yatırımların yapılmasını da istiyoruz.</p>	<p>Evet</p>		<p>Gelen insanların Düzköy'de kalması daha uygun olabilir. Gününbirlik turlarlar yaylalara çıkılabilir. Düzköy merkezde 40-50 kişinin rahatlıkla kalabileceği yerler vardır.</p>
<p>* Gününbirlik gelenler yeme-içme ve çeşitli ihtiyaçlarını giderecekleri (WC, haberleşme, sağlık vb.) alt yapı hizmetlerini yeterince bulabiliyorlar mı? Hizmet anlayışları neler? Kayabaşı'nda yapıldığı gibi devasa bir otel ve köye uygun olmayan yapılaşmalar gibi köy insanıyla iletişim kurmayan tesis ister misiniz? Yoksa kendi kullandığımız evleri mi insanlara açmayı istersiniz? Siz evinizi pansiyona dönüştürür müsünüz? Eşinizin yöresel yiyecekler yapıp satmasını ister misiniz? Siz mi turistlere hizmet etmek istersiniz yoksa çalışan birileri olmalı mı?</p>	<p>Henüz alt yapı hizmetleri tam olarak gerçekleştirilemiyor. Ancak önümüzdeki dönemlerde bu eksiklikler tamamlanacak. Bu alana devasa değil daha çok doğayla uyumlu birimler yapılmasını istiyoruz.</p>	<p>Yayla alanında böyle bir yapı yok ancak bu yaylada bu tarz bir yapı düşünülüyor. Daha çok doğayla uyumlu yapılar isteniyor.</p>	<p>Her şeyi kendimiz yapmak isteriz.</p>	<p>Henüz böyle yapılar yok ama olması gerekmektedir.</p>	<p>İstemiyoruz.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Yerli ve Yabancı turistleri nasıl karşılıyorsunuz? Kazanç, gelir kaynağı olarak mı görüyorsunuz? Farklı ziyaretçi ve turist grupları hakkında ne düşünüyorsunuz? (Öğrenciler, izciler, dağcılar, ev hanımları, profesyonel hedef grupları, farklı yaş grupları, farklı meslek grupları)</p>	<p>Gelen insanları misafir olarak görüyoruz.</p>	<p>Yayla alanımızın kalkınmasını isteriz.</p>	<p>Hayır</p>	<p>Hayır, gelir kaynağı olarak görülüyor.</p>	<p>Hayır, gelir kaynağı olarak görülüyor. Buranın insanı çok sıcaktır, bu nedenle onlara misafir gözüyle bakarlar.</p>
<p>* Mağara ve mağaracılık köylüler için ne ifade ediyor?</p>	<p>Halk bu konuda olumlu düşünüyor. Gelir kaynağı olarak görüyor. İnsanların gelip köylerini mağarayı tanımalarını istiyorlar.</p>	<p>Yoğun bir şekilde turizm faaliyetlerinde kullanılmasını isteriz.</p>	<p>Mağaracılığın geliştirilmesi istenmektedir.</p>	<p>İnsanlar buraya gelip mağarayı görüyorlar.</p>	<p>Mağara, turizm için önemli bir kaynak olarak görülüyor. Her anlamda gelir elde edilebileceği düşünülüyor. Giriş ücreti, el sanatlarının çevrede satılması, yiyecek- içecek, kafe gibi yerler hepsi ekonomik girdi sağlayacaktır.</p>
<p>* Daha önce yurt dışında ya da Türkiye'nin başka yerlerinde benzer oluşturulmuş turizm amaçlı yayla alanlarını gördünüz mü?</p>	<p>Almanya'da bu tür yayla yerleşimleri gördük. Buralar alt yapı olarak hazır. Var olan doğayı genişletiyorlar. Suni doğal alanlar yaratıyorlar.</p>	<p>Evet, Trabzon'da böyle alanlar gördük.</p>	<p>Hayır.</p>	<p>Evet gördük. Buralar daha gelişmiş ve çok farklı. Yurt dışındakiler çok konforlu, alt yapı hizmetleri çok gelişmiş.</p>	<p>Türkiye'nin batı bölgelerinde bu tarz turizm amaçlı oluşturulmuş yaylalar gördüm.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Doğu Karadeniz Bölgesinde diğer yaylalarda turizm amaçlı oluşturulmuş olumlu ve olumsuz ne gibi özellikleri var? Sizin yaylanızda neleri görmek istemezsiniz?</p>	<p>Bu yaylada diğer bazı yaylalarda olduğu gibi büyük yapılaşma, betonlaşma, yol parçalanması istemiyoruz</p>		<p>Kültürel açıdan bu alanda herhangi bir olumsuzluk yoktur. Kültürel erozyon yoktur.</p>	<p>Herhangi olumsuz özellik göremiyoruz.</p>	<p>Yayla alanlarına, doğal alanlara yakışmayan bazı yapılaşmalar var. Doğal güzellikleri, zengin bitki örtüsü, suları vb. ile farklı güzelliklere sahip yaylalarımızı bu doğaya uygun olmayan yapılarla bozuyoruz. Geniş yollar açıyoruz. Bunları istemiyorum. Yaylalarda mümkün olduğunca doğal yaşanmalı.</p>
<p>* Diğer köylerle kıyasladığınız zaman gelişme ve kalkınma bakımından (tarım, hayvancılık, ormanlık, kooperatifçilik, ürün çeşitliliği, farklı meyve ağaçlarını deneme, farklı ekonomik uğraşlar) kendinizi nasıl değerlendiriyorsunuz? Gelişmeye açık bir toplum musunuz?</p>	<p>Gelişmeye açık bir toplum.</p>	<p>Bazı köylerle kıyaslandığında daha az gelişmiştir. Burası gurbetle kalkınmaya çalışmaktadır. Buraya da çeşitli yatırımların olmasını isteriz.</p>	<p>Burası gelişmeye açık bir toplumdur. Karadeniz Bölgesi'nin ilk kooperatifi Çal köyü'nde kurulmuştur.</p>		<p>Özellikle, Çal çok açık bir toplum</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Burası gençler için çekici bir alan mıdır? Burası gençler için çekici olur mu?</p>	<p>Geleceğe yönelik potansiyeli olan bir alan burası ve çekim merkezi haline gelebilir. Burası Kasım sonuna kadar kullanılabilir. Aralıktan itibaren kar başlıyor ve 5 ay boyunca kar burada kalıyor. Bu mevsimde değerlendirilebilir. Kışın kar potansiyeli değerlendirilebilir. Kışın kayak alanı olarak değerlendirilebilir.</p>	<p>Genç bayanlar için ilgi çekici olabilir. Burada yaşayanlar için şehir daha ilgi çekicidir.</p>			
<p>* Özellikle Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yaylalarda farklı yapılaşma var. Siz hangisini daha çok tercih edersiniz?</p>	<p>Ahşap kullanılması tercih ediliyor. Ancak potansiyel bilinç yok. İnsanlar kolayca kaçıyorlar. Ekonomik durum da bunu destekliyor.</p>	<p>Ahşap kullanmak istiyoruz ancak pahalı.</p>	<p>Daha çok tek katlı yapılaşma olması isteniyor.</p>	<p>Küçük ve tek katlı yapılar tercih ediliyor.</p>	<p>Doğaya uyumlu ahşap veya taştan yapılmış evler veya yapılar tercih edilir.</p>

Ek 1'in devamı

<p>* Hükümetten, Devletten beklentileriniz nelerdir? Size ne tür hizmetlerin verilmesini istersiniz?</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Alt yapı çalışmaları (yol, su, elektrik, kanalizasyon sistemi) ▪ Konaklama ve dinlenme tesisleri yapılması ve işletilmesi ▪ Tanıtım ve organizasyon çalışmaları yapılması ▪ Ulaştırma ▪ Doğanın korunması, sürdürülebilirliğin sağlanması ▪ Alamın doğal ve kültürel özelliklerini tanıtıcı rehberlik hizmetleri sunulması ▪ Alışveriş (hediyelik eşya, hayvansal ürünler, sebze-meyve vb) ▪ Sağlık, temizlik, haberleşme gibi sosyal hizmetlerin sunulması ▪ Güvenlik ▪ Diğer 	<p>Tanıtım</p>	<p>Ulaşım konusunda yatırımlar bekleniyor. Yolların daha iyi olması (kimi eve yol gitmiyor), yük taşımacılığı için teleferik yapılması gibi yatırımlar bekleniyor. Sağlık ocağı, okul, çöp gibi sorunlara çözümler bekleniyor. Ayrıca bayanların ürettikleri el sanatlarına destek bekliyorlar. Onları satmak, gelir elde etmek istiyorlar. Makinelerin bakımı için bile destek verilmedi. Ayrıca ormanın korunması için bekçi tutulmuş ancak bekçi görevini yapmıyor. Ormanı böcek zararlıları yiyor.</p>		<p>Hıdırnebi gibi olabilir. Gelen insan sayısında artış olabilir. Alışveriş mekanları şenlik zamanında daha düzenli olmalıdır.</p>	
<p>Buranın turizme açılması durumunda sizce burayı ne tür tehlikeler bekliyor?</p>	<p>Herhangi bir değişiklik olacağı düşünülüyor.</p>	<p>Doğası bozulabilir, çevre kirlenebilir. Doğallıktan uzaklaşmamak lazım.</p>	<p>Tehlikeli olmayacaktır.</p>		<p>Doğal bitki örtüsünde bozulmalar olabilir. Fauna ve flora zarar görebilir.</p>

Ek 1'in devamı

* Bu alanın korunması fikrini nasıl karşılıyorsunuz?	Alanın korunması fikrine tepkiler olabilir.	Alan mevcut özellikleriyle korunmalı. Doğal güzellikleri bozulmamalı.	Alanın korunma fikrini kabul ederiz.	Kişiler birbirlerinin alanlarına girmedikleri sürece rahatsız olmazlar.	Mutlaka korunmalıdır.
* Ekonomik faaliyetleri kısmen de olsa sınırlandıracak olan koruma alanları fikri sizce kabul görür mü? (Otlatmanın sınırlandırılması, yapılaşmanın belirli kriterlere bağlanması gibi)	Bu fikir kısmen kabul görebilir.Yine de halk alınacak kararlara saygı gösterir.	Ormanlar iyi korunmuyor. Hatta çeşitli yerlere fidanlar dikilebilir. Koruma fikri iyi karşılanır.	Kabul edilir.		Münavebeli otlatma zaten uygulanmaktadır. Bazı alanların korunması iyi olabilir.
* Köylülere yapacakları tüm etkinliklerde doğayı koruma fikri çerçevesinde eylemlerde bulunacakları hatırlatılırsa gelirlerini azaltacak olan bu yaklaşıma karşı tavırları ne olur? (Mesela kimyasal gübre kullanımına izin verilmez, ekolojik tarım özendirilir, otlatma sınırlandırılır, sebze ziraatına izin verilmez, avlanma yapılmaz vb. konular)	Bu tarz yaklaşımlar doğanın korunması açısından daha iyi olacaktır.	Köylüler tarafından istenmeyebilir. Daha sıkıntılı olacaktır.	Bazı konularda sıkıntılar yaşanabilir. Ancak otlatmada problem çıkmayacaktır.		Yayla alanlarında tarım etkinliği olmasın, yaylalar yayla olarak kullanılmalı. Ekolojik tarımın uygulanması zor olabilir. Bazı durumlarda kimyasal gübrenin etkisi doğal gübreye göre daha iyi olabiliyor. Tarım alanlarının sınırlandırılmasına eğer tarım arazisi koruma alanı içindeyse bu kabul edilebilir. Meraların ve yaylaların asıl amacı tarım ve hayvancılığa ekonomik olarak destek sağlamaktır.

Ek 1'in devamı

<p>* Gelen turistlerin (Yerli, Yabancı) yörenizin kültür ve geleneklerine zarar vereceğini düşünüyor musunuz? Ve zamanla çeşitli değerlerinizin erozyona uğrama endişesini taşıyor musunuz? (Kültürel kirlenme ve yozlaşma)</p>	<p>Hayır.</p>	<p>Hayır. Bizim kültürümüzü tanısınlar isteriz.</p>	<p>Hayır.</p>	<p>Karşılıklı etkileşim olabilir.</p>	<p>Hayır. Böyle bir olayın olacağını düşünmüyoruz. Bizce katkısı olacaktır.</p>
<p>* Şayet alanınızdaki zengin doğal kaynak değerleri (bitkiler, hayvanlar, sular, yaban hayatı, ormanlar) sizlere öğretilse ve yayla alanlarının en önemli özelliği olduğu sizlere anlatılsa ancak diğer yandan turizmden çok önemli gelir kaynağı olduğu söylense, turizmin aynı zamanda çevre değerleri ve çevreyi kirleteceği size aktarılsa tercihiniz hangi yönde olurdu?</p>	<p>Gelir getiren unsurlara kimse hayır demeyeceğinden turizm tercih edilebilir.</p>	<p>Turizm tercih edilir ancak çevreye ve doğaya karşı bilinçli olan kişilerin gelmesi tercih edilir. Doğanın bozulması da istenmez.</p>	<p>Önemli olan turizmdir.</p>	<p>Burada şu an çevreyi kirleten herhangi bir şey yok. Her şey doğaya uygun. Bu şekilde devam etmeli.</p>	<p>Turizm öncelikli tercihimiz değil. Alanı doğal güzellikleriyle korumak öncelikli tercihimiz.</p>
<p>* Bir an için yayla alanlarının turizme açıldığını düşünelim. Turizmden pay almak ister misiniz? Yani pansiyonculuk yapar mısınız? Otel açar mısınız? Kamp ve karavan alanlarını kurar mısınız? Ya da çeşitli geziler düzenlemek ister misiniz?</p>	<p>Böyle etkinlikler yapılabilir.</p>	<p>Turizme katkı sağlayacak yaylamızı kalkındırarak yatırımlar olsun isteriz (pansiyon, otel vb.) Gelir getiren faaliyetler isteriz. Hatta ürettiğimiz ürünleri bir pazarda satmak isteriz.</p>	<p>Yerel halk böyle işletmeler açabilir. İsteriz.</p>		

Ek 1'in devamı

* Sivil Toplum Kuruluşları devince aklımıza ne geliyor?	Çok zayıflar	Ormanları ve çevreyi korusunlar.	Henüz ciddi olarak girişim yok Dernek oluşumu yok.		
* Sizce yaylamıza gelen ziyaretçiler ne olması durumunda bundan vazgeçerler? <ul style="list-style-type: none"> ▪ Doğal kaynakların (bitki örtüsü, hayvanlar, su kaynakları) tüketilmesi/tahribi ▪ Geleneksel mimarinin dışına çıkılması, sıradan, fabrikasyon, malzeme kullanımı ▪ Kaliteli hizmet sunulmaması ▪ Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması ▪ Çevre kirliliği ▪ Diğer 	Ziyaretçileri geleneksel mimarinin dışına çıkılması, sıradan fabrikasyon malzeme kullanımını etkileyebilir.	Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması, doğal kaynakların (bitki örtüsü, hayvanlar, su kaynakları) tüketilmesi/tahribi ziyaretçilerin alana gelmesini etkileyebilir. Bizler de etkilenebiliriz, alanda bulunan şehitlik mevki koruma altına alınmalı güzelliği bozuldu.	Kaliteli hizmet sunulmaması ve çevre kirliliği başlıca nedenler olabilir.	Geleneksel mimarinin dışına çıkılması, sıradan fabrikasyon malzeme kullanımı, Kaliteli hizmet sunulmaması, Kalabalığın artması, sessizliğin bozulması, çevre kirliliği turistleri olumsuz etkileyebilir.	Doğal kaynakların (bitki örtüsü, hayvanlar, su kaynakları) tüketilmesi/tahribi ziyaretçilerin azalmasını hatta hiç gelmemelerini sağlar
* Yasa ve Yönetmenliklerle belirlenen çerçevede yayla alanlarının hukuki durumlarını nasıl değerlendiriyorsunuz?			Hukuki durumu çözmek istiyorlar.		Mera kanunu başta olmak üzere birçok kanun var ancak bunlar uygulanamıyor kanunların bağlayıcılığı yok. Bazı şeylerin insanların kafalarında bitirmeleri lazım

Ek 1'in devamı

<p>* El sanatlarıyla İlgili bilginiz var mı? Yöresel el işleri konusunda düzenlenen özel günler var mı? (Bebek, giysi, vs yapıyor mu?)</p>		<p>Yaptığımız el sanatlarını, ortaya çıkan ürünleri dışarıya satmak isteriz. Bizlere bir yer gösterilmeli ve bu ürünlerden gelir elde etmeliyiz. Ayrıca hayvanlardan elde edilen sütleri çok ucuz alıyorlar, yeterince gelir elde edilemiyor. Pazarcılık yapılmalı.</p>			<p>Eğitim dönemi sonunda el işleri sergileri oluyor. Halk eğitim merkezinde bu el sanatlarıyla ilgili eğitim veriliyor.</p>
<p>* Şayet varsa geldiğiniz yörede yayla alanları ile bu yayla kullanımlarını karşılaştırdığımızda ne gibi farklılıklar ve benzerlikler görüyorsunuz? Eleştirdiğiniz herhangi bir konu var mı?</p>					<p>Batı bölgelerindeki yaylalar doğallıktan iyice uzaklaşmış durumda.</p>
<p>* Çalıştığımız konu ile ilgili olarak kurumsal açıdan yaylalarla ilgili konularda belde halkının ve köylülerin sizden çeşitli talepleri var mı? Bu talepler de usulsüzlükler var mı?</p>					<p>Hayvan otlatma, gübreleme, ağaç kesme, ağaç dikme vb. gibi talepleri olmaktadır. Bizler de bu taleplere yetişmeye çalışıyoruz</p>

Ek 1'in devamı

* Kanunları uygulamakta zorluk çekiyor musunuz?			Kısmen		Hayır
* Kendi kurumunuzla ilgili olarak yaylalarla ilgili herhangi bir etkinliğiniz var mı?					Tanıtım ve eğitim etkinliklerimiz var. Genellikle yönlendirici rolümüz oluyor, bu yönlendirme genellikle ekonomik ve doğal yönden oluyor. Hayvanların ürünlerinin lezzetli olmasını sağlayan bu bitki florasının bozulmaması için elimizden geleni yapmalıyız.

ÖZGEÇMİŞ

1982 yılında Trabzon'da doğdu. İlk ve orta öğrenimini Trabzon'da tamamladıktan sonra 1999 yılında K.T.Ü. Orman Fakültesi Peyzaj Mimarlığı Bölümüne girdi. 2003 yılında bu bölümden mezun oldu ve aynı yıl K.T.Ü. Fen Bilimleri Peyzaj Mimarlığı Ana Bilim Dalı'nda yüksek lisans öğrenimine başladı. 2006 yılında Fen Bilimleri Enstitüsü araştırma görevlisi kadrosuna atandı. Halen aynı bölümde çalışmalarını sürdürmekte olup İngilizce bilmektedir.